

T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK TARİHİ ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

986 (1578) TARİHLİ 32 NUMARALI MÜHİMME DEFTERİ

[s. 201-400]

TRANSKRİPSİYONU VE DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Şuayib İzgi

İSTANBUL 2006

T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK TARİHİ ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

986 (1578) TARİHLİ 32 NUMARALI MÜHİMME DEFTERİ

[s. 201-400]

TRANSKRİPSİYONU VE DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Şuayib İzgi

Danışman
Prof. Dr. Mustafa Çetin Varlık

İSTANBUL 2006

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans öğrencisi Şuayib İzgi'nin "986(1578) Tarihli 32 Numaralı Mühimme Defteri, Sayfa 201 - 400 Arası Transkribesi ve Değerlendirilmesi" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Tairihi Anabilim Dalı, Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı Yüksek Lisans tezi olarak oy birliği / oy çokluğu ile başarılı bulunmuştur.

Tez Danışmanı : Prof.Dr. Mustafa Çetin Varlık
Üniversitesi Marmara

İmza

.....

Üye : Prof.Dr. Ahmet Şimşirgil
Üniversitesi Marmara

.....

Üye : Yrd.Doç.Dr. Erhan Afyoncu
Üniversitesi Marmara

.....

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu' nun 12/01/2006 tarih ve 1-6 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof.Dr. Emel KEFELİ
Müdür

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖNSÖZ	II
ÖZET	III
SUMMARY	IV
KISALTMALAR	V
HİCRÎ TAKVİM'DE AYLAR, GÜNLER VE İLGİLİ KISALTMALAR	VI
GİRİŞ	VII
a – Genel Olarak Divân-ı Hümayûn	VII
b – Genel Olarak Mühimme Defterleri	VIII

TAHLÎL

I. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ	XIX
a – Defterin Fizikî Durumu	XIX
b – Defterin İçeriği	XX
c – Diplomatik ve Teknik Özellikleri	XXIII
d – Dil Özellikleri	XXVII
e – Tarih	XXIX
f – Gönderme Kayıtları	XXX
II. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ	XXXI
a – Siyasî Olaylar	XXXI
b – Sefer Organizasyonu	XXXIII
c – Kızılbaş Fesâdı ve Tâkibatı	XXXVII
d – Osmanlı Hudut Olayları	XXXVIII
BİBLİYOGRAFYA	XLI
NEŞREDİLEN VEYA ÜZERİNDE ÇALIŞILAN MÜHİMME DEFTERLERİ	XLIII

HÜKÜM ÖZETLERİ

HÜKÜM ÖZETLERİ [s. 201-398]	L-LXX
-----------------------------------	-------

METİN

METİN	1-214
-------------	-------

ÖNSÖZ

Osmanlı Devleti'nin idarî, iktisadî ve ictimai yapısını ve müesseselerini meydana çıkarmak bakımından arşiv belgeleri içerisinde ihtivâ ettikleri malumatla *mühimme defterlerinin* ayrı bir önemi vardır. *Mühimme defterleri*, Divân-ı Hümayûn'da görüşülüp alınan kararların mühim addedilenleri için yazılan fermânların kaydedilmeleriyle ortaya çıkmış bir defter serisidir. Burada alınan çeşitli kararların kaydedildiği defterler arasında ise sayı ve muhteva özellikleri ile *mühimme defterleri* ilk sıradadır.

Üzerinde çalıştığımız defter, III. Murad (1574-1595) dönemi 985-987/1577-1579 yıllarına ait olup, XVI. yüzyılın sonlarına doğru şark seferine tayin olunan Vezir Mustafa Paşa'ya ve Vezir Osman Paşa'ya, o sefer hazırlığı için şark vilayetleri beylerbeyilerine, Kırım ve Kumuk hanları ile Avar Hanı'na ve Kırım Hanı Mehmed Giray'a, İran'a tâbi olan hudut beylerine ve Lûristan, Pelengân hâkimlerine, Nahcivan hâkimi Şeref Han'a, Dağıstan hakimi Ulû Şemhâl'e, Gürcü beyi Levend'in oğlu Aleksandr'a, Şâh-Kulu oğullarına, Kürt ve Arap beylerine yazılan nâme-i hümayûn, mektûb-ı şerîf ve hükümleri içerir.

Bu çalışma, defterin tahlîl, özet, transkripsiyonundan oluşmaktadır. Tahlîl; şekil ve muhteva olmak üzere başlıca iki bölümden meydana gelmektedir. I. bölümde defterin fizikî durumu, diplomatik ve teknik özellikleri, dil ve tarihler incelenmiştir. II. bölümde ise, siyasî olaylar, sefer organizasyonu incelenmiştir.

Bizi böyle bir çalışmaya teşvik eden, yardımlarını ve anlayışlarını esirgemeyen değerli hocalarımdan başta danışman hocam Prof. Dr. Mustafa Çetin Varlık olmak üzere, kıymetli zamanından bana vakit ayıran ve metnin transkripsiyonunda yardımcı olan Yrd. Doç. Dr. Recep Ahışalı'ya, her zaman yanımda olan ve engin bilgisinden beni faydalandıran değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Osman Gazi Özgüdenli'ye ve Dr. Murat Uluskan ile Dr. Cengiz Tomar'a çok teşekkür ederim. Ayrıca çalışmalarında yardımcı olan Mehmet Fatih Gökçek'e, Uğur Demir'e ve Başbakanlık Osmanlı Arşivi çalışanlarına şükranlarımı sunarım.

ŞUAYİB İZGİ
İSTANBUL 2006

ÖZET

Mühimme Defterleri, Divân-ı Hümâyûn'da görüşölüp alınan kararların önemli olarak kabul edilenleri için yazılan fermân ve nâmelerin kaydedilmeleriyle ortaya çıkmış bir defter serisidir. Bu defterler, Osmanlı Divânı'ndan çıkan kararların bir sûretlerinin kaydedildiği bir çeşit zabıtlar hüviyetinde olduğundan muhtevaları itibarıyla da pek çok araştırma sahasını ilgilendiren özelliğe sahiptirler. Mühimme defterleri, Osmanlı Devleti'nin merkez ve taşra teşkilâtındaki idarî ve askerî organların yapısı, karşılıklı münasebetleri, çalışma tarzları, fonksiyonları hakkında önemli bir kaynaktır. Müesseselerin organizasyon ve işleyişi, hukukî prosedür, hükümlerin incelenmesiyle anlaşılabilir.

32 Numaralı Mühimme Defteri'nin içeriği, 1578 senesinin baharında şark seferine tayin olunan Vezir Mustafa Paşa'ya ve o sefer hazırlığı için şark vilayetleri beylerbeylerine, Nahcivan, Kırım ve Kumuk hanları ile Avar Hanı'na ve Kırım Hanı'nın kardeşi Âdil Giray'a, İran'a tâbi olan hudut beylerine ve Lûristan, Pelengân hâkimlerine, Dağıstan hâkimi Ulû Şemhâl'e, Kürt ve Arap beylerine yazılan nâme, mektup ve hükümleri içerir.

SUMMARY

Muhimme registers are the series which include fermans that prepared for state's crucial decisions by the Divan-ı Hümayun and state letters written to another countries. Due to their importance these records became the topic of various studies. Muhimme registers also give the information on the structure of administrative organs of the state, their relationships and functions. The organization and functions of the Ottoman institutions may be understood by the examination of these sources.

This muhimme register numbered 32 includes the letters to the Vizier Mustafa Pasha who were appointed to the East military campaign and orders for its preparation to the Eastern province governors and some eastern begs obeyed to the Ottomans such as Nahjivan, Crimea, Qumuq, Awar khans and Adil Giray, brother of Crimean Khan, and also the begs submitted to Persia along the border, Luristan, Pelengan, Daghistan, Kurdish and Arab clan chiefs.

KISALTMALAR

a.g.e	adı geçen eser
a.g.m	adı geçen makale
a.g.t	adı geçen tez
bkz.	bakınız
çev.	çeviren
DİA	Diyanet İslâm Ansiklopedisi
h.	hüküm
haz.	hazırlayan
İA	İslâm Ansiklopedisi
ilh.	İlâ-âhire
MD	Mühimme Defteri
s.	sayfa
TALİD	Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi
TED	Tarih Enstitüsü Dergisi
vb.	ve benzeri
vd.	ve diğerleri

HİCRÎ TAKVİMDE AYLAR, GÜNLER VE İLGİLİ KISALTMALAR

محرم	م	M	Muharrem
صفر	ص	S	Safer
ربيع الاول	ر	R	Rebî'ü'l-evvel
ربيع الآخر	را	Ra	Rebî'ü'l-âhir
جمادالاول	ج	C	Cumâde'l-ûlâ (Cemâziye'l-evvel)
جمادالآخره	جا	Ca	Cumâde'l-âhire (Cemâziye'l-âhire)
رجب	ب	B	Receb
شعبان	ش	Ş	Şa'bân
رمضان	ن	N	Ramazân
شوال	ل	L	Şevvâl
نئى القعه	ذا	Za	Zilka'de
ذئ الحجه	ذ	Z	Zilhicce

يوم ال احد	Yevmü'l-Ehad	يکشنبه	Yek-şenbih	Pazar
يوم ال اثنين	Yevmü'l-İsneyn	دوشنبه	Dü-şenbih	Pazartesi
يوم ال ثلاثه	Yevmü's-Selâse	سه شنبه	Se-şenbih	Salı
يوم ال اربعه	Yevmü'l-Erba'a	چهارشنبه	Çehâr-şenbih	Çarşamba
يوم ال خميس	Yevmü'l-Hamîs	پنجشنبه	Penc-şenbih	Perşembe
يوم ال جمعه	Yevmü'l-Cum'a	آدینه	Âdîne	Cuma
يوم ال سبت	Yevmü's-Sebt	شنبه	Şenbih	Cumartesi

اوانل	Evâ'il	Ayın ilk günleri (1-10)
اواسط	Evâsıt	Ayın ortasındaki günler (11-20)
اواخر	Evâhir	Ayın son günleri (21-30)

غره	Gurre	Ayın ilk gecesi ve günü
منتصف	Muntasıf	Ayın ortası (15. günü)
سلخ	Selh	Ayın son günü

GİRİŞ

GENEL OLARAK DÎVÂN-I HÜMÂYÛN

Divân-ı Hümâyûn, Osmanlı merkez teşkilâtı içerisindeki en önemli kuruluştur. Sıkı bir merkezîyetçilikle yönetilen Osmanlı Devleti'nde Divân-ı Hümâyûn, merkezdeki en önemli işleri gören makam sahiplerinden oluşur ve padişah adına karar verirdi¹. Siyasî, askerî ve malî konuları görüşerek karara bağlayan, her türlü dava ve şikâyetlerle ilgilenen çok yönlü bu kuruluşun, Türk-İslâm tarihi içerisindeki birçok devlette gördüğümüz divân sisteminin gelişmiş bir devamı olduğunu söylememiz mümkündür.

Osmanlı Divânı, bugünkü anlamda Bakanlar Kurulu, Danıştay, Yargıtay, Anayasa Mahkemesi gibi devlet kurumlarının görevlerini yerine getiren önemli bir karar organıydı. Divân-ı Hümâyûn toplantıları, ilk ve orta devirlerde çok önemli olup birinci ve ikinci derecedeki siyasî, idarî, askerî, örfî, şer'î, adlî ve malî işler, şikâyet ve davalar görüşülüp karara bağlanırdı. Divân'da idarî, örfî işler vezirazam, arazi işleri nişancı, şer'î ve hukukî işler kazaskerler, malî işler de defterdârlar tarafından görülürdü². Divân-ı Hümâyûn'da alınan kararları yazmak, göndermek, saklamak gibi önemli işleri gören ayrı bir bürokratik teşkilât mevcuttu. "Divân-ı Hümâyûn Kalemleri" denilen bu birimler beylik, tahvîl ve ruûs kalemlerinden ibaretti ve şeflerine reisülküttâb deniyordu. Divân-ı Hümâyûn, XVI. yüzyılda haftada bazen dört, bazen beş gün toplanırdı. XVII. yüzyıl başlarında toplantı sayısı haftada ikiye inmiş, XVIII. yüzyıl başından sonra ise iyice azalmıştı. Toplantı sabah namazından sonra başlardı. Aslî üyeler (vezirazam, Kubbealtı vezirleri, Rumeli ve Anadolu kazaskerleri, nişancı, Rumeli ve Anadolu defterdârları) büyük bir titizlikle belli yerlerine otururlar, yardımcılar (reisülküttâb, tezkireciler, çavuşbaşı, kapıcılar kethüdâsı) ise oturmaz, ayakta hizmet ederlerdi. Toplantı normal şartlarda öğle ezanına kadar sürerdi. Toplantı gündemini reisülküttâb hazırlar, ilk önce siyasî ve idarî konular görüşülürdü. Bir yüksek mahkeme şeklinde çalışan divânda padişahın onayına sunulması gerekmeyen işler hakkında hemen karar verilir ve hazırlanan karar müsveddeleri temize çekilmek üzere nişancıya teslim edilirdi. Nişancı da padişah tuğrası çekili fermânı hazırlar veya hazırlatırdı. Böylece idarî, siyasî veya adlî bir konuda padişah adına karar verilmiş olurdu³.

¹ Ahmet Mumcu, "Dîvân-ı Hümâyûn", *DİA*, V, 430.

² İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilâtı*, Ankara 1988³, s. 2.

³ Ahmet Mumcu, "Dîvân-ı Hümâyûn", *DİA*, V, 431.

Divân-ı Hümâyûn'da alınan kararlar ve görülen işler *Mühimme*, *Ahkâm*, *Tahvîl*, *Ru'ûs*, *Nâme* ve *Ahidnâme* gibi defterlere kaydedilir ve Topkapı Sarayı'ndaki Defterhâne⁴ ismi verilen bölümde muhafaza edilirdi⁵.

GENEL OLARAK MÜHİMME DEFTERLERİ

Osmanlı bürokrasisinin temel defter serileri arasında *Mühimme Defterleri* ismi ile bilinenler başı çeker. Divân-ı Hümâyûn tarafından çıkarılıp, beylerbeyiler, sancakbeyleri, kadılar, defterdârlar ve diğer idarecilere gönderilen hüküm ve fermânların sûretlerini içeren defterlere *Mühimme Defterleri* adı verilir⁶. Bu defterler, Osmanlı Divânı'ndan çıkan kararların bir sûretlerinin kaydedildiği bir çeşit zabıtlar hüviyetinde olduğundan muhtevaları itibarıyla da pek çok araştırma sahasını ilgilendiren özelliğe sahiptirler. Muhteva itibarıyla Divân'ın işleyişine bağlı olarak hazırlanmış olan bu defterlerdeki kayıtlar, yüksek karar organı olan bir kurumun belgeleri niteliği de taşıdıklarından hukuk tarihi yönünden de ayrı bir önemi haiz bulunmaktadır.

Defterlerin bu ehemmiyetine rağmen bunların ortaya çıkışları, tarihî gelişim süreçleri, Osmanlı bürokrasisindeki yerleri, bürokrasideki ihtisaslaşma sonucu geçirdikleri değişim ve çeşitlenme gibi konularda hâlâ tatminkâr bilgilere ulaşılamamaktadır⁷.

Mühimme Defterleri'nin Başlangıcı

II. Murad (1421-1451) ve özellikle Fatih Sultan Mehmed (1451-1481) zamanında Divân sistemi teşrifât kaidelerinin tespitiyle müesseseseleşmiş ve XVI. asırdan itibaren de bilinen klâsik yapısına kavuşmuştur. Ancak XVII. yüzyılın ortalarından itibaren idarî organların fazlaşması, bürokrasinin gelişmesi ve ağırlığının Paşakapısı (Bâb-ı Âli)'na kayması ile giderek fonksiyonunu kaybetmeye başlamıştır.

XVI. yüzyılın ilk yarısı ve önceki dönemler için *mühimme defteri* şu an için elimizde yoktur. Bu tür defterlerin ilk kez ne zaman hazırlandığı ise kesin olarak bilinmemektedir. Ama Divân kayıtları ile ilgili ihtisaslaşmanın kesin hatlarıyla ortaya çıkışının Kanûnî Sultan Süleyman (1520-1566) döneminde olduğu ileri sürülebilir⁸.

⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilâtı*, s. 95-110.

⁵ Yusuf Halaçoğlu, *XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilâtı ve Sosyal Yapı*, Ankara 1998⁴, s. 9-10.

⁶ Mühimme defterlerindeki fermânlar üstüne bir çalışma için bkz. Uriel Heyd, *Ottoman Documents on Palestine 1552-1615*, Oxford 1960.

⁷ Feridun M. Emecen, "Osmanlı Divanının Ana Defter Serileri: Ahkâm-ı Mîrî, Ahkâm-ı Kuyûd-ı Mühimme ve Ahkâm-ı Şikâyet", *TALİD*, III/5 (İstanbul 2005), s. 107.

⁸ Recep Ahışhalı, *Osmanlı Devlet Teşkilâtında Reisülküttâblık (XVIII. Yüzyıl)*, İstanbul 2001.

Nitekim, klâsik şekil ve tipi ile en erken tarihli *mühimme defteri*, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde bulunan E. 12321 numarada kayıtlı* divân defteri olup Ramazan 951-Safer 952/Kasım 1544-Nisan 1545 tarihli⁹. Bu defter 231 yaprak, 551 fermândan müteşekkildir¹⁰. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nin sefer kütüphanelerinden birinde eskilik bakımından ikinci sırada bulunan bir defter daha vardır. Koğuşlar Kütüphanesi'nde bulunan bu *mühimme defteri*, 888 numarada muhafazada olup 958-959/1551-1552 tarihli¹¹. Bu cilt, Osmanlılar'ın Arabistan ve Hint Okyanusu'ndaki sorunlara ilişkin buyruklarını içerir¹². Aynı defterde Yemen'in fethiyle ve idarî statüsüyle ilgili hükümler, müslüman tüccârların Cidde'de iyi muamele görmeleri ve yasanın öngördüğünden fazla vergi alınmaması hususunda fermânlar vardır¹³. Bu defterde yer alan Osmanlılar'ın Hürmüz seferine ilişkin diğer fermânlar Cengiz Orhonlu tarafından yayınlanmıştır¹⁴.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan en erken tarihli *mühimme defteri* ise, 951-952/1544-1545, en geç tarihli olanı ise 1323/1905 tarihli¹⁵. Ancak 1 ve 2 numaralı mühimme defterleri, *ru'ûs defterleri* olduğundan Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki ilk mühimme defterinin 3 numaralı ve 966-968/1558-1560 tarihli defter olduğu anlaşılmıştır¹⁶. Toplam 267 adet mühimme defteri kayıtlı olan bu serinin arada bazı atlamalar olmakla beraber kronolojik bir sıra takip ettiği söylenebilir¹⁷.

* Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi belgeleri, defter ve evrak olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. Defter için belgenin numarasının başına D, evrak için E harfi yazılır.

⁹ Bu defter yayınlanmıştır: *Topkapı Sarayı Arşivi H. 951-952 Tarihli ve E-12321 Numaralı Mühimme Defteri*, haz. Halil Sahillioğlu, İstanbul 2002.

¹⁰ *Topkapı Sarayı Arşivi H. 951-952 Tarihli ve E-12321 Numaralı Mühimme Defteri*, haz. Halil Sahillioğlu, Önsöz, V.

¹¹ Bu defter tez olarak çalışılmıştır. Abid Yaşaroğlu, *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Koğuşlar 888 Numaralı Mühimme Defteri (1^a-260^a Tahlil ve Transkripsiyon)*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1995.

¹² Salih Özbaran, “16. Yüzyıl Arap Ülkeleri Tarihi İçin Türk Arşivlerinin Değeri”, *Yemen'den Basra'ya Sınırdaki Osmanlı*, İstanbul 2004, s. 74.

¹³ Salih Özbaran, “16. Yüzyıl Arap Ülkeleri Tarihi İçin Türk Arşivlerinin Değeri” s. 74.

¹⁴ Cengiz Orhonlu, “Hint Kaptanlığı ve Pîrî Reis”, *Belleten*, XXXIV/134 (Ankara 1970), s. 248-254.

¹⁵ Mübahat S. Kütükoğlu, “Mühimme Defteri”, *DİA*, XXXI, 521; *Mühimme Defteri*, I, s. 120 ve 233'ten aktaran, Salih Özbaran, “16. Yüzyıl Arap Ülkeleri Tarihi İçin Türk Arşivlerinin Değeri”, *Yemen'den Basra'ya Sınırdaki Osmanlı*, İstanbul 2004, s. 74; *Başbakanlık Osmanlı Arşivi, 3 Numaralı Mühimme Defteri (966-968/1558-1560) <Özet ve Transkripsiyon>*, Ankara 1993, I-II, Sunuş, s. XXI.

¹⁶ *Başbakanlık Osmanlı Arşivi, 3 Numaralı Mühimme Defteri (966-968/1558-1560) <Özet ve Transkripsiyon>*, I-II, Sunuş, s. XVII.

¹⁷ *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, Ankara 1992, s. 82.

Mühimme Defterleri'nin Hazırlanma Gerekçeleri

Divân-ı Hümâyûn'da muhtelif işler hakkında birçok defter tutulmaktaydı. Bunların içinde en önemlileri *mühimme*, *ahkâm*, *tahvîl*, *ru'ûs*, *nâme*, *ahidnâme* gibi defterlerdi¹⁸. Osmanlı Devleti'nin gerek dahilî, gerek haricî birinci ve ikinci derecede önem taşıyan meselelerine ait verilen kararlar ve bunlara dair yazılan fermânların (emir) kayıt olunduğu defterlere *mühimme defterleri* adı verilmiştir¹⁹.

Mühimme defterlerindeki kayıtlar, herhangi bir mesele ile ilgili olarak yazılan fermân, berât, nâme ve sairenin sûretleri mahiyetindedir. Bu sûretler daha sonra temize çekilmişlerdir. Divân-ı Hümâyûn'da zabıt tutma usûlü olmayıp müzâkere edilen işin neticesi yani karar sûreti divân kâtipleri tarafından kaleme alınır. Bu karar sûretini sonra reisülküttâb gözden geçirip tashîh eder ve daha sonra icabeden mahalle yazılırdı²⁰. Hükümlerin mühimme defterlerine aktarılış biçimlerinden kararın nasıl verildiğini, neye dayandırıldığını, karara esas teşkil etmesi gereken görüşme ya da inceleme aşamalarını anlamamız mümkün değildir. Hükümlerin arka plânındaki bu karanlığa ise, kararın verilmesine esas olan evrâkın dağınık ve karışık olması ve Divân-ı Hümâyûn'da zabıt tutulmamasının sebep olduğu düşünülebilir.

Mühimme defterlerine kaydedilen fermân ve berâtların hazırlanışında belli bir usûl takip edilirdi. Divân-ı Hümâyûn'a gelen evrâk herhangi bir kayıt işlemine tâbi tutulmadan doğrudan muameleye konulup işlemleri genellikle ya gelen evrâkın üzerinde yapılmakta ya da telhisi çıkarılmış olduğu halde telhisi üzerinde icra edilmekteydi. Divân'a gelen resmî arzlar ve şahsi arzuhaller Divân'da görüşüldükten sonra, konu hakkında alınan karar Divân kâtipleri tarafından fermân şeklinde tanzim edilirdi. Fermân, berât, hüküm veya emir şeklinde isimlendirilen bütün belgeler padişah adına tanzim edilir ve belgelere padişahın tuğrası çekilirdi. Padişah kendisine arz edilen belgeler hakkındaki görüşünü sözlü veya yazılı olarak arzda bulunan makam veya kişiye bildirirdi. Hüküm bizzat padişah tarafından ısdâr edilmez, padişahın hüküm verme yetkisi tanıdığı vezirazam, kazasker ve defterdâr nezaretinde tanzim edilirdi²¹.

Divân kâtipleri tarafından kaleme alınan fermân, berât ve nâmeler daha sonra mühimme defterlerine kaydedilirdi. İşlemi biten evrâk battal torbalarına konulur, buna dayanarak hazırlanan hükümler ise ilgili olduğu mahalle kapı çuhadarları veya yetkili

¹⁸ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilâtı*, s. 79.

¹⁹ Tefik Temelkuran, "Divân-ı Hümâyûn Mühimme Kalemi", *TED*, 6 (İstanbul 1975), s. 155.

²⁰ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilâtı*, s. 79.

²¹ Halil Sahillioğlu, "Ahkâm Defteri", *DİA*, I, 551.

merci'i temsilen Divân'da bulunan kişiler vasıtasıyla gönderilirdi. Divân'da bir evrâk aranıldığı zaman, evrâkın muhafazasından sorumlu kâtipler, ya defterlerden evrâkın sûretini hazırlamakta ya da üzerinde ayları yazılı bulunan torbalardan evrâkı çıkartıp makbuz karşılığında ilgili daireye vermekteydiler²².

Mühimme defterlerinde kayıtlı hükümlerin, fermânların sûretleri mi yoksa fermânların yazılmasına esas teşkil eden müsveddeler mi olduğu tartışılan bir husus olmuştur. Halil İncalcık, mühimme defterlerindeki hükümlerin fermânların yazılmasına esas teşkil eden müsveddeler olabileceği kanaatindedir²³. Hükümler, mühimme defterlerine kaydedilirken fermânı götürecek şahsın isminin boş bırakılıp fermân hazırlandıktan sonra deftere, fermânı götüren şahısla ilgili notların düşülmesi, mühimme defterlerinde kayıtlı hükümlerin fermânlara esas teşkil eden müsveddeler olabileceği kanaatini pekiştirmektedir²⁴.

Gelişme döneminde Divân-ı Hümâyûn'a bağlı olan kalemler devletin merkez bürokrasisinin en üst kademesini oluştururdu. Devletin önemli işleri Divân-ı Hümâyûn'da karara bağlandığından bu kararların gerek hazırlık gerek uygulama safhalarında Divân'a bağlı kalemlerde hazırlandığı görülmektedir. Mühimme denilen, müzakere ve kararların tesvîd, tebyîz ve tâli işler hariç emir ve hüküm sûretlerini yazan kalem, Divân-ı Hümâyûn kalemi bir diğer adı ile "Beylikçi Kalemi"dir. Divân-ı Hümâyûn bürokrasisinin tüm işlerinin yapıldığı Beylikçi Kalemi'nin umûr-ı âleme müteallik belgeleri düzenlediği anlaşılmaktadır. Divân-ı Hümâyûn'da karara bağlanan işlerin hüküm sûretleri genellikle burada hazırlanırdı. Beylikçi'nin veya Reisülküttâb'ın kontrolünden geçtikten sonra son hallerini alırlardı. Hazırlanan hükümler, Nişancı'ya gönderilir ve onun kontrolünden geçtikten sonra tuğrası çekilerek deftere kaydedilirdi²⁵.

Mühimme Defterleri Sayısı

Bugün Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde "*Mühimme Defterleri*" adıyla kayıtlı olan defter serisi, buranın ilk tasnîf edilen belgeleri olma özelliğine sahiptir. Bu başlık altında

²² Bilgin Aydın, *Osmanlı Bürokrasisinde Divan-ı Hümâyûn Defter Formlarının Ortaya Çıkışı ve Gelişimi* (XV-XVI. Yüzyıl), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2003, s. 33; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilâtı*, s. 76-77.

²³ "*Mühimmelerde hüküm, aslında nasılsa öyle biter, "yapasın" "edesin" deyimi ile doğru hitâb şekli ile nihayetlenir. "... için yazılmıştır" anlatım şekli kullanılmaz. Mühimme kayıtlarındaki bu özellik, belki de oradaki metnin, hüküm yazılmadan önce bir ilk müsvedde olmasından ileri gelmektedir.*" Halil İncalcık, "Şikâyet Hakkı: Arz-ı Hâl ve Arz-ı Mahzarlar", *Osmanlı Araştırmaları*, VII-VIII (İstanbul 1988), s. 40-41.

²⁴ Bilgin Aydın, *a.g.t.*, s. 33.

²⁵ Halil İncalcık, "Reisülküttâb", *İA*, IX, 674.

tasnîfe açık olan defter sayısı, son yıllarda bulunanlarla birlikte toplam 267 adettir²⁶ (Hicrî 961-1323/ Milâdî 1553-1905 yılları arasını kapsar). Son tespit edilen 267 numaralı defter, XVIII. yüzyılın ikinci yarısına aittir. Ayrıca XVII. yüzyıl başlarına ait bir defterin henüz restorasyon servisinde olduğu ve tasnife dahil edilmediği bildirilmektedir²⁷. Yine restore edilecek belgeler arasında sonradan bulunan *mühimme defteri* parçaları da vardır.

Mühimme tasnifindeki defterlerin tamamı, bilinen anlamda, klâsik *mühimme defteri* değildir. Örneğin, 1 ve 2 numaralı defterler *tahvîl* ve *ru'ûs* ahkâmını içine alır. Bu tip defter sayısının 13 kadar olduğu tespit edilmiştir.

20 numaralı defter mevcut değildir. Tipik mühimme formundaki defter sayısı bu durumda 255 olarak gösterilirse de defterlerin bazılarının *maliye ahkâmı* ve *şikâyet defteri* oldukları da görülmektedir. Örneğin, 42 numaralı defter muhtemelen ciltlenme dolayısıyla *ru'ûs* ve *mâliye* kayıtlarını da ağırlıklı olarak ihtiva ederken, 92 numaralı defterin* başlığında bunun şikâyet ahkâmını kapsadığı belirtilir. Bu bakımdan defterlerin teker teker yeni baştan incelenerek daha sağlıklı bir tasnîf bilgisine ihtiyaç bulunmaktadır²⁸.

Mühimme Defterleri'ndeki Tarih Boşlukları

Mühimme tasnîfine bakıldığında özellikle XVII. yüzyıl için önemli tarih boşlukları olduğu dikkati çekecektir. Mühimme serisindeki tarih boşlukları bilhassa 82 numaralı defter** (1026-1027/1617-1618) ile 83 numaralı defter*** (1036-1037/1636-1627) arasında görülür. Tarih atlamaları 1004-1005/1595-1596 (74 numaralı defter) ile 1011-1013/1602-1604 (75 numaralı defter); 1040-1042/1630-1632 (85 numaralı defter) ile 1046/1636 (86

²⁶ Feridun M. Emecen, “Osmanlı Divanının Ana Defter Serileri: Ahkâm-ı Mîrî, Ahkâm-ı Kuyûd-ı Mühimme ve Ahkâm-ı Şikâyet”, s. 108. *Arşiv Rehberi*'nde defter sayısı, 266 olarak gösterilmiştir (*Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, İstanbul 2000, s. 10).

²⁷ Feridun M. Emecen, “Osmanlı Divanının Ana Defter Serileri: Ahkâm-ı Mîrî, Ahkâm-ı Kuyûd-ı Mühimme ve Ahkâm-ı Şikâyet”, s. 108.

* Bu defter yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır: Selçuk Osmanoğlu, *92 Numaralı Mühimme Defteri H. 1067-1069/M. 1656-1658 (Özet ve Transkripsiyon)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2004.

²⁸ Feridun M. Emecen, “Osmanlı Divanının Ana Defter Serileri: Ahkâm-ı Mîrî, Ahkâm-ı Kuyûd-ı Mühimme ve Ahkâm-ı Şikâyet”, s. 108.

** Bu defter, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı tarafından yayınlanmıştır: *82 Numaralı Mühimme Defteri (1026-1027/1617-1618) <Özet-Transkripsiyon-İndeks-Tıpkıbasım>*, Ankara 2000.

*** Bu defter, Neşat Süt tarafından yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır: *83 Numaralı Mühimme Defteri (M. 1627-1628/H. 1036-1037)*, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2000. Aynı defter daha sonra Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı tarafından yayınlanmıştır: *83 Numaralı Mühimme Defteri (1036-1037/1626-1628) <Özet-Transkripsiyon-İndeks-Tıpkıbasım>*, Ankara 2001.

numaralı defter); 1056/1646 (91 numaralı defter) ile 1067-1069/1656-1658 (92 numaralı defter; 1075-1076/1664-1665 (95 numaralı defter) ile 1089-1090/1678-1679 (96 numaralı defter); 1090-1092/1679-1681 (97 numaralı defter) ile 1095-1096/1685-1686 (180 numaralı defter) ve 1100/1688 (98 numaralı defter) arasında da mevcuttur. XVI. yüzyılın ilk yarısı ihmâl edilirse, ikinci yarısı için nispeten, bazı istisnalar dışında, kronolojik bir sıralama vardır. XVIII. yüzyıla ait olanlar da yine oldukça tam bir silsile izler, arada geniş zaman dilimi atlamaları bulunmaz.

Mühimme Zeyilleri

Mühimme defterlerinin sıralanışında aralarındaki tarih yönünden boşlukların, ciltlenme esnasında kaybolmuş olan kayıtların bulunamamış olmasından ileri geldiğini kuvvetlendirici bir husus da *Mühimme Zeyli Defterleri*'dir. Bu defterler tasnîfi devam etmekte olan evrâkın arasından çıkan mühimme kayıtlarının ciltlenmesi ile meydana gelmiştir²⁹. Burada 980-1195/1572-1780 yıllarını içine alan 17 defter vardır. Sonuncu yani 17 numaralı defter sonradan Nâme-i Hümayûn tasnîfine aktarılmıştır.

Mühimme Defterleri'nin Ciltlenmesi

Mühimme defterlerinin ciltlenmesi yazıldıkları tarihlerden çok sonra olmuştur. Ciltsiz halde duran sayfaların zaman zaman yer değiştirebilmesi hatta kaybolması ihtimâli vardır. Nitekim Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde mevcut çeşitli tasnîflerde, defterlerde kayıtlı olması gereken bazı vesikalar vardır ki bunların tarihlerine tekabül eden mühimme defterlerinden olmayanları görülmüştür. Bununla beraber seri numarası takip eden birkaç defterin aynı yılları ihtiva ettiği, hatta bir sonrakinin bir öncekinden daha eski tarihe ait olduğu da görülür. Defterlerin bu şekilde tarih düzensizliğinin ciltleme esnasında yapılan dikkatsizlikten ileri geldiğini kabul etmek gerekir³⁰.

Mühime Defterleri'nin Üzerindeki Etiketler

Defterlerin isimlendirilmesi bakımından değerlendirilmesi gereken diğer bir husus da mühimme defterlerinin üzerindeki "*mühimme defteri*" yazılı etiketlerdir. Bu etiketler günümüze kadar tekrarlanan bazı yanlış kataloglama ve isimlendirmelerin de başlangıcını teşkil etmiştir. Mühimme defterlerinin üzerindeki etiketlerin XIX. yüzyılda yapıştırılmış olması kuvvetli bir ihtimâldir. Çünkü mühimme defterleri önce Divân-ı Hümayûn'un

²⁹ Tefik Temelkuran, "Divân-ı Hümayûn Mühimme Kalemi", s. 160.

³⁰ Tefik Temelkuran, "Divân-ı Hümayûn Mühimme Kalemi", s. 157.

Paşakapısı'na nakli esnasında Paşakapısı'na³¹, Hazine-i Evrâk'ın kurulmasından sonra ise buraya nakledilmiş ve defterlerin ilk tasnîf çalışmaları da bu dönemde gerçekleştirilmiştir.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Dışındaki Mühimme Defterleri

Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nden başka yurtiçi ve yurtdışındaki bazı kütüphanelerde de mühimme defterlerinin mevcut olduğu bilinmektedir. İstanbul'da Köprülü Kütüphanesi'nde, Köprülüzâde Abdullah Paşa'nın şark seferi Serdârlığı zamanına ait, 1146-1147/1734-1735 yıllarına ait bir *sefer mühimmesi* vardır. İlk mühimme formunun örnekleri olan defterler ise, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde bulunan E. 12321 numarada kayıtlı divân defteri olup, Ramazan 951-Safer 952/Kasım 1544-Nisan 1545 tarihlidir. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nin sefer kütüphanelerinden birinde eskilik bakımından ikinci sırada bulunan bir defter daha vardır. Koğuşlar Kütüphanesi'nde bulunan bu mühimme, 888 numarada muhafaza olup 958-959/1551-1552 tarihlidir.

Ayrıca yurtdışında L. Fekete'nin tanımladığı iki defterden biri, 1071-1076/1660-1665 yıllarını içine alan bir *ordu mühimmesi*, diğeri ise 1091/1680 tarihli bir *şikâyet defteridir*. Bunun dışında Milli Kütüphane'de su nüfûzu sonucu okunamaz hale gelmiş 23 Şevvâl 971-29 Zilhicce 971/15 Haziran 1563-8 Ağustos 1564 yıllarına ait hükümleri ihtivâ eden 264 sayfadan ibaret bir mühimme defteri daha vardır³².

Mühimme Defterleri'nin Geçirdiği Gelişme

Mühimme defterlerinin tertibinde de zaman içerisinde değişiklikler meydana gelmiştir. Klâsik döneme ait ilk defterlerde (1544-1642) başlık yoktur. Yazıları karmaşıktır. Buna mukabil XVII. yüzyıl ortalarında 90 numaralı *Mühimme Defteri*'nden³³ (1056/1646) itibaren ilk sayfalarda hükümlerin hangi sadrazam zamanında çıktığı ve hangi reisülküttâbın başkanlığında kaleme alındığını belirten başlıklar görülmeye başlanmıştır. Yazı daha sanatkârânedir.

XVII. yüzyılın son yarısından itibaren mühimme defterleri müzâkere gününü gösteren tarihle başlamayıp müzâkerelerin herhangi bir ay birden ona ve ondan yirmiye ve yirmiden otuza kadar olmak üzere üç kısım gösterilmiştir. Bu durum son senelere kadar böyle devam etmiştir³⁴.

³¹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilâtı*, s. 79.

³² Feridun M. Emecen, "Osmanlı Divanının Ana Defter Serileri: Ahkâm-ı Mîrî, Ahkâm-ı Kuyûd-ı Mühimme ve Ahkâm-ı Şikâyet", s. 110.

³³ Bu defter yayınlanmıştır: *90 Numaralı Mühimme Defteri*, haz. İsmet Miroğlu vd., İstanbul 1993.

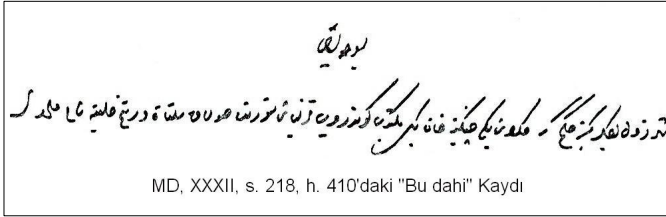
³⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilâtı*, s. 81.

XVII. yüzyılın ortalarından itibaren mühimme defterlerinde yer alan bazı konular ayrılarak başka defterlere kayd edilmeye başlanmıştır. Bu durum mühimme defterlerinin muhteva bakımından fakirleşmesine yol açmıştır³⁵. 1059/1649 yılından itibaren şikâyet ile ilgili hükümler için *Şikâyet Defterleri* adı altında defterler düzenlenmiştir³⁶. 1699 yılında nâme-i hümayûn, 1707’de Mısır’a gönderilen fermânlar, 1747’de kalebend hükümleri, 1787’de gizli emirler, 1863’te mülkî tevcihat, 1869’da makina, fabrika imtiyâzı ve kilise kayıtları mühimme defterlerinden ayrılarak başka defterlere kayd olunmaya başlanmıştır³⁷.

Mühimme Defterleri’nin Metin Özellikleri

Mühimme defterleri, yazılmış nâme, emir ve hüküm ile benzerlerinin tam metnini kapsamamakta, elkâb ve öteki formalite kısımlarını terkederek ya da kısaltarak asıl konuyu kaydetmektedir. Sadece nakil, iblâğ denilen konunun özü ve hüküm, emir denilen ve yapılması gereken emri kapsayan metinler olduğu gibi kaydedilmektedir³⁸. Mühimme defterlerindeki hükümler, divânda alınan kararların padişah tarafından tasdikinden sonra fermân haline getirilmiş halleri olduğu için fermân rükünlerini ihtiva eden belge sûretleridir. Ancak fermânların asıllarında bulunan bazı rükünler ya davet ve tuğra rükünleri gibi tamamen ihmal edilmiş veya elkâb gibi kısaltılarak yazılmıştır³⁹.

Bu hüküm ve nâmelerin kaydında mahall-i tahrîr (yazıldığı yer) yazılmamakta, buna karşılık emir ve hüküm kimin vasıtası ile gideceği yere teslim edileceği bildirilmektedir⁴⁰. “*Van beğlerbeğinin kapu kethüdâsı Rüstem’e virildi*”, “*Nalband-zâde Mehmed Çavuş’a virildi*” gibi.

Hükümlerin üzerinde bazı kayıtlar düşülmüştür ki, bunlar: “*Yazıldı*”; fermânın gideceği makam veya şahsa gönderilmesi için yazıldığını belirtir. “*Bir sûreti*”; aynı fermân

başka bir yere de yazıldığı zaman o hükmün üstüne yazılır. Böyle hükümlerde sadece gideceği yerin adı belirtilir. Hükümlerin üstünde veya altında bulunan bu kayıtlara her

³⁵ *Mühimme Defteri 44*, haz. Mehmet Ali Ünal, İzmir 1995, s. VI.

³⁶ Mübahat S. Kütükoğlu, “Mühimme Defteri”, *DİA*, XXXI, 521.

³⁷ 3 Numaralı *Mühimme Defteri* (966-968/1558-1560) <Özet ve Transkripsiyon>, I-II, s. XXII.

³⁸ Tayyib Gökbilgin, *Osmanlı Paleografya ve Diplomatik İlmi*, İstanbul 1992², s. 105.

³⁹ Mübahat S. Kütükoğlu, “Mühimme Defteri”, *DİA*, XXXI, 521.

⁴⁰ Tayyib Gökbilgin, *Osmanlı Paleografya ve Diplomatik İlmi*, s. 105.

zaman rastlanmaz. Genellikle hükümlerin yazıldığı tarihler de hükmün sonunda yazılmıştır.

Bir kısım hükümler aynen başka başka yerlere de gönderilirdi. Bu hükümler defterlere kayıt olurken aynen tekrar edilmez, bir defa yazılır sonra “*Bir sûreti*” denilerek sadece gideceği yerin adı yazılır. Böylece o hükmün nerelere gönderileceği kaydedilmiş olurdu. “*Bir sûreti*” şeklinde yazılan hükümlerin tarihi de tam olarak yazılmış olan hükmün tarihidir⁴¹.

Mühimme Çeşitleri

Mühimme Defterleri, hükümlerin sâdır oldukları divânlar bakımından dört ayrı grupta değerlendirebilir:

1- Padişahın başkentte bulunduğu sırada, vezirazam başkanlığındaki divân toplantısından çıkan emirlerin kaydolunduğu mühimme defterleri.

2- *Rikâb Mühimmesi*: Vezirazamın sefer veya başka bir sebeple başkentten ayrılırken yerine vekil olarak bıraktığı Rikâb Kaymakamı veya Sadâret Kaymakamı denilen görevli başkanlığında toplanan divânda alınan kararların yazıldığı defterler.

3- *Ordu Mühimmesi*: Savaş zamanında lazım olan bütün defterler serdâr-ı ekrem ile sefere götürüldüğünden, ordu ile birlikte sefere çıkan vezirazamın sefer sırasında akdettiği divân toplantılarında alınan kararların yazıldığı defterlerdir.

4- *Kaymakamlık Mühimmesi*: Padişah ve vezirazamın aynı anda Dersa‘âdet'ten ayrıldığında, devlet işlerini tedvir etmek üzere tayin edilen Sadaret Kaymakamı'nın müstakil olarak akdettiği divânlarda alınan önemli kararların yazıldığı defterler⁴².

Mektûm Mühimme Defterleri, gizli olarak yazılan hüküm veya fermânların sûretlerinden oluşur. Elimizde en erken tarihli 1203 (1788) tarihli. 1203 ila 1294 tarihleri arasındaki gizli muharebata dair olup, tamamı 10 adettir⁴³. Yazılış üslûpları mühimme defterleri gibidir⁴⁴.

Mısır Mühimme Defterleri, Mısır meselelerine ait çıkarılan fermânların kayıtlarının tutulduğu defterlerdir. Bunlar iki gruptur: 1-14 seri numaralarda olanlar, “*Mühimme-i*

⁴¹ Tefîk Temelkuran, “Divân-ı Hümâyûn Mühimme Kalemi”, s. 160.

⁴² Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s. 82, 180, 217.

⁴³ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s. 82; Temelkuran, “Divân-ı Hümâyûn Mühimme Kalemi”, s. 160.

⁴⁴ Temelkuran, “a.g.m”, s. 160.

Mısır” adını taşır. 1119-1130/1707-1911 yıllarını ihtiva ederler. 15 seri numaralı defter ise “*Mühimme-i Mısır Mektûmî*” dir. 1256-1333/1840-1914 yıllarını ihtiva eder⁴⁵.

Mühimme ve Mühimmenüvîs Tâbirleri

Bugün resmî işlemlerde “önemli” denilen bir mesele için Osmanlı Devleti devrinde Arapça bir kelime olan “mühimm (مهم)” veya “mühimme (مهمه)” tabirleri kullanılırdı. Bugün dahi resmi dairelerde bu çeşit evrâk için önemli, gizli, çok gizli vb. gibi damgalar kullanılmaktadır. Divân-ı Hümâyûn’da bir mesele hakkında “mühim” denildiği zaman bu meseleye ait evrâkın işlemleri özel olarak görevlendirilmiş olan kâtiplere yaptırılırdı. Bu kâtiplere Farsça, mühimme yazan anlamına gelen yazıcı, yazan demek olan “nüvîs (نویس)” kelimesi ile birleşik olarak “mühimme-nüvîs (مهمه نویس)” adı verilmiştir⁴⁶.

Mühimme defterlerinin hangi yüzyılda mühimme ismini aldığı henüz tespit edilebilmiş değildir. Günümüz Osmanlı tarih literatüründe mühimme ismiyle bilinen defterlere XVI. yüzyıl Osmanlı bürokrasisinde ahkâm defteri ismi verildiği görülmektedir. Bu döneme ait mühimme defterlerinin başında az da olsa “mîrî ahkâm kaydıdır”, “mîrî ahkâm”, “sefer ahkâmı” şeklinde başlık kayıtları bulunmaktadır⁴⁷.

Mühimme Defterleri’nin Önemi

Mühimme Defterleri’nin muhteva bakımından önem ve değerlerini aşağıdaki başlıklarda toplamak mümkündür:

1- Mühimme Defterleri, Osmanlı Devleti’nin merkez ve taşra teşkilâtındaki idarî ve askerî organların yapısı, karşılıklı münasebetleri, çalışma tarzları, fonksiyonları hakkında önemli kaynaktır. Müesseselerin organizasyon ve işleyişi, hukukî prosedür hükümlerin tetkikiyle anlaşılabilir.

2- Komşu ülkeler ile Avrupa, Kuzey Afrika, Orta Doğu, Arabistan Yarımadası, Kafkaslar ve Rusya tarihleri açısından önemli bilgiler ihtiva ederler.

3- Osmanlı Devleti’nin, gayr-ı müslîm teb’ası ile olan münasebetleri, azınlıklar hukuku, halkın sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarının temini hususlarındaki yönetim politikası, ibadet ve âyin serbestiyeti, mâbedlerin inşası gibi konular *mühimme defterlerinde* çokça görülür.

⁴⁵ Temelkuran, “a.g.m”, s. 161.

⁴⁶ Temelkuran, “a.g.m”, s. 138, 148.

⁴⁷ Mübahat S. Kütükoğlu, “Mühimme Defterlerindeki Muâmele Kayıtları Üzerine”, *Tarih Boyunca Paleografya ve Diplomatik Semineri, Bildiriler*, İstanbul 1988, s. 95-96.

4- Hac organizasyonu, surre alayları ve mukaddes beldelele götürülen hizmetler, konu olarak ayrı bir yer tutar.

5- Osmanlı kültür ve sanat faaliyetleri cümlesinden, im r ve isk n siyaseti,  evre ve belediye hizmetleri, sağlık ve eğitim işleri, geniş vakıf idarelerinin problemleri ve teftişleri bakımından da zengin malzeme ihtiva ederler.

6- Sayıları hayli fazla olan ve ordu div nınca tutulan *mühimme defterleri*, asker  tarih, harp tarihi ve lojistik hizmetler tarihi yönünden de birinci elden kaynaktır.

32 NUMARALI MÜHİMME DEFTERİ'NİN TAHLİLİ

I. Şekil Özellikleri

a) Defterin Fizikî Durumu

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Mühimme serisi, numara 32'de kayıtlı bulunan bu defterin uzunluğu 30 cm, genişliği 18 cm, kalınlığı cildi ile beraber 3,5 cm'dir.

Defter, 398 sayfa yani 199 varaktır. Baş tarafında 6 ve 7 numaralı sayfalarla sonunda 392, 393 ve 398 numaralı sayfalar boştur. Tek tük yarım kalmışlar da vardır. Sağ sayfaların sağ taraflarında ve sol sayfaların sol taraflarında 2 cm kadar yerler yazısız olup, sağ sayfaların sol tarafları ile sol sayfaların sağ tarafları bazen 1 cm, bazen de 1,5 cm yazısızdır. Defterde sadece iki yerde sol kenara düzeltme amacıyla yazı yazılmıştır⁴⁸.

Defterin cildi tamamen meşin kaplı ve şirâzelidir. Sayfa ve hüküm numaraları sonradan kurşun kalemle konulmuştur.

Defterin kâğıdı sarı renge yakın, kirli beyaz renkte, âharlı⁴⁹ ve âdi hamurdan mamul olup, sayfaların bazıları ince bazıları da kalındır. Filigran⁵⁰ yoktur.

Satır araları genelde açık bırakılmış ve bir sayfada iki veya üç hüküm kaydedilmiştir. Yazısı kaidesiz ve bozuk divânî⁵¹ yazıdır. Tek tük iyi yazılanları da vardır. Hükümlerin yazı karakterlerine bakıldığında birden fazla kâtip tarafından yazıldığı anlaşılmaktadır.

Defterdeki kayıtlar, Divân-ı Hümâyûn'dan çıkan ve *hüküm* (حكم) olarak adlandırılan kararların sûretleridir. Hükümlere de konusuna göre, *menzîl hükmü*, *izin hükmü*, *ulak hükmü*, *mu'âfiyet hükmü* gibi adlar verilmektedir⁵². Bu hükümler defterlere genellikle tarih sırasına göre yazılırdı. Ancak varaklar ciltlenirken dikkatsizlik eseri yanlışlıklar

⁴⁸ MD, XXXII, s. 215, h. 404; s. 318, h. 576.

⁴⁹ Kâğıda yazılan mürekkebin dağılmaması için kâğıda nişasta, yumurta akı, şap, balık tutkalı, üstübeç, hatmi veya gül yaprağından değişik formüllerle yapılan bir karışımın sürülmesine “âharlamak” denir. Osman Ersoy, “Kâğıt”, *DİA*, XXIV, 166; Gökbilgin, *a.g.e.*, s. 24.

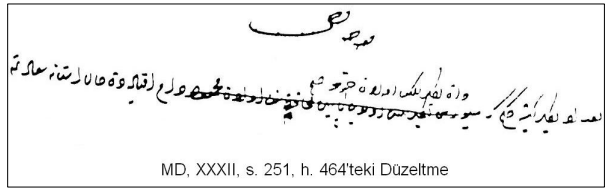
⁵⁰ *Su damgası* da denilen, kâğıtlara bir nevi marka yerine geçecek, ışığa tutunca görülebilen çeşitli şekil ve yazıların konulmasıdır. Kale, çan, el, üç hilâl, kalyon, terazi vb. şeklindeki filigranlar, kâğıdı üreten firmanın adı ve amblemini içerirler. Filigranlar, tarih konulmamış bazı belgelerin yaklaşık zamanını tespit açısından önem taşırlar. Osman Ersoy, “Kâğıt”, *DİA*, XXIV, 164.

⁵¹ “Divân'a mahsus” anlamına gelen bu yazı çeşidi sadece Divân'da yazıldığı için bu adı almıştır. Osmanlı Devleti'nde Divân-ı Hümâyûn'da alınan kararlar, yazışmalar, fermânlar, berât, menşûr, buyruldu, hüküm vb. resmî yazılar bu hatla yazılırdı. Bu hattın, süratle yazıldığı bazı kaidelerine pek dikkat edilmeden yazılan şekline *divânî kırması* denir. Sanat tarafı olmayan bu yazı daha çok mühimme defterlerinde kullanılmıştır. Ali Alparslan, “Divânî”, *DİA*, IX, 445.

⁵² Yusuf İhsan Genç, *Mühimme Defteri, Başbakanlık Osmanlı Arşivi 113 Numaralı ve H. 1113-1115/M. 1701-1703 Tarihli*, Uzmanlık Tezi, Başbakanlık Osmanlı Arşivi, İstanbul 1987, s. XXXVII.

yapılmıştır. Üzerinde çalıştığımız 32 Numaralı Mühimme Defteri'ndeki (s. 201-398) hükümlerin kronolojik sıralaması şöyledir: 387 nolu hükümden 600 nolu hüküme kadar 986 senesinin hükümleri kronolojik olarak kaydedilmiştir. 600 nolu hükümden 628 nolu hüküme kadar 987 senesinin Muharrem ayına ait hükümler kronolojik olarak kaydedilmiş, 628 nolu hükümden 640 nolu hüküme kadar yeniden 986 senesinin Zilhicce ayının 20. gününe ait hükümler kaydedilmiş, 640 nolu hükümden 656 nolu hüküme kadar ise, 987 senesinin Muharrem ayına ait hükümler kronolojik olarak kaydedilmiş, 656 nolu hükümden 665 nolu hüküme kadar 985 senesi hükümleri kronolojik olarak kaydedilmiş, 665 nolu hükümden sonuna kadar ise 986 senesinin hükümleri kaydedilmiştir.

Defterin birçok yerinde kâtiplerin dikkatsizliği ya da acemiliğine yorumlanabilecek karalama, üzeri çizilip düzeltme, mürekkep damlatma ve mürekkep bulaştırmaları görülmektedir. Yine kâtiplerin dikkatsizliği yüzünden altı ayrı hükümde aynı kelimeler peşpeşe iki defa yazılmıştır⁵³.

Defterin kabında, “(ماوا نخر شعبان ٩٨٥ الى اواسط ربيع الاخير ٩٨٦) *Min Evâhir-i Şa‘bân 985 ilâ Evâst-ı Rebi‘ü’l-âhir 986*” yazılı ise de, defterin içinde en erken tarih, 20 Şa‘bân 985 (1 Kasım 1577)⁵⁴, en geç tarih ise, 13 Rebi‘ü’l-evvel 987 (9 Mayıs 1579)’dir.

b) Defterin İçeriği

Defterin içeriği, 1578 senesinde şark seferine tayin olunan⁵⁵ Vezir Mustafa Paşa’ya⁵⁶, Vezir Osman Paşa’ya⁵⁷ ve o sefer hazırlığı için şark vilayetleri beylerbeyilerine

⁵³ MD, XXXII, s. 209, h. 394 (“... on beş pâre ...” kelimesi); s. 306, h. 561 (“... mühimmât-ı umûr ...” kelimesi); s. 330, h. 600 (“... südde-i sa‘âdetime gelüp ...” kelimesi); s. 363, h. 658 (“... te‘âlâ ...” kelimesi); s. 367, h. 663 (“... tevessül ...” kelimesi); s. 386, h. 673 (“... ve bundan sonra ...” kelimesi).

⁵⁴ MD, XXXII, s. 360-361, h. 656 (Şâhkulu oğullarına yazılan mektub-ı şerif); MD, XXXII, s. 361-362, h. 657 (Hakkâri hakimi Zeynel Bey’e yazılan mektub-ı şerif); MD, XXXII, s. 362-363, h. 658 (Mahmudî Hasan Bey’e mektub-ı şerif).

⁵⁵ Mehmed Giray Han’a yazılan mektûb-ı şerif: MD, XXXII, s. 368, h. 663 (20 Şevvâl 985/30 Aralık 1577).

⁵⁶ Çalıştığımız kısım içerisinde (s. 201-398), Vezir Mustafa Paşa’ya yazılan 16 hüküm vardır. Bu hükümler defterdeki numara sırasına göre şöyledir: MD, XXXII, s. 208-209, h. 394 (2 Cumâdelâhire 986/6 Ağustos 1578); s. 213, h. 401 (8 Cumâdelâhire 986/12 Ağustos 1578); s. 214, h. 403 (22 Cumâdelâhire 986/26 Ağustos 1578); s. 215, h. 404 (22 Cumâdelâhire 986/26 Ağustos 1578); s. 224, h. 420 (9 Receb 986/11 Eylül 1578); s. 229-230, h. 426 (13 Receb 986/15 Eylül 1578); s. 260, h. 477 (1 Zilka‘de 986/30 Aralık 1578); s. 267, h. 489 (5 Zilka‘de 986/3 Ocak 1579); s. 272, h. 499 (17 Zilka‘de 986/15 Ocak 1579); s. 275, h. 505 (17 Zilka‘de 986/15 Ocak 1579); s. 289, h. 529 (27 Zilka‘de 986/25 Ocak 1579); s. 299, h. 547 (27 Zilka‘de 986/25 Ocak 1579); s. 299, h. 548 (27 Zilka‘de 986/25 Ocak 1579); s. 312, h. 565 (10 Zilhicce 986/6 Şubat 1579); s. 320, h. 579 (10 Zilhicce 986/6 Şubat 1579); s. 346-347, h. 628 (20 Zilhicce 986/16 Şubat 1579).

⁵⁷ MD, XXXII, s. 266, h. 487 (5 Zilka‘de 986/3 Ocak 1579).

(Van beylerbeyine, Diyarbekir beylerbeyine, Erzurum beylerbeyine, Zulkadriye beylerbeyine, Şehrizol beylerbeyine, Mısır beylerbeyine, Şam beylerbeyine, Haleb beylerbeyine, Bağdad beylerbeyine, Basra beylerbeyine), Anadolu beylerbeyine, Rumeli beylerbeyine, Sivas beylerbeyine, Karaman beylerbeyine, Kıbrıs beylerbeyine⁵⁸, Kocacık Yörükleri Subaşı'sı'na⁵⁹, Selanik Yörükleri Subaşı'sı'na⁶⁰, Vize Yörükleri Subaşı'sı'na⁶¹, Kırım hanı Mehmed Giray Han'a⁶² ve Dağıstan'daki Kumuk hâkimi Ulû Şemhâl'e⁶³, Gürcü beyi Levend'in oğlu Aleksandr'a⁶⁴, Lûristan hâkimi Muhammedî Mirzâ'ya⁶⁵, Nahçıvan hâkimi Şeref Han'a⁶⁶, Şâh-Kulu oğullarına⁶⁷, İran'a tâbi olan hudut beylerine, Kürt beylerinden Sohrânî Süleyman Bey'e⁶⁸, Mahmudî Hasan Bey'e⁶⁹ ve Arap beylerine yazılmış nâme, mektup ve hükümleri içerir.

628 numaralı mektup⁷⁰, Vezirazam Sokullu Mehmed Paşa (1565-1579) ağzından Serdâr Vezir Mustafa Paşa'ya yazıldığı gibi, 656'dan 673 numaraya kadar olan mektuplar da hep Vezirazam Sokullu Mehmed Paşa tarafından yazılmıştır. 674 numaralı hükümden sonuna kadar ise ulak hükümleri yazılıdır. Defterde toplam hüküm sayısı 764'tür.

⁵⁸ MD, XXXII, s. 279, h. 510 (17 Zilka'de 986/15 Ocak 1579).

⁵⁹ Kocacık Yörükleri Subaşı'sı'na hüküm: MD, XXXII, s. 289, h. 530 (27 Zilka'de 986/25 Ocak 1579); s. 302, h. 553 (4 Zilhicce 986/31 Ocak 1579).

⁶⁰ Selanik Yörükleri Subaşı'sı olan Mahmud'a hüküm: MD, XXXII, s. 322, h. 584 (24 Zilhicce 986/20 Şubat 1579).

⁶¹ Vize Yörükleri Subaşı'sı'na hüküm: MD, XXXII, s. 332, h. 605 (3 Muharrem 987/1 Mart 1579).

⁶² Tatar hanı Mehmed Giray Han'a nâme-i hümayûn: MD, XXXII, s. 247-248, h. 457 (3 Ramazân 986/3 Kasım 1578); Han hazretlerine [Mehmed Giray Han] nâme: s. 307-310, h. 562 (10 Zilhicce 986/6 Şubat 1579); Han hazretlerine [Mehmed Giray Han] yazılan mektûb-ı şerîf: s. 367-369, h. 663 (20 Şevvâl 985/30 Aralık 1577); Han hazretlerine [Mehmed Giray Han] mektûb-ı şerîf: s. 381-383, h. 672 (15 Rebûlâhîr 986/21 Haziran 1578).

⁶³ Kumuk hâkimi Ulû Şemhâl'e nâme-i hümayûn: MD, XXXII, s. 246-247, h. 456 (3 Ramazân 986/3 Kasım 1578); [Kumuk hâkimi] Ulû Şemhâl'e nâme-i hümayûn: s. 268, h. 490 (7 Zilka'de 986/5 Ocak 1579); Dağıstan hâkimi Şemhâl'e nâme-i hümayûn: s. 275, h. 505 (17 Zilka'de 986/15 Ocak 1579).

⁶⁴ MD, XXXII, s. 274, h. 503 (17 Zilka'de 986/15 Ocak 1579).

⁶⁵ MD, XXXII, s. 254-255, h. 467 (23 Ramazân 986/23 Kasım 1578); s. 358, h. 652 (22 Muharrem 987/20 Mart 1579); Lûristan hâkimi Muhammedî Mirzâ'ya yazılan mektup: s. 376-377, h. 668 (15 Rebûlâhîr 986/21 Haziran 1578).

⁶⁶ MD, XXXII, s. 276, h. 506 (17 Zilka'de 986/15 Ocak 1579); s. 281, h. 514 (22 Zilka'de 986/20 Ocak 1579); s. 297, h. 543 (27 Zilka'de 986/25 Ocak 1579).

⁶⁷ Şâh-Kulu oğullarına yazılan mektûb-ı şerîf: MD, XXXII, s. 360-361, h. 656 (20 Şevvâl 985/1 Kasım 1577).

⁶⁸ Sohrânî Süleyman'a hüküm: MD, XXXII, s. 215, h. 405 (22 Cumâdelâhire 986/26 Ağustos 1578); s. 250, h. 462 (23 Ramazân 986/23 Kasım 1578).

⁶⁹ Mahmudî Hasan Bey'e mektûb-ı şerîf: MD, XXXII, s. 362-363, h. 658 (20 Şevvâl 985/1 Kasım 1577); s. 364-365, h. 660 (7 Ramazân 985/17 Kasım 1577);

⁷⁰ Vezir Mustafa Paşa hazretlerine, MD, XXXII, s. 346-347, h. 628 (20 Zilhicce 986/16 Şubat 1579).

Defterin incelediğimiz kısmında, her birisine teknik bir ıstılâh olarak “hüküm” adı verilen 744 fermân sûreti, iki tane Kırım Hanı Mehmed Giray Han’a⁷¹, iki tane Dağıstan hâkimi Ulû Şemhâl’e⁷², bir tane Gürcü beyi Levend’in oğlu Aleksandr’a⁷³, bir tane Şeref Han’a⁷⁴ yazılmış “nâme-i hümayûn” bulunmaktadır. Bir tane Şâh-Kulu oğullarına⁷⁵, bir tane Hakkâri hâkimi Zeynel Bey’e⁷⁶, iki tane Mahmudî Hasan Bey’e⁷⁷, dört tane Van beylerbeyi Husrev Paşa’ya⁷⁸, bir tane Erzurum beylerbeyine⁷⁹, üç tane Kırım Hanı Mehmed Giray Han’a⁸⁰, bir tane Lûristan hâkimi Muhammedî Mirzâ’ya⁸¹ ve bir tane de Şehrizol beylerbeyine⁸² yazılmış “mektûb-ı şerîf” bulunmaktadır.

465 nolu⁸³ Şehrizol beylerbeyine yazılan hüküm, 525 nolu⁸⁴ Şam beylerbeyine yazılan hüküm ile 666 nolu⁸⁵ hüküm eksik bırakılmıştır.

Hükümlerdeki üslûp son derece açık ve kesindir. Bu emirler, tamamıyla merkezî otoriteye istinad eden bir imparatorluğun, ülkenin çeşitli kaynaklarını harp zaruretlerini karşılayacak şekilde nasıl organize olduğunu yansıtmaları bakımından son derece dikkati çekicidir. Merkezden çok uzakta bulunan, hudut boylarındaki sayıları yüz bini aşan ordunun her türlü ihtiyaçlarının temin edilmesi hususunda, uzun tecrübe ve ihtisasın mahsulü olduğu aşikâr olan idari bir yapının mevcut olduğu göze çarpmaktadır. Sefer hazırlıkları konusunda sard edilen hükümler, bütün teferruatıyla plânlanmış bir

⁷¹ MD, XXXII, s. 247-248, h. 457 (3 Ramazân 986/3 Kasım 1578); s. 307-310, h. 562 (10 Zilhicce 986/6 Şubat 1579).

⁷² MD, XXXII, s. 268, h. 490 (7 Zilka’de 986/5 Ocak 1579); s. 275, h. 504 (17 Zilka’de 986/15 Ocak 1579).

⁷³ MD, XXXII, s. 274, h. 503 (17 Zilka’de 986/15 Ocak 1579).

⁷⁴ MD, XXXII, s. 297, h. 543 (27 Zilka’de 986/25 Ocak 1579).

⁷⁵ MD, XXXII, s. 360-361, h. 656 (20 Şa’bân 985/1 Kasım 1577).

⁷⁶ MD, XXXII, s. 361-362, h. 657 (20 Şa’bân 985/1 Kasım 1577).

⁷⁷ MD, XXXII, s. 362-363, h. 658 (20 Şa’bân 985/1 Kasım 1577); s. 364-365, h. 660 (7 Ramazân 985/17 Kasım 1577).

⁷⁸ MD, XXXII, s. 363-364, h. 659 (7 Ramazân 985/17 Kasım 1577); s. 366, h. 662 (20 Şevvâl 985/30 Aralık 1577); s. 371-374, h. 665 (8 Safer 986/16 Nisan 1578); s. 376, h. 667 (15 Rebîülâhir 986/21 Haziran 1578).

⁷⁹ MD, XXXII, s. 366, h. 661 (20 Şevvâl 985/30 Aralık 1577).

⁸⁰ MD, XXXII, s. 367-369, h. 663 (20 Şevvâl 985/30 Aralık 1577); s. 370-371, h. 664 (5 Zilhicce 985/12 Şubat 1578); s. 381-383, h. 672 (15 Rebîülâhir 986/21 Haziran 1578).

⁸¹ MD, XXXII, s. 376-377, h. 668 (15 Rebîülâhir 986/21 Haziran 1578).

⁸² MD, XXXII, s. 378, h. 669 (15 Rebîülâhir 986/21 Haziran 1578).

⁸³ “... bi-inâyeti’llâhi’l-melikü’l-a’lâ bir taraftan sen dahi ilâ âhire” MD, XXXII, s. 253, h. 465.

⁸⁴ “...mûmâ-ileyh Seyyâle oğluna dahi dîn sancaklardan herbiri tevcîh olunduğundan gayrı âdemlerine dahi dirlik tevcîh” MD, XXXII, s. 287, h. 525.

⁸⁵ “...re’âyâ ve sâ’ir rençber tâ’ifesini” MD, XXXII, s. 375, h. 666.

mükemmellik arz etmektedir. Bu plân yeni ihtiyaç ve zaruretler karşısında süratle tadil ve tebdil edilebilmektedir⁸⁶.

c) Diplomatik ve Teknik Özellikleri

Mühimme defterlerindeki kayıtlar, muhatap makama gönderilen fermân, nâme veya berâtların kopyalarıdır. Mühimme defterleri nâme, emir veya hüküm ile benzerlerinin tam metnini kapsamamakta, elkâb ve öteki formalite kısımları terkedilerek ya da kısaltılarak asıl konuyu ihtiva etmektedir⁸⁷. Fermân, berât, nişân gibi Osmanlı diplomatik belgelerinde muayyen bir yazma formülü tatbik edilmiştir. Buna göre bu belgeleri 10 kısımda incelemek mümkündür:

- 1-Davet
- 2-Tuğra
- 3-Ünvân ve Elkâb
- 4-Muhatabın adı ve lakabı
- 5-Dua
- 6-Nakil ve İblâğ
- 7-Emir
- 8-Tekîd ve Tehdîd
- 9-Tarih
- 10-Yer

Belgelerin en üstünde davet formülü bulunurdu. Bu besmelenin kısaltılmışı olan “b (ب)” olacağı gibi, Allâh lafzının kısaltılmışı olan “hüve (هو)” şeklinde de olabilirdi. Davetten sonra padişahın alâmeti olan tuğra, Tuğrakeş veya Nişancı tarafından sanatkârâne bir şekilde çekilirdi. Davet ve tuğra, mühimme defterlerinde yer almaz. Çünkü mühimme defterlerindeki hükümler esas belgelerin sûretleri konumundadır.

Ünvân ve elkâb bölümünde, padişah başka bir hükümdara mektup gönderecekse önce kendi ünvân ve elkâbına yer verir; “*Ben ki, sultânü’s-selâtin burhânü’l-hevâkin tâc-ı bahş-ı hüsvân rûy-ı zemîn zıll’ullâhi fi’l-arz*” gibi cümlelerden sonra hâkim olduğu ülkeleri bir bir sayarak kendini tanıtır ve yüceltirdi⁸⁸. Mühimme defterlerinde sûretleri kaydedilen fermân ve nâme-i hümayûnlarda padişahın ünvân ve elkâbına yer verilmezdi⁸⁹.

⁸⁶ Bekir Kütükoğlu, *Osmanlı-İran Siyâsî Münâsebetleri (1578-1612)*, İstanbul 1993, s. 32.

⁸⁷ Tayyib Gökbilgin, *Osmanlı Paleografya ve Diplomatik İlmi*, s.105.

⁸⁸ Jan Reychman-Ananiasz Zajaczkowski, *Osmanlı-Türk Diplomatika El Kitabı*, (çev. Mehmet Fethi Atay), İstanbul 1993, s. 167.

⁸⁹ Tayyib Gökbilgin, *Osmanlı Paleografya ve Diplomatik İlmi*, s.57.

Sonraki formül ise, muhatabın elkâbıdır. Padişah'ın ünvan ve elkâbı sona erdikten sonra hitâb edilenin rütbe, mevki' ve mensûb olduğu sınıfa uygun olan elkâb kullanılırdı. Yine hitâb edilen kişinin rütbe ve mevki'ne göre ayrı ayrı formüller geliştirilmiştir. Mühimme defterlerinde muhatabın elkâbına nâdiren yer verilir genellikle, “Bağdâd kâdîsına hüküm ki”, “Derne sancâğı beği Kubâd Beğ'e hüküm ki” gibi hitâb edilenin rütbe ve mevki' veya ismiyle doğrudan konuya girilmiştir.

Hükümlerin tamamında bir hitâb kısmı vardır. Çoğunlukla elkâb verilmemiş, görev yaptığı yer ve makamı belirtilmiştir: “Van beğlerbeğine hüküm ki”⁹⁰, “İmâdiye hâkimi Kubâd Beğ'e hüküm ki”⁹¹. Hitâblar bazen şahsın adı ve eski görevini de belirtmektedir: “Sâbık Temeşvar beğlerbeğisi olan Ca'fer Paşa'ya hüküm ki”⁹². O dönem için görevinin nerede olduğu bilinen vezîrlerin vazifeleri ve vazife yaptığı yer belirtilmeksizin, sadece isimleri belirtilmiştir: “Vezîrim Mustafa Paşa'ya hüküm ki”⁹³, “Serdâr Vezîr Mustafa Paşa'ya hüküm ki”⁹⁴, “Düstûr-ı mükerrerem müşîr-i müfehham ilh. Vezîr Osmân Paşa'ya hüküm ki”⁹⁵ gibi.

Elkâbtan sonra dua ve hayır cümlesi gelmektedir. Burada da muhatabın mevki' ve sınıfına dikkat edilir. Meselâ, kadîlar için “*zîde fazlûhu*”, Hristiyan hükümdarlar içinse en çok kullanılan formül, “*hutimet avâkıbihu bi'l-hayr*”dır. İlgili yöneticilerin isimlerinden sonra dua cümleleri konulması Osmanlı diplomatiği açısından âdet haline gelmiştir⁹⁶. Defterimizde kullanılan dua cümleleri ve hangi yöneticiye ait olduklarını aşağıya çıkarıyoruz:

dâme ikbâluhu: Beylerbeyi, Cezayir beylerbeyi Kapudanı Ali.

dâme izzûhu: Sancak beyi.

dâme mecdûhu: Yeniçeri Ağası, kapıcılar kethüdâsı, tüfekçiler ağası, silahdârbaşı, müteferrika, sağ ulûfeciler ağası.

dâme ulüvvûhu: Sâbık sancak beyleri, defterdâr, Kırım Hanı'nın kardeşleri ve oğulları.

dâmet me'âliyehü: Kırım hanları, Buhara hâkimi, Avâr hâkimi, Kumuk hâkimi, Tâbesaran hâkimi, İmâdiye hâkimi.

⁹⁰ MD, XXXII, s. 203, h. 389.

⁹¹ MD, XXXII, s. 201, h. 387.

⁹² MD, XXXII, s. 243, h. 451; s. 258, h. 473.

⁹³ MD, XXXII, s. 208, h. 394.

⁹⁴ MD, XXXII, s. 215, h. 404.

⁹⁵ MD, XXXII, s. 266, h. 487.

⁹⁶ Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili*, İstanbul 1995, s. 110.

zîde mecdühu: Tüfekçiler Ağası, odabaşı, Yörük subaşı, defter kethüdâsı.

zîde kadrühu: Dergâh-ı mu'allâ çavuşları, Rumeli çavuşu, Rumeli kâtibi, sancak zü'amâsı.

zîde fazlühu: Elbistan kadısı, kadı.

zîdet fezzâ'ilihu: Şam kadısı.

edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu: Vezir, Serdâr Mustafa Paşa, Sinan Paşa ve Osman Paşa.

edâma'llâhu te'âlâ ulüvvühüm: Dağıstan hâkimleri.

hutimet avâkıbihi bi'l-hayr: Müslüman olmayanlar için, Gürcistan beyi Aleksandr'a.

hutimet âkıbetihu bi'l-hayr: Müslüman olmayanlar için, Tiflis beyi Menûcehr.

Buraya kadar olan kısım belgenin giriş kısmıdır. Sonra asıl mevzûya girilir. Birinci bölüm nakil ve iblâğdır. Burada bir olay anlatılmakta, hükmün yazılmasına sebep olan konu açıklanmaktadır. Kullanılan genel formül, “*tevki'-i ref'-i hümayûn vâsıl olmak ma'lûm ola ki*”⁹⁷ şeklindedir. Mühimme defterinde ise, “*mektûb gönderüp*” veya “*âdem gönderüp*” şeklindedir. Nakledilen vak'anın yeni cereyan etmiş olması halinde, “*hâliyâ*” yahut “*şimdiki halde*” ibareleri kullanılır. Fermânın yazılmasına sebep olan şey daha önce cereyan etmiş bir olayın anlatılmasını gerektiriyorsa “*bundan akdem*” veya “*bundan evvel*” ifadelerinden biri tercih edilir⁹⁸.

“*Buyurdum ki*” formülü ile başlayan kısım emir kısmıdır. Ne yapılması, nasıl hareket edilmesi gerektiği muhataba bu kısımda emredilmektedir. Buna genellikle, “*Buyurdum ki, vardukda te'hîr itmeyüp ...*”⁹⁹, “*Buyurdum ki, vusûl buldukda bu bâbda gaflet itmeyüp ...*”¹⁰⁰ şeklinde girilmekte ve “*yanında olan aşîret ağaları ve sâ'ir asâkir-i nusret-şi'âr ile düşman yarağı müretteb ü mükemmel âmâde ve hâzır ve düşman tarafına nâzır olup ...*” biçiminde hangi konuda ne yapılması gerektiği emr edilmektedir. Bazen “*Buyurdum ki*” yerine “*Gerekdir ki*” de kullanıldığı olmuştur. “*Gerekdir ki, nâme-i hümayûn-ı izzet-makrûnumuz vusûl buldukda ...*”¹⁰¹, “*Gerekdir ki, nâme-i hümayûn-ı meserret-makrûnumuz varup vusûl buldukda ...*”¹⁰², “*Gerekdir ki, nâme-i hümayûnumuz*

⁹⁷ MD, XXXII, s. 267, h. 488.

⁹⁸ Mübahat S. Kütükoğlu, “Ferman”, *DİA*, XII, 403.

⁹⁹ MD, XXXII, s. 202, h. 388.

¹⁰⁰ MD, XXXII, s. 203-204, h. 389.

¹⁰¹ MD, XXXII, s. 246, h. 456.

¹⁰² MD, XXXII, s. 247, h. 457.

*varup vusûl buldukda ...*¹⁰³, “*Gerekdir ki, vusûl buldukda min ba‘d dahi ...*”¹⁰⁴ gibi. Çok defa “*Buyurdum ki*” den sonra bir iki kelimelik boşluk bırakılarak “*hük-m-i şerîfim ile vardukda*” ya da “*vusûl buldukda*” denilerek devam edilmektedir. Bunun sebebi, sûret yazılırken fermânı götürecek kişinin henüz belli olmamış olmasıdır. Hüküm temize çekilip fermân haline getirildikten sonra hükmü getürecek kişi belirlenip fermânda isminin yazıldığı anlaşılmaktadır.

Emir cümlesini takiben sadece “*şöyle bilesiz*”, “*alâmet-i şerîfe i‘timât kılasız*” gibi formüller ile te’kid ve tehdîd rûknü işlenmiş olur. Burada fermânda belirtilen emir üzerine hareket edilmesinin gerekliliği ve zorunluluğu belirtilmek istenmektedir¹⁰⁵.

Yöneticiye hitapdan hemen sonra asıl mevzûya geçilir. Yapılması istenen işin gerekçeleri gösterilir, daha önce konuyla ilgili bir kayıt ya da icraat varsa buna da yer verilir. Yapılacak işin önemini belirtmek için “*Husûs-ı mezbûr mühimmât-ı umûrdandır*”¹⁰⁶ gibi tâbirlerin yanısıra, yapılmaması istenen işler için “*şer‘-i şerîfe muhâlîf*”, “*emr-i celîlü’l-kadrime muhâlîf*”, “*rızâ-yı hümayûnuma mugâyir*”, “*kat‘a rızam olmayup*”, “*hilâf-ı şer‘ hareket itmeyip*” gibi cümleler kullanıldıktan sonra te’kîd ve tehdîd rûknünden olmak üzere “*müstehakk-ı itâb olmuşsunuzdur*”, “*özrü cevâbınız mesmû‘-ı hümayûnum olmayıp*” gibi kalıplar ile de cezalandırılacakları belirtilir. Fakat bu kötü durumlara yani kanuna uygun olmayan hareketlerden dolayı doğabilecek durumlardan Allah’a sığınarak “*ıyâzen b‘illâhi te‘âlâ*”¹⁰⁷ gibi sığınma cümlelerine rastlamak mümkündür. Yine aynı şekilde yapılması istenen bir iş için Allah’ın yardımını dileyen “*bi-avni’llâhi te‘âlâ*”, “*bi-lütfu’llâhi te‘âlâ*” gibi dua cümleleri bulunmaktadır. Daha sonra istenildiği gibi hareket edilmesi belirtilerek hüküm tamamlanır.

Fermânlarda te’kid ve tehdîd formülünden sonra tarih kısmı bulunur. Tarihlerin başında genelde “*tahrîren fî*”, bazen de “*hurrire*” ibâresi yer alır. Birkaç istisna dışında XVII. yüzyıl ortalarına yani Sultan İbrahim (1640-1648) saltanatına kadar tarihler, ayın tarihi ile beraber haftanın günü de Arapça sıfatları ile gösterilmek üzere başlık halinde üste yazılmıştır. “*Yevmü’l-Ehad, Fî 2 Cumâde’l-âhire Sene 986*”, “*Yevmü’s-Selâse, Fî 3 Ramazânü’l-mübârek Sene 986*” gibi. Ay isimleri kısaltma olarak yazılmıştır. Ay

¹⁰³ MD, XXXII, s. 268, h. 490.

¹⁰⁴ MD, XXXII, s. 274, h. 504.

¹⁰⁵ Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili*, s. 111.

¹⁰⁶ MD, XXXII, s. 202, h. 388.

¹⁰⁷ MD, XXXII, s. 201, h. 387; s. 203-204, h. 389; s. 226-227, h. 424; s. 229-230, h. 426; s. 242, h. 448.

isimlerinden başka gün kelimesinin Arapça karşılığı olan (يوم) kelimesi yerine (م) kısaltması kullanılmıştır.

Padişah İle İlgili Sıfatlar

“fermân-ı hümayûn, emr-i hümayûn, hükm-i hümayûn, kânûn-nâme-i hümayûn, nâme-i hümayûn, nâme-i hümayûn-ı izzet-makrûn, nâme-i hümayûn-ı meserret-makrûn, umûr-ı hümayûn devlet-karîn, uğûr-ı hümayûn, uğûr-ı hümayûn-ı sa‘âdet-karîn, uğûr-ı hümayûn-ı sa‘âdet-makrûn, uğûr-ı hümayûn-ı devlet-karîn, uğûr-ı hümayûn-ı nusret-mesmû‘, hil‘at-ı hümayûn, hil‘ât-ı hümayûn-ı meserret-makrûn, dem-i hümayûn, hidemât-ı hümayûn, azîmet-i hümayûn, hâssa-i hümayûn, icâzet-i hümayûn”

Osmanlı Ordusu ve Askeri İle İlgili Sıfatlar

“asâkir-i nusret-eser, asâkir-i nusret-âsâr, asâkir-i nusret-şi‘âr, asâkir-i nusret-me‘âsir, asâkir-i nusret-nişânem, asâkir-i cerrâr, asâkir-i cerrâr-ı nusret-şi‘âr, asâkir-i mansûre, asâkir-i zafer-rehber, asâkir-i zafer-me‘âsir, asâkir-i bî-şümâr, asâkir-i İslâm, asker-i İslâm-ı nusret-benâm muzaffer-i mansûr”, Safevîler üzerine düzenlenen sefer için; “sefer-i zafer-eser, sefer-i zafer-rehber, sefer-i nusret-eser, sefer-i hümayûn” gibi yüceltici sıfatlar kullanılmıştır.

Safevîler ve Askerleri İçin Kullanılan Sıfatlar

“Fırka-i dâlî, Rafz u melâhîde, Kızılbaş-ı bed-ma‘âş, Kızılbaş-ı ev-bâş, Kızılbaş-ı şekâvet-şi‘âr, asâkir-i hezîmet-eser, melâhîde, melâhîde-i makhûre, melâhîde-i bed-fercâm, asâkir-i melâhîde, a‘dây-ı bed-rây, a‘dâ-yı bihâm-ı mezellet-encâm”, Şâhlar’ı için; “Şâh-ı güm-râh” gibi küçültücü terminolojiler kullanılmıştır.

Kırım ve Tatar Askerleri İçin Kullanılan Sıfatlar

“Asâkir-i Tatar-ı sabâ-reftâr, asâkir-i Tatar-ı zafer-şi‘âr, asâkir-i Tatar-ı nusret-şi‘âr, asker-i Tatar-ı zafer-eser, bî-şümâr asker-i Tatar

d) Dil Özellikleri

Mühimme defterlerinde kaydedilen hükümlerin dili, nâme-i hümayûn ve fetihnâme türü belgelerin aksine sanatsız ve sadedir. Türkçe kelimelerin bazıları günümüzde pek kullanılmayan ifadelerdir (“yat u yarağını hazır etmek” gibi). Bu kelimelerin yanı sıra özel bir anlam ifade eden kelimeler de bulunmaktadır. “Yarar, yiğit, iriştirmek, yürimek, gönderilmek, virilmek, göz kulak tutmak” gibi Türkçe kelimelerin yanı sıra, “kadîmü’l-eyyâmdan ilâ yevminâ hazâ ...”, “umûr-ı dîn-i mübîn ve uğûr-ı hümayûn-ı sa‘âdet-karîneme müte‘allik cumhûr-ı umûrda bezl-i makdûr eyleyüp ...”, “evvel-bahâr-ı huçeste-

âsârda bizzât diyâr-ı şarka sefer-i zafer-rehber tasmîm ü niyyet âlî mihnetim mukarrer olmağın ...” gibi Arapça ve Farsça kökenli kelimeler de yer almaktadır.

Hükümlerde öncelikle Divân’a verilen arz ve arzuhallerin çok kısa ve anlaşılır bir özeti yapılmış (iblâğ kısmı) ve sonra da “*Buyurdum ki*” ibaresiyle başlayan emir ve tekîd kısımlarına yer verilmiştir¹⁰⁸.

Osmanlı kaynaklarında ve resmî belgelerde çok geçen “*yukaru cânib*” tâbiri ile, Fırat, Dicle, Aras ve Kür kaynakları ile yukarı kesimlerinin bulunduğu Doğu Anadolu ve Azerbaycan bölgeleri kastedilmektedir. XVI. yüzyıl Osmanlı belgelerinde, bütün İran topraklarına da “*yukaru cânib*” denildiği görülmektedir. Bazen kısaca, “*yukaru*” da denilmiştir¹⁰⁹.

32 Numaralı *Mühimme Defteri*’nde geçen bazı deyimler şunlardır:

dil almak

fırsat el virmek

göz kulak tutmak

var kuvveti bâzûya getürmek

yat u yarak

yoldaşlık itmek

yüzün ağ olmak

bir mahale zarar u gezend irişdirmek

dakîka fevt itmemek

mahall-i iktizâ etdüğü üzre

müretteb ü mükemmel düşman yarağı ile müheyyâ ve hâzır olmak

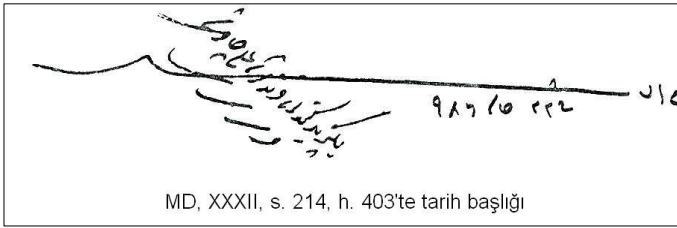
¹⁰⁸ Uriel Heyd, *Ottoman Documents on Palestine 1552-1615*, s. 30-31.

¹⁰⁹ “... i’lâm olup yukarudan gelen ilticâya ...”, MD, XXXII, s. 204, h. 389; M. Fahrettin Kırzioğlu, *Osmanlılar’ın Kafkas-Elli’ni Fethi (1451-1590)*, Ankara 1998², s. 114n₅₇.
 “... yukaru cânibe müterakkıb u nâzır olup ...” MD, XXXII, s. 201, h. 387; “... yukarudan gelen elçiyi ...” MD, XXXII, s. 204, h. 389; “...yukaru cânibden izhâr-ı adâvet olunmayup ...” MD, XXXII, s. 208, h. 394; “...yukaru cânib ile müdârâ üzreyüz ...” MD, XXXII, s. 210, h. 396; “...yukaru cânibden vâkıf olduğunuz ...” MD, XXXII, s. 214, h. 403; “...yukaru cânibden vâkıf olduğın ahbâr-ı zamîme ile ...” MD, XXXII, s. 216, h. 407; “...yukaru cânibden câsûs gelüp ...” MD, XXXII, s. 217, h. 409; “...yukaru cânibe irsâl olunan ...” MD, XXXII, s. 247, h. 457; “...yukaru cânibe vâkıf olduğın ahbârı ve mektûbları ...” MD, XXXII, s. 256, h. 469; “...yukaru cânibe gönderilen hazîne ...”, MD, XXXII, s. 300, h. 549; “...itâ’at eyledüğüne kemâ-kân yukaru cânibe tâbî’dir ...”, MD, XXXII, s. 327, h. 594; “...yukaru cânibe tâbî’ olmağla ...”, MD, XXXII, s. 361, h. 657; MD, XXXII, s. 362, h. 658; “...Kubâd Beğ’in karındaşı Behrâm nâm müfsid yukaru cânibe varup ...” MD, XXXII, s. 363, h. 659; “...yukaru cânibden mezbûra haber gelüp ...”, MD, XXXII, s. 364, h. 660; “...yukaru cânibe müte’allik ba’zı ahvâl i’lâm etmişsin.” MD, XXXII, s. 366, h. 661; “...yukaru cânibden Solâk Hüseyîn’in ...”, MD, XXXII, s. 366, h. 662; “...yukaru cânibden size âdem gelüp ...” MD, XXXII, s. 372, h. 665.

vech ü münâsib gördüğü üzre
yek-dîl ü yek-cihet olmak

e) Tarih

Birkaç istisna dışında XVII. yüzyıl ortalarına yani Sultan İbrahim (1640-1648) saltanatına kadar tarihler, ayın tarihi ile beraber haftanın günü de Arapça sıfatları ile gösterilmek üzere başlık halinde üste yazılmıştır. “*Yevmü’l-Ehad, Fî 4 Recebü’l-mürecceb Sene 986*” gibi¹¹⁰. XVII. yüzyılda mühimme defterlerinin düzenleniş biçimlerinde bazı gelişmeler görülmektedir. Yüzyılın ilk yarısında Divân’ın müzâkere gününü veya fermân sûretlerinin deftere geçirildiği günü gösteren tarih başlığı ortadan kalkmış ve yerini hükümlerin sonunda ayın 1-10. günleri için evâ’il (اوائل), 11-20. günleri için evâsıt (اواسط) ve 21-30. günleri için evâhir (اواخر) kelimeleri almıştır¹¹¹. Ancak kâtiplerin her zaman için Divân toplantı gününü tam olarak hatırlaması mümkün olmayıp gün yanlışlığına düşülmek istenmemesinden dolayı bu tür bir ayırıma gidilmiştir.

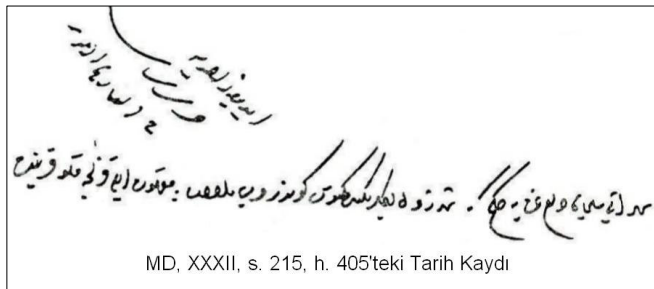

MD, XXXII, s. 214, h. 403'te tarih başlığı

Tarihler, ayın tarihi ile beraber haftanın günü de Arapça sıfatları ile gösterilmek üzere başlık halinde üste yazılmıştır. “*Yevmü’l-Ehad, Fî 2 Cumâde’l-âhire Sene 986*”¹¹²,

“*Yevmü’s-Selâse, Fî 3 Ramazânü’l-mübârek Sene 986*”¹¹³ gibi. Hükümün gideceği yere ulaştırılmak üzere kime ve hangi tarihte verildiğine işaret olunan gönderme kayıtlarında bazen veriliş tarihi sadece gün ve ay yazılmakla yetinilmiştir. “*Karamanlu Pîrî Çavuş’a virildi. 15 Şa‘bân*”¹¹⁴ gibi. Aylar, Arapça karşılıklarının kısaltılmışı kullanılarak gösterilmiş, Zilka‘de (نئ القعدة), Za (ذأ); Muharrem (محررم), M (م) gibi. Gün, 3, 24, 30 gibi ve sene ise 985, 986 ve 987 olarak rakamla gösterilmiştir. Ay isimlerinden başka gün kelimesinin Arapça karşılığı olan (يوم) kelimesi yerine (م) kısaltması kullanılmıştır.

Tarihin altına genellikle

MD, XXXII, s. 215, h. 405'teki Tarih Kaydı

¹¹⁰ Mübahat S. Kütükoğlu, “Mühimme Defterlerindeki Muâmele Kayıtları Üzerine”, s. 98.

¹¹¹ Uzunçarşılı, a.g.e, s. 81-82.

¹¹² MD, XXXII, s. 206, h. 392 (6 Ekim 1578).

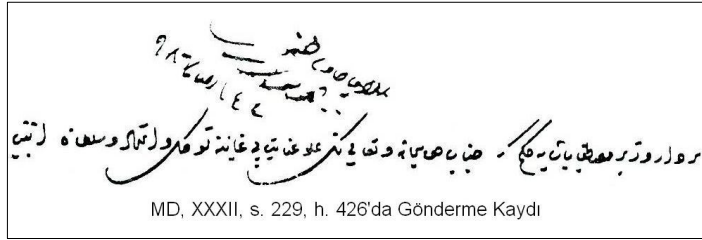
¹¹³ MD, XXXII, s. 246, h. 456 (3 Kasım 1578).

¹¹⁴ MD, XXXII, s. 233, h. 433.

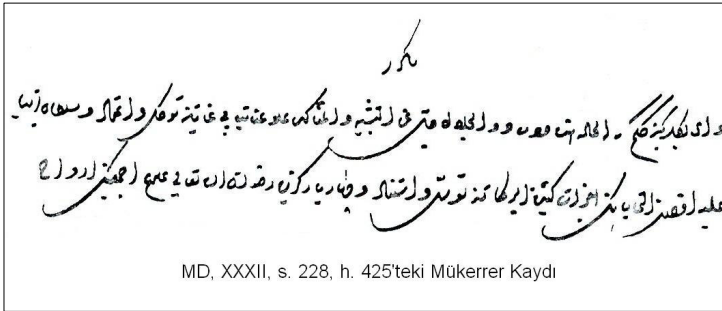
“Kostantiniyye”, “der-Edirne” gibi Divân’ın akdedildiği yer kaydedilirdi¹¹⁵. İncelediğimiz defterde hükümlerin yazıldığı yer olarak sadece bir hükmün başında yer ismi kaydedilmiştir (در قسطنطينی)¹¹⁶. Diğerlerinde Divân’ın yapıldığı yer tamamen ihmâl edilmiştir.

f) Gönderme Kayıtları

XVI. yüzyıla ait hükümlerin genelinde gideceği yere ulaştırılmak üzere kime ve hangi tarihte verildiğine işaret olunmuştur¹¹⁷: “Bir sûreti dahi yazılıp Van beğlerbeğisi kethüdâsı Rüstem’e virildi”¹¹⁸, “Nalband-zâde Mehmed Çavuş’a virildi”¹¹⁹, “Selâm Çavuşı Hasan’a virildi”¹²⁰. Çıkan hüküm birden fazla yöneticiyi ilgilendirdiği anlarda, “Bir sûreti” kaydıyla dağıtım yapıldığını görmek mümkündür. Defterde

bazı hükümlerin altlarında o hükmün sûretlerinin nerelere yazıldığını gösteren kayıtlar bulunmaktadır. Örneğin, Hakkâri hâkimine yazılan hükmün¹²¹ altında, “Bu dahi bir sûreti Mahmûdî Hasan Beğ’e” kaydı düşülmüştür. Yine Ayıntab beyi Keyvân’a yazılan hükmün¹²² altında ise, “Bu dahi bir sûreti Bozok beği Çerkes Beğ’e”, “Bu dahi bir sûreti Kırşehir beği Memi Beğ’e” kayıtları düşülmüştür.

Defterin üzerinde çalıştığımız kısımda (s. 201-398) hükümler üzerinde sadece ikisinde; “mükerrer”¹²³ ve “Aşağıda mükerrer gönderilmiştir”¹²⁴ kaydı bulunmaktadır.

¹¹⁵ Mübahat S. Kütükoğlu, “Mühimme Defterlerindeki Muâmele Kayıtları Üzerine”, s. 98.

¹¹⁶ *Der-Kostantîniyye*, Bağdad beylerbeyine hüküm: MD, XXXII, s. 330, h. 600 (1 Muharrem 987/27 Şubat 1579).

¹¹⁷ Mübahat S. Kütükoğlu, “Mühimme Defterlerindeki Muâmele Kayıtları Üzerine”, s. 107.

¹¹⁸ MD, XXXII, s. 201, h. 387.

¹¹⁹ MD, XXXII, s. 206, h. 392.

¹²⁰ MD, XXXII, s. 229, h. 426.

¹²¹ MD, XXXII, s. 205, h. 390.

¹²² MD, XXXII, s. 207, h. 393.

¹²³ MD, XXXII, s. 228, h. 425.

¹²⁴ MD, XXXII, s. 318, h. 578.

“Müsvedde ile pâye-i serîr-i a'lâya arz olunmuştur”¹²⁵, “Müsveddeleri beyaz olup pâye-i serîr-i a'lâya arz olunduktan sonra yedi kıt'ası bile kırmızı atlas kîse ve gümüş kozalâklar ile bağlanup Elkâs Muslı Mustafa Çavuş'a virildi”¹²⁶, “Pâye-i serîr-i i'lâma arz olunup fermân-ı şerîf üzre tahrîr olunup ...”¹²⁷, “Âhar sûret yazıldı”¹²⁸ diğer gönderme kayıtlarıdır.

II. Muhteva Özellikleri

a) Siyasî Olaylar

Şâh II. İsmâ'îl, Kazvin'de kendi adamlarından Helvacıoğlu Hasan Bey'in evinde almış olduğu fazla miktardaki afyonun tesiri ile ölmüş (985), onun yerine Muhammed Hüdâbende, şâh ilân edilmişti¹²⁹.

Yeni Safevî Şâhı Hüdâbende, yeteneksizliği ve beceriksizliği sebebiyle devlet hazinesini çarçur edip, hükûmet adamlarını birbirine düşürmüştü. İran'da yer yer isyanlar baş göstermiş mahallî Türkmen emîrleri arasında bir kargaşa başlamıştı. Van beylerbeyi Husrev Paşa, olup bitenleri İstanbul'a rapor etmekteydi¹³⁰. İran'ın azıcık bir gayretle ele geçirilebileceğini, Amasya Barışı (1555)'ni öteden beri ihlâl ettiklerini, uygun ortamın oluştuğunu Sultan III. Murad'a bildirmişti.

III. Murad, Divân-ı Hümâyûn'da Sünnî olan Şirvan ve Dağıstan hâkimlerinin de Osmanlı Devleti'nden yardım istediklerini belirterek İran üzerine sefer kararını almıştır¹³¹.

Şâh Tahmasb'ın ölümünü takip eden saltanat mücadelelerinden faydalanılarak İran'a karşı savaş açılmasını teklif eden Van beğlerbeyi Husrev Paşa ile Erzurum beğlerbeyi Behrâm Paşa'nın arizaları, Sokullu Mehmed Paşa ile muarızları arasında yeni bir ihtilâf yaratmıştı¹³².

Vezirazam Sokullu Mehmed Paşa (1565-1579), İran seferine karşı çıkmıştır. Sokullu Mehmed Paşa; sefer masrafının çok ağır olacağını, bütün İran fethedilse bile daima itaat altında tutulmasının imkânsız olacağını, Kanûnî Sultan Süleyman'ın Safevîler

¹²⁵ MD, XXXII, s. 234, h. 434.

¹²⁶ MD, XXXII, s. 246, h. 456.

¹²⁷ MD, XXXII, s. 249, h. 459.

¹²⁸ MD, XXXII, s. 234, h. 435.

¹²⁹ Bekir Kütükoğlu, *Osmanlı-İran Siyâsî Münâsebetleri (1578-1612)*, s. 17.

¹³⁰ MD, XXXII, s. 201, h. 387 (24 Rebûlevvel 986/31 Mayıs 1578); s. 242, h. 448 (20 Şa'bân 986/22 Ekim 1578); s. 244, h. 453 (20 Şa'bân 986/22 Ekim 1578); s. 307, h. 562 (10 Zilhicce 986/6 Şubat 1579); s. 364, h. 660 (7 Ramazân 985/17 Kasım 1577); s. 384, h. 673 (15 Rebûlâhir 986/21 Haziran 1578).

¹³¹ Bekir Kütükoğlu, *a.g.e.*, s. 17.

¹³² Şerafettin Turan, “Lala Mustafa Paşa Hakkında Notlar ve Vesikalar”, *Belleten*, XXII/88 (Ankara 1958), s. 581.

ile Amasya Barışı yapıncaya kadar giriştiği İran seferlerinde pek çok sıkıntılar çekmiş olduğunu ileri sürerek muhalefeti belirtmiştir¹³³.

II. Selim (1566-1574)'den beri padişahların bizzat sefere çıkma âdetlerinden vazgeçildiği için İran seferine de bir serdâr tayini icap ediyordu. Ancak şimdiye kadar yapılan İran harplerinden edinilen tecrübelerle dayanılarak, neticenin daha süratle alınması için, hem kuzeybatı ve hem de güneybatıda iki cephe birden açılması uygun görülmüş ve o tarihe kadar tatbik edilmeyen yeni bir usûle başvurulmuş, savaşı körükleyen Vezir Mustafa Paşa ve Sinan Paşa'nın ikisi birden "serdâr" tayin edilmişlerdi¹³⁴. Serdârların mıntıkları birbirinden ayrılarak Vezir Mustafa Paşa, "*Erzurûm cânibinden vilâyet-i Şîrvân'ın feth ü teshîri*"ne, Sinan Paşa ise, "*Bağdâd ve Şehrizol câniblerinden mülhîd-i mezbûrın vilâyetine duhûl*" itmeye memur edilmişlerdi¹³⁵.

Fakat daha İstanbul'da iken iki serdâr arasında anlaşmazlık başgöstermişti. Vezir Mustafa Paşa'nın emrine Erzurum, Diyarbekir, Karaman, Rum (Sivas) beylerbeyileri ve Rumeli'den Silistre ve diğer sancakbeyleri ile sipahi oğlanları zümresinden 1500 nefer, genellikle sol ulûfeciler, 3000 yeniçeri ve 100 darbzen verilmesine mukabil, Dulkadriye, Haleb, Şehrizol, Bağdad beylerbeyileri, Hüdâvendigâr, Teke, Bolu, Ohri, Avlonya, Yanya sancakbeyleri ile, mükeddemâ serhade gönderilen 1500 silahdaran özellikle sağ ulûfeciler, 200 nefer Şam yeniçerilerinden başka ayrıca 2000 yeniçeri ve 100 darbzen de Sinan Paşa'nın kumandasına verilmişti¹³⁶. İki serdâr arasında başgösteren anlaşmazlık daha ziyade eski kinlere ve kıskançlığa dayanıyordu.

Fakat aynı seferde birbirine düşman olan iki serdârın serâşkerliği mahzurlu görüldüğünden, Padişah III. Murad (1574-1595)'in iradesiyle Sokullu Mehmed Paşa her iki paşa ile ayrı ayrı görüştüktan sonra Vezir Mustafa Paşa bütün İran seferi serdârı tayin edilip Gürcistan ve Şîrvân'ın istilasına memur oldu¹³⁷.

1578'de, Padişah III. Murad'ın "serdâr" tayin ettiği Vezir Mustafa Paşa'nın askerî kuvvetler ile Gürcistan üzerinden Şîrvân'a yöneldiğini görmekteyiz. Bunun sebebi Şîrvân-şâhlar'dan Burhân Ali Sultan'ın oğlu Ebû Bekir Mirzâ'nın Osmanlı padişahına müracaat ile "*Demirkapu semtinden varup Şîrvân'ı feth ü teshîr itmeğe isti'zân*" itmesi ve bunun

¹³³ Remzi Kılıç, *XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Osmanlı-İran Siyasî Antlaşmaları*, İstanbul 2001, s. 89; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, III/1, 58n₁.

¹³⁴ MD, XXXII, s. 368, h. 663 (20 Şevvâl 985/30 Aralık 1577).

¹³⁵ MD, XXXII, s. 368, h. 663 (20 Şevvâl 985/30 Aralık 1577).

¹³⁶ MD, XXXII, s. 368, h. 663 (20 Şevvâl 985/30 Aralık 1577).

¹³⁷ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, Ankara 1995⁵, III/1, 58.

üzerine ruhsat verilmesidir¹³⁸. Ayrıca, Şîrvân halkından bir heyetin İstanbul'a gelerek kendilerinin Kızılbaş (Safevî) baskısından kurtarılmasını rica itmeleri de seferin Şîrvân üzerine yapılmasının bir başka nedenidir¹³⁹.

b) Sefer Organizasyonu

XIV ve XV. yüzyıllarda Osmanlı ordusu, herhangi bir sefer kararında top yekûn olarak sefere iştirâk ederdi. Yani Rumeli ve Anadolu'daki kuvvetlerin hepsi de sefere katılırdı. Sınırlarının genişlemesiyle devlet, XVI ve XVII. yüzyıllarda zorunlu olmadıkça doğudaki seferler için Rumeli kuvvetlerini, Rumeli'deki seferler için de Anadolu kuvvetlerini sefere çağırılmamıştır. Sefer güzergâhlarının uzun, seferlerin peşpeşe gelmesi ve iktisâdî sıkıntılar da böyle bir uygulamayı gerekli kılmıştır.

Osmanlı Devleti'nin herhangi bir sefere karar verdiğinde öncelikle o bölgedeki lojistik ve stratejik imkanlarını devreye soktuğu görülür. Herhangi bir savaş halinde ordunun tüm hazırlıklarını tamamlayarak savaş bölgesine ulaşmasının ortalama altı aylık bir sürede gerçekleşmesi, geniş topraklara sahip Osmanlı Devleti için büyük bir sorundu. Bu durumun bilincinde olan Osmanlı yönetimi, ordunun savaş alanına ulaşmasına kadar geçen sürede düşmanın muhtemel saldırılarına karşı bazı tedbirler alıyordu. Bu bağlamda sefer öncesinde sınırlarda kalelerin tamir ve bakımlarının yapılması, istihkâmların güçlendirilmesi, sınıra yakın güvenli bölgelere mühimmât ve erzâk depolanması zikredilebilir¹⁴⁰.

Sefer Hazırlıkları

1- Zahîre ve Erzâk İkmâli

Askerin ve hayvanlarının en önemli ihtiyacı olan buğday veya un, arpa, yulaf, saman ve ot ile yağ, bal, et, odun gibi erzâk ve ihtiyaç maddelerinin ordunun güzergâhı olan bölgelerden temini yanında bilhassa hududlardan itibaren düşman ülkesi içerisindeki harekât için sarf edilmek üzere büyük mikyasta zaruri ihtiyaç maddeleri, harâca mahsuben

¹³⁸ MD, XXXII, s. 373, h. 665 (8 Safer 986/16 Nisan 1578).

¹³⁹ Bekir Kütükoğlu, *Osmanlı-İran Siyâsî Münâsebetleri (1578-1612)*, s. 31

¹⁴⁰ Mehmet Yaşar Ertaş, "Osmanlı Devletinde Sefer Organizasyonu", *Osmanlı*, VI, 590, Ankara 1999.

Boğdan ve Eflak'tan¹⁴¹; avârız yerine nüzül ihrâcıyla Tuna yalıları ve Anadolu'dan; hububat ambarı mahiyetinde olan Mısır ve Kıbrıs'tan yapılan sevkiyatla karşılanmıştır¹⁴².

Şark seferleri için Rumeli'den zahîre sevkiyatı 1578 seferine kadar vâkı' olmamıştı¹⁴³. Fakat 1578 senesi içinde Erzurum serhaddi ile Diyarbakir ve özellikle Haleb vilayetinde hissedilir bir zahire sıkıntısı, ordunun zahiresinden meded umacak derecede bir kıtlık hüküm sürdüğünden Tuna yalıları ve Eflak ve Boğdan'dan zahîre sevkine ihtiyaç hissedildi¹⁴⁴. Daha Serdâr Mustafa Paşa Erzurum'a ulaşmadan Rumeli'den zahire yükleyen 15 gemi Trabzon ve Batum iskelelerine yüklerini boşaltmıştı¹⁴⁵. Serdâr Mustafa Paşa'nın, serhaddeki zahîre sıkıntısının vehametini arzetmesi üzerine Silistre, Varna ve Samsun'dan mümkün olduğu kadar un ve buğday yüklenip Trabzon'a gönderilmesi emredildi¹⁴⁶. Harâca mahsûben Eflak ve Boğdan voyvodalarından istenilip Berayil iskelesinden rençber gemilerine yükletilerek Trabzon'a, oradan da kira hayvanlarıyla Erzurum'a nakli emredilen onar bin kile un ve arpa ile kâfi miktarda yağ ve balın¹⁴⁷, Kırım'ı çekirge istilâ edip¹⁴⁸ zahîreden gayri çayır ve otun dahi kalmaması sebebi ve Tatar Hanı'nın Şirvan'a gidecek yeniçeri ve asker için zahîre talebi üzerine Gözleve iskelesinden Kefe'ye nakli

¹⁴¹ Boğdan ve Eflak Voyvodaları'na hüküm: *MD*, XXXII, s. 286, h. 523 (27 Zilka'de 986/25 Ocak 1579); Berayil kadısına hüküm: *MD*, XXXII, s. 287, h. 524 (27 Zilka'de 986/25 Ocak 1579); Trabzon Beyi'ne hüküm: *MD*, XXXII, s. 293, h. 536 (27 Zilka'de 986/25 Ocak 1579).

¹⁴² Kıbrıs Beylerbeyi'ne hüküm: *MD*, XXXII, s. 279, h. 510 (17 Zilka'de 986/15 Ocak 1579); Haleb Beylerbeyi'ne ve Defterdârı'na hüküm: s. 284, h. 519 (27 Zilka'de 986/25 Ocak 1579); Mısır Beylerbeyi'ne hüküm: s. 288, h. 527 (27 Zilka'de 986/25 Ocak 1579).

¹⁴³ "... İmdî şimdiye değin diyâr-ı şarka sefer olundukça Rûmili'nden zahîre geçmek vâkı' olmayup ..." Vezir Mustafa Paşa'ya hüküm: *MD*, XXXII, s. 208-209, h. 394 (2 Cumâdelâhire 986/6 Ağustos 1578).

¹⁴⁴ Boğdan ve Eflak Voyvodaları'na hüküm: *MD*, XXXII, s. 286, h. 523 (27 Zilka'de 986/25 Ocak 1579); Kütükoğlu, *a.g.e.*, s. 33-34.

¹⁴⁵ İhtiyâten 15 gemi ile Trabzon'a gönderilen zahireye kimse talip olmayıp şiddetle zahireye ihtiyaç olunursa Erzurum hazinesinden 200.000 akçe çıkarılıp mezkûr zahirenin celbine dair (henüz Erzurum'a ulaşmamış olan) Vezîr Mustafa Paşa'ya hüküm: *MD*, XXXII, s. 208-209, h. 394 (2 Cumâdelâhire 986/6 Ağustos 1578); Trabzon beyinin mezkûr zahireyi kira hayvanlarıyla Erzurum'a ulaştırmak üzere olduğunu bildirmekle zahirenin vâsıl olup olmadığının i'lâmı hakkında Vezir Mustafa Paşa'ya hüküm: *MD*, XXXII, s. 213, h. 401 (8 Cumâdelâhire 986/12 Ağustos 1578).

¹⁴⁶ *MD*, XXXII, s. 208-209, h. 394 (2 Cumâdelâhire 986/6 Ağustos 1578).

¹⁴⁷ Boğdan ve Eflak voyvodalarına hüküm: *MD*, XXXII, s. 286, h. 523 (27 Zilka'de 986/25 Ocak 1579); Berayil kadısına hüküm: s. 287, h. 524 (27 Zilka'de 986/25 Ocak 1579); zahîrenin vüsûlünde Serdâr Mustafa Paşa'ya ulaştırılması hakkında Trabzon beyine hüküm: s. 293, h. 536 (27 Zilka'de 986/25 Ocak 1579); Berayil'de toplanacak rençber gemileriyle Eflak ve Boğdan'dan gelecek zahîrenin Trabzon'a sevkine dair: s. 351, h. 637 (20 Zilhicce 986/16 Şubat 1579); s. 351, h. 638 (20 Zilhicce 986/16 Şubat 1579); s. 351, h. 639 (20 Zilhicce 986/16 Şubat 1579).

¹⁴⁸ *MD*, XXXII, s. 213, h. 401 (8 Cumâdelâhire 986/12 Ağustos 1578); s. 208-209, h. 394 (2 Cumâdelâhire 986/6 Ağustos 1578).

emredildi¹⁴⁹. Mısır'da Bağdad'a sevk edilen zahîreye karşı olarak Kıbrıs'tan da onar bin müd buğday ve arpanın Payas iskelesine gönderilmesi ve oradan Erzurum'a nakli emredilmiştir¹⁵⁰.

Anadolu eyaletlerinden ihraç edilecek buğday, un ve arpanın tayin edilen nüzül emînleri marifetiyle Erzurum'a nakledilip orduya sattırılması, ayrı ve sarîh hükümlerle temin edilmiştir¹⁵¹.

2- Nakliye Hazırlıkları

Ordunun ağırlıklarını ve zahîresini nakl için çuval ve deve tedârîği için emirler gönderilmiştir¹⁵². Ayrıca darbzenlerin taşınmasında katırlardan faydalanılması emredilmiştir¹⁵³. İstanbul'dan hareket edilmeden önce nakliyyede kullanılacak arabaların temini için çeşitli yerlere hükümler yazılmıştır¹⁵⁴.

Sevkiyâtın herhalde en büyük yükü, Trabzon ve Batum iskelesine kadar Karadeniz yoluyla yapılan deniz nakliyatına düşmektedir. Hatta Gürcistan'ı zabt u rabt altına almak endişesiyle Karadeniz sahilinde kaleler inşâsı¹⁵⁵ zarûretinin de eklenmesiyle donanmanın Kapudan-ı Deryâ Kılıç Ali Paşa'nın kumandasında 987 baharında Karadeniz'e çıkması¹⁵⁶, İstanbul'da ve Karadeniz iskelelerinde donanmaya girmeye memur yörük ve sipahilerin iltihâkı için¹⁵⁷ emirler sâdır olmuştur. Donanmanın deniz nakliyatını geniş ölçüde temin ve takviye ettiği şüphesizdir¹⁵⁸.

¹⁴⁹ Bekir Kütükoğlu, *Osmanlı-İran Siyâsî Münâsebetleri (1578-1612)*, s. 34.

¹⁵⁰ MD, XXXII, s. 279, h. 510 (17 Zilka'de 986/15 Ocak 1579); mezkûr zahîre için çuval ve kira develeri temin edip Payas'a göndermesi hakkında Adana beyine hüküm: s. 314, h. 567 (10 Zilhicce 986/6 Şubat 1579); Haleb kadısı ve beylerbeyine hüküm: s. 314, h. 569 (10 Zilhicce 986/6 Şubat 1579); Trablus ve Payas'a gelen zahîrenin Erzurum'a nakli hakkında Sis beyine ve Adana kadısına hüküm: s. 316, h. 571 (10 Zilhicce 986/6 Şubat 1579); Zulkadriye beylerbeyi ve kadılarına hüküm: s. 317, h. 574 (10 Zilhicce 986/6 Şubat 1579).

¹⁵¹ Nüzül zahîresi ihraç edilip birer "yarar sancak beyi" marifetiyle orduya zamanında gönderilmesi hakkında Karaman beylerbeyine hüküm: MD, XXXII, s. 285, h. 520 (27 Zilka'de 986/25 Ocak 1579); s. 311, h. 564 (10 Zilhicce 986/6 Şubat 1579). Karaman vilayetinin nüzülünü orduya îsâle bu Kırşehir beyi Memi Bey tayin edilmiştir: s. 353, h. 643 (19 Muharrem 987/17 Mart 1579); s. 354, h. 645 (19 Muharrem 987/17 Mart 1579).

¹⁵² Kira develeri ve çuval hazırlanması hakkında: MD, XXXII, s. 314, h. 567 (10 Zilhicce 986/6 Şubat 1579); s. 314, h. 569 (10 Zilhicce 986/6 Şubat 1579); s. 316, h. 571 (10 Zilhicce 986/6 Şubat 1579); s. 317, h. 574 (10 Zilhicce 986/6 Şubat 1579).

¹⁵³ Kiği ma'deni emîni Ca'fer Âli'ye hüküm: MD, XXXII, s. 291, h. 532 (27 Zilka'de 986/25 Ocak 1579).

¹⁵⁴ Trabzon sancağı beyine yazılan hüküm: MD, XXXII, s. 212, h. 400 (8 Cumâde'l-âhire 986/12 Ağustos 1578).

¹⁵⁵ Diyarbekir beylerbeyine hüküm: MD, XXXII, s. 304, h. 558 (6 Zilhicce 986/2 Şubat 1579).

¹⁵⁶ Donanma-yı hümayûnun Karadeniz'e çıkacağına dair: MD, XXXII, s. 280, h. 512 (17 Zilka'de 986/15 Ocak 1579); s. 280, h. 513 (17 Zilka'de 986/15 Ocak 1579); s. 295, h. 538 (27 Zilka'de 986/25 Ocak 1579); s. 298, h. 544 (27 Zilka'de 986/25 Ocak 1579); s. 302, h. 553 (4 Zilhicce 986/31 Ocak 1579); s. 319, h. 577 (10 Zilhicce 986/6 Şubat 1579); s. 319, h. 578 (10 Zilhicce 986/6 Şubat 1579); s. 353, h. 642 (19 Muharrem 987/17 Mart 1579).

¹⁵⁷ 987 baharında Karadenize çıkacak donanmaya girmeye memur edilen sipahiler hakkında, İnebahtı ve Eğriboz beylerine hüküm: MD, XXXII, s. 280, h. 512 (17 Zilka'de 986/15 Ocak 1579); Sığla, Eğriboz ve

3- Silah ve Cephane Hazırlıkları

Trabzon iskelesi üzerinden Erzurum'a; tüfek¹⁵⁹, kazan, dibek, barut¹⁶⁰ ve sair mühimmat sevk edildiği gibi Kiğı [Bingöl] ve Cânice [Gümüşhane] madenleri işletmelerinde yuvalak¹⁶¹, gülle¹⁶² ve tüfek fındığı¹⁶³ dökülmesi, Erzurum'daki taşçılara taş gülle yontturulması¹⁶⁴ hakkında muhtelif hükümler gönderilmiştir.

4- Hudut Kalelerinin Tahkîmi

Berados sancağında bir kale yaptırılması ve içine dizdâr, hisâr erenleri ve darbzen konulması emredilmiş¹⁶⁵, Bağdâd kalesinin ta'mîri istenmiş¹⁶⁶, Erzurûm serhadinde harâbe olan Kars kalesinin tekrardan yapılması şimdiden lâzım olan taşı ve kireci ve sair mühimmâtın tedarik olunması¹⁶⁷, kale ta'mîri için çok sayıda bina ustası (bennâ) istenmiş olup Diyârbekir'den ve Rumeli'nden yeterli miktarda bina ustasının getirilmesi

İnebahtı beylerine hüküm: s. 298, h. 544 (27 Zilka'de 986/25 Ocak 1579); Çirmen, Vize, Kırkkilise sancakları beylerine hüküm: s. 280, h. 513 (17 Zilka'de 986/15 Ocak 1579); Çirmen ve Biga beylerine hüküm: s. 295, h. 538 (27 Zilka'de 986/25 Ocak 1579); sipahileri ile Kocacık, Tekirdağı, Ofçabolu ve Selanik Yörükleri'nin donanmaya girmeleri hakkında: s. 289, h. 530 (27 Zilka'de 986/25 Ocak 1579); s. 302, h. 553 (4 Zilhicce 986/31 Ocak 1579).

¹⁵⁸ Bekir Kütükoğlu, *Osmanlı-İran Siyâsî Münâsebetleri (1578-1612)*, s. 38.

¹⁵⁹ Yeniçeriler için vezneleriyle 2000 tüfek gönderildiği, 200 darbzen de gönderilmek üzere bulunduğu hakkında Serdâr Vezîr Mustafa Paşa'ya hüküm: *MD*, XXXII, s. 299, h. 547 (27 Zilka'de 986/25 Ocak 1579).

¹⁶⁰ Trabzon'a gelen barut, kazan, dibek ve sair mühimmâtın kira davarları ve arabalarla Erzurum'a sevk edildiği, 985 Safer'inde gelen 14, Receb'inde gelen 15 havan ve dibeğin Bayburd yoluyla Ünye güherçile kârhânesine gönderildiği bildirilmekte, Trabzon'a gönderilen barutların nem kapmasının önlenmesine ve Erzurum'a sevkine dair hüküm: *MD*, XXXII, s. 212, h. 400 (8 Cumâdelâhire 986/12 Ağustos 1578). Trabzon yoluyla nakledilen ve serhadde yapılan baruttan orduya teslim edilenlerinin miktarı hakkında bir fikir verebilmek için bkz. Şirvan'a giderken götürdüğü 5000 kantar barut ile Erzurum'da olan 2000 kantar baruttan ne kadar kaldığının bildirilmesine dair Serdâr Mustafa Paşa'ya hüküm: *MD*, XXXII, s. 320, h. 579 (10 Zilhicce 986/6 Şubat 1579).

¹⁶¹ *MD*, XXXII, s. 299, h. 548 (27 Zilka'de 986/25 Ocak 1579); s. 217, h. 408 (23 Cumâdelûlâ 986/28 Temmuz 1578).

¹⁶² Seferî orduda bulunan darbzenlerin çaplarına göre 32000 gülle döküp Serdâr Mustafa Paşa'ya göndermesi hakkında Kiğı madeni emîni Ca'fer Ali'ye hüküm: *MD*, XXXII, s. 291, h. 532 (27 Zilka'de 986/25 Ocak 1579).

¹⁶³ Otuz kere 100.000 tüfek fındığı döküp Serdâr Mustafa Paşa'ya göndermesi hakkında Cânice madeni emînine hüküm: *MD*, XXXII, s. 291, h. 533 (27 Zilka'de 986/25 Ocak 1579).

¹⁶⁴ Erzurum'da bulunan taşçılara 3000 taş gülle yontturup saçma için hurda taş hazırlatması hakkında Serdâr Mustafa Paşa'ya hüküm: *MD*, XXXII, s. 299, h. 548 (27 Zilka'de 986/25 Ocak 1579).

¹⁶⁵ Van beylerbeyine hüküm: *MD*, XXXII, s. 216, h. 406 (23 Cumâdelûlâ 986/28 Temmuz 1578).

¹⁶⁶ Bağdad beylerbeyine hüküm: *MD*, XXXII, s. 222, h. 416 (9 Receb 986/11 Eylül 1578); Bağdad kadısına hüküm: s. 222, h. 417 (9 Receb 986/11 Eylül 1578).

¹⁶⁷ Serdâr Vezîr Mustafa Paşa'ya hüküm: *MD*, XXXII, s. 260, h. 477 (1 Zilka'de 986/30 Aralık 1578).

istenmiş¹⁶⁸, Hanir ve Dînever kalelerinin ta'miri ve içine silah ve mustahfız konması emredilmiştir¹⁶⁹.

5- Casusluk

İran'ın durumunu öğrenmek, tedbirlerini ona göre almak için casuslardan yararlanılmıştır. Devlet dahilinde ve haricine gönderilen casuslar ile nerede ne olursa ve kim ne yaparsa haber alınıyor, şahısları tanıyor, daha önceden düşmanın maksatları öğrenilebiliyordu. “Âdil Girây *dâmet me'âliye*hu cânibine dahi yarar câsûslar gönderüp tecessüs etdiresin ki”¹⁷⁰, “yukarı cânibden câsûs gelüp”¹⁷¹, “ol taraflara irsâl olunan asâkir-i mansûreden ne haber alınır şimdiden ol cânibden câsûs gelmiş midir yarar câsûslar tedârük idüp asâkir-i mansûre ve Kızılbaş taraflarına gönderüp tarîkinin ahvâl u etvârını tettebbu' eyleyüp”¹⁷², “Gazvîn'e yarar câsûslar gönderüp yukarı cânibe vâkıf olduğın ahbârı”¹⁷³, “Kızılbaş-ı bed-ma'âş tarafına yarar câsûslar gönderüp fikr-i kâsd ve hayâl-i kâsidleri tettebbu' eyleyüp”¹⁷⁴, “sene-i mezbûr Şevvâli'nin yiğirmi birinci günü Tebrîz'den câsûs ve Erdebîl'den ba'zı tüccâr gelüp”¹⁷⁵, “yarar câsûslar tedârük idüp Tebrîz taraflarına gönderüp asker-i İslâm ile Tatar asâkirinin ahvâli nice olmuştur”¹⁷⁶.

7- Serdâra Tahsis Edilen Nakit

Ulûfeli askerin maaşları ve sâir mühimmât için lüzumlu masrafları karşılamak üzere Erzurum, Diyarbekir, Karaman, Haleb, Şam hazinelerinden muhtelif zamanlarda ihtiyaç olunan meblağın gönderilmesi emredilmiştir ki¹⁷⁷ bu rakamların tespit edilenleri bile yapılan masrafın hacmi hakkında bir fikir verebilir.

c) Kızılbaş Fesâdı ve Tâkibâtı

II. İsmâ'îl'in Anadolu Kızılbaşları arasındaki tahrikâtının son ve tipik tezâhürü Şâh'ın ölümünden bir sene sonra Maraş Türkmenleri arasında zuhûr eden bir düzmece

¹⁶⁸ Diyarbekir beylerbeyine hüküm: *MD*, XXXII, s. 304, h. 558 (6 Zilhicce 986/2 Şubat 1579); Rûm beylerbeyine hüküm: s. 311, h. 563 (10 Zilhicce 986/6 Şubat 1579).

¹⁶⁹ Bağdad beylerbeyine hüküm: *MD*, XXXII, s. 328, h. 596 (27 Zilhicce 986/23 Şubat 1579).

¹⁷⁰ Serdâr Mustafa Paşa'ya hüküm: *MD*, XXXII, s. 215, h. 404 (22 Cumâdelâhire 986/26 Ağustos 1578).

¹⁷¹ Van beylerbeyine hüküm: *MD*, XXXII, s. 217, h. 409 (23 Cumâdelûlâ 986/28 Temmuz 1578).

¹⁷² Van beylerbeyine hüküm: *MD*, XXXII, s. 239, h. 443 (20 Şa'bân 986/22 Ekim 1578); Sivas beylerbeyi olup Pasin muhafazasında olan Mahmud Paşa'ya hüküm: 240, h. 444 (20 Şa'bân 986/22 Ekim 1578).

¹⁷³ Şehrîzol beylerbeyine hüküm: *MD*, XXXII, s. 256, h. 469 (8 Şevvâl 986/7 Aralık 1578).

¹⁷⁴ Serdâr Mustafa Paşa'ya hüküm: *MD*, XXXII, s. 289, h. 529 (27 Zilka'de 986/25 Ocak 1579).

¹⁷⁵ Mehmed Giray Han'a nâme-i hümayûn: *MD*, XXXII, s. 307-310, h. 562 (10 Zilhicce 986/6 Şubat 1579).

¹⁷⁶ Van beylerbeyine hüküm: *MD*, XXXII, s. 313, h. 566 (10 Zilhicce 986/6 Şubat 1579).

¹⁷⁷ *MD*, XXXII, s. 275, h. 505 (17 Zilka'de 986/15 Ocak 1579); s. 272, h. 500 (17 Zilka'de 986/15 Ocak 1579); Haleb hazinesinde mevcut 100.000 filorinin İstanbul'a tahsil olunacak sâir meblâğın Serdâr Mustafa Paşa'ya gönderilmesi hakkında Haleb Defterdârı'na hüküm: *MD*, XXXII, s. 350, h. 635 (20 Zilhicce 986/16 Şubat 1579).

“Şâh İsmâ‘îl” fitnesidir. Serdâr Mustafa Paşa, Gürcistan ve Şirvan fethi için İstanbul’dan hareket edip Sivas’a geldiğinde, Zulkadriye Beylerbeyi ve Elbistan kadısı Serdâr’a müracaat ederek, Şam Bayadı Türkmenleri arasında, birisinin ortaya çıkıp “*Ben Şâh İsmâ‘îl’im*” diye bazı eşkıyayı başına topladığı, Sultan Korusu ve Arslantaş mevki’inde “*bu sevdâ ile nice şenâ‘atlar*” edip sonra Bozok’ta Kızılbaş halifesiyle müttefiken Hacı Bektaş Ocağı’nda kurbanlar kesip meşhur asi ve şakî Ebû Rîş-oğlu’yla haberleşip, Hısn-ı Mansûr alaybeyinin çayırını basıp zorla atlarını alıp nüfus katletmekten hâli olmadığını, gittikçe fesâdının arttığını ve isyanının genişlemek isti‘dâdında olduğunu arzetteler¹⁷⁸. Bu müracaat üzerine Serdâr Mustafa Paşa, Türkmen sancağı beyi Şâh Murad Bey’e¹⁷⁹, Bozok Mirlivâsı Çerkes Bey’e¹⁸⁰ ve muhafazaya me’mur Rum Defter Kethüdâsı Mahmud’a hükümler gönderip mezkûr şakî ve tâifesini mahkemeye davet itmeleri, icabet itmeyip isyanda ayak diretecek olurlarsa demlerinin heder olduğu, haklarından gelinmesini emretmiştir.

d) Osmanlı Hudûd Olayları

Gilân’dan Osmanlı ülkesine gelmekte olan bir Türk kervanı Zengân’da basılarak malları yağma, tâcirlerin çoğu katl ve bir kısmı esir edildi. Keyfiyet serhad beylerbeyleri tarafından merkeze arz edilince, “*mâ-beynde sulh u salâh emri muhakkak iken ve âyîn-i küffârda dahi kervân ve tüccâra dahl u ta‘arruz olunmak yoğiken ahd ü emân içinde böyle vaz‘ olunmanın aslı nedir? Yukaru cânibe âdem gönderüp cevâb taleb olunsun*” diye fermân olunmuş, Erzurum’dan gönderilen iki çavuşa “şâfî cevâb” verilmek şöyle dursun çavuşlar haps edilmiş, çavuşların ne olduğunu öğrenmek için Van’dan gönderilen adamlar dahi tevkîf olunmuştur¹⁸¹.

Çeşitli fesâd ve şekâvetleri sebebiyle tevkîfî emredilip Van Kalesi’nde hapsedilen Şâh-Kulu oğullarından Gazi, bir yolunu bularak hapisten kaçıp ve nerede olduğu belli değilken Şâh II. İsmail’in kendisine mektup gönderip envâ‘ı riayetlerde bulunup Gazi ile aralarında husûmet bulunan Zeynel ve Zeyneddin Beyler’in tasarrufundaki Osmanlı topraklarından bir kısmının da ilhâkıyla Selâmâs’ı sancak tarîkiyle kendisine tevcih edip Gazi’nin dahi varıp bi’l-fi’l Selâmâs’a tasarruf ettiği, Hakkari beyi Zeynel Bey’in adamlarından Hasib’in Gazi’ye katılarak ekrâdı idlâl edip fitne ve fesâdın büyümek isti‘dâdında olduğu merkeze arz edilince, mâbeyndeki sulhü ihlâl itmeden Gazi’nin ele

¹⁷⁸ MD, XXXII, s. 206, h. 392 (2 Cumâdelâhire 986/6 Ağustos 1578).

¹⁷⁹ MD, XXXII, s. 206, h. 392 (2 Cumâdelâhire 986/6 Ağustos 1578).

¹⁸⁰ MD, XXXII, s. 207, h. 393 (2 Cumâdelâhire 986/6 Ağustos 1578).

¹⁸¹ MD, XXXII, s. 371-374, h. 665 (8 Safer 986/16 Nisan 1578).

geçirilmesi veya hapsedilmiş kardeşleri vasıtasıyla avdetinin te'mini emredilmiştir¹⁸². Zeynel Bey'e ve Mahmudî Hasan Bey'e de Şâh-Kulu oğullarına bir fitneye sebebiyet vermemelerini te'min için sancak verileceği, Gazi'yi avdete iknâ itmeleri ihtâr olunmuştur¹⁸³. Vezirazam Sokullu Mehmed Paşa'dan Şâh-Kulu oğullarına gönderilen mektupta ise, tatyîb-i hâtır edilerek, Van Kalesi'nde ikamete memur edilmelerinin Zeynel Bey ile ıslâh-ı beyn itmeleri maksadına mebni olduğu, İran'a firar eden kardeşleri Gazi'yi geri gelmeye ikna itmeleri, rızasıyla gelmeyip ilhâdı ihtiyar ederse şer'an katli icap edeceğinden hakkından gelip sünnîyü'l-mezheb olan cedleri gibi devlete hüsn-i hizmette bulunup sancağa nâil olmaları beyân edilmiştir¹⁸⁴.

Şâh-Kulu oğlu Gazi'nin firârını Sultan Hüseyin Bey oğlu Behram Bey'in firarı takip etti. Kardeşi İmadiye hâkimi Kubad Bey ile geçinemeyen, merkezce teklif edilen sancağı beğenmeyip muhtelif şikâyetleri mucib olan Behram Bey'in 40 adamı ile Van'a tâbi Mesûran, Zaza, Berados, Tergâver ve Somay sancaklarından geçip İran'ın Urmi kasabasına dahil olup oradan Tebriz'e varıp başta şehir hâkimi olmak üzere hayli adam tarafından istikbâl ve riâyet edildiği, Tebriz'den Kazvin'e doğru gitmekte olduğu duyuldu¹⁸⁵.

Firâr vak'alarının tekessürü keyfiyetinin ciddi muhâtaraları, serhaddin çözülmesini mucib olacağını hudut beyleri arz edince hükûmet endişeye düştü. Bir taraftan huduttaki Kürt beylerine muhtemel bir tecavüze karşı koymak üzere hazırlıklı bulunmaları ve sancakları içinden İran'a gitmek isteyenlerin tevkîfi emredilirken diğer taraftan rafz u ilhâdı ihtiyar itmenin İslâm esaslarına aykırı olduğu, gayret-i İslâm ve hamiyyet-i dindarî mucebinde devlet hizmetinde bezl-i makdûr itmeleri telkîn edilmiştir¹⁸⁶.

e) Gürcistan ile İlişkiler

Gürcistan beylerinden Levend Bey oğlu Aleksandr'a Şirvan seferinde bu tarafa itaat ve hizmet etmekle Gürcü Hristiyan ahâlisinin Kudüs'te Kamame'yi ziyaret itmesine müsaade edildiği ve kimsenin müdahale itmemesi hakkında¹⁸⁷. Dersa'âdete göndereceği mektup ve adamların serhad beyleri tarafından tevkîf edilmemeleri ve Kudüs'e girecek olan Nasranî Gürcü taifesinin Kamame'yi ziyaretine karşı gelinmemesi hakkında Erzurum

¹⁸² MD, XXXII, s. 363-364, h. 659 (7 Ramazân 985/17 Kasım 1577).

¹⁸³ MD, XXXII, s. 361-362, h. 657 (20 Şa'bân 985/1 Kasım 1577); s. 362-363, h. 658 (20 Şa'bân 985/1 Kasım 1577).

¹⁸⁴ MD, XXXII, s. 360-361, h. 656 (20 Şa'bân 985/1 Kasım 1577).

¹⁸⁵ MD, XXXII, s. 363-364, h. 659 (7 Ramazân 985/17 Kasım 1577).

¹⁸⁶ MD, XXXII, s. 364-365, h. 660 (7 Ramazân 985/17 Kasım 1577).

¹⁸⁷ Kudüs-i Şerîf beyine hüküm: MD, XXXII, s. 274, h. 502 (17 Zilka'de 986/15 Ocak 1579).

beylerbeyine ve Kudüs beyine emir verildiği hakkında¹⁸⁸. Gürcistan beylerinden Levend Bey oğlu Aleksandra hükûmete sadâkat üzere olmakla Âsitâneye gelmek isteyen adamlarına ve gönderdiği mektuplara serhatlerde müdahale olunmaması ve Kudüs'ü ziyarete gidecek olan Nasranî Gürcüler'e müsaade edilmesi hakkında¹⁸⁹.

METİN TE'SİSİNDE TAKİP EDİLEN YOL, İMLÂ VE TRANSKRİPSİYON

Arapça ve Farsça kelimelerde konuşma dilinden ziyade yazı dilindeki şekli alınmıştır.

Türkçe kelimeler yazıldığı gibi transkribe edilmiş, yalnız “edib”, “görüb”, “yıkub” gibi fiillerin sonlarındaki “b”ler “p” olarak gösterilmiştir.

Türkçe kelimelerde uzun sesli bulunmadığından, bu kelimelerdeki imâleler transkripsiyonda gösterilmemiştir.

Arapça ve Farsça kelimelerdeki uzun sesliler, â, û, î olarak gösterilmiştir.

Kelime ortasında ve sonunda bulunan (ع)'lar ('), (ء)'ler ('); ğ (غ) ve k (ق)'dan sonra (') varsa gâ ve kâ şeklinde, (و) varsa gû ve kû şeklinde, (و) varsa, gî ve kî şeklinde gösterilmiştir.

[] içinde gösterilen bilgiler bizim tarafımızdan eklenmiştir.

Metinde okuyamadığımız kelimeler ise (...) ile gösterilmiştir.

¹⁸⁸ MD, XXXII, s. 271, h. 497 (17 Zilka'de 986/15 Ocak 1579).

¹⁸⁹ Erzurum beylerbeyine hüküm: MD, XXXII, s. 271, h. 498 (17 Zilka'de 986/15 Ocak 1579).

BİBLİYOGRAFYA

- AHISHALI, Recep, *Osmanlı Devlet Teşkilâtında Reisülküttâblık (XVIII. Yüzyıl)*, İstanbul 2001.
- ALPARSLAN, Ali, “Divanî”, *DİA*, IX, 445-446.
- AYDIN, Bilgin, *Osmanlı Bürokrasisinde Divan-ı Hümayun Defter Formlarının Ortaya Çıkışı ve Gelişimi (XV-XVI. Yüzyıl)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2003.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, İstanbul 2000.
- EMECEN, Feridun M., “Osmanlı Divanının Ana Defter Serileri: Ahkâm-ı Mîrî, Ahkâm-ı Kuyûd-ı Mühimme ve Ahkâm-ı Şikâyet”, *TALİD*, III/5 (İstanbul 2005), s. 107-139.
- ERSOY, Osman, “Kâğıt”, *DİA*, XXIV, 163-166.
- ERTAŞ, Mehmet Yaşar, “Osmanlı Devletinde Sefer Organizasyonu”, *Osmanlı*, VI, 590, Ankara 1999.
- HALAÇOĞLU, Yusuf, *XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilâtı ve Sosyal Yapı*, Ankara 1998⁴.
- HEYD, Uriel, *Ottoman Documents on Palestine 1552-1615*, Oxford 1960.
- İNALCIK, Halil, “Reisülküttâb”, *İA*, IX, 671-683.
- , “Şikâyet Hakkı: Arz-ı Hâl ve Arz-ı Mahzarlar”, *Osmanlı Araştırmaları*, VII-VIII (İstanbul 1988), s. 33-54.
- KILIÇ, Remzi, *XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Osmanlı-İran Siyasî Antlaşmaları*, İstanbul 2001.
- KIRZIOĞLU, M. Fahrettin, *Osmanlılar’ın Kafkas-Elli’ni Fethi (1451-1590)*, Ankara 1998².
- KÜTÜKOĞLU, Bekir, *Osmanlı-İran Siyasî Münâsebetleri (1578-1612)*, İstanbul 1993.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat S., “Mühimme Defterlerindeki Muamele Kayıtları Üzerine”, *Tarih Boyunca Paleografya ve Diplomatik Semineri, Bildiriler*, İstanbul 1988, s. 95-96.
- , “Mühimme Defteri”, *DİA*, XXXI, 520-523.
- , *Osmanlı Belgelerinin Dili*, İstanbul 1995.
- , “Elkâb”, *DİA*, XI, 51-54.
- , “Fermân”, *DİA*, XII, 400-406.
- MUMCU, Ahmet, “Dîvân-ı Hümayûn”, *DİA*, V, 430-432.

—————, *Hukuksal ve Siyasal Karar Organı Olarak Divan-ı Hümayun*, Ankara 1986.

REYCHMAN, Jan-Ananiasz Zajaczkowski, *Osmanlı-Türk Diplomatiği El Kitabı*, (çev. Mehmet Fethi Atay), İstanbul 1993.

SAHİLLİOĞLU, Halil, “Ahkâm Defteri”, *DİA*, I, 551.

TEMELKURAN, Tevfik, “Divân-ı Hümayûn Mühimme Kalemi”, *TED*, 6 (İstanbul 1975), s. 129-175.

TURAN, Şerafettin, “Lala Mustafa Paşa Hakkında Notlar ve Vesikalar”, *Belleten*, XXII/88 (Ankara 1958), s. 551-593.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, III/1, Ankara 1995⁵.

NEŞREDİLEN VEYA ÜZERİNDE ÇALIŞILAN MÜHİMME DEFTERLERİ

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Tarafından Yayımlanan Mühimme Defterleri

-
- *3 Numaralı Mühimme Defteri (966-968/1558-1560) <Tıpkıbasım>*, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara 1993.
 - *3 Numaralı Mühimme Defteri (966-968/1558-1560) <Özet ve Transkripsiyon>*, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara 1993.
 - *5 Numaralı Mühimme Defteri (973/1565-1566) <Tıpkıbasım>*, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara 1994.
 - *5 Numaralı Mühimme Defteri (973/1565-1566) <Özet-İndeks>*, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara 1994.
 - *6 Numaralı Mühimme Defteri (972/1564-1565) <Tıpkıbasım>*, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara 1995.
 - *6 Numaralı Mühimme Defteri (972/1564-1565) <Özet, Transkripsiyon ve İndeks>*, I, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara 1995.
 - *6 Numaralı Mühimme Defteri (972/1564-1565) <Özet, Transkripsiyon ve İndeks>*, II, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara 1995.
 - *7 Numaralı Mühimme Defteri (975-976/1567-1569) <Tıpkıbasım>*, I, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara 1997.
 - *7 Numaralı Mühimme Defteri (975-976/1567-1569) <Tıpkıbasım>*, II, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara 1997.

- *7 Numaralı Mühimme Defteri (975-976/1567-1569) <Özet-Transkripsiyon-İndeks>*, III, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara 1999.
- *7 Numaralı Mühimme Defteri (975-976/1567-1569) <Özet-Transkripsiyon-İndeks>*, IV, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara 1999.
- *12 Numaralı Mühimme Defteri (978-979/1570-1572) <Tıpkıbasım>*, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara 1996
- *12 Numaralı Mühimme Defteri (978-979/1570-1572) <Özet, Transkripsiyon ve İndeks>*, c. I, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara 1996; *Tıpkıbasım*, Ankara 1996.
- *12 Numaralı Mühimme Defteri (978-979/1570-1572) <Özet, Transkripsiyon ve İndeks>*, c. II, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara 1996
- *82 Numaralı Mühimme Defteri (1026-1027/1617-1618) <Özet-Transkripsiyon-İndeks-Tıpkıbasım>*, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara 2000.
- *83 Numaralı Mühimme Defteri (1036-1037/1626-1628) <Özet-Transkripsiyon-İndeks-Tıpkıbasım>*, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara 2001.
Bu defter Neşat Süt tarafından yüksek lisans tezi olarak da çalışılmıştır: *83 Numaralı Mühimme Defteri (M. 1627-1628/H. 1036-1037)*, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2000.
- *85 Numaralı Mühimme Defteri (1040/1630-1631) <Tıpkıbasım>*, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara 2002.
- *85 Numaralı Mühimme Defteri (1040-1041/1630-1631) <Tıpkıbasım>*, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara 2002.

Yüksek Lisans Tezi Olarak Hazırlanmış Olan Mühimme Defterleri

- ATICI, M. Ali, *61 Numaralı Mühimme Defteri (Tahlil-Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1997.
- BİYİK, Ömer, *124 Numaralı Mühimme Defteri (H. 1128-1130)*, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2001.
- BİNGÜL, Harun, *Mühimme Zeyli Kataloğu'ndaki 5 Numaralı Mühimme Defterinin Transkripsiyon ve Değerlendirmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2002.
- BOSTANCI, H. Muharrem, *19 Nolu Mühimme Defteri (Tahlil-Metin)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2002.
- ÇELİK, Sıtkı, *21 Numaralı Mühimme Defteri (Tahlil-Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1997.
- ÇUKURYURT, Alime, *50 Numaralı Mühimme Defteri (993-1585) Değerlendirme-Transkripsiyon (s. 84-166)*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2005.
- DEMİRSOY, M. Hanefi, *109 Numaralı Mühimme Defterinin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2001.
- DUMAN, Teslime, *Mühimmeler ve Cevdet Tasnifinde Kal'acık, Keskin ve Konur*, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, ? 1998.
- ERTAŞ, Recep Burhan, *60 Numaralı Mühimme Defteri (s. 105-208. h. 258-491) 993-994/1585-1586 Tahlil-Metin*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1997.
- GENÇ, Yusuf İhsan, *Mühimme Defteri, Başbakanlık Osmanlı Arşivi 113 Numaralı ve H. 1113-1115/M. 1701-1703 Tarihli*, Uzmanlık Tezi, Başbakanlık Osmanlı Arşivi, İstanbul 1987.
- GÖK, Eren Bahri, *89 Numaralı Mühimme Defteri*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2003.
- GÖKBUNAR, Bekir, *105 Numaralı Mühimme Defteri (Özet-Transkripsiyon)*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 1996.

- GÜLTEPE, Necati, *H. 1106-1107 Tarihli Mühimme Defterine Göre Devlet Kararları*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1992.
- GÜNAY, Musa, *55 Numaralı Mühimme Defteri*, Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun 1996.
- HÜSEYİNKLİOĞLU, Ayşegül, *Mühimme Defterlerine Göre Osmanlı Devleti'nde Eşkiyalık Olayları (1594-1607)*, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, ? 2001.
- KAHVECİ, Gülay, *29 Numaralı Mühimme Defteri*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1998.
- KANDIRA, Durmuş, *84 Numaralı Mühimme Defteri (Tahlil-Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1995.
- KAR, Serdâr, *63 Numaralı Mühimme Defteri*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2002.
- KARABABA, Meltem, *50 Numaralı Mühimme Defteri (991-993/1583-1585) Değerlendirme-Transkripsiyon-Dizin (s. 1-80)*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2004.
- KARACA, Mustafa, *68 Numaralı Mühimme Defteri (Tasnîf-Transkripsiyon)*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2000.
- KARAMAN, Hasan, *38 Numaralı Mühimme Defteri (Tahlîl-Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1997.
- KAYTAZ, Fatma, *88 No'lu Mühimme Defteri (Transkripsiyon ve Özet)*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2006.
- KILIÇ, Mustafa, *107 Numaralı Mühimme Defteri*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 1996.
- KUCUR, Sadi S., *Mühimme Defterlerine Göre II. Selim Devrinde Hamîd Sancağı*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1986.
- KÜLBİLGE, İlker, *141 Numaralı Mühimme Defteri (H. 1148)*, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2002.

- OSMANOĞLU, Selçuk, *92 Numaralı Mühimme Defteri H. 1067-1069/M. 1656-1658 (Özet ve Transkripsiyon)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2004.
- ÖNTUĞ, Mustafa Murat, *Özü İle İlgili 17. Yüzyıl Mühimme Hükümleri ve Kalesi*, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, ? 1995.
- ÖZATA, Mustafa, *38 Numaralı Mühimme Defteri (s. 101-322) Tahlil-Metin*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1997.
- ÖZER, Ayşegül, *113 Numaralı Mühimme Defteri'nin (H. 1112-1115/M. 1701-1703) Transkripsiyon ve Değerlendirmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, ? 2003.
- PAŞAZADE, Orhan, *9 Numaralı Mühimme Defteri (977-978/1569-1570) <Özet ve Transkripsiyon>*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2006.
- SÜT, Neşat, *83 Numaralı Mühimme Defteri (M. 1627-1628/H. 1036-1037)*, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ 2000.
Bu defter Başbakanlık Osmanlı Arşivi tarafından da yayınlanmıştır: *Başbakanlık Osmanlı Arşivi, 83 Numaralı Mühimme Defteri (1036-1037/1626-1628) <Özet-Transkripsiyon-İndeks-Tıpkıbasım>*, Ankara 2001.
- ŞAHİN, Dilek, *XVII. yüzyılın İlk Yarısında Anadolu'da Celâlî Hareketleri (8 Numaralı Mühimme Zeyli'ne Göre)*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2003.
- TAŞ, Özlem, *3 Numaralı Mühimme Defteri (966-968/1558-1560) Tasnif ve Analiz*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2004.
- ÜLKER, Hikmet, *51 Numaralı Mühimme Defteri (Tahlil-Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1996.
Bu tez hazırlayanı tarafından yayınlanmıştır: *Sultanın Emir Defteri (51 Nolu Mühimme Defteri)*, haz. Hikmet Ülker, Tarih ve Tabiat Vakfı, İstanbul 2003.
- YAŞAROĞLU, Abid, *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Koğuşlar 888 Numaralı Mühimme Defteri (1^a-260^a Tahlil ve Transkripsiyon)*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1995.

YILDIZ, Cevat, *60 Numaralı Mühimme Defteri* (s. 209-314, h. 492-942) 993-994/1585-1586, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1998.

YILDIZ, Hasan, *49 Numaralı Mühimme Defteri (Tahlil-Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1996.

YÜCEL, Kâzım Kürşat, *18 Numaralı Mühimme Defteri (Tahlil-Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1996.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Dışında Yayımlananlar

- *44 Numaralı Mühimme Defteri*, haz. Mehmet Ali Ünal, Akademi Kitabevi, İzmir 1995.
- *90 Numaralı Mühimme Defteri*, haz. İsmet Miroğlu vd., Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1993.
- *Sultanın Emir Defteri (51 Nolu Mühimme Defteri)*, haz. Hikmet Ülker, Tarih ve Tabiat Vakfı, İstanbul 2003.
- *Topkapı Sarayı Arşivi H. 951-952 Tarihli ve E-12321 Numaralı Mühimme Defteri*, haz. Halil Sahillioğlu, IRCICA, İstanbul 2002.

KİTAPLAR

AHMED REFİK, *Hicrî Onuncu Asırda İstanbul Hayatı (961-1000)*, İstanbul 1333/1917.

—————, *Hicrî Onbirinci Asırda İstanbul Hayatı (1000-1100)*, İstanbul 1931.

—————, *Hicrî Onikinci Asırda İstanbul Hayatı (1100-1200)*, İstanbul 1930.

—————, *Hicrî Onüçüncü Asırda İstanbul Hayatı (1200-1255)*, İstanbul 1932.

—————, *Osmanlı Devrinde Türkiye Madenleri*, İstanbul 1931.

—————, *Türk Mimarları (Hazine-i Evrâk Vesîkalarına Göre)*, İstanbul 1933.

ORHONLU, Cengiz, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Güney Siyaseti Habeş Eyaleti*, TTK (Ankara 1996).

MAKALELER

AHMED REFİK, "Osmanlı Devrinde Râfızîlik ve Bektâşîlik", *Dârülfünûn Edebiyat Fakültesi Mecmûası*, IX/2 (İstanbul 1932), s. 31-59.

- ÇETİN, Atilla, “Kefken Tersanesi”, *Tarih ve Medeniyet*, 57 (İstanbul, 1998), s. 46-47.
- DEMİR, Aydoğan, “Bir Mühimme Kaydına Göre Rûm Çavuşları Kethüdası Hacı Ali’nin Yolsuzlukları”, *Tarih ve Toplum*, XII/72 (İstanbul 1989), s. 47-51.
- İPŞİRLİ, Mehmet, “XVI. Asrın İkinci Yarısında Kürek Cezası İle İlgili Hükümler”, *TED*, 12 (İstanbul 1982), s. 203-248.
- ORHONLU, Cengiz, “Hint Kaptanlığı ve Pîrî Reis”, *Belleten*, XXXIV/134 (Ankara 1970), s. 248-254.
- SAFVET BEY, “Bir Osmanlı Filosunun Sumatra Seferi”, *TOEM*, II/10 (İstanbul 1911), s. 649-657; II/11 (İstanbul 1912), s. 713-730.
- , “Hazar Denizi’nde Osmanlı Sancağı” *TOEM*, III/14 (İstanbul 1330[1928]), s. 857-861.
- SAVAŞ, Saim, “XVI. Asırda Safevîler’in Anadolu’daki Faaliyetleri ve Osmanlı Devleti’nin Buna Karşı Aldığı Tedbirler”, *Uluslararası Kuruluşunun 700. Yıldönümünde Bütün Yönleriyle Osmanlı Devleti Kongresi*, Selçuk Üniversitesi Yayınları (Konya 2000), s. 183-189.
- YİĞİT, Ahmet, “16. Yüzyılın İkinci Yarısında Edirne Kadıları ve Mühimme Defterlerine Göre Vazifeleri”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 14 (İzmir 1999), s. 157-173.

SAYFA	HÜKÜM No	Hicrî TARİH	MİLÂDî TARİH*	KİME GÖNDERİLDİĞİ	ÖZET
201	387	24 R 986	31.05.1578	İmadiye hakimi Kubad Bey'e hüküm	Kızılbaş askerinin Urmi üzerine saldırması ihtimali olduğundan Lacan beyi Ömer ve Uşni beyi Zeynel Bey ile beraber Urmi'ye yardım etmeleri şayet Kızılbaş askeri Van'a saldırırsa o zaman da Van'a yardım etmeleri hakkında.
202	388	24 R 986	31.05.1578	Terkvar beyi Nâsır Bey'e hüküm	Kızılbaş askeri Urmi üzerine gelirse Urmi'ye, Van üzerine gelirse Van'a yardım etmesi hakkında.
203 204	389	24 R 986	31.05.1578	Van beylerbeyine [Husrev Paşa] hüküm	Ferhad Paşa'nın Van beylerbeyliği zamanında olduğu gibi Diyarbekir'e bağlı Hizo, Cizre, İmadiye beylerinin de Van muhafazasına memur edilmesi hakkında Serdâr'la muhabere etmesi hakkında.
205	390	24 R 986	31.05.1578	Hakkârî hâkimine [Zeynel Bey] hüküm	Mahmudî Hasan Bey ile aralarında olan düşmanlığı terkedip bu büyük seferde beraber devlet umurunda sa'y u gayret eylemeleri ve seferin sonunda aralarında olan mesele hal olunacağı hakkında.
205	391	24 R 986	31.05.1578	Hakkârî hâkimi Zeynel Bey'e hüküm	Van beylerbeyi Husrev Paşa'nın askerlerini toplayıp harbe hazır olduğu, kendisinin de bütün aşireti ile onun yanına gidip yardımda bulunması hakkında.
206 207	392	2 Ca 986	06.08.1578	Türkman sancağı beyi Şâh Murad'a hüküm	Türkmen taifesi içinde Şah İsmail olduğunu iddia eden bir kimsenin zuhûr edip Bozok'ta halife huzurunda ve Kırşehir'de Hacı Bektaş'ta birer kurban kesip daha sonra fesâda ve eşkıyalığa başladığı bildirilmekte, ne suretle olursa olsun hakkından gelinmesine dair.
207	393	2 Ca 986	06.08.1578	Ayntab beyi Keyvân'a hüküm	Elbistan kadısı mektup gönderüp Şah İsmail namına bir müfsid ortaya çıkıp fesâda başladığı bildirilmekte, kendisi bu fesâdı önlemeye muktedir ise yapması, değilse Türkmen, Bozok ve Kırşehir beyleri ile bu fesâdın ve müfsidin hakkından gelmelerine dair.
208 209	394	2 Ca 986	06.08.1578	Vezîr Mustafa Paşa'ya hüküm	Her ihtimale karşı 15 gemi ile Trabzon'a gönderilen zahireye kimse talip olmayıp zahireye şiddetle ihtiyaç varsa Erzurum hazinesinden 200 bin akçe çıkarılıp mezkur zahirenin celbi, Kırım'daki çekirge âfeti ve Han'ın zahire talebi hakkında.
210	395	8 Ca 986	12.08.1578	Köstendil sancağı beyine [Hüseyin Bey] hüküm	Şark seferine gitmeyip sancağını eşkıyadan muhafaza etmesi hakkında.
210	396	8 Ca 986	12.08.1578	Diyarbekir beylerbeyine [Derviş Paşa] hüküm	Serdâr Mustafa Paşa ile Erzurum'a girmeye gayret etmesi ve Serdâr'ın emrinden dışarı çıkmaması hakkında.
210	397	8 Ca 986	12.08.1578	Diyarbekir beylerbeyine [Derviş Paşa] hüküm	Serdâr Mustafa Paşa Diyarbekir'den 4.000 bina ustası istediği bildirilmiş ise de o kadar üstad ihracı mümkün olmayacağından bulunduğu kadar tedarik edilip gönderilmesine dair.
211	398	8 Ca 986	12.08.1578	Erzurum beylerbeyine [Behram Paşa] hüküm	İran beylerinden Emir Han ve Tokmak Sultan hâlâ sulh ümidinde olup bir tarafa taarruz etmedikleri fakat Mirza Ali Bey bir takım erâcif neşrederek halka korku vermekte olduğu bildirilerek tebdîlî istendiği cihetle yerine kimin tayini münasip ise bildirilmesi hakkında.
211	399	8 Ca 986	12.08.1578	Kabur sancağı beyine hüküm	Kabur sancağı sınırda olduğundan tüm züemâ ve erbâb-ı tîmâr ile cemiyet üzere olup daima etrafa nazır olmaları hakkında.
212	400	8 Ca 986	12.08.1578	Trabzon sancağı beyine [Ömer Bey] hüküm	Trabzon'a gelen barut, kazan, dibek ve sair mühimmatın kira davarları ve arabalarla Erzurum'a sevk edildiği, 985 Safer'inde gelen 14, Receb'inde gelen 15 havan ve dibeğin Bayburd yoluyla Ünye güherçile kârhanesine gönderildiği, Trabzon'a gönderilen barutların nem kapmasının önlenmesine ve Erzurum'a sevkine dair.

* Yücel Dağlı-Cumhure Üçer, *Tarih Çevirme Kılavuzu*, IV, Ankara 1997, s. 178-184'e göredir.

213	401	8 Ca 986	12.08.1578	Vezir Mustafa Paşa'ya hüküm	Trabzon beyinin zahireyi kira hayvanlarıyla Erzurum'a ulaştırmak üzere olduğunu bildirmekle zahirenin vasıl olup olmadığının ilamı hakkında
213	402	8 Ca 986	12.08.1578	Tırhala'da muhafazaya kalan sipahilere Serdâr olan Za'im Sinan'a hüküm	Preveze taraflarına yardım gerektiğinden Yanya beyi haber gönderirse hemen oraya yardıma gitmesine dair.
214	403	22 Ca 986	26.08.1578	Vezir Mustafa Paşa'ya hüküm	Geçen sene Buhara hakimi Abdullah Han'dan Edirne'ye elçi gelip İran ile harbe başladığı cihetle buradan da İran'a saldırılmasını bildirmiş ise de İran ile sulh kabul edildiğinden yardımda bulunamadığı fakat şimdi İran'a sefer açıldığından o taraftan da yardım görüleceği ve Allah'ın inayeti ile İran'da intikam alınacağına dair.
215	404	22 Ca 986	26.08.1578	Serdâr Vezir Mustafa Paşa'ya hüküm	Kırım hanının kardeşi Adil Giray yanındaki Tatar askeri ve diğer efrâd ile Azak'tan Demirkapı'ya hareket edip onbeş konakta Şırvan'a varacağı bildirilmekle kendisi de bu taraftan yürüyüp ve Adil Giray tarafı ile de muharebeyi devam ettirmesine dair.
215	405	22 Ca 986	26.08.1578	Sohrânî Süleyman'a hüküm	Kızılca Kale yakınında İranîler ile yaptığı muharebeye mükâfaten Mehmed Çavuş ile bir hil'at gönderildiği hakkında.
216	406	23 C 986	28.07.1578	Van beylerbeyine [Husrev Paşa] hüküm	Berados beyi Ali Bey'in inşa ettiği kaleye bir dizdâr ve birkaç hisar eri ve iki darbzen ve miktar tüfek verilmesi hakkında.
216	407	23 C 986	28.07.1578	Berados beyi Ali Bey'e hüküm	Urmi sultanı Hüseyin Can Sultan'ı ele geçirmek için yapılan muharebenin tafsilatı malûm olunup memnuniyet yarattığı ve Urmi Gölü muhafazası için bir gemi yaptırıp içine kürekçi ve cenkçi koyması ve İran'dan ne haber alırsa bildirmesi hakkında.
217	408	23 C 986	28.07.1578	Van beylerbeyine [Husrev Paşa] hüküm	Van'da demir yuvalak işleniyor mu yoksa ferâgat mi olmuştur ve işleniyorsa ne kadar yuvalak işlenmiştir ve ecnâsı nedir ayrıntılı yazıp bildirmesi hakkında.
217	409	23 C 986	28.07.1578	Van beylerbeyine [Husrev Paşa] hüküm	Urmi beyi Hasan Bey'in gönderdiğimektup gelip İran beyleri Tebriz'de toplanıp Hamza Sultan ile Oryad beyini Meraga'ya gönderip kendileri Tebriz'deki durumu izlediklerini bildirmekte eğer Urmi'ye saldırırlarsa yardım etmesi ve Van'dan kendisine yardım edilmesi; Mukri şeyhi Haydar oğlu Emîn Bey'in, Berados beyi Ali Bey'in ülkesine tecâvüz edip iki günde 50-60 kişi katledip, bir hayli mal ve davar yağma ettiği hakkında.
218	410	23 C 986	28.07.1578	Şehrizol beylerbeyine hüküm	Gilân beyi Cengiz Han Bey mektup gönderüp hudut üzerinde olan bazı aşiretler ve uluslar bu tarafa itaat etmek isteyip telâliften muaf olmalarını talep ettikleri bildirilmekle avârız-ı dîvâniye ve tekâlif-i örfiyeden muaf olacaklarını kendilerine bildirilmesi ve bu tarafa tâbi olmaya teşvik edilmeleri hakkında.
219	411	4 B 986	06.09.1578	Aydın sancağı beyine hüküm	Anadolu beylerbeyi Cafer Paşa'ya cemiyet etmesi ferman olunmakla kendisi de bütün sancağının askeriyle onun emrine girip hizmette bulunması hakkında.
220	412	4 B 986	06.09.1578	Anadolu beylerbeyine [Cafer Paşa] hüküm	Tokmak Sultan denilen İran hanı Diyarbekir beylerbeyi Derviş Paşa'nın üzerine hücum edip harp ederlerken diğer beylerbeyiler yetişip İran askerini mağlup ettiklerinden kendisi de bütün sancakları askeri ile cemiyet üzere olup emre hazır bulunması hakkında (Çıldır Muharebesi'nin ayrıntılı tasviri).
221	413	4 B 986	06.09.1578	Şam beylerbeyine hüküm	Bütün sancak beylerini asker ile yanına getirip cemiyet üzere olması ve verilecek emre intizâr etmesi ve hac kâfilesi için lâzım olan deve ve sair mühimmatı dahi hazır etmesi hakkında (Çıldır Muharebesi'nin ayrıntılı tasviri).

221	414	4 B 986	06.09.1578	İmadiye hâkimine, Laçan beyi Ömer, Uşni sancağı beyi Zeynel ve Berados beylerinden Nâsir, Halil, Zeyneddin ve Hasan'a hüküm	Berados sancağı hududa çok yakın olduğundan Kızılbaş tekrar Berados arazisine saldırırsa yardıma koşmalarına dair.
221	415	4 B 986	06.09.1578	Bağdad beylerbeyi Hüseyin'e hüküm	Berados sancak beyinin aşiretinden olup Musul sancağında tîmâr tasarruf edenlerin Berados beyi ile sefere gitmeleri hakkında.
222	416	9 B 986	11.09.1578	Bağdad beylerbeyine [Hüseyin Paşa] hüküm	Bağdad kalesinin tamirinde sarf ettiği gayrete mükâfaten iki sevb hil'at kapıcılar kethüdası Kurd Ağa ile irsal olduğu ve Derne sancak beyi Kubad Bey'e de Kızılbaş ile ettiği harpte gösterdiği yararlığa mükâfaten bir müzehheb kılıç ve iki sevb hil'at gönderildiği hakkında.
222	417	9 B 986	11.09.1578	Bağdad kadısına hüküm	Bağdad kalesi tamirinde sarf ettiği gayrete mükâfaten bir sevb hil'at ihsan olduğu hakkında.
222	418	9 B 986	11.09.1578	Derne sancağı beyi Kubad Bey'e hüküm	Düşman askerini mağlup etmekte gösterdiği şecâ'at ve merdâneliğe mükâfaten bir müzehheb kılıç ve iki sevb hil'at gönderildiği hakkında.
223	419	9 B 986	11.09.1578	Diyanbekir beylerbeyine [Derviş Paşa]	Tokmak Sultan cenginde gösterdikleri yararlıklara mükafaten bir müzehheb kılıç ve iki hil'at gönderildiği hakkında.
224	420	9 B 986	11.09.1578	Vezir Mustafa Paşa'ya hüküm	Gürcistan tarafına tecavüz olunup bazı kaleleri zapt olduğu ve harbe gelen İran ordusu dahi perişan edilip başlar ve diller alındığı bildirilmekle memnuniyet hasıl olduğu ve askerinin oralarda kışlaması zorunlu olmakla şimdiden münasib kışlaklar bulunup zahîre dahi temin edilmesi hakkında.
225	421	9 B 986	11.09.1578	Silahdârlar Ağası Rıdvan Ağa'ya hüküm	Bazı sipahiler defterde ölü yazılı oldukları halde hayatta oldukları ve bazıları hacda ve sair hizmette iken sefere kayd olunmalarının sebebini tafsîl edip bildirmesi hakkında.
225	422	9 B 986	11.09.1578	Diyanbekir beylerbeyine [Derviş Paşa] ve defterdârına hüküm	Van kulunun harpte ziyade yararlık gösterdiği bildirilmekle tevzi' için 500 akçe ihsan olduğu ve hak edenlere tevzi' edilip tezkereleri verilerek defterde işaret edilmesi hakkında.
225	423	9 B 986	11.09.1578	Van beylerbeyine [Husrev Paşa] hüküm	Van'da olan kul taifesinin yararlık gösterdiği bildirilmekle tevzi' için 500 akçe ihsan olduğu ve müstehak olanlara tevzi' edilip silahlar ile vazifeleri başında bulunmalarının tenbih edilmesi hakkında.
226 227	424	13 B 986	15.09.1578	Diyanbekir beylerbeyine [Derviş Paşa] hüküm	Diyanbekir'de bir ucuzluk ve müsait yer bulunursa tüm asker orada kışlayıp baharda sefere hazır olması fakat bir münasip kışlak bulunamazsa her sancak beyi kendi memleketine gidip baharda hepsi beylerbeyinin yanınd hazır bulunması ve düşmandan gaflet edilmemesi hakkında.
228	425	13 B 986	15.09.1578	Van beylerbeyine [Husrev Paşa] hüküm	Baharda padişah kendisi de şark seferine hareket edeceğinden bütün askerleri ile hazır bulunup vilayeti muhafaza etmesi ve Serdâr tarafına dahi göz kulak olmaları hakkında.
229 230	426	13 B 986	15.09.1578	Serdâr Vezir Mustafa Paşa'ya hüküm	Beylerbeyilere kışlayacak birbirine yakın ucuzluk yerler bulunursa oralarda kışlamaları böyle yerler bulunamazsa kendisi Kapıkule'ye bölük halkı ve Rumeli askeri ile bir münasip yerde kışlayıp beylerbeyilere vilayetlerine gitmelerine izin verilmesi ve baharda hepsi hazır bulunması hakkında.
230	427	13 B 986	15.09.1578	Mahmudî Mansur Bey'e hüküm	Devlete olan sadakat ve ihlasına mükâfaten bir hil'at gönderildiği ve yine Van beylerbeyinin gösterdiği hizmette sadakatle çalışması hakkında.
230	428	13 B 986	15.09.1578	Selemiyi sancağı beyine hüküm	Sancağı sipahileri ile sancağı muhafazasında olması hakkında.

231	429	13 B 986	15.09.1578	Rûm beylerbeyi olup Erzurum muhafazasında olan Mahmud'a, Trabzon sancağı beyi olup Erzurum muhafazasında olan Ömer ile südde-i sa'âdetden Erzurum'a varınca yol üzerindeki kadıllara hüküm	Serdâr Mustafa Paşa tarafından vazife ile İstanbul'a gönderilen müteferrika Musa ile Hasan Çavuş tekrar Serdâr'ın yanına avdet edeceklerinden yedi nefer refikleri ile kendilerine menzil yahut ulak beygirleri tedarik edilip emin ve salim Serdâr'a îsâl olunmaları hakkında.
231	430	13 B 986	15.09.1578	Van beylerbeyine [Husrev Paşa] hüküm	Urmi Gölü'nde bazı gemiler yapılması Berados beyine emr olunmakla Van'dan mimar ve reisler gönderilmesi hakkında.
232	431	24 B 986	26.09.1578	Van beylerbeyine [Husrev Paşa] hüküm	Van muhafazası için eli emirli yarar yiğitlerden 300 kişi yazıp 15 ve 14 ve 13 akçe ulûfe tayin edip istihdam etmesi hakkında.
232	432	24 B 986	26.09.1578	Van beylerbeyine [Husrev Paşa] hüküm	Van'a yazılacak 500 nefer kula mahsûb olmak üzere Hakkari beyi Zeynel Bey'in adamlarından 70 kişiye gedik verilmesi fakat her neferden ikişer altından 140 altın alınıp kâğıt eminine gönderilmesi hakkında.
233	433	24 B 986	26.09.1578	Basra beylerbeyine hüküm	Baharda diyâr-ı şarka sefer olacağı, Basra beylerbeyinin ümerâ ve asâkiriyle düşman tarafına hazır olması, düşmanın bu taraflara yapacağı herhangi bir tecavüzde gafil bulunmaması hakkında.
234	434	9 Ş 986	11.10.1578	Rum beylerbeyi olup Pasin muhafazasında olan Mahmud Paşa'ya hüküm	Vezîr Mustafa Paşa'dan 60 günden ziyâde zamandır haber alınmadığı, Tiflis feth olunup olunmadığının tahkiki, Kızılbaş ahvâlinin tecessüs edilmesi ve haber edinmek üzere gönderilen Kaya-zâde Mehmed Çavuş'un ne sebeple dönmediğinin bildirilmesi hakkında.
234	435	9 Ş 986	11.10.1578	Anadolu beylerbeyine [Cafer Paşa] hüküm	Yanında olan tüm sancak beyleri ile Sivas'a varıp orada cemiyet üzere olması ve yanına gelmemiş beyler varsa onları da acele getirtmesi hakkında.
235	436	9 Ş 986	11.10.1578	Rumili beylerbeyine hüküm	Bosna beyi mektûb gönderip, düşman Bosna hududunda büyük cemiyet ve tabur kurup bu tarafa saldırma ihtimali olduğunu bildirip Filibe ve Sofya taraflarına hareket edip Bosna'ya mektup ve adam göndererek düşman taburunun dağıtıldığı haberini almadıkça askerini dağıtmaması hakkında.
235	437	9 Ş 986	11.10.1578	Bosna beyine hüküm	Düşmandan aldığı kaleleri yıkıp neticeyi bildirmesi hakkında.
236	438	12 Ş 986	14.10.1578	Menteşe beyi Hasan Bey'e hüküm	Sancağının muhafazası için 50 nefer az tımarlı sipahi ile sancakta kalıp diğer züama ve erbab-ı tîmârı alaybeyi kumandasında Anadolu beylerbeyinin yanına gönderip hep beraber Sivas'a hareket etmeleri hakkında.
236	439	12 Ş 986	14.10.1578	Karahisar beyine hüküm	25 nefer sipahi ile sancağı muhafazasında kalıp diğer askeri alaybeyleri ile Anadolu beylerbeyi maiyyetinde sivas cemiyetine göndermesi hakkında.
237	440	12 Ş 986	14.10.1578	Tekeili beyine hüküm	Bir zaîm ile 30 nefer sipahiyi sancak muhafazasında alıkoyup kendisi diğer sipahiler ile Anadolu beylerbeyi komutasında sivas cemiyetine hareket etmesi hakkında.
238	441	12 Ş 986	14.10.1578	Anadolu beylerbeyine [Cafer Paşa] hüküm	Sancak beylerini muhafazada kalan sipahilerden gayrisi ile yanına getirip Sivas'a hareket etmesi ve orada bir münasip mahalde cemiyet üzere bulunması hakkında.
238	442	12 Ş 986	14.10.1578	Anadolu beylerbeyine [Cafer Paşa] hüküm	Sivas'a hareket etmeden önce münasip olan sancaklardan adalet üze içeriği yazılı olan 34 nefer orducu esnaf ihraç edip beraber getirmesi hakkında.

239	443	20 Ş 986	22.10.1578	Van beylerbeyine [Husrev Paşa] hüküm	Şirvan taraflarına hareket eden Mustafa Paşa'dan çoktan beri haber gelmediğinden o taraf ahvaline dair duyduklarını ve haber aldıklarını ayrıntılı olarak bildirmesi hakkında.
240	444	20 Ş 986	22.10.1578	Sivas beylerbeyi olup Pasin muhafazasında olan Mahmud Paşa'ya hüküm	Vezîr Mustafa Paşa Şirvan tarafına müteveccih olalı hayli zaman geçmesine rağmen kendisinden henüz bir haber alınamadığından alınan haberleri ve casuslardan öğrenilen olayları ayrıntılı olarak yazıp bildirmesi hakkında.
240	445	20 Ş 986	22.10.1578	Erzurum mal defterdârı olan Ahmed'e hüküm	Erzurum zahîresi ne halde olduğu ve gönderilen nüzûl ve zahîre nerede hıfz olunduğu, narhın ne olduğu ve zahîre konusunda sıkıntı çekilip çekilmediğini yazıp bildirmesi hakkında.
241	446	20 Ş 986	22.10.1578	Tekeili beyine hüküm	Bir zaîm ile 30 nefer sipahiye sancak muhafazasında bırakıp diğer askerler ile beylerbeyi maiyyetinde Erzurum muhafazasına gitmesi hakkında.
241	447	20 Ş 986	22.10.1578	Kütahya kadısına hüküm	Kütahya kalesi mustahfızlarını dışarı hizmetlerde kullanmayıp şehir muhafazasına istihdâm etmesi hakkında.
242	448	20 Ş 986	22.10.1578	Anadolu beylerbeyine [Cafer Paşa] hüküm	Vilayete ait sancak beyleri ve alaybeyleri ile müretteb ü mükemmel silahlar ile bütün züama ve erbab-ı tîmârı yanına davet edip Erzurum muhafazasına hareket etmesi ve cemiyete iştirak etmeyenlerin isimlerinin bildirilmesi hakkında.
242	449	20 Ş 986	22.10.1578	Karahisar-ı Sahib'ine hüküm	Bir zaîm ile 30 nefer sipahiye sancak muhafazasında bırakıp kendisinin hemen hareket ederek beylerbeyi ile Erzurum muhafazasına varması hakkında.
243	450	20 Ş 986	22.10.1578	Menteşe sancağı beyine hüküm	50 nefer sipahi ile kendisi sancağı muhafazasında kalıp mütebaki askeri alaybeyleri kumandasında beylerbeyi maiyyetinde Erzurum muhafazasına göndermesi hakkında.
243	451	20 Ş 986	22.10.1578	Sâbık Temeşvar beylerbeyi olan Ca'fer Paşa'ya hüküm	Şam beylerbeyi Hasan Paşa Erzurum muhafazasına tayin olunduğundan yanındaki adamları ile hemen Şam'a gidip Şam'ı muhafaza etmesi ve hac kafilesini zamanında yola çıkarması hakkında.
244	452	20 Ş 986	22.10.1578	Şam defterdarına hüküm	Şam beylerbeyi Hasan Paşa Erzurum muhafazasına tayin olunup Şam muhafazasına sâbık Temeşvar beylerbeyi Cafer Paşa tayin olunmakla o gelinceye kadar Şam kadısı ile beraber memleket muhafazasına ve hac kafilesinin ihracına dikkat ve ihtimam etmesi hakkında.
244	453	20 Ş 986	22.10.1578	Şam beylerbeyine hüküm	Şam askeri ile Erzurum muhafazasına varması gerektiğinden Safed beyi Ömer Bey'i ve Şam eşrâfından bazılarını ve 300 kadar zaîm ve sipahi ve kâfi miktarda yeniçeri ile hareket edip Erzurum'a gitmesi ve Şam muhafazasına sâbık Temeşvar beylerbeyi Cafer Paşa tayin olduğu hakkında.
245	454	20 Ş 986	22.10.1578	Şam defterdarına hüküm	Erzurum muhafazasına gönderilen Şam yeniçerilerinin altı aylık mevâciblerini tedarik edip beraber göndermesi hakkında.
245	455	20 Ş 986	22.10.1578	Mısır beylerbeyine [Kasım Paşa] hüküm	Şam beylerbeyi Şam yeniçerileri ve bazı askeri ile Erzurum muhafazasına gönderilmiş olmakla Şam muhafazası için 200 kul yazıp Çerâkise beyini başbuğ ederek Şam muhafazasına göndermesi hakkında.
246 247	456	3 N 986	03.11.1578	Kumuk hakimi Ulu Şemhâl'e nâme-i hümayun	Bir taraftan Vezir ve Serdâr Mustafa Paşa ve bir taraftan Kırım hanı Mehmed Giray'ın biraderi Adil Giray Şirvan ülkesine girip İranîler'i tazyik etmekte olduklarından zahîre ve saire hususunda İslâm askerine muavenet ü müzâheret etmeleri hakkında.
247 248	457	3 N 986	03.11.1578	Tatar hanı Mehmed Giray Han'a nâme-i hümayun	Kırım hanı Mehmed Giray'a, gerek Serdâr Mustafa Paşa'nın ahvâli ve gerekse Demirkapı üzerinden Şirvan'a girip Serdâr'a mülaki olması icap eden biraderi Adil Giray'ın Mustafa Paşa'ya mülaki olup olmadığının, ordunun iâşe vaziyetinin öğrenilip bildirilmesi hakkında.

248	458	3 N 986	03.11.1578	Kızılca kale beyi Abbas Hasan Bey'e hüküm	Bu tarafa olan inkıyâd u ubûdiyyetine mükâfaten bir sevb hilat ve bir sancak inayet olduğu ve Şehrizol beylerbeyinin münasip gördüğü vecihle hizmette bulunması hakkında.
249	459	10 N 986	10.11.1578	Şam beylerbeyine hüküm	Şam'ın bazı züama ve erbab-ı tîmârı bazı yeniçerileri ve ümerası ile Erzurum muhafazasına hareket etmesi bildirilmiş ise de Şam'ın muhafazası da lazım olduğundan Mısır'da yazılıp gelecek olan kul gelineye kadar Şam muhafazasında kalıp sonra hareket etmesi hakkında.
249	460	10 N 986	10.11.1578	Mısır beylerbeyine [Kasım Paşa] hüküm	Şam muhafazası için Mısır kullarından 1500 nefer kul yazıp tüfekçiler ağası Davud Ağa'yı başbuğ ederek Şam muhafazasına göndermesi hakkında.
250	461	15 N 986	15.11.1578	Yeniçeri Ağası'na hüküm	Erzurum muhafazası önemli olup, bir yayabaşığı başbuğ tayin edip 300 nefer yeniçeriyle Erzurum'a muhafazaya göndermesi hakkında.
250	462	23 N 986	23.11.1578	Sohranî Süleyman'a hüküm	Bağdad beylerbeyi Hüseyin Paşa'ya İran'ın Dinever vilayeti üzerine akın etmesi emr olunmakla kendisi de aşireti ile akında beraber bulunması ve Dinever hakimi Solak Hüseyin'i ele geçirmeye çalışması hakkında.
251	463	23 N 986	23.11.1578	Silahdârlarım başı olup Bağdad muhafazasında olan Rıdvan'a hüküm	İran'a tâbi Dinever vilayeti vurulup hakimi Solak Hüseyin'in ele geçirilmesi için Bağdad beylerbeyine Dinever'e akın etmesi emr olunmakla silahdârlar ile akında beraber bulunması fakat askeri zabt edip halka zulmettirmemesi hakkında.
251 252 253	464	23 N 986	23.11.1578	Bağdad beylerbeyine [Hüseyin Paşa] hüküm	Van beylerbeyi Husrev Paşa mektup gönderüp Şah Hüdâbende 11 yaşındaki oğlunu askere Serdâr edip maiyetine 30 binden fazla asker verip Şirvan üzerine yahut Şirvan'dan Erzurum'a gelecek olan Serdâr Mustafa Paşa üzerine göndereceğini bildirmekle Bağdad ve Şehrizol'da olan bölük halkı ve tîmâr ehli ile İmadiye hakimi ve Sohranî Süleyman Bey ve sair Kürt beyleri ve Ali İdris ve Ebû Riş oğlu ve Luristan hakimi ve saire ile haberleşip İran'ın Dinever vilayeti üzerine hücum etmeleri ve bu sebeple bütün askerlerini Serdâr üzerine göndermelerine mani olmaları ve Dinever hakimi Solak Hüseyin'i diri tutmaya gayret etmeleri hakkında.
253	465	23 N 986	23.11.1578	Şehrizol beylerbeyine hüküm	Şah'ın oğlu ve Emir Han Şirvan'dan Erzurum'a avdet edecek olan Vezir Mustafa Paşa'nın yolunu kesmeye gidecekleri haber alınmakla Bağdad beylerbeyi ve sair yazılı beyler ile İran'a hücum edip Serdâr üzerine toplu olarak gitmelerine mani olmaları hakkında.
254	466	23 N 986	23.11.1578	İmadiye hakimi Kubad Bey'e hüküm	İran'a akın etmek için Bağdad beylerbeyi Hüseyin Paşa Serdâr tayin edilmiş olmakla tayin olunan diğer beylerle beraber asker ile Bağdad beylerbeyinin yanına gidip hizmette bulunması hakkında.
254 255	467	23 N 986	23.11.1578	Luristan hakimine hüküm	İran'ın Dinever vilayetini vurmak için isimleri yazılı beyler Bağdad beylerbeyi maiyetinde cem olacakları ve kendisi de asker ile hazır olup akına iştirak etmesi hakkında.
255	468	8 L 986	07.12.1578	Anadolu beylerbeyine [Cafer Paşa] hüküm	Kışın şiddetinden Kayseri'den ileri geçmeye imkan olmadığı bildirilmekle ve Serdâr Mustafa Paşa Şirvan'dan Erzurum'a avdet ettiği haber alınmakla yanındaki askerle vilayetine avdet edip Kütahya'da kışlaması ve baharda sefere hazır olması hakkında.
256	469	8 L 986	07.12.1578	Şehrizol beylerbeyine hüküm	Kış münasebetiyle askerin cemiyette ve çadır altında durması mümkün olamayacağı bildirilmekte, maiyetindeki askere izin verip baharda toplanmalarını tenbih etmesi hakkında.
257	470	8 L 986	07.12.1578	Tırhala beyi Veli Bey'e hüküm	Vezir Mustafa Paşa bölük halkı ile yeniçeriye Erzurum'da kışlatıp Rumeli askerine Tokat ve Amasya'yı kışlak gösterip sancağının askeri ile oralara varıp kışlaması ve baharda Serdâr yanına gelmesi hakkında.

258	471	9 L 986	08.12.1578	Şam beylerbeyine hüküm	İlkbahar'a kadar Şam'da oturup hac kfilesini gönderdikten sonra Mısır'dan gelecek bin beş yüz kul Şam'a gelince kalkıp Şam askeri ile Erzurum'a hareket etmesi hakkında.
258	472	9 L 986	08.12.1578	Bağdad beylerbeyine [Hüseyin Paşa] hüküm	Emîr Seccâd'a gönderilen sancak ve hil'at götüren Bâli Çavuş'u tazim ve tevkîr ile istikbâl edip sadakat üzere olduğu bildirilmekte daima memleket muhafazasında dikkat ve itina üzere olmaları hakkında.
258	473	9 L 986	08.12.1578	Sâbık Temeşvar beylerbeyi olan Ca'fer'e hüküm	Şam muhafazasına gitmesi emr olunmuş ise de ihtiyaç kalmadığından dersa'âdete gelip mülâzemette olması hakkında.
259	474	9 L 986	08.12.1578	Mısır beylerbeyine [Kasım Paşa] hüküm	Şam beylerbeyi baharda Erzurum'a hareket edeceğinden Şam muhafazası için Mısır kulundan bin beş yüz nefer yazıp Şam'a göndermesi hakkında.
259	475	9 L 986	08.12.1578	Şam beylerbeyine hüküm	Mısır beylerbeyine hitaben yazılan emri acale Mısır'a göndermesi hakkında.
259	476	9 L 986	08.12.1578	Mahrûse-i İstanbul'dan Erzurum'a varınca yol üzerindeki kadırlara hüküm	Erzurum'da kışlayan yeniçerilere çuha ve mevâcib götürmeye memur olan yeniçerilere yollarda muavenet edip topçularının dahi akçeleri ile temin edilmesi hakkında.
260	477	1 Za 986	30.12.1578	Serdâr Vezir Mustafa Paşa'ya hüküm	Erzurum serhadinde olan Kara kalesinin baharda inşası için levazımının şimdiden hazır edilmesi ve yeniçerinin çuha ve mevâcibi gönderilmiş olmakla tevzi' edilmesi hakkında.
260 261	478	5 Za 986	03.01.1579	Şam beylerbeyine hüküm	Şam'ın üç sancak beyi ve altı yüz nefer zûamâ ve erbab-ı tîmârı ve yeniçeri ile baharda Mısır'dan muhafız asker gelince hareket edip Nevruz'da Erzurum'da Serdâr maiyetinde bulunması hakkında.
261 262	479	5 Za 986	03.01.1579	Mısır beylerbeyine [Kasım Paşa] hüküm	Şam beylerbeyi Hasan Paşa baharda Erzurum'a Serdâr yanına hareket edeceğinden Mısır kulundan bin beş yüz tüfenk endaz yazıp kürekçiler ağası Davud Ağa'yı başbuğ edip Şam'a muhafazaya göndermesi hakkında.
262	480	5 Za 986	03.01.1579	Yanya beyine hüküm	Nevruz'da Serdâr'ın yanında bulunmak gerektiğinden üç binden ve üç binden aşağı tîmârı olan sipahileri bir başbuğ ile sancak muhafazasına bırakıp kendisi şarka hareket etmesi hakkında.
263	481	5 Za 986	03.01.1579	Köstendil sancağındaki kadırlara hüküm	Kışlağa çekilen Rumeli sipahisinin tîmârları mahsulünü toplamak üzere gönderilen harçlıkçılara azamî yardımda bulunup Nevruz'da şarka hareketlerinin temini hakkında.
264	482	5 Za 986	03.01.1579	Mora beyine hüküm	Üç bin akçaya kadar tîmârı olan sipahileri bir başbuğ ile sancak muhafazasına bırakıp kendisi diğer sipahilerle Serdâr Mustafa Paşa maiyetine girmesi hakkında.
265	483	5 Za 986	03.01.1579	Anadolu beylerbeyine hüküm	Anadolu'da olan ümera ve zuamâ ve sair asker ile Nevruz'da Serdâr Mustafa Paşa maiyetine gitmesi hakkında.
265	484	5 Za 986	03.01.1579	Yanya sancağı beyine hüküm	Üç bin ve daha aşağısı tîmârı olan sipahileri kardeşinin kumandasında akıncılar ile beraber sancak muhafazasına bırakıp kendisi şark seferine gitmesi hakkında.
266	485	5 Za 986	03.01.1579	Bağdad beylerbeyine [Hüseyin Paşa] hüküm	Bağdad muhafazasında olan silahtar bölüğünün ağaları ile beraber İstanbul'a gelmeleri hakkında.
266	486	5 Za 986	03.01.1579	Azak sancağı beyi Mehmed'e hüküm	Adil Giray ile İran muharebesinde gösterdiği yararlığa mükâfaten Karahisâr-ı Şarkî sancağı verilip bir de hil'at gönderildiği ve adam gönderip sancağı zapt etmesi hakkında.
266	487	5 Za 986	03.01.1579	Vezir Osman Paşa'ya hüküm	Şirvan muhârebesinde gösterdiği yararlığa mükâfaten iki serâser hil'at ile bir murassa' kılıç gönderildiği hakkında.

267	488	5 Za 986	03.01.1579	Gazi Giray'a	Şirvan muhârebesinde gösterdiği yararlığa mükâfaten bir sevb çatma hil'at ve bir müzehheb kılıç ihsân olduğu hakkında.
267	489	5 Za 986	03.01.1579	Vezir Mustafa Paşa'ya hüküm	Şirvan seferinde beraber olup kışlakta da beraber olan beylere ve alaybeylerine karz tarîki ile harçlık dağıtmak için kırk beş bin kuruş gönderildiği ve defter ile tevzî' etmesi hakkında.
268	490	7 Za 986	05.01.1579	[Kumuk hâkimi] Ulu Şemhâl'e nâme-i hümayun	Şirvan muhârebesine katılıp gösterdiği cesarete mükâfaten bir serâser ve bir çatma hil'at ve gümüş üzerine bir mücevher ve murassa' kılıç ihsân olduğu hakkında.
268	491	7 Za 986	05.01.1579	Ebûbekir Mirza'ya	Şirvan muhârebesinde olan hizmetine karşılık bir hil'at ve bir müzehheb kılıç gönderildiği hakkında.
269	492	7 Za 986	05.01.1579	Adil Giray Sultan'a	Şirvan muhârebesinde gösterdiği yararlığına mükâfaten bir murassa' altın kılıç ve bir serâser bir de çatma hil'at gönderildiği hakkında.
269	493	7 Za 986	05.01.1579	Şam beylerbeyine hüküm	Şam'da ne zû'amâ ve erbâb-ı tîmâr varsa hepsini silahları ile ihrâç edip ve beş yüz yeniçeri dahi alıp baharda şarka Serdâr yanına hareket etmesi hakkında.
270	494	17 Za 986	15.01.1579	Adana beyi İbrahim Bey'e hüküm	Şam beylerbeyi Hasan Paşa baharda şark seferine hareket edeceğinden sancağının askeri ile Şam muhafazasına gitmesi hakkında.
270	495	17 Za 986	15.01.1579	Üzeyir sancağı beyine hüküm	Sancağı zû'amâ ve erbâb-ı tîmâr ile Halep muhafazasına gitmesi hakkında.
270	496	17 Za 986	15.01.1579	Bağdad beylerbeyine [Hüseyn Paşa] ve defterdârına hüküm	Şark seferinde yararlığı görülenlere tevzî' olunmak için beş yüz akçe tahsis edildiği ve hak edenlere tevzî' edilmesi hakkında.
271	497	17 Za 986	15.01.1579	Gürcistan beylerinden Levend'in oğlu Aleksandr'a	Dersa'âdete göndereceği mektup ve adamların serhat beyleri tarafından tevkîf edilmemeleri ve Kudûs'e girecek olan Nasranî Gürcü taifesinin Kamame'yi ziyaretine karşı gelinmemesi hakkında erzurum beylerbeyine ve Kudûs beyine emir verildiği hakkında.
271	498	17 Za 986	15.01.1579	Erzurum beylerbeyine [Behram Paşa] hüküm	Gürcüstan beylerinden Levend Bey oğlu Aleksandr hükûmete sadakat üzere olmakla Âsitâneye gelmek isteyen adamlarına ve gönderdiği mektuplara serhatlerde müdahale olunmaması ve Kudûs'ü ziyarete gidecek olan Nasranî Gürcüler'e müsaade edilmesi hakkında.
272	499	17 Za 986	15.01.1579	Vezir Mustafa Paşa'ya hüküm	Hizmeti görülüp tîmâr yahud terakki ve yahud mahlul verilmek için eline tezkere verilip Dersa'âdete gönderilen kimselere beratları verilip kayda geçmekle hileye meydan kalmadığı fakat orada tevcih oluna tîmâr ve terakkilere hile karışmak muhtemel olmakla verilen tîmâr ve terakki emirlerinin yazıldığı defterin Dersa'âdete gönderilmesi hakkında.
272	500	17 Za 986	15.01.1579	Erzurum'da mal defterdârı olan Ahmed'e hüküm	Kul mevâcibi ve sair mühimmat için lüzumlu meblâğı Erzurum, Diyarbakir ve Karaman hazinelerinden almasına dair.
273	501	17 Za 986	15.01.1579	Menûcehr'e	Serdâr Mustafa Paşa Şirvan'a giderken devlete olan itaat ve sadakatini bildirmekle itaatte sabit olduğu müddetçe vilayetine dokunulmayacağı ve İran'dan bir tecavüz vaki' olursa muavenet etmesi hakkında.
274	502	17 Za 986	15.01.1579	Kudûs-i Şerif beyine hüküm	Gürcistan beylerinden Levend Bey oğlu Aleksandr'a Şirvan seferinde bu tarafa itaat ve hizmet etmekle Gürcü hristiyan ahalisinin Kudûs'te Kamame'yi ziyaret etmesine müsaade edildiği ve kimsenin müdahale etmemesi hakkında.
274	503	17 Za 986	15.01.1579	[Gürcü beyi] Levend'in oğlu Aleksandra'ya hüküm	Taahhüt ettikleri haracı her sene muntazaman gönderip itaat ve inkıyaddan inhiraf etmedikleri takdirde bu taraftan iyilikten başka bir şey görmeyecekleri ve dostlarına dost ve düşmanlarına düşman olacakları hakkında.

275	504	17 Za 986	15.01.1579	Dağıstan hakimi Şemhâl'e nâme-i hümayun	Mektubu gelip düşmanın tenkilinde hüsn-i hizmeti sebkât ettiği ve sadakatte daim oldukça devletten daha pekçok iyilikler göreceği hakkında.
275	505	17 Za 986	15.01.1579	Vezir Mustafa Paşa'ya hüküm	Kul mevâcibi ve sair mühimmat için lüzumlu meblâğı Erzurum, Diyarbakir ve Karaman hazinelerinden almasına dair.
276	506	17 Za 986	15.01.1579	Bundan sonra Nahcivan hakimi olan Şeref Han'a hüküm	Bitlis'te müfredâtı muharer karyeler ve havassın mecmû' yazısı olan beş yüz beş bin beş yüz altmış dört akçe ile Bitlis hükûmeti ülkelik olarak kendisine verildiği ve varıp zabt etmesi ve beratı dahi gönderileceği hakkında.
276 277	507	17 Za 986	15.01.1579	Tebriş hâkimi Emîr Han'a	Bu tarafa inkıyâd u itaat etmek fikrinde olduğu bildirilmekte eğer doğru ise güvenilir bir adamı ile mektup göndermesi ve Tebriz eyaleti bütün mülhakatı ile mâlikâne olarak evlâdiyet üzere kendisine verileceği ve sancak ve hil'at gönderileceği ve İran'dan kendisine tecavüz vaki' olur ise hudutta olan beylerbeyiler kendisine muavenet edeceği hakkında.
278	508	17 Za 986	15.01.1579	Yeniçeri Ağası'na hüküm	Baharda bizzat sefere gitmek müsemmem olduğundan Rumeli ve Anadolu'da ne kadar yeniçeri varsa hepsi Nevruz'dan mukaddem İstanbul'da hazır ve mevcut bulunmaları için her taraf emirler göndermesi hakkında.
278	509	17 Za 986	15.01.1579	Rumili'nin sağ kolunda vaki' olan kadırlara hüküm	Baharda şarka sefer mukarrer olduğundan her tarafa ilan edip bölük halkından ve yeniçerilerden olan kimselerin silahları ile Nevruz'da İstanbul'da hazır olmaları bildirilmesi hakkında.
279	510	17 Za 986	15.01.1579	Kıbrıs beylerbeyine hüküm	Kıbrıs'tan onar bin müdd buğday ve arpanın Payas iskelesine gönderilmesi ve oradan Erzurum'a nakline dair.
279	511	17 Za 986	15.01.1579	Çemişgezek beyine hüküm	İlbaharda Doğu tarafına sefer düzenlemeye niyet olup o taraflardan yiyecek ve erzak temin edip Bağdat'a göndermesi hakkında.
280	512	17 Za 986	15.01.1579	İnebahtı beyine hüküm	987 baharında Karadeniz'e çıkacak donanmaya girmeye memur edilen sipahiler hakkında.
280	513	17 Za 986	15.01.1579	Çirmen sancağı beyine hüküm	Sancakbeyleri az tîmârlı 50 sipahi ile muhafazada kalıp mütebaki sipahilerin alaybeyleri ile donanmaya girmek üzere Nevruz'dan önce İstanbul'a gelmelerine dair.
281	514	22 Za 986	20.01.1579	Sâbık Nahcivan hakimi olan Şeref Han'a hüküm	Bağlılığından dolayı ülkelik tarikiyle Bitlis sancağının inayet olunduğu hakkında.
281	515	22 Za 986	20.01.1579	Assâf bey'e hüküm	Sefere hazır olması hakkında.
282	516	27 Za 986	25.01.1579	Mısır beylerbeyine [Kasım Paşa] hüküm	Şark seferinde yararlığı görülenlere tevzî olunmak için beş yüz akçe tahsis edildiği ve hak edenlere tevzî edilmesi hakkında.
283	517	27 Za 986	25.01.1579	Tırhala beyi Veli Bey'e hüküm	Kışlakta olan züama ve erbab-ı tımara karz tariki ile harçlık verilmesi hakkında.
284	518	27 Za 986	25.01.1579	Rumili beylerbeyine hüküm	Şark seferi kararlaştırılmış olup gaza ve cihada hazır olunması hakkında.
284	519	27 Za 986	25.01.1579	Haleb beylerbeyine ve defterdârına hüküm	Mısır'dan 50 bin erdeb buğday, 40 bin erdeb arpa ve 20 bin erdeb bakla Mısır anbarından ihraç edilmesi ve buğdayın yarısının un yaptırılması, çuvala konup kira davarları ile önce Trablus'a oradan Birecik'e gönderilmesi hakkında.
285	520	27 Za 986	25.01.1579	Karaman beylerbeyine hüküm	Nüzül zahiresi ihrac edilip birer yarar sancak beyi marifetiyle orduya zamanında gönderilmesine dair.
285	521	27 Za 986	25.01.1579	Vilayet-i Haleb'de vaki' olan kadırlara hüküm	Nüzül zahiresi ihrac edilip yeterli miktarda çuval tedarik edip Trablus'a gönderilmesi hakkında.

286	522	27 Za 986	25.01.1579	İlbasan beyi Ferhad Bey'e hüküm	Sancağının sipahilerinden 4 bin akçe timarlı ve aşağı olanları alaybeyinin emrine verip Nevruz'dan önce sefere gönderilmesi hakkında.
286	523	27 Za 986	25.01.1579	Boğdan voyvodasına hüküm	Haraca mahsuben Boğdan voyvodasından istenilen onar bin kile un ve arpa ile kâfi miktarda yağ ve balın Berayil iskelesinden rencber gemilerine yükletilerek Trabzona, oradan da kira hayvanlarıyla erzurum'a nakledilmesi hakkında.
287	524	27 Za 986	25.01.1579	Berayil kadısına hüküm	Boğdan ve Eflak'tan gönderilen haraçları gemiyle Berayil iskelesine oradan Trabzon'a göndermesi hakkında.
287	525	27 Za 986	25.01.1579	Şam beylerbeyine hüküm	Seyyâle oğlu Mehmed ve Âssâf Beyler'in seninle sefere gelmeleri fermân olunduğu hizmetleri karşılığında dirlik tevcih edileceği hakkında.
287	526	27 Za 986	25.01.1579	Üsküdar'dan Şam'a varınca yol üzerindeki kadılara hüküm	İlkbahar'da sefere çıkmak kararlaştırılmış olup tüm züama, erbâb-ı timar ve bölük halkının sefere hazır olması hakkında.
288	527	27 Za 986	25.01.1579	Mısır beylerbeyine [Kasım Paşa] hüküm	Sefer için Mısır'dan 40 bin erdeb buğday, 50 bin erdeb arpa ve 20 bin erdeb bakla Mısır anbarından ihraç edilmesi, buğdayın yarısının un yapılması ve Şam Trablusu'na gönderilmesi hakkında.
288	528	27 Za 986	25.01.1579	Trablus sancağı beyine hüküm	Sefer için Mısır'dan 40 bin erdeb buğday, 50 bin erdeb arpa ve 20 bin erdeb bakla Mısır anbarından ihraç edilmesi femân edilmiş olup hangi tarafa gönderilecekse hazır olunması hakkında.
289	529	27 Za 986	25.01.1579	Serdâr Vezir Mustafa Paşa'ya hüküm	Vezir Mustafa Paşa'nın seferden mektup gönderip Şirvan ahvali hakkında bilgi vermesi, Kızılbaş taraflarına casuslar gönderip bilgi edinmesi hakkında.
289	530	27 Za 986	25.01.1579	Kocacık yörükleri subaşıasına hüküm	Nevruz'da İstanbul'da bulunmaları ve Karadeniz tarafına gidecek olan gemilere girmeleri hakkında.
290	531	27 Za 986	25.01.1579	İstanbul kadısına hüküm	Gürcistan'ı feth ve düşmanı kahr etmek için Vezir Sinan Paşa'nın Şirvan muhafazasına gönderildiği hakkında.
291	532	27 Za 986	25.01.1579	Kiği madeni emini Ca'fer Ali'ye hüküm	Seferî orduda bulunan darbzenlerin çaplarına göre 32.000 gülle döküp Serdâr'a göndermesine dair.
291	533	27 Za 986	25.01.1579	Canice madenine hüküm	Canice madeni emininin otuz kere yüz bin tüfenk fındığı döküp Serdâr'a göndermesi hakkında.
292 293	534	27 Za 986	25.01.1579	Saruhan sancağı beyine hüküm	Anadolu'da olan ümera ve zuamâ ve sair asker ile Nevruz'da Serdâr Mustafa Paşa maiyetine gitmesi hakkında.
293	535	27 Za 986	25.01.1579	Anadolu beylerbeyine [Cafer Paşa] hüküm	Anadolu Beylerbeyi ile şark seferine gidecek züama ve sipahileri yoklayıp timarlarını kontrol etmesi hakkında.
293	536	27 Za 986	25.01.1579	Trabzon beyine [Ömer Bey] hüküm	Eflak ve Boğdan'dan 10'ar bin kise arpa ve un, yeterli miktarda bal ve yağı Berayil iskelesine oradan Trabzon'a gönderilmesi ve zahire geldikten sonra asla geciktirmeden Serdar Vezir Mustafa Paşa'ya teslim etmesi hakkında.
294	537	27 Za 986	25.01.1579	Anadolu beylerbeyine [Cafer Paşa] hüküm	Anadolu vilayetinde bulunan ümera, züama ve erbâb-ı timarın hazır olması, malzeme silahlarda eksik bulunmaması hakkında.
295	538	27 Za 986	25.01.1579	Çirmen sancağı beyine hüküm	İlkbahar'da Karadeniz taraflarına donanmanın gitmesi kararlaştırılmış olup, Çirmen sancağının züama ve sipahileri savaşa hazır olarak acele İstanbul'a gelmeleri ve vaktinde donanmaya dahil olmaları hakkında.
295	539	27 Za 986	25.01.1579	Azak sancağı beyi olup Kefe nâzırı olan Mahmud ve Kefe kadısına hüküm	Mehmed Giray Han'a nâme-i hümayun gönderilip Şirvan tarafına bir miktar daha Tatar askeri göndermesi hakkında.

296	540	27 Za 986	25.01.1579	Tırhala beyine hüküm	Vezir Mustafa Paşa ile Şirvan taraflarında olan züama ve alaybeylerine karz tariki ile 45 bin kuruş harçlık dağıtılması hakkında.
296	541	27 Za 986	25.01.1579	Yanya alay beyine hüküm	Vezir Mustafa Paşa ile Şirvan taraflarında olan züama ve alaybeylerine karz tariki ile 45 bin kuruş harçlık dağıtılması hakkında.
297	542	27 Za 986	25.01.1579	Avlonya beyine hüküm	Vezir Mustafa Paşa ile Şirvan taraflarında olan züama ve alaybeylerine karz tariki ile 45 bin kuruş harçlık dağıtılması hakkında.
297	543	27 Za 986	25.01.1579	Şeref Han'a nâme	Bağlılığından dolayı Bitlis sancağının ölkelik tarikiyle inayet olunduğu hakkında.
298	544	27 Za 986	25.01.1579	Sığıla beyine hüküm	987 baharında Karadeniz'e çıkacak donanmaya girmeye memur edilen sipahiler hakkında.
298	545	27 Za 986	25.01.1579	Van beylerbeyine [Husrev Paşa] hüküm	Kızılbaş'la yapılan muharebede Hoy sultanının oğlu Hüseyin ve Erzurum'un kullar ağası Mehmed esir düşmüş olup birbirleriyle değiş-tokuş yapılması hakkında.
298	546	27 Za 986	25.01.1579	Bağdat beylerbeyine [Hüseyin Paşa] hüküm	Bağdat'ta olan asker ile Dinever üzerine yürüyüp solak Hüseyin ile yaptığı muharebede gösterdiği başarıya karşılık ödüllendirilmesi hakkında.
299	547	27 Za 986	25.01.1579	Serdâr Vezir Mustafa Paşa'ya hüküm	Yeniçeriler için vezneleriyle 2000 tüfek gönderildiği, 200 darbzen de gönderilmek üzere bulunduğu hakkında.
299	548	27 Za 986	25.01.1579	Serdâr Vezir Mustafa Paşa'ya hüküm	Sefer mühimmatı için ikişer şaykanın gönderildiği, Erzurum'da bulunan taşçılara 3000 taş gülle yontturup saçma için hurda taş hazırlatması hakkında
300	549	27 Za 986	25.01.1579	Diyarbakir defterdârına hüküm	Diyarbakir hazinesinin Şirvan muhafazasına tayin olunan kul mevâcibi için Serdar Mustafa Paşa'ya teslim olunması hakkında.
300	550	27 Za 986	25.01.1579	Bağdat beylerbeyine [Hüseyin Paşa] hüküm	Bilaver müstebanı Rüstem Han ve Dinever hakimi Solak Hüseyin'e tâbiyetleri dolayısıyla istimâlet-nâmeler yazılması hakkında.
301	551	2 Z 986	29.01.1579	Tabeseran hakimi Ma'sum Bey'in kardeşi Gâzi bey'e hüküm	Şirvan taraflarına gönderilen askerin fethi gerçekleştirdiği, geri dönerken Kızılbaş askerinin üzerlerine saldırdığı, Adil Giray'ın Kızılbaş'la muharebe ettiği hakkında.
302	552	4 Z 986	31.01.1579	İmadiye hâkimi Kubad Bey'e hüküm	Lacan, Uşni ve Baban beylerinin Kızılbaş emirlerinden Mesire'nin üzerine varılıp Geylan kasabasının alındığı hakkında.
302	553	4 Z 986	31.01.1579	Kocacık yörükleri subaşısı Mahmud'a hüküm	Karadeniz tarafına donanma gideceğinden Kocacık Yörükleri ve Tanrıdağı Yörükleri'nden istenilen neferlerin Nevruz'da İstanbul'da hazır bulunmaları hakkında.
303	554	6 Z 986	02.02.1579	Van beylerbeyine [Husrev Paşa] hüküm	İki kıta kayığın yapımı bitmiş olup içine gerekli mühimmatın konulması hakkında.
303	555	6 Z 986	02.02.1579	Diyarbakir beylerbeyine ve defterdârına hüküm	Güğercinlik deryasının muhafazası için birkaç kayık daha yaptırılması ve martolos yazılması hakkında.
304	556	6 Z 986	02.02.1579	Van beylerbeyine [Husrev Paşa] hüküm	Yüzbaşı Ahmed Şeref Han'ın südde-i sa'âdete gönderilmesi hakkında.
304	557	6 Z 986	02.02.1579	Van beylerbeyine [Husrev Paşa] hüküm	Van'da asker toplanmış olup ve bu askerlerin şark seferine gönderilmeleri hakkında.
304	558	6 Z 986	02.02.1579	Diyarbakir beylerbeyine hüküm	Karada yapılacak kale için çok sayıda bina ustasına ihtiyaç olup Diyarbakir'den de bina ustası gönderilmesi hakkında.
305	559	10 Z 986	06.02.1579	Adil Giray Sultan'a	Adil Giray'ın Kızılbaş ile yaptığı muharebelerdeki başarılarından dolayı ödüllendirilmesi hakkında.

306	560	10 Z 986	06.02.1579	Canbulad Bey'in oğluna hüküm	Şark seferi için askerler ile hazır olmak ve Serdar Mustafa Paşa'nın emrine girmesi hakkında.
306	561	10 Z 986	06.02.1579	Karaman beylerbeyine hüküm	Şark seferi için ümera, züama ve erbab-ı timar ile hazır olmak ve Serdar Mustafa Paşa'nın emrine girmesi hakkında.
307 308 309 310	562	10 Z 986	06.02.1579	Han hazretlerine [Mehmed Giray] nâme	986 Zilka'de'sinin beşinci günü vârid olan bir casus haberinden Hamza Mirza'nın, Hüdâbende'nin sulbî oğlu olmadığı ve Tokmak Han'ın Osmanlı padişahına itaatinden endişe edilerek kendisini gözetlemek için iki sultanın memur edildiğinin öğrenilmesi, Aras Han bozgunundan sonra Kür'ün karşı yakasında Halu ülkesinde Aras, Erdoğdu ve sair han ve sultanların oğullarının hendek kesip istebur şeklinde darbzenler yerleştirip firarî Kızılbaşın burada tahassun ettiği öğrenilince Tatar askerinin süratle nehri geçip darbzenlerin ateşlenmesine fırsat vermeden 3000 Kızılbaş'ı katl, kadın ve çocukları esir edip çokca ganimet topladıklarına dair.
311	563	10 Z 986	06.02.1579	Rum beylerbeyine hüküm	Kars kalesi inşâsı için kâfi miktarda bina ustası ihraç edip altışar aylık zahireleriyle Serdâr'a göndermesi hakkında.
311	564	10 Z 986	06.02.1579	Karaman beylerbeyine hüküm	Ordunun mühimmatı için nüzülün şimdiden tedarik olunmasına dair.
312	565	10 Z 986	06.02.1579	Serdâr vezir Mustafa Paşa'ya hüküm	Şah'ın oğlunun Vezir Osman Paşa'nın üzerine gelip 3 gün boyunca savaştığı, Osman Paşa'nın Demirkapı'ya iltica ettiği hakkında.
313	566	10 Z 986	06.02.1579	Van beylerbeyine [Husrev Paşa] hüküm	Şah'ın oğlunun Vezir Osman Paşa'nın üzerine gelip 3 gün boyunca savaştığı, Osman Paşa'nın Demirkapı'ya iltica ettiği, yeni haberler alınırsa bildirilmesi hakkında.
314	567	10 Z 986	06.02.1579	Adana beyi İbrahim Bey'e hüküm	Kudüs'den gelecek arpa ve un için kira develeri ve çuvalın tedariki hakkında.
314	568	10 Z 986	06.02.1579	Haleb beylerbeyine hüküm	Mısır'dan Trablus'a gelecek zahire için yeterli miktarda çuval tedarik edilmesi hakkında.
314	569	10 Z 986	06.02.1579	Haleb kadısına ve Haleb beylerbeyine vaki' olan kadılara hüküm	Kudüs'den gelecek zahire için çuval ve kira develeri temin edip Payas'a gönderilmesi hakkında.
315	570	10 Z 986	06.02.1579	Tokat kadısına hüküm	Erzurum vilayeti serhadinde bazı bina mühimmi için Tokat'tan 100, Sivas'tan 200, Amasya'dan 15, Merzifon'dan 30, Ankara'dan 100, Trabzon'dan 100, Malatya'dan 50, Elbistan'dan 30, Divriği'den 10, Erzincan'dan 10, Sinop'tan 50, Samsun'dan 40, Kemâh'tan 20, Bayburd'dan 50, Kayseri'den 100, Niğde'den 50 ve Çorum'dan 40 nefer bennâ (bina ustası) ihrâcı hakkında.
316	571	10 Z 986	06.02.1579	Sis beyine hüküm	Mısır'dan gelecek arpa, buğday ve bakla için yeterince çuval ve deve temin edilmesi, geciktirilmeden nereye gitmesi gerekiyorsa oraya gönderilmesi hakkında.
316	572	10 Z 986	06.02.1579	Silistre sancağı beyine hüküm	Tatar askerlerinin başarılı oldukları, 200 cebelü daha alarak sefere devam etmesi hakkında.
317	573	10 Z 986	06.02.1579	Silistre sancağı beyine hüküm	Şark seferine gitmeden sancağının muhafazası için gerekli tedbirleri alması hakkında.
317	574	10 Z 986	06.02.1579	Zulkadriye beylerbeyine ve Zulkadriye'de vaki' olan kadılara hüküm	Trablus ve Payas'a gelen zahirenin Erzurum'a nakline dair.
318	575	10 Z 986	06.02.1579	Silistre beyine hüküm	İnebahtı ve sair yerlerde duyuru yapıp uygun olan yiğitler gemilerle Trabzon'a oradan Erzurum'a gidip Gürcistan'a akına katılmaları hakkında.
318	576	10 Z 986	06.02.1579	İnebahtı beyine hüküm	İnebahtı ve sair yerlerde duyuru yapıp uygun olan yiğitler gemilerle Trabzon'a oradan Erzurum'a gidip Gürcistan'a akına katılmaları hakkında.

319	577	10 Z 986	06.02.1579	İnebahtı alaybeyine hüküm	İlkbahar'da Karadeniz taraflarına donanma gitmesi kararlaştırılmış olup gerekli askeri mühimmat ve askerleriyle Nevruz'da İstanbul'da olması hakkında.
319	578	10 Z 986	06.02.1579	Biga sancağı beyine hüküm	İlkbahar'da Karadeniz taraflarına donanma gitmesi kararlaştırılmış olup gerekli askeri mühimmat ve askerleriyle Nevruz'da İstanbul'da olması hakkında.
320	579	10 Z 986	06.02.1579	Serdâr vezir Mustafa Paşa'ya hüküm	Şirvan'a giderken götürdüğü 5000 kantar barut ile Erzurum'da olan 2000 kantar baruttan ne kadar kaldığının bildirilmesine dair.
320	580	20 Z 986	16.02.1579	Ankara ve Malatya ve Elbistan ve Kayseriye ve Niğde kadılarına hüküm	Erzurum serhaddinde lazım olan bina mühimmatı için zikredilen kazalardan bina ustası gönderilmesi hakkında.
320	581	10 Z 986	06.02.1579	Nüzül ihracı ferman olunan yerlerin kadılarına hüküm	Zıkr olunan zahire için büyük çıvallar lazım olup temin edilmesi hakkında.
321	582	10 Z 986	06.02.1579	Kili ve Akkirman dizdârlarına hüküm	Akkirman ve Kili iskelelerinden sefer mühimmatı için ferman olunan nüzül gemilere yüklenip her gemiye de yeterli miktarda hisar eri konması hakkında.
321	583	10 Z 986	06.02.1579	Varna'dan Akkirman'a varınca yalılarda vaki' olan kadılara hüküm	Şark seferi mühimmatı için ihracı ferman olunan nüzülleri rençber gemilerine yükletip görevli memura gönderilmesi hakkında.
322	584	24 Z 986	20.02.1579	Selanik yörükleri subaşı olan Mahmud'a hüküm	Vilayetin yörüklerinden nöbetli olanları Nevruz'da İstanbul'da olacak şekilde göndermesi hakkında.
322	585	24 Z 986	20.02.1579	Şehrizol beylerbeyine hüküm	Göregöz ve Gemre kalelerinin zaptı için askerler gönderilmesi, zıkr olunan kalelere yeterli miktarda azeb ve mustahfız yollanması hakkında.
323	586	24 Z 986	20.02.1579	Niğbolu sancağı beyine hüküm	Niğbolu sancağının muhafazası için 3000 akçe timarı olan sipahileri muhafazaya çağırması hakkında.
323	587	24 Z 986	20.02.1579	Karadeniz yalılarında vaki' olan sancak beylerine ve kadılara ve emînlere hüküm	Şark seferi için Niğbolu sancağından gönderilecek zahîrenin Trabzon'a yollanması hakkında.
324	588	24 Z 986	20.02.1579	Bağdad beylerbeyine [Hüseyin Paşa] hüküm	Feth edilen Göregöz, Gemre ve Pelengan kalelerine asker konulması hakkında.
324	589	24 Z 986	20.02.1579	Köstendil beyine ve sancağında vaki' olan kadılara hüküm	Rûm vilayetinde olan timarlıının mahsûllerinin satılıp harçlıkların kendilerine verilmesine dair.
325	590	24 Z 986	20.02.1579	Biga sancağı beyine hüküm	Gürcü taraflarına ferman olunduğu gerekli malzemelerle akına katılmaları hakkında.
325	591	24 Z 986	20.02.1579	Karaman vilayetinde vaki' olan kadılara hüküm	Nüzül ihracının ferman olunduğu ve görevli memura zaman kaybetmeden gönderilmesi hakkında.
325	592	24 Z 986	20.02.1579	Van beylerbeyine [Husrev Paşa] hüküm	Van'a tâbi' olan Rûjegî cemâatinin Şeref Han ile sefere iştirakinin emredilmesi.
326	593	25 Z 986	21.02.1579	Cizre hakimi Han Mehmed Bey'e hüküm	Başarılarından dolayı hil'atle ödüllendirildiği hakkında.
327	594	25 Z 986	21.02.1579	Bağdad beylerbeyine [Hüseyin Paşa] hüküm	Kızılbaş'a tabi olan Hüveyze hakimi Emir Seccad'a ahidnâme gönderildiğine dair.
327	595	25 Z 986	21.02.1579	Harîr ve Divire beyi Sohranî Süleyman Bey'e hüküm	Bağdad beylerbeyinin serdar olarak tayin edildiği ve Sohranî Süleyman Bey'in de onun emrine girmesi hakkında.
328	596	27 Z 986	23.02.1579	Bağdad beylerbeyine [Hüseyin Paşa] hüküm	Hanîr kalesinin tamiri hakkında.

328	597	27 Z 986	23.02.1579	Üzeyir sancağı beyine hüküm	Üzeyir sancağının geri tekrar kendisine inayet olduğu ve Haleb muhafazasında olması hakkında.
329	598	27 Z 986	23.02.1579	İç-il sancağı beyine hüküm	Sancağının sipahileriyle Şark seferine gelmesi hakkında.
329	599	27 Z 986	23.02.1579	Şehrizol beylerbeyine hüküm	Şehrizol vilayetindeki sancakların Kızılbaş sınırına yakın olmasından dolayı gerektiği şekilde muhafazaya önem vermesi hakkında.
330	600	1 M 987	27.02.1579	Bağdad beylerbeyine [Hüseyin Paşa] hüküm	Bağdad'daki bazı züama ve erbab-ı timarın kendi hevalarında gezdiklerinden dirliklerin ellerinden alınması hakkında.
330	601	1 M 987	27.02.1579	Silistre alaybeyine hüküm	Silistre'de ve Dobruca'da ilan ettirerek Şark seferine katılmak isteyen piyadelerin İstanbul'a gönderilmesi hakkında.
331	602	1 M 987	27.02.1579	Silistre alaybeyine hüküm	Şark seferine hazır olması hakkında.
331	603	1 M 987	27.02.1579	Silistre sancağı beyi Hızır Bey'e hüküm	Şark seferine askerleri ve savaş malzemeleri ile hazır olmaları hakkında.
332	604	3 M 987	01.03.1579	Bağdad beylerbeyine [Hüseyin Paşa] hüküm	Hüveyze hakimi Emir Seccad'ın mektup gönderip dostluğunu bildirdiği, Kızılbaş'tan aldığı bazı yerleri üç oğlu için kendisine verilmesini istediği hakkında.
332	605	3 M 987	01.03.1579	Vize yörükleri subaşısına hüküm	Eşkinci taifesinden bazılarının hizmetten geri durdukları bunların uyarılması hakkında.
333	606	3 M 987	01.03.1579	Çirmen beyine ki	Çirmen müsellemlerinden bazılarının hizmette kusur ettikleri bu gibilerin hakkında siyaset olunmaları hakkında.
333	607	3 M 987	01.03.1579	Adana beyi İbrahim Bey'e hüküm	Şam muhafazasına tayin edildiği hakkında.
333	608	3 M 987	01.03.1579	Şehrizol beylerbeyine hüküm	Göregöz ve Gemre kaleleri feth edilmiş olup bu kalaler ve çevresi Divtazu beği Süleyman'a verilmesi hakkında.
334	609	7 M 987	05.03.1579	Adana hakimine hüküm	Adana'da bazı eşkiyaların çıkabileceği ihtimaline karşılık Şark seferine gelirken Adana'na muhafazasına asker bırakması hakkında.
334	610	7 M 987	05.03.1579	Haleb beylerbeyine ve kadısına ve Haleb beylerbeyliğinde vaki' olan kadılara hüküm	Mısır ve Kudüs taraflarından gelecek zahire için çuval lazım olduğu, çuvalların bir an önce tedarik edilmesi hakkında.
335	611	7 M 987	05.03.1579	Zulkadriye beylerbeyine ve kadılarına hüküm	Şark seferi mühimmatı için büyük çuvalar lazım olup gerekli çuvalların tedarik edilmesi hakkında.
335	612	7 M 987	05.03.1579	Amasya kadısına hüküm	Erzurum vilayeti serhadinde bazı bina mühimmi için bennâ (bina ustası) ihrâcı hakkında.
336	613	13 M 987	11.03.1579	Amasya kadısına hüküm	Şark seferi için Amasya'dan buğday, arpa ve un ihracı hakkında.
336	614	13 M 987	11.03.1579	Haleb beylerbeyine hüküm	Daha önceden nüzûl ihracı istendiği ancak Haleb'de bu sene kıtlık olduğu, nüzûlün avarıza çevrilmesi hakkında.
337	615	13 M 987	11.03.1579	Baba ve Gönci Bazârı kadılarına hüküm	Mektubu gelip düşmanın tenkilinde hüsn-i hizmeti sebkat ettiği ve sadakatte daim oldukça devletten daha pek çok iyilikler göreceği hakkında.
337	616	13 M 987	11.03.1579	Silistre sancağı alay beyine hüküm	Tatar askerlerinin Çaldıran cenginde başarı kazandıkları, ikiyüzelli Tatar askeri daha Şark seferine yollanması hakkında.
337	617	13 M 987	11.03.1579	Ayıntab beyi Keyvân Bey'e hüküm	Ayıntab livasının muhafazası önemli olup 20 timarlı sipahi ile muhafazada kalması hakkında.
338	618	13 M 987	11.03.1579	Mora beyine hüküm	Mora muhafazası için bir başbuğ tayin etmesi ve kendisinin sefere iştirak etmesi hakkında.

339	619	13 M 987	11.03.1579	Rûmili'nin sağ kolunda kürekçi ferman olunan kadılara hüküm	Nevruz geçtiği halde ferman olunan kürekçilerin gelmediği, bir an önce kürekçilerin gönderilmesi hakkında.
339	620	13 M 987	11.03.1579	Köstendil beyine hüküm	Köstendil sancağı beyi, züaması ve sipahilerinin sefere iştirak etmeleri ferman olunmuş olduğu ancak Nevruz geçtiği halde henüz sefere gelmedikleri bir an önce sefer iştirak etmeleri hakkında.
340	621	17 M 987	15.03.1579	Tırhala sancağında vaki' olan kadılara hüküm	Şark seferinde olan züama ve sipahilerin zeamet ve timarları narh-ı cari üzere harçlıklarla gönderilmesi hakkında.
341	622	17 M 987	15.03.1579	Karaman beylerbeyine hüküm	Şark seferine tüm askeri mühimmatlarıyla katılması hakkında.
342	623	17 M 987	15.03.1579	Silistre beyine hüküm	Sancağının züama ve erbab-ı timarı ile sefere hazır olması hakkında.
342	624	17 M 987	15.03.1579	Kayseriye beyine hüküm	Vezir Mustafa Paşa'nın bu senede şark seferine serdar tayin edildiği Karaman beyiyle beraber Kayseri beyinin de sefere iştirak etmesi hakkında.
343	625	17 M 987	15.03.1579	Dulkadiye beylerbeyine hüküm	Ferman olunan nüzülün acele olarak gönderilmesi, nüzüle bizzat Dulkadir beyinin mübaşeret etmesine dair.
344	626	18 M 987	16.03.1579	Vilâyet-i Dulkadiye'de olan kadılara hüküm	Ferman olunan nüzülün acele olarak gönderilmesi, nüzüle bizzat Dulkadir beyinin mübaşeret etmesine dair.
344 345	627	18 M 987	16.03.1579	Saruhan beyine hüküm	Anadolu beylerbeyi Cafer Bey'in Erzurum'a gitmesi, Saruhan beyinin de sancağının muhafazası için bir başbuğ ve 40 sipahiyi muhafazada bırakması hakkında.
346 347	628	20 Z 986	16.02.1579	Vezir Mustafa Paşa hazretlerine	Osman Paşa'nın Demirkapı'ya nakli, Kızılbaş ile olan muharebeler hakkında.
348	629	20 Z 986	16.02.1579	Şam beylerbeyine hüküm	Şark seferine gidecek olan Şam yeniçerilerine alik-bâha tayin edildiği hakkında.
348	630	20 Z 986	16.02.1579	Şam beylerbeyine hüküm	Şam yeniçerileri, züama ve erbab-ı timar ile Erzurum taraflarına sefere hazır olması hakkında.
348	631	20 Z 986	16.02.1579	Haleb beylerbeyine ve kadısına hüküm	Mısır'dan gelen zahirenin yarısının Birecik'ten Bağdad'a sevki hakkında.
349	632	20 Z 986	16.02.1579	Bağdad beylerbeyine [Hüseyin Paşa] hüküm	Haleb, zulkadiye, Şehrizol beylerbeylikleri Bağdad beylerbeyinin yanına tayin olduğu hep beraber sefere iştirak etmelerine dair.
349	633	20 Z 986	16.02.1579	Şehrizol beylerbeyine hüküm	Haleb, Zulkadiye, Silistre, Niğbolu beylerbeyleri ile Üsküp sancağı alaybeyi, İmadiye hakimi ve Sohranî Süleyman Bağdad beylerbeyinin yanına tayin olduğu hakkında.
350	634	20 Z 986	16.02.1579	Üzeyir beyine ve kadısına hüküm	Payas iskelesinden gelecek askere yeterli miktarda zahire tedarik edilmesi hakkında.
350	635	20 Z 986	16.02.1579	Haleb defterdârına hüküm	Haleb hazinesinde mevcut 100.000 filorinin İstanbul'a tahsil olunacak sair meblâğın Serdar'a gönderilmesi hakkında.
350	636	20 Z 986	16.02.1579	Haleb beylerbeyine hüküm	Haleb, Zulkadiye, Silistre, Niğbolu beylerbeyleri ile Üsküp sancağı alaybeyi, İmadiye hakimi ve Sohranî Süleyman Bağdad beylerbeyinin yanına tayin olduğu hakkında.
351	637	20 Z 986	16.02.1579	Berail kadısına hüküm	Boğdan ve Eflak'tan gelecek zahireyi yüklemek için Varna'da ve Balçık'ta olan gemileri Berayil iskelesine göndermesi, yüklenen zahireleri Trabzon'a göndermesine dair.
351	638	20 Z 986	16.02.1579	Varna kadısına hüküm	Boğdan ve Eflak'tan gelecek zahireyi yüklemek için Varna'da ve Balçık'ta olan gemileri Berayil iskelesine göndermesi, yüklenen zahireleri Trabzon'a göndermesi ve Varna'da ve Balçık'ta ne kadar rençber gemisi varsa Berayil iskelesine göndermesine dair.

351	639	20 Z 986	16.02.1579	Dergâh-ı mu'allâm çavuşlarından Hasan Çavuş'a hüküm	Berayil iskelesine gelen zahireyi Trabzon'a yollaması hakkında.
352	640	19 M 987	17.03.1579	İstanbul kadısına hüküm	Şark seferine gidecek ordu için çeşitli sanat dallarında olan neferlere ihtiyaç olduğu hakkında.
353	641	19 M 987	17.03.1579	Vilâyet-i Rûm'un tîmârları defter kethüdâsı olan Mehmed'e hüküm	İhracı ferman olunan nüzûlün acele olarak gönderilmesine dair.
353	642	19 M 987	17.03.1579		Karadeniz tarafına donanma gitmesi kararlaştırılmış olup, sancağın muhafazası için bir başbuğ ile 20 nefer sipahiyi muhafazada bırakması hakkında.
353	643	19 M 987	17.03.1579	Karaman beylerbeyine hüküm	Karaman vilayetinin nüzûlünü orduya îsâle Kırşehir beyi Memi Bey'in tayin edildiğine dair.
354	644	19 M 987	17.03.1579	Akkirman ve Bender, Kili kadılarına hüküm	Üç bin akçaya kadar tîmârı olan sipahileri bir başbuğ ile sancak muhafazasına bırakıp kendisi diğer sipahilerle Serdâr Mustafa Paşa maiyetine girmesi hakkında.
354	645	19 M 987	17.03.1579	Kırşehir beyi Memi Bey'e hüküm	Karaman vilayetinin nüzûlünü orduya îsâle Kırşehir beyi Memi Bey'in tayin edildiğine dair.
355	646	19 M 987	17.03.1579	Yanya sancağı beyine hüküm	Mektubu gelip düşmanın tenkilinde hüsn-i hizmeti sebkat ettiği ve sadakatte daim oldukça devletten daha pekçok iyilikler göreceği hakkında.
355	647	19 M 987	17.03.1579	Karaman beylerbeyine ve kadılarına hüküm	Sefer için gereken zahireyi bir an önce göndermesi hakkında.
356	648	19 M 987	17.03.1579	Karinabad ve Ahyolu ve Aydos ve Yanbolu ve nevâhi-i Yanbolu ve Ruskasrı kadılarına ve nüzûl ihrâc ferman olunan kadılara hüküm	Sefer için gereken zahireyi bir an önce Ahyolu iskelesi üzerinden göndermesi hakkında.
356	649	19 M 987	17.03.1579	Anadolu beylerine hüküm	Şark seferine gidecek ordu için çeşitli sanat dallarında olan neferlere ihtiyaç olduğu hakkında.
357	650	22 M 987	20.03.1579	Mora sancağı beyine hüküm	Mora muhafazası için bir başbuğ tayin edip yeterince sipahiyi bağbuğun emrine vermesi hakkında.
358	651	22 M 987	20.03.1579	Yanbolu ve nevâhi-i Yanbolu ve Karinabad ve Ruskasrı ve Aydos ve Ahyolu kadılarına hüküm	Sefer için gereken zahireyi bir an önce Ahyolu iskelesi üzerinden göndermesi hakkında.
358	652	22 M 987	20.03.1579	Luristan hâkimine hüküm	Haleb, Zulkadriye, Silistre, Niğbolu beylerbeyleri ile Üsküp sancağı alaybeyi, İmadiye hakimi ve Sohranî Süleyman Bağdad beylerbeyinin yanına tayin olduğu hakkında.
358	653	22 M 987	20.03.1579	İmadiye hâkimi Kubad Bey'e hüküm	Serdarın yanına varıp hizmette bulunması hakkında.
359	654	22 M 987	20.03.1579	Dukagin beyine hüküm	Dukagin livasına tabi İpek nahiyesinin züama ve sipahileri şark seferine gitmeleri hakkında.
359	655	22 M 987	20.03.1579	Elbesan sancağı beyine hüküm	Şark seferine gitmesi emr edilip sancağının muhafazası gerektiği hakkında.
360 361	656	20 Ş 985	01.11.1577	Şahkulu oğullarına yazılan mektûb-ı şerif	Hakkari hâkimi Zeynel Bey ile aranızdaki düşmanlığa son verilmesi hakkında.
361 362	657	20 Ş 985	01.11.1577	Hakkârî hâkimi Zeynel Bey'e yazılan mektûb-ı şerif	Üç bin akçaya kadar tîmârı olan sipahileri bir başbuğ ile sancak muhafazasına bırakıp kendisi diğer sipahilerle Serdâr Mustafa Paşa maiyetine girmesi hakkında.

362 363	658	20 Ş 985	01.11.1577	Mahmûdî Hasan Bey'e mektûb-ı şerîf	Kış münasebetiyle askerin cemiyette ve çadır altında durması mümkün olamayacağı bildirilmekte, maiyetindeki askere izin verip baharda toplanmalarını tenbih etmesi hakkında.
363 364	659	7 N 985	17.11.1577	Van beylerbeyine [Husrev Paşa] mektûb-ı şerîf	Gazi'yi ölü veya diri ele geçirmeleri ve mahbus kardeşlerine mektup gönderüp avdetini temin ederlerse ıtlâk edilip sancak tevcih edilmesi hakkında
364 365	660	7 N 985	17.11.1577	Mahmûdî Hasan Bey'e mektûb-ı şerîf	Mektubu gelip düşmanın tenkilinde hüsn-i hizmeti sebkât ettiği ve sadakatte daim oldukça devletten daha pekçok iyilikler göreceği hakkında.
366	661	20 L 985	30.12.1577	Erzurum beylerbeyine mektûb-ı şerîf	Mektup gönderip yukarı cânibe ait bazı durumları bildirmişsiniz. Van, Şehrizol ve Bağdad beylerinden mektuplar gelip Şah İsmail'in ölüm haberinin bildirildiği, silahlarınızla hazır olunması hakkında.
366	662	20 L 985	30.12.1577	Van beylerbeyine [Husrev Paşa] mektûb-ı şerîf	Şah İsmail bu senede öldüğü hakkında.
367 368 369	663	20 L 985	30.12.1577	Han hazretlerine [Mehmed Giray Han] yazılan mektûb-ı şerîf	Harp halini icap ettiren sebeplerle Serdâr Mustafa Paşa ve Sinan Paşa'ya koşulan kuvvetler ta'dad edildikten sonra baharda ya kendisinin veya Kalgay Giray'ın Demirkapı üzerinden Şirvan'a dahil olup Karabağ'a akın edilmesi; zaptı mümkün olan ülkelerin teshîr edilip olmayanların tahribi; sefere Kefe ve Azak beylerinden birinin beraber götürülmesi; eslihâ ve mühimmâtdan neye muhtaç olduğunun bildirilmesinin istenmesine dair.
370 371	664	5 Z 985	12.02.1578	Han hazretlerine mektûb-ı şerîf	Şark tarafında yapılan muharebeler ve oralardan alınan haberler hakkında.
371 372 373 374	665	8 S 986	16.04.1578	Van beylerbeyine [Husrev Paşa] yazılan mektûb-ı şerîfin sûreti	Gilan'dan Osmanlı ülkesine gelen tüccarların kafilisinin Zengan'da basıldığı hakkında.
374 375	666	8 S 986	16.04.1578		Erzurum askerinin yeterli olmadığı Rumeli askerinin yardıma gelmesi hakkında.
376	667	15 Ra 986	21.06.1578	Van beylerbeyine [Husrev Paşa] mektûb-ı şerîf	Van'a İran tarafından elçi geldiği hakkında.
376 377	668	15 Ra 986	21.06.1578	Luristan hâkimi Muhammedî Mirza'ya yazılan mektûb	Şark seferinde aşiretleriyle ve askerleriyle yardımcı olması hakkında.
378	669	15 Ra 986	21.06.1578	Şehrizol beylerbeyine mektûb-ı şerîf	Mektubu gelip düşmanın tenkilinde hüsn-i hizmeti sebkât ettiği ve sadakatte daim oldukça devletten daha pekçok iyilikler göreceği hakkında.
379	670	15 Ra 986	21.06.1578		Üç bin akçaya kadar tîmârı olan sipahileri bir başbuğ ile sancak muhafazasına bırakıp kendisi diğer sipahilerle Serdâr Mustafa Paşa maiyetine girmesi hakkında.
380 381	671	15 Ra 986	21.06.1578	Pasin muhâfazasında olan Mahmud Paşa'ya hüküm	Vezîr Mustafa Paşa'dan 60 günden ziyâde zamandır haber alınamadığı, Tiflis feth olunup olunmadığının tahkiki, Kızılbaş ahvâlinin tecessüs edilmesi ve haber edinmek üzere gönderilen Kaya-zâde Mehmed Çavuş'un ne sebeple dönmediğinin bildirilmesi hakkında.

381 382 383	672	15 Ra 986	21.06.1578	Han hazretlerine [Mehmed Giray Han] mektûb-ı şerîf	Van beylerbeyinin [Husrev Paşa] Kızılbaş'tan gelen bir adamın takrîrinden naklen gönderdiği arzında, Tiflis zabtından sonra Kür geçilip Şirvan'a girildiği, burada Tebriz hakimi Emir Han'ın yirmi binden ziyade kuvvetinin bir dar yerde sıkıştırılıp on, onbeş bininin kılıçtan geçirildiği ve Mustafa Paşa'nın halen hareket halinde bulunduğunun zikredilmiş olduğu, bununla beraber bizzat Serdâr'dan bir haberin vürûd etmemesinin Padişah'ı meraka düşürdüğü bildirilmekte, Adil Giray'ın nerede olduğunun ve Leh cânibinden alınan; Adil Giray'ın hareketi sırasında Ruslar'la karşılaşp gerçekleşen muharebede onları hezîmete uğrattığı, Moskov kralının Kızılbaş'a 5000 tüfek ve 25 darbzen verdiği haberinin tahkiki hakkında.
384 385 386 387	673	15 Ra 986	21.06.1578		Kış münasebetiyle askerin cemiyette ve çadır altında durması mümkün olamayacağı bildirilmekte, maiyetindeki askere izin verip baharda toplanmalarını tenbih etmesi hakkında.
388	674	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Bağdâd'a varınca Bağdâd beğlerbeğisi âdemlerinden Osmân'a iki nefer yoldaşla yazıldı.
388	675	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Erzurûm ve Karaman ve Sivas'a varınca yol üzre vâkı' olan kâdîlara Kara Alî Çavuş'a yazıldı. İki nefer yoldaşla.
388	676	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Haleb ve Diyârbekir ve Maraş'a varınca kâtibî Mustafa Çavuş iki nefer yoldaşla yazıldı.
388	677	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Burusa'ya ve vezîr Mustafa Paşa'ya varup gelince Serhengî Mustafa Çavuş'a virildi. İki nefer yoldaşla.
388	678	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Bağdâd beğlerbeğisi âdemlerinden Bağdâd'a varınca iki nefer yoldaşla yazıldı.
388	679	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Van beğlerbeğisi kethüdâ Halîl Çavuş Şehrizol'a varınca iki nefer yoldaşla yazıldı.
388	680	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Serdâr vezîr Mustafa Paşa'ya varınca yeniçeri kethüdâsı karındaşı Alî'ye iki nefer yoldaşla yazıldı.
388	681	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Vezîr Mustafa Paşa'ya varınca Mehmed Çavuş'a iki nefer yoldaşla yazıldı.
388	682	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Aydın Menteşe ve Karasi ve Teke'ye varınca iki nefer yoldaşla yazıldı.
388	683	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Anatolî beğlerbeğine varınca müşârûn-ileyhin kapu kethüdâsı Alî Çavuş'a iki nefer yoldaşla yazıldı.
388	684	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Van'a varınca Mehmed subaşıya iki nefer yoldaş yazıldı.
388	685	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Rûm'a varınca Tolapçı Mustafa Çavuş yazıldı. İki nefer yoldaşla.
389	686	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Kütahya'ya varınca Yayabaşı Hasan Çavuş'a iki nefer virildi.
389	687	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Lahsa'ya varup gelince Karamanlu Pîrî Çavuş'a üç nefer yoldaşla yazıldı.
389	688	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Van'a varınca Van Çavuşundan Mehmed'e yazıldı.
389	689	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Mısır ve Şâm ve Kütâhya'ya varınca Uzun Mustafa Çavuş'a iki nefer yoldaş yazıldı.
389	690	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Bağdâd ve Şehrizol'a varınca yeniçeri kethüdâsı Alî Çavuş'a iki nefer yoldaşla yazıldı.
389	691	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Pasin muhâfazasında olan Mahmûd Paşa'ya varınca Teke oğlu Mustafa Çavuş'a iki nefer yoldaşla yazıldı.

389	692	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Han hazretlerine varınca Alkās Mustafa Çavuş'a iki nefer yoldaşla yazıldı.
389	693	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Şâm'a varınca Şâm Çavuşlarından Velî Cân'a iki nefer yoldaşla yazıldı.
389	694	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Mısır beğlerbeğisi âdemi Mısır'a varınca iki nefer yoldaşla yazıldı.
389	695	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Şehrizol ve Bağdâd'a varınca Kâdî-zâde Eyyûb Çavuş'a virildi.
389	696	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Anatoli beğlerbeğine varınca kethüdâsı Alî Çavuş iki nefer yoldaşla yazıldı.
389	697	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Şâm'a varınca beğlerbeği âdemlerinden Ramazân'a iki nefer yoldaşla yazıldı.
389	698	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Basra'ya ve Şehrizol'a varınca Mismârî-zâde Mehmed Çavuş'a nefer yoldaşla yazıldı.
389	699	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Erzurûm'a varınca Perhizci Bâlî Çavuş'a iki nefer yoldaşla yazıldı.
389	700	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	İskenderiye ve Üsküb ve Köstendil'e varınca Sarâc Hasan oğlu Mustafa Çavuş iki nefer yoldaşla yazıldı.
389	701	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Şehrizol'a varınca Şehrizol Çavuşlarından Murâd'a iki nefer yoldaşla yazıldı.
390	702	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Mora ve İskenderiye'ye varınca Koflân-zâde Mehmed Çavuş'a iki nefer yoldaşla yazıldı.
390	703	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Serdâr Mustafa Paşa hazretlerine varınca âdemlerinden Handân'a üç nefer yoldaşla yazıldı.
390	704	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Şâm'a varınca Ulak hükmü beğlerbeği âdemlerinden Pervîz'e iki nefer yoldaşla ve bir nefer Abdülganî Efendi âdemine yazıldı.
390	705	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Şâm ve Haleb ve Mısır'a varınca sâbık Budûn paşası Kethüdâsı Mustafa Çavuş iki nefer yoldaşla yazıldı.
390	706	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Rûmilî'nin ve Anatoli'nın sağ ve sol kolunda olan yeniçerilere haber için yazıldı.
390	707	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Boğdân ve Eflâk'a varınca Anatoli beğlerbeğisi kethüdâsı Alî Çavuş iki nefer yoldaşla yazıldı.
390	708	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Kûtâhya'ya varınca Rahîmî-zâde İbrahim Çavuş'a yazıldı. İki nefer yoldaşla yazıldı.
390	709	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Erzurûm'a varınca Za'im Hüseyîn'e üç nefer yoldaşla yazıldı.
390	710	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Han hazretlerine varınca Alkās Muslîsı Mustafa Çavuş üç nefer yoldaşla yazıldı.
390	711	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Bağdâd ve Şehrizol'a varınca Du'âci Ahmed Çavuş'a iki nefer yoldaşla yazıldı.
390	712	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Erzurûm'a varınca yol üzerinde vâkı' olan kâdîlara Aydın-zâde Mehmed Çavuş'a iki nefer âdemiyle yazıldı.
390	713	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Van'a varınca yol üzerinde olan kâdîlara Avcı Ca'fer Çavuş'a yazıldı.
390	714	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Van'a varınca Şeref Han âdemlerinden üç nefere Ulak için yazıldı.
390	715	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Sivas'a varınca Dülger-zâde Mustafa Çavuş iki nefer yoldaşla yazıldı.
390	716	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Maraş'a varınca Mustafa Çavuş'a yazıldı. Ve Diyârbekir'e.

390	717	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Akkirman'a varınca İvâz Çavuş iki nefer yoldaşla yazıldı.
390	718	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Şâm'a varınca Şâm Çavuşundan Mustafa iki nefer yoldaşla yazıldı.
390	719	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Hersek'e varınca Ahmed Çavuş oğlu Mustafa Çavuş iki nefer yoldaşla yazıldı.
391	720	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Erzurûm'a varınca Mustafa Paşa hazretlerine tâbi' kâtib Hasan'a Ulak hükmü iki nefer yoldaşla.
391	721	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Beyşehirli sancâğı beği olan Mehmed Beğ beş nefer âdemîyle Erzurûm'a varınca Ulak hükmü yazıldı.
391	722	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Silistre'ye ve Baba'ya varınca iki nefer yoldaşla yazıldı.
391	723	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Şâm ve Haleb ve Maraş'a varınca İştîplü Ali Çavuş iki nefer yoldaşla yazıldı.
391	724	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Rûmili'nin sağ kolına varınca Depesi Delik oğlu Osmân Çavuş'a virildi.
391	725	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Rûmili'nin sol kolunda vâkı' olan kâdîlara yazıldı. İskender Çavuş oğlu Mehmed Çavuş'a.
391	726	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Bağdâd'a varınca âdemine ve Bağdâd beğlerbeğinin iki nefer âdemine cümle üç nefer yazıldı.
391	727	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Beyşehirli Ahmed Çavuş Kütahya'ya varınca Ulak iki nefer yoldaşla yazıldı.
391	728	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Berâyil'e varınca kapıcılıktan çıkan Hasan Çavuş iki nefer yoldaşla yazıldı.
391	729	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Erzurûm'a varınca Presye oğlu Hasan Çavuş'a yazıldı. İki nefer yoldaşla.
392	Boş	Boş	Boş	Boş	Boş
393	Boş	Boş	Boş	Boş	Boş
394	730	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Veznedâr-zâde Hüseyîn Çavuş'a Bağdâd ve Şehrîzol'a varınca iki nefer yoldaşla yazıldı.
394	731	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Van'a varınca Van beğlerbeğisi âdemlerinden Âlî'ye iki nefer yoldaşla yazıldı.
394	732	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Bağdâd ve Şehrîzol'a varınca kapıcı Uzun Mustafa Çavuş nefer yoldaşıyla yazıldı.
394	733	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Erzurûm [ve] Van'a varınca Alkâs Mustafa'sına nefer yoldaşıyla yazıldı.
394	734	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Uğurlu Kethüdâ'ya Hakkârî hâkimine varınca iki nefer yoldaşla yazıldı.
394	735	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Rûm ve Karaman [ve] Erzurûm [ve] Diyârbekir'e varınca Üveys Çavuş'a virildi.
394	736	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Çavuş-zâde Abdi'ye Kastamonî ve Hamîdîli'ne varınca iki nefer yoldaşla yazıldı.
394	737	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Saruhan'a varınca Çavuş-zâde Nûh'a yazıldı. İki nefer.
394	738	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Çavuş-zâde Mehmed'e Köstendîl ve Tırhala'ya varınca iki nefer yoldaşla yazıldı.
394	739	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Bağdâd'a varup gelince Abdülvâsi Çavuş'a yazıldı. Üç nefer yoldaşla.
394	740	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Van'a varınca müşârûn-ileyhin kapıcı Ca'fer'e iki nefer yoldaşla yazıldı.
394	741	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Südde-i sa'âdet arabacılarından iki nefer ve bir topçıya yazıldı.
394	742	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Han'a varınca Abdi Çavuş ve üç nefer yoldaşına yazıldı.

394	743	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Şehrizol'a varınca beğlerbeği âdemlerinden Hüseyin iki nefer yoldaşla yazıldı.
394	744	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Erzurûm'a varınca beğlerbeği âdemlerinden Memî Çavuş bir nefer yoldaşla yazıldı.
394	745	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Serhengi Mustafa Çavuş iki nefer yoldaşla Maraş ve Zûlkadiye ve Diyârbekir ve Bağdâd'a varınca.
395	746	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Rûmili'nde sefere me'mûr olan beğlere varınca Nalbant-zâde Mustafa Çavuş iki nefer yoldaşla yazıldı.
395	747	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Diyârbekir'e varınca Şişeci Mustafa Çavuş iki nefer yoldaşla yazıldı.
395	748	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Van beğlerbeğisi âdemlerinden Hüseyin sûbaşı iki nefer âdemiyle yazıldı.
395	749	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Erzurûm'a Maraş Haleb ve Diyârbekir ve Rûm'a varınca Kaşıkçı Mustafa Çavuş iki nefer yoldaşla yazıldı.
395	750	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Maraş'a varınca Van beğlerbeğine tâbî' Hızır Çavuş iki nefer yoldaşla yazıldı.
395	751	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Erzurûm'a varup gelince Ya'kûb Cündî Çavuş'a virildi. İki nefer yoldaşla.
395	752	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Van'a varınca yol üzerinde olan kâdîlara Van beğlerbeğisi Çavuşbaşısı Murâd'a iki nefer yoldaşla yazıldı.
395	753	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Erzurûm Çavuşundan Güvendik Çavuş iki nefer yoldaşla yazıldı.
395	754	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Akkirman ve Varna'ya varınca yol üzerinde vâkı' olan kâdîlara İvâz Çavuş yazıldı. İki nefer yoldaşla.
395	755	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Erzurûm [ve] Van'a varınca Bulğurlı Ahmed Çavuş iki nefer yoldaşıyla yazıldı.
395	756	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Perhizci Bâli Çavuş iki nefer yoldaşıyla Bağdâd'a varınca yazıldı.
395	757	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Bâlcı Sinân Çavuş Anadolu ve Hamidîli'ne varınca yazıldı. İki nefer yoldaşıyla.
395	758	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Van beğlerbeğisi âdemlerinden Âlî subaşıya iki nefer yoldaşıyla yazıldı.
395	759	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Avlonya'ya varınca Beşîr Çavuş'a iki nefer yoldaşıyla yazıldı.
396	760	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Âlî Amid gönüllülerinden 20 Velî'ye gedüğü Bâ-arz-ı Derviş Paşa
397	761	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Fazlı Çelebî ile şâkirdi Pîrî Çelebî Divânda defter emîni üzerinde kadîmden sandûklar ol mahalle komuşlar.
397	762	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Tîmâr tevcihi
397	763	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Rıdvân nâm kimesnenin üç kıt'a hükümler berâtları ile kapucılar kethüdâsına virildi.
397	764	22 R 986	29.05.1578	Ulak hükmü	Tîmâra çıkup gedüğü Dârende Mehmed'e Rüstem Kethüdâ'ya virildi.
398	Boş	Boş	Boş	Boş	Boş

METİN

ماوانخرشعناب ٩٨٥ الى اواسط ربرخلاع ٩٨٦

Min Evâhir-i Şa‘bân 985 ilâ Evâsıt-ı Rebî‘ü’l-âhir 986

[s. 201-398, h. 387-764’ün Transkripsiyonu]

[Fî 24 Rebî'ü'l-evvel Sene 986]

[201]

387

Bu dahi

Bir sûreti dahi yazılıp Van beğlerbeğisi kethüdâsı Rüstem'e virildi.

İmâdiye hâkimi Kubâd Beğ'e hüküm ki:

Van beğlerbeğisi Husrev *dâme ikbâluhu* südde-i sa'âdetime mektûb gönderüp Tebrîz hâkimi Emîr Han Tebrîz'de cem'iyet idüp Van'a karîb olan serhad beğleri ve eyâletine müte'allik sâ'ir ümerâ ve asâkirini cem' eyleyüp yanına getürdüp ve nefsi-i Tebrîz'den ve nevâhisinden dört bin re's at ve tüfenk cem' idüp ve Şâh dahi ümerâsını cem' idüp istimâletler virüp ve hâsları da ümerâsına ve asâkirine tevzî' idüp ümerâsı ve asâkiri hayli terakkî bulup irsâl olunan elçinin haberine muntazırdır. Şöyle ki sulh ahvâli ber-taraf ola. Van tarafına gâret ü hasârat kaskına yürimek mukarrer olup Van'da olan asâkir mukâvemet eylemeğe vefâ itmeyüp mu'âvenet lâzım idüğün ve sâbık fetret zamânında Ferhâd Paşa Van beğlerbeğisi iken Hizo ve Cizre ve İmâdiye hâkimleri ve Zırîkî beğleri eyâletlerine müte'allik on bin mikdârı asker-i zafer-eser ile Van'a ta'yîn olup mu'âvenet içün irsâl olunmuşlar idi. Girü bu def'a mu'âvenet içün gelmeleri lâzımdır deyü i'lâm etmiş. İmdî Tebrîz hâkimi Emîr Han eğer ihtimâl Urmi üzerine gelmektedir. Bu takdîrde senin ve Lâcân beği Ömer ve Uşni sancağı beği Zeynel *dâme izzühumânın* ülkeleri Urmi'ye karîb olmağın sana ve müşârün-ileyh beğleri Urmi muhâfazasına varmak emrim olup ol bâbda mûmâ-ileyhimâ beğlere dahi ahkâm-ı şerîfim gönderilüp ve yine Urmi muhâfazasına varmak içün icâzet viresin deyü Şehrizol beğlerbeğisine dahi emr-i hümayûnum gönderilmiştir.

Buyurdum ki, vusûl buldukda kadîmü'z-zamândan Âsitâne-i mümehidü'l-bünyânıma olan vüfûr-ı ubûdiyyet ü ihlâsın mücebince aslâ te'hîr itmeyüp eyâletine tâbi' olan aşîret ağaları ve aşâyirinle ve sâ'ir asâkir-i zafer-me'âsir ile müretteb ü mükemmel düşman yarağı ile müheyyâ ve hâzır ve yukarı cânibe müterakkıb u nâzır olup anun gibi Kızılbaş Urmi üzerine gelürse bî-tevakkuf yürüyüp Urmi'ye varup eğer Van üzerine yürirse Van'a varup Van beğlerbeğisine mülâkî olup hüsn-i ittihâd ü ittifâkla umûr-ı dîn-i mübîn ve uğûr-ı hümayûn-ı sa'âdet-karînime müte'allik cumhûr-ı umûrda bezl-i makdûr eyleyüp ve ol havâlinin dahi hıfz u hirâsetinde ve re'âyâ ve berâyânın zabt u sıyânetinde mücidd ü merdâne olup gaflet ile ıyâzen b'illâh-i te'âlâ zarar u gezend irişdirmekden ve ırz

u nâmûs-ı saltanata mugâyir vaz'-ı sudûrundan ihtiyât eyleyüp bâb-ı muhâfaza vü ihtimâmında dakîka fevt itmeyesin.

[202]

388

Bu dahi

Terkvâr beği Nâsır Beğ'e hüküm ki:

Van beğlerbeğisi mektûb gönderüp Tebrîz hâkimi Emîr Han Tebrîz'de cem'iyet idüp Van'a karîb olan serhadın beğlerine ve eyâletine müte'allik sâ'ir ümerâ ve asâkirin cem' idüp yanına getürdüp ve nefis-i Tebrîz'den ve nevâhisinden dört bin re's at ve tüfenk cem' idüp ve Şâh dahi ümerâsını cem' idüp istimâletler virüp ve hâsların ümerâsına ve asâkirine tevzî' idüp ümerâsı ve asâkiri hayli terakkî bulup irsâl olunan elçinin haberine muntazırdır. Şöyle ki sulh ahvâli ber-taraf ola. Van tarafına gâret ü hasârat kasdına yürimek mukarrerdir. Van'da olan asker mukâvemete vefâ itmeyüp mu'âvenet lâzım etdiğini ve sâbika fetret zamânında Ferhâd Paşa Van beğlerbeğisi iken Hizo ve Cizre ve İmâdiye hâkimleri ve Zırîkî beğleri eyâletlerine müte'allik on bin mikdârı asker-i zafer-esser ile Van'a ta'yîn olunup mu'âvenet için irsâl olunmuşlar idi. Girü bu def'a mu'âvenet için gelmeleri lâzımdır deyü i'lâm etmiş. İmdî Tebrîz hâkimi Emîr Han eğer ihtimâl Urmi üzerine gelmektedir. İmâdiye ve Uşni ve Lâcân ülkeleri Urmi'ye karîb olmağın Urmi muhâfazasına varasız deyü İmâdiye hâkimine ve Uşni ve Lâcân beğlerine ahkâm-ı şerîfim yazılmışdır. Sen dahi ol cânibde karîb olduğın ecilden buyurdum ki, vardukda te'hîr itmeyüp yanında olan aşîret ağaları ve sâ'ir asâkir-i nusret-şi'âr ile düşman yarağı müretteb ü mükemmel âmâde ve hâzır ve düşman tarafına nâzır olup anun gibi Kızılbaş Urmi üzerine gelürse Van beğlerbeğisi ile haberleşüp dahi anın müterakkıb ile bilâ-te'hîr yürüyüp vech ü münâsib olduğu üzre düşmanın def'-i mazarrat u ifsâdları bâbında hüsn-i mu'âvenet ü müzâheret idüp envâ'-ı sa'y u ikdâmın vücûda getüresin. Şöyle ki, Kızılbaş Urmi üzerine gelmeyüp Van tarafına müstevlî olursa mûmâ-ileyh Van beğlerbeğisinin yanına varup vech ü münâsib gördüğü üzre mahall-i iktizâ etdiğine göre def'-i mazarrat-ı a'dâda bezl-i makdûr idüp bâb-ı ihtimâmında dakîka fevt itmeyesin. Husûs-ı mezbûr mühimmât-ı umûrdandır. Sâ'ir umûra kıyâs itmeyüp basîret ü intibâh üzre olasin.

[203]

389

Bu dahi

Van beğlerbeğisine hüküm ki:

Tebrîz hâkimi Emîr Han sana gönderdiği Fârisî mektûbı Âsitâne-i sa'âdetime irsâl eyleyüp mazmûnda Selemâs ve Hoy ve Urmî ülkelerinde olan Ekrâd'ı mâ-beynde müte'akkıd olan sulh u salâh mücebince ihrâc olunmak husûsunı ve zikr olunan ülkelerin herbirine Şâh tarafından birer sultân ta'yîn olup mübâlağa asker ile gelmek üzere olup şöyle ki ihrâc olunmaya gele nizâ'-i bâ'is olup esâs sulh münhedim olur deyü iş'âr eylediği ve senün dergâh-ı mu'allâma irsâl eylediğin mektûbunda Şâh ümerâsını cem' eyleyüp envâ'-ı istimâlet virüp sulh ahvâli ber-taraf olursa cem'-i mâl u hazâ'in askere ve lâzım olan mühimmâtına sarf olunacak deyü ümerâ ve asâkirine tergîb virüp elçilerinin haberine muntazır olduğın sulh u salâh mukarrer olmazsa memâlik-i mahrûseye gâret ü hasârat kasdı üzere oldukları haber virdüğü ve Tebrîz'de olan asâkir cem'den mukaddem Van üzerine müstevlî olmak kasdında olacak def'-i mazarrat-ı a'dâ için Van'da kifâyet ider asker olmayup zamân-ı müzâyakada ümerâ-yı Ekrâd kendü sancakları ve ıyâlleri hıfzına mukayyed olmağla yanına varmayup vilâyete ta'kâdi olmaduğunu ve Ferhâd Paşa zamânında Van askerinden mâ'adâ Diyârbekir'e müte'allik Hizo hâkimi ve Cizre hâkimi ve İmâdiye hâkimi ve Zirîkî beğleri eyâletlerine müte'allik on bin mikdârı asker ile Van'a gelüp ve eski kuldân gayri başka ağaları ile beş yüz kul ta'yîn olup bu kadar asker Van'da mevcûd iken vilâyet-i Van'a düşman tarafından takdîr-i hüsrân vâkı' olduğu ma'lûmdur deyü serhad muhâfazasına ol mikdâr asker âdemden irsâl olunmasını bildirmişsin. Ol bâbda her ne demiş isen mufassalan pâye-i serîr-i sa'âdet-masîrime arz u tenvîr olup ilm-i şerîf-i âlem-ârâm muhît u şâmil olmuşdur. İmdî asâkir-i nusret-esere serdâr ta'yîn olunan vezîrim Mustafa'ya hükm-i hümayûnum yazılup asâkir-i mansûre ile şimdiye değin ber-vech-i isti'câl yürüyüp serhade vâsıl olup lâzım olursa şimdiden müşârün-ileyh yanında olan ümerâ-i Ekrâd'dan ve gayri askerden mu'âvenet için kifâyet mikdârı asker ta'yîn eyleyüp dahi ta'yîn olunan asker-i zafer-esere ve ümerâ-yı Ekrâd'a vech ü münâsib olduğu üzere herbirine gereği gibi istimâlet virüp irsâl itmek emrim olduğundan şimdi İmâdiye hâkimi Kubâd ve Lâcân beği Ömer ve Uşni beği Zeynel *dâme izzühum* Urmî'ye [204] karîb olmağın Kızılbaş Urmî cânibine müstevlî olursa asker ile varup Urmî'de vech ü münâsib olduğu üzere def'-i mazarrat-ı a'dâda mu'âvenet ideler. Urmî'ye varmayup Van'a müstevlî olursa senün yanına varup vech ü münâsib olduğu üzere mu'âvenet idüp def'-i mazarrat-ı a'dâda hıdmetde bulunmak emrim olup ol bâbda müşârün-ileyh ümerâyâ mü'ekked evâmir-i şerîfe yazılup ve Şehrizol beğlerbeğisi Mahmûd *dâme ikbâluhuya* dahi icâzet virmek için emr-i şerîfim irsâl olunmuşdur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda bu bâbda gaflet itmeyüp a'dâ tarafının etvâr u evzâ'ı tettebbu' vü tecessüs eyleyüp ana göre gaflet itmeyüp iktizâ etdiği üzere müşârün-ileyh

serdâr *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* ile haberleşüp vech ü münâsib olduğu üzere lâzım oldukda muhâfaza için kifâyet mikdârı asker taleb eyleyüp yanına getürdüp ve mu'âvenet için irsâl olunan ümerâya sen dahi istimâlet-güne mektûblar yazup ve Şehrizol beğlerbeğisi müşârün-ileyh Mahmûd *dâme ikbâluhu* ile dahi haberleşüp zikr olunan beğleri vech-i meşrûh üzere Kızılbaş Urmi üzerine gelürse beğleri sancakları asâkir ile Urmi'ye gönderüp def'-i mazarrat-ı a'dâda mu'âvenet etdirüp Van üzerine gelürse senün yanına getürüp vech ü münâsib gördüğün üzere hıdmetde bulunalar deyü tenbîh etdirüp ana göre her birine istimâlet virüp hüsn-i ittifâk u ittihâd ile yek-dil ü yek-cihet olup fırsat el virüp mahall-i iktizâ etdüğüne göre ol serhadin hıfz u hirâsetinde ve re'âyâ ve berâyânın hıfz u sıyânetinde mücidd ü merdâne olup umûr-ı dîn-i mübîn ve uğûr-ı hümayûn-ı sa'âdet-karîneme müte'allik cumhûr-ı umûrda bezl-i makdûr eyleyüp gaflet ile bir mahale zarar u gezend iriştirmekden ve ıyâzen b'illâh-i te'âlâ ırz u nâmûsa muhâlif vaz'-ı sudûrundan ihtiyât eyleyüp dâ'imâ a'dâ tarafından vâkıf olduğın ahbâr-ı zamîme ile lâzımü'l-arz olan ahvâli i'lâmdan hâlî olmayasın ve Şâh tarafından sana gelen mektûbın mazmûnı müşârün-ileyh serdâra i'lâm olunup yukarudan gelen elçiye müşârün-ileyh serdâr serhade varınca alıkoyup serhade vardukda seninle haberleşüp vech ü münâsib olduğu üzere eğer sulh ve eğer temdîdi mahall-i iktizâ etdüğüne göre cevâbı virildikden sonra me'mûr olduğın hıdmetde mücidd ü merdâne olasın.

[205]

390

Van beğlerbeğinin kapu kethüdâsı Rüstem'e virildi.

Fî 2 Cumâde'l-âhire Sene 986

Hakkârî hâkimine hüküm ki:

Hâlâ Mahmûdî Hasan *dâme izzühu* ile ülke husûsunda mâ-beyn-i adâvet üzere olduğu i'lâm olundu. İmdî kadîmü'l-eyyâmdan ilâ yevminâ hazâ atabe-i ulyâmıza sadâkat ü istikâmet üzere hıdmet idegelmiş müdebbir ve umûr-ı dînde yarar ve kâr-güdâr kûlım sen bu makûle azîm-i sefer esnâsında muvâlât u vifâk üzere iken mâ-beyn-i şekâvet üzere olup münâsib değildir. Bu bâbda müşârün-ileyhe dahi emr-i hümayûnum irsâl olunmuştur.

Buyurdum ki, vardukda min ba'd mâ-beynin muvâlât u müsâfât üzere olup cümle umûrda yek-dil ü yek-cihet olup uğûr-ı hümayûnuma müte'allik hıdmetlere hüsn-i ittifâk ile bezl-i makdûr idüp envâ'-ı yüz aklıklarına sa'y u ihtimâm idesin. İnşâ'a'llâhu te'âlâ bu sefer-i zafer-eserin ibtidâsı mübârek ve intihâsı feth ü nusret-makrûn oldukdan sonra nizâ' olunan ülke husûsı görölüp her vecihle müteyakkızü'l-hâl olasın.

Bu dahi
Bir sûreti Mahmûdî Hasan Beğ'e

391

Bu dahi

Hakkârî hâkimi Zeynel Beğ'e hüküm ki:

Van beğlerbeğisi Husrev *dâme ikbâluhu* cem'iyetde atlu oldukda sen dahi akvâm u aşâyirinle müşârün-ileyhin yanına varup cem'iyetde bile olmak mühimmât-ı umûrdan olmağın buyurdum ki, vardukda anun gibi müşârün-ileyh cem'iyet etdükde sen dahi akvâm u aşâyirinden vâfir ü müstevfa yarar ve müsellah âdem ile müşârün-ileyh yanına varup cem'iyet bile olup umûr-ı dîn-i mübîn ve uğûr-ı hümâyûn-ı devlet-karîneme müte'allik husûslara vech ü münâsib gördüğü üzre hıdmetde bulunup bezl-i maddûr idesin.

[206]

392

Y e v m ü ' l - E h a d , F î 2 C u m â d e ' l - â h i r e S e n e 9 8 6

Nalband-zâde Mehmed Çavuş'a virildi.

F î 8 C u m â d e ' l - â h i r e S e n e 9 8 6

Türkmân sancağı beği Şâh Murâd *dâme izzühuya* hüküm ki:

Elbistân kâdîsı Mahmûd mektûb gönderüp nefsi Elbistân a'yân-ı meclîs-i şer'a gelüp Şâm Bayâd nâm Türkmân tâ'ifesinin içinden bir kimesne ben "Şâh İsmâ'îl'im" deyü Arabistân cânibinden bu vilâyete gelüp Sultân Korusı câniblerinde sa'ab yerlerde otuz mikdârı ev peydâ [i]düp iki yüz mikdârı atlu gice cem'iyet idüp gündüz nâ-bedîd olup etrâfında yollar kesüp âdemler soyup nice müfsidler dahi cem' itmek üzre varup Ashâbü'l-Kehf'de kurbân kesüp Bozok'da bir halîfe varmış ana varup kurbân kesüp andan Hacı Bektâş'a varup anda dahi kurbân kesüp andan kalkup fitne vü fesâda mübâşeret itmeğe niyet etdiklerini bildirüp Dûlkadir beğlerbeğisi Ahmed *dâme ikbâluhu* dahi mektub gönderüp ba'zı kimesneler Elbistân'a varup gelürken Türkmân tâ'ifesi üzerlerine gelüp ellerinde bulduklarını alup soyup uryan etdiklerini haber virmeğin ba'zısı ele getirilüp haklarından gelinüp lâkin Elbistân halkının eşkıyâdan küllî havfı olup şimdiden fesâda mübâşeret idüp asâkir gitdikden sonra vilâyetin hâlî kalup yine fesâd itmeleri ihtimâli vardır deyü senin muhafazada kalman münâsib olduğunu arz itmeğin ol câniblerin hıfz u hirâsetiçün seferden kalup mühim mâl-ı mîri tahsîlinde olmanı emr idüp ve ol "Şâh İsmâ'îl'im" diyen müfsidin ve yanında olan ehl-i fesâdın ve sâ'ir bunların emsâli halîfe

nâmına olan eşkıyânın ele getirilüp haklarından gelinmek için muhâfazaya ta'yîn olunan ümerâdan Bozok beği, Çerkes ve Ayntâb beği Keyvân ve Kırşehir beği Memi Şâh *dâme izzühuma* dahi mü'ekkid ahkâm-ı şerîf gönderilmiştir.

Buyurdum ki, vusûl buldukda emrim mücebince seferden kalup muhâfaza hıdmetinde ve mâl-ı mîri tahsîlinde olup mahûf u muhâta olan mahalleri gereği gibi hıfz u hirâset ve zabt u sıyânet eyleyüp kimesnenin mâlına ve cânına zarar u gezend iriştirmekden ziyâde hazer idesin ve Şâh İsmâ'îl nâmına zuhûr iden bed-bahtın emân vormeyüp Türkmân tâ'ifesi ile ve il eri ile üzerine varup yanında olan ehl-i fesâdı ele getirüp hakkından gelmeğe sa'y idesin. Eğer mustakilen ele getürmeğe kâdir olamazsan [207] müşârün-ileyhim beğler ile müşâvere eyleyüp dahi müfsid-i mezbûrı tevâbi' ile hüsn-i tedbîr ü tedârükle beher-hâl ele getirüp ve mezbûrın emsâli halîfe nâmına olan eşkıyâyı dahi muhâfazaya ta'yîn olunan sipâhi tâ'ifesiyle ve il eri ile ele getirüp bir vecihle haklarından geldüresin ki, sâ'ir eşkıyâya mûcib-i ibret ü nasîhat vâkı' olan ammâ bu bahâne ile kendü hâllerinde olanlara dahl u ta'addî olunmakdan ziyâde ihtiyât eylesin.

393

Bu dahi

Ayntâb beği Keyvân *dâme izzühuya* hüküm ki:

Kıdvat-i kuzâtü'l-müslimîn Elbistân kâdîsı Mevlânâ Muhammed *zîde fazlehu* südde-i sa'âdetime mektûb gönderüp ilh. fitne vü fesâda mübâşeret itmeğe niyet etdiklerini bildirmeğin mezbûrın ele getirülmesiçün muhâfazaya ta'yîn olunan ümerâdan Bozok beği, Çerkes ve Türkmân beği Şâh Murâd ve Kırşehir beği Memi *dâme izzühuma* dahi mü'ekkid ahkâm-ı şerîf gönderilmiştir.

Buyurdum ki, vusûl buldukda aslâ te'hîr itmeyüp eğer fi'l-vâkı' Şâh İsmâ'îl nâmına ol câniblerde biriniz tahta zuhûr etmişse eğer mustakilen ele getürmeğe kâdir olamazsan fî-bihâ ve illâ müşârün-ileyh beğler ile haberleşüp dahi hüsn-i ittifâk u ittihâd ile muhâfazaya ta'yîn olunan sipâhi tâ'ifesiyle ve il eri ile müfsid-i mezbûrı ve tevâbi'ni beher-hâl ele getirüp ve bunun emsâli halîfe nâmına olan eşkıyâyı dahi kimler etdüğünü tetebbu' ve tecessüs etdirüp zuhûra getürdükden sonra bir vecihle haklarından geldüresin ki sâ'ir eşkıyâya mûcib-i ibret ve nasîhat vâkı' ola ammâ bu bahâne ile kendü hâlinde olanlara dahl u ta'addî ve ehl-i fesâd himâyet olunmakdan ziyâde ihtiyât idesin.

Bu dahi

Bir sûreti

Bu dahi

Bir sûreti

[208]

394

Efendi hazretleri Dîvân'da içerüye alup gitmişlerdir.

Fî 3 Cumâde'l-âhire Sene 986

Vezîrim Mustafa Paşa'ya hüküm ki:

Südde-i sa'âdetime mektûb gönderüp "mâh-ı Rebi'ü'l-âhir'in on tokuzuncı günü Koçhisâr'a varılup ol câniblerde olan kaht u ğalâya göre zahîre bâbında zahmet çekilmeyüp lâkin Erzurûm ve Diyârbekir ve Haleb semtlerinin zahîresi ihrâcında kaht olmağla küllî usret çekildiği i'lâm olunmuşdur" deyü Rûmili'nden zahîre taleb olunup ve mukaddemâ beğlerbeğiler mukaddemce Erzurûm serhadine varup vilâyetin hıfz u hirâsetinde ve def'-i mazarrat-ı a'dâda ihtimâm itmeleriçün ahkâm-ı şerîfe vârid olmağla beğlerbeğiler serhad câniblerine müteveccih olmuşlar idi. Lâkin Erzurûm beğlerbeğisi mektûb gönderüp "bu zamâna gelince yukarı cânibden izhâr-ı adâvet olunmayup mümkün oldukça müdârâ olunup hâlen asâkir-i zafer-rehber kal'a binâsıçün ve sulh içün gelür" deyü cevâb virilmişdi. Şöyle ki beğlerbeğiler mukaddemce serhade vâsıl olan eşimâ zümresi âğâh olup ihtimâldir ki karye ve nevâhiye gelüp ba'zı zarar u gezend irişdüreler münâsib olan cümle asâkir bir yerden gelmekdir deyü i'lâm eylemeğin tekrâr beğlerbeğilere kendü beğlerbeğiliklerinden arz-ı karîb olan mahallerde cem'iyetinle oturup a'dâ cânibine nâzır olup senün varmana muntazır olmalarıçün evâmîr-i aliyye gönderüp tenbîh olunduğunu bildirüp Elbistân kâdîsı Mevlânâ Muhammed *zîde fazlehu* Zûlkadriye beğlerbeğisi Ahmed *dâme ikbâluhuya* gönderdiği mektûb ile mûmâ-ileyh Zûlkadriye beğlerbeğisi sana irsâl etdiği mektûbun aynı ile Âsitâne-i sa'âdet-i âşiyâneme irsâl etmişsin. Ol bâbda her ne i'lâm u iş'âr olunmuşsa ale't-ta'cîl pâye-i serîr-i sa'âdet masîr-i hüsrevâneme arz u tenvîr olunup ilm-i şerîf-i âlem-şumûl-i mülûkânem muhît ü şâmil olmuşdur. İmdî şimdiye değin diyâr-ı şarka sefer olundukça Rûmili'nden zahîre geçmek vâkı' olmayup husûsâ Tatar vilâyetinde kaht u ğalâ vâkı' olmağın Tatar hanı Mehmed Girây Han *dâmet me'âliyehu* size Van'a giden yeniçerilere ve sâ'ir asker halkına zahîre içün buğday ve un lâzımdır deyü bildirüp ve Akkirman semtlerinde bu yıl tereke olmayup kaht olduğunu kuzât-ı arz eyledükleri ecilden Silistre ve Varna ve Balçık iskelesi taraflarından ve Samsun'dan mümkün olduğu üzre tedârük zahîresiçün gemilere un ve buğday tahmîl olunup ol cânibe irsâl olunmak emrim olmuşdur. Lâkin bundan akdem ihtiyâten [209] on beş pâre* gemiye

* "... on beş pâre ..." kelimesi hem önceki sayfanın sonunda hem de bu sayfanın başında iki kere yazılmıştır.

Rûmili'nden terk-i tahmîl olunup Trabzon iskelesine ve yâhûd Batum sancağında Gönnye iskelesine vara deyü fermân olunmağın emr-i celîlü'l-kadrim üzre gemiler ile ol semte tereke varmışdır. Lâkin anda akçe virüp alır kimesne olmamağla ashâb-ı usret çekmek lâzım geldikde buyurdum ki, vusûl buldukda anun gibi zahîreye şiddet-i ihtiyâç olmağla Erzurûm hazînesinden iki yüz bin mikdârı akçe tedârük idüp alup Trabzon iskelesine gönderesin ki akçeleri virilüp gemilerde olan zahîre alınup bir mikdâr müzâyaka def' ola. Ve bundan akdem müşârün-ileyh Erzurûm beğlerbeğisi senin için te'ennî ile geliyor ihtimâldir ki düşman tarafından bu cânibe asker gele vilâyet-i Erzurûm hâlîdir mukâvemetecâl olmaz beğlerbeğiler mukaddem gelmek lâzımdır deyü bildirmekle beğlerbeğilere mukaddem varasız deyü ol vecihle ahkâm-ı şerîfe göndermeyüp çünkü mukaddem varmalarında ol makûle mahzûr vardır tenbîh eylesen ki beğlerbeğilerin cümlesi vech ü münâsib gördüğün üzre seninle bile varalar. Ve Ayntâb sancağı beği mukaddemâ Mar'aş ve sâ'ir ol câniblerin muhâfazasına ta'yîn olunmuş idi. Hâlâ ol semtlere Zûlkadriye beğlerbeğinin ve Elbistân kâdîsının arz u i'lâm eyledükleri üzre dahi âdem lâzım olmağın Türkmân sancağı beği *dâme izzühu* dahi seferden kalup ehemmi muhâfaza hıdmetinde ve ehemmi mâl-ı mîrî tahsîlinde olmak emrim olup Şâh İsmâ'îl nâmına zuhûr iden bed-baht ve anın emsâli halîfe nâmına olan eşkıyâlar getirilüp haklarından gelinmek için muhâfazaya kalan ümerâyâ mü'ekkid ahkâm-ı şerîf yazılup gönderilmişdir. Hemân me'mûr olduğun husûslarda bezl-i makdûr eyleyüp ber-vech-i isti'câl yürüyüp inâyet-i Hak celle ve alâ ile yüz aklıkları zuhûra getürmek bâbında mesa'î cemîlen vücûda getüresin.

[210]

395

Y e v m ü ' l - E h a d , F î 8 C u m â d e ' l - â h i r e S e n e 9 8 6

Bağdâdî Mehmed'e virildi.

Köstendil sancağı beğine hüküm ki:

Livâ-yı mezbûrın hıfz u hirâseti mühimmâtından olmağın sen bu def'a vâkı' olan seferden kalup muhâfazada olup emr idüp buyurdum ki, vardukda emrim üzre seferden kalup leyl ü nehâr livâ-yı mezbûrın hıfz u hirâsetinde olup eşkıyâsını gereği gibi zabt eyleyüp kimesnenin mâlına ve cânına zarar u gezend iriştirmeyesin. Ziyâde hazer idesin.

396

Kethüdâ Mehmed'e virildi.

Diyârbekir beğlerbeğine hüküm ki:

Mektûb gönderüp serdâr olan Vezîr Mustafa Paşa tarafından mektûb ile emr-i şerîf gelüp ne mahalde işâret olunursa hıdmetde bulunmak fermân olunursa sen dahi te'hîr itmeyüp çıkmış iken tekrâr gelen mektûbda Erzurûm beğlerbeğisi mektûb gönderüp, “yukaru cânib ile müdârâ üzreyüz, beğlerbeğiler sizden mukaddem gelmek câ'iz değildir zîrâ bir nesneye bâ'is olur” deyü i'lâm itmekle tevakkuf lâzım gelmiştir. Bir def'a dahi Diyârbekir hazînesini müşârün-ileyh serdâra teslîm eylesin deyü fermân olunmağın müşârün-ileyhin mektûbı mûcebince te'hîr olunduğın bildirüp buyurdum ki, vardukda min ba'd sen dahi müdârâ üzre olup müşârün-ileyh serdâr vech ü münâsib gördüğü üzre sa'y idesin.

397

Sinân Paşa hazretlerine tâbi' Mustafa Çavuş'a virildi.

Diyârbekir beğlerbeğine hüküm ki:

Mektûb gönderüp düstûr-ı mükerrerrem Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâle*hudan sana mektûb gelüp Diyârbekir'den dört bin nefer sipâhî taleb idüp Diyârbekir'den çıkmagla kâdî ve defterdâra sipâriş etdüğün bildirmişsin. İmdî ol mikdâr bennâ bulmak asîrdir.

Buyurdum ki, vardukda te'hîr itmeyüp müşârün-ileyhe girü mektûb ve âdem gönderüp tenbîh ü te'kîd eylesin ki, mümkün olduğu üzre alât ve esbâbları ile bennâ ihrâc eyleyüp yarar âdemlere koşup müşârün-ileyh vezîrime irsâl idesin.

[211]

398

Yeniçeri kethüdâsı karındaşı Âli Çavuş'a virildi.

Fî 12 Cumâde'l-âhire Sene 986

Erzurûm beğlerbeğine hüküm ki:

Hâlen şark cânibine irsâl olunan asâkir-i mansûreye serdâr ta'yîn olunan düstûr-ı mükerrerrem vezîrim Mustafa Paşa'ya mufassal mektûb gönderüp ulûs muhâfazasında olan ümerâ emr-i şerîf muhâlif ulûs tâ'ifesin sıyânet eyleyüp Kızılbaş serhadine karîb yere alup gitdüklerinden gayrı ülkelerine pîşrev olmamağla Kızılbaş eşkıyâsı bir mikdâr tavârları sürüp alup gitdükleri ve Emîr Han ve Tokmak Sultân sulh u salâha müterakkıb olup memâlik-i mahrûseye ta'arruz itmedükleri ve Mirza Alî *dâme izzühu* ba'zı gayr-i vâkı' ahhârı işâ'a idüp Erzurûm halkını tahvîf itmekle çayır-larda tavâr kalmayup kurâ halkının ekseri tağlara perâkende olmağla asker-i zafer-esere zahîre bâbında küllî usret ve

müzâyaka virildüğünün ve müşârün-ileyhe mâllarınla ol serhadde olasın. Bu makûle erâcif-i ahbârı eksük olmaz. Abdurrahmân *dâme izzühu* yarar olduğunu bildirmişsin. Ol bâbda her ne demiş isen mufasssalan pâye-i serîr-i i'lâma arz olunup hükm-i şerîfim muhît u şâmil olmuştur. İmdî müşârün-ileyh Abdurrahmân *dâme izzühuya* ve yâhûd âhardan münâsib görülen kangısı ile istibdâl olunmak mümkün ise arz itmek emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda emrim mücebince müşârün-ileyh Abdurrahmân *dâme izzühu* ile ve yâhûd âhardan vech ü münâsib görüldüğü üzre istibdâl için arz eylesesin ki ol yerlerden ref' olunup tebdîl olasın.

399

Sinân Paşa hazretlerine tâbi ' Mustafa Çavuş'a virildi.

Fî 8 Cumâde'l-âhire Sene 986

Kâbûr sancağı beğine hüküm ki:

Livâ-yı mezbûr serhad olup hıfz u hirâseti ehemmi-i mühimmâtından olmağın sancağının alaybeğisi zü'amâ varup ve çeribaşlıları ile cem'iyet üzre olmak emr idüp buyurdum ki, emr-i şerîfim üzre sancağının alaybeğisi ve zü'amâ ve sâ'ir sipâhîleri cem' idüp dahi sancağında bir mahalde cem'iyet idüp etrâf u civârına nâzır olup âsi Arab tâ'ifesinden ve şimdiden memâlik-i mahrûse-i hüsvâneme zarar u gezend iriştirmeyüp hıfz u hirâset-i memleket ve zabt u rabt ra'iyyeti bâbında dakîka fevt itmesin.

[212]

400

Yeniçeri kethüdası karındaşı Âli Çavuş'a virildi.

Fî 21 Cumâde'l-âhire Sene 986

Trabzon sancağı beğine hüküm ki:

Mektûb gönderüp emr-i şerîfim gönderilüp Trabzon'da olan barut ve kazganları ve dibekleri ve sefer-i hümayûn mühimmâtından Trabzon'a her ne gönderilmişse kira tavarı ve yâhûd araba tedârük idüp Erzurûm'a göndermek emrim olup lâkin Trabzon sancağında güherçile hâsıl olmamağla Trabzon'a barut kazganları gelmiş olmayup seksen beş senesinin Safer'inde on dört kıt'a hâvan ve dibekleri ile Trabzon'a geldikde arabalar tedârük olunup Baybûrd sınırına andan Erzurûm'a îsal olunup Oltı'da güherçile kâr-hânelerine gönderildiğün ve yine sene-i mezbûre Receb'inde deryâ ile üç kıt'a hâvanlar dahi dibekleri ile Trabzon'a gelüp anları dahi Erzurûm'a vech-i meşrûh üzre îsâl olundukdan sonra Oltı'ya gönderildiği ve bunlardan mâ'ada Trabzon iskelesine vusûl

bulduğu gibi Erzurûm'a îsâl olunur deyü bildirmişsin. Ol bâbda her ne demiş isen mufassalan ma'lûm-ı şerîfim olmuşdur. Eyü tedârük olunmuş ammâ anda olan barut nem-nâk olmayup hemân mümkün olduğu üzre tedârük ü ihtimâm olunmak mühimmâtıdır.

Buyurdum ki, vusûl buldukda bu husûslara dâ'imâ mukayyed olup Erzurûm cânibine îsâl için Trabzon'a gönderilen eğer esbâb ve yarağı ve eğer dibek ve hâvan ve gankân ve sâ'ir mühimmâtı te'hîr etdirmeyüp kira tavarları mı olur araba ile mi olur her ne ile mümkün olursa mu'accelen ulaştırup Van'da olan barûtı nem-nâk yerde konmayup barut nem-nâk olmayup mahfûz yerde koyasın. Ve bi'l-cümle tedârük-i emânet olunan husûsları mehmâ-emken hüsn-i ihtimâm idüp itmâmına envâ'-ı sa'y u ikdâm idesin.

[213]

401

Yeniçeri kethüdâsı Âli Çavuş'a virildi.

Fî 20 Cumâde'l-âhire Sene 986

Vezîr Mustafa Paşa'ya hüküm ki:

Bundan akdem Karadeniz tarafından Trabzon'a ve Bâtûm iskelesine on dört pâre gemi zahîre ile memlû irsâl olunup iki gemiden mâ'adâsı cümle iskelelere yapışup terekeleri ve sâ'ir zahîrelerin yâliya ihrâc eyleyüp Trabzon beği Ömer *dâme izzühu* kira tavarları ile asâkir-i mansûreye ulaştırmak fermân-ı şerîfim olmağın müşârün-ileyh zikr olunan zahâ'iri fermân-ı şerîfim mücebince ulaştırmak üzre olduğunu i'lâm etmiş. İmdî zikr olunan zahîre varup vâsıl olduğu nice oldu hâlâ Han *dâmet me'âliyehu* tarafından mektûb gelüp ol cevâbında çekirge müstevlî olup tereke-i cem' gitduğünden gayri çayır ve ot kismetinden nesne komadüğünü i'lâm eyleyüp bu takdîrce Kefe tarafına dahi bu cânibden zahîre göndermek lâzım olup hemân ol câniblerin beği terekesinden mümkün olduğu üzre tedârük üzre oluna.

Vusûl buldukda bu bâbda mukayyed olup asâkir-i mansûre mühimmâtı için lâzım olan zahîrelerin ol cevânibden mümkün olduğu üzre tedârüküne sa'y u ihtimâm eyleyüp dahi sâbık gemilerle gönderilüp Trabzon ve gayri ol yâlılarda ihrâc olunan zahîre size varup vâsıl oldu nice oldu mı şimdiye değin ne mikdâr zahîre vâsıl olmuşdur ve zahîre bâbında ne vecihle tedârük olunmuşdur mufassal yazup bildiresin.

402

Kethüdâsı Rüstem'e virildi.

Fî 13 Cumâde'l-ûlâ Sene 986

Tırhala'da muhâfazaya kalan sipâhîlere serdâr olan Za'îm Sinân'a hüküm ki:

Yanya sancağı beği mektûb gönderüp Tırhala sancağının muhâfazaya ihtiyacı olmayup Yanya sancağına tâbi' Preveze kal'ası leb-i deryâ olduğundan mâ'adâ Kurveleş âsîleri karîb olmağın anun gibi bir cânibden zuhûr idüp mu'âvenet lâzım olursa Tırhala muhâfazasında kalan sipâhîler mu'âvenet itmesini i'lâm itmeğın emr idüp buyurdum ki, anun gibi bir cânibden hareket olup müşârün-ileyh sana âdem gönderüp mu'âvenet taleb iderse bir gün te'hîr itmeyüp muhâfazada olan sipâhîler ile yetişüp müşârün-ileyh vech-i münâsib gördüğü üzre hıdmetde bulunasın.

[214]

403

Y e v m ü ' l - E h a d , F î 2 2 C u m â d e ' l - â h i r e S e n e 9 8 6

Yeniçeri Kethüdâsı karındaşı Âli Çavuş'a virildi.

Vezîr Mustafa Paşa'ya hüküm ki:

Bundan akdem merhûm mağfûrûn-leh bâbâm Sultân Selîm Han *tâbe serâhu* zamânında mahrûse-i Edirne'de Şâh Tahmasb cânibinden Şâh Kulı nâm elçî geldikde Buhârâ hâkimi cenâb-ı emâret-me'âb Abdullâh Han* *dâmet me'âliyehu* tarafından Edirne'ye gelen Abdullâh nâm elçîsi hâlâ südde-i sa'âdetime mektûb gönderüp sene 985 Rebi'ü'l-evveli'nde ol cânibden asker ta'yîn olunup Taşkent sultânlarıyla ittîfâk eyleyüp memâlik-i Horasan'ın dârü'l-mülki olan Herât üzerine azîmet eyleyüp ve ba'de'l-azîmet cenâb-ı emâret-me'âb Tatar han[1] Mehmed Girây Han *dâmet me'âliyhuya* elçî gönderüp vilâyet-i Kızılbaş Âsitâne-i sa'âdetime asker gönderilüp anda olan asâkire kemâl-i mertebe-i kuvvet-i kalb hâsıl olsun deyü mülhidin memleket ve vilâyetini feth ü teshîr itmeği şîme-i âli nehmetim olduğu müş'âr nâme-i hümayûnum irsâl olunmasını recâ eyledüğünü i'lâm etmiş. İmdî müşârün-ileyh Abdullâh sâbık Edirne'ye geldikde Âsitâne-i sa'âdet-i âşiyândan mu'âvenet taleb etmiş idi. Lâkin Şâh ile sulh üzre olmağın te'hîr olunup mahalli düşdükde mu'âvenet oluna deyü cevâb virmiş hâlâ mektûbı getüresin. Tatarlar Buhârâ'dan çıkalı bir yıl olup şehir-i Herât'ı Kızılbaş elinden aldıklarını haber virüp müşârün-ileyh Mehmed Girây Han tarafından irsâl olunmuşdur. Bi-inâyeti'llâhi te'âlâ a'dâ tarafına dahi ol cânibden dahi bu vecihle hücum olunmağın ümîddir ki Hak subhânehu ve te'âlâ hayırlar takdîr etmiş ola. Siz dahi cenâb-ı Hak celle ani't-teşbîh ve'l-misâlin inâyet-i bî-gâyetine tevekkül ü i'timâd ve sultân-ı enbiyâ aleyh-i efdalü't-tehayânın

* Muhammed Şeybânî Han'dan sonra Özbekler'in en büyük hükümdarı olarak kabul edilen II. Abdullah Han (1557-1598). Geniş bilgi için W. Barthold, "Abdullah", *IA*, I, 34-35.

mu‘cizât-ı kesîrî’l-berekâtına tevessül ü istinâd ve çihâr-yâr-i güzîn *ırdvânu’llâhi te‘âlâ aleyhim ecma‘în*in ervâh-ı mukaddeselerinden istimdâd eyleyüp hüsn-i tedârük ile a‘dânın kahr u tedmîri ve memleket ve vilâyetinin feth ü teshîri bâbında var kuvveti bâzûya getürmek mühimmât-ı dîn-i devletden olmuştur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda a‘dâ taraflarına tettebbu‘ vü tecessüs eyleyüp dahi iktizâ etdüğine göre hüsn-i tedârükle vâir kuvveti bâzûya getürüp fırsat el virüp mahall-i iktizâ etdüğü üzre a‘dânın kahr u tedmîri ve memleket ü vilâyetlerinin feth ü teshîri bâbında envâ‘-ı mesâ‘î-i cemîle ve esnâf-ı âsâr-ı celîle zuhûra getürüp umûr-ı dîn-i mübîn ve uğûr-ı devlet-i ebed-rehîneme müte‘allik husûslarda bezl-i makdûr idesin ve yukarı cânibden vâkıf olduğunuz ahbâr-ı zamîme ile sâ‘ir lâzımü’l-arz olan ahvâlî i‘lâmdan hâlî olmayasız.

[215]

404

Kapu-zâde Mehmed Çavuş’a virildi.

Fî 26 Cumâde’l-ûlâ Sene 986

Serdâr Vezîr Mustafa Paşa’ya hüküm ki:

Hâlâ südde-i sa‘âdetime mektûb gönderüp, her ne i‘lâm etmiş isen cümlesi pâye-i serîr-i sa‘âdet-masîrime arz olunup mufasssalan ma‘lûm-ı şerîfim olmuştur ve cenâb-ı emâret-me‘âb Mehmed Girây Han *dâmet me‘âliyehu* cânibinden dahi Şîrvân tarafına karındâşı Âdil Girây ba‘zı mirzalar ile ta‘yîn olunup bî-şümâr asker-i Tatar ve bu cânibden ta‘yîn olunan asâkir-i nusret-âsâr ile on beş günde üzerlerine varup andan ona Demürkapu’ya on beş konak yazılıp inşâ’a’llâhu te‘âlâ ol mikdâr zamânda varılır deyü haber gelüp ve mukaddemâ ol cânibe teveccüh etdüğünde Kızılbaş cânibi za‘af üzredir ol semtde cüz‘î asker vardır deyü i‘lâm etmiş idin arz etdüğün husûslar cümlesi fermân-ı şerîfim olmuştur.

Buyurdum ki, vardukda mezbûrları vech ü münâsib gördüğün üzre me‘mûr oldukları hususlarda intizâm idüp ve müşârün-ileyh Âdil Girây *dâmet me‘âliyehu* cânibine dahi yarar câsûslar gönderüp tecessüs etdiresin ki Demürkapu’ya varduklarının haberi alındıkda inşâ’a’llâhu te‘âlâ varup görürler. Siz dahi vech ü münâsib olduğu üzre fırsat el virüp mahall-i iktizâ etdüğine göre yürüyüp hüsn-i ittifâk u ittihâd üzre olup inşâ’a’llâhu te‘âlâ ol cânibde olan düşman bî-dîn-i alef-i tuğ ve teber ve memleket ve vilâyetlerinin feth ü teshîr itmek bâbında envâ‘-ı yüzaklıları tahsîline sa‘y-ı cemîlen zuhûra getüresin.

405

Emîr-zâde’ye virildi.

Fî't-târihi'l-mezbûr

Sohrânî Süleymân *dâme izzühuya* hüküm ki:

Şehrizol beğlerbeğisi mektûb gönderüp melâhide-i makhûre ile Kızılca kal'a kurbünde muhkem cenk eyleyüp hayli baş kesüp yoldaşlığın ve dilâverliğin vücûda geldiği arz u i'lâm itmeğin hakkında mezîd-i ganâ'im zuhûra getirüp hıla'-ı fâhiremden bir sevb hil'at-ı hümayûn inâyet olunup dergâh-ı mu'allâm çavuşlarından Mehmed *zîde kadriuhu* irsâl olunmuştur.

Buyurdum ki, ihsân olunan hil'at-ı mûrisü'l-behçetimizi giyüp dahi kemâ-kân dîn ü devlete müte'allik umûrda bezl-i makdûr ve sa'y-ı nâ-mahsûr eyleyesin.

Bu dahi

Bir sûreti

Sarucak sancağı beği İsmâ'îl *dâme izzühuya*

[216]

406

Y e v m ü ' s - S e l â s e , F î 23 C u m â d e ' l - û l â S e n e 986

Berâdos sancağı beği âdemine virildi.

Fî 28 Cumâde'l-ûlâ Sene 986

Van beğlerbeğine hüküm ki:

Hâlâ Berâdos sancağı beği Âli *dâme izzühu* mektûb gönderüp, Berâdos sancağında bir kal'a ihdâs idüp kal'a bi'l-fi'l mehl olup dizdâr ve hisâr erenleri ve bir mikdâr tüfengin ve iki üç kıt'a darbzen vireceğin bildirmeğin zikr olunan kal'aya bir dizdâr ve birkaç hisâr eri ve iki kıt'a darbzen ve birkaç kıt'a tüfenk virmeğin emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda müşârün-ileyhin zikr olunan kal'asıçün bir dizdâr ve bir mikdâr tüfengin ve iki kıt'a darbzen ve birkaç kıt'a tüfenk virüp kal'aya zabt etdiresin.

407

Bu dahi

Berâdos beği Âli Beğ'e hüküm ki:

Mektûb gönderüp mukaddemâ Kızılbaş tâ'ifesini gâret ü hasârat için gönderilen emr-i şerîfim mücebince Van beğlerbeğisi Husrev *dâme ikbâluhuyu* size serdâr ta'yîn idüp Urmi sultânı Hüseyîn Cân Sultân'ı ele getürmeği sancağının askeriyle vilâyet-i Urmi'de olan mezbûr sultânın oğlu Behrâm üzerine yürimek haddinde iken haber alup Gazvin'de

babası mezbûr Hüseyîn Cân Sultân'a âdem gönderüp ber-vech-i isti'câl gelmesi taleb eylemekde ol dâha mübâlağa asker ile gelür deyü haber alup isnâd ile yolda alup gice ile şeb-hûn idüp yanında olan asâkiri kırıp kendü kurtulup tekrâr mübâlağa asker ile gelüp mukâbele olup âhar kal'aya firâr idüp kal'a ihâta olunup cem'î kılıçdan geçecekleri ma'lûm etdiğini emân dileyüp emân virildiğini bildirmişsin. Yüzün ağ olsun. Nihâdında müzmir olan vüfûr-ı celâdet ve şehâmetinden mâmûl olan bu makûle âsârların vücûda getürmüş. İmdî mümkünse ol muhâfazaçün gemi binâ ettirmek emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda dâ'imâ a'dâ tarafından gaflet itmeyüp leyl ü nehâr yanında olan asâkir-i cerrâr-ı nusret-şî'âr ile hâzır ve a'dâ taraflarına nâzır olup anun gibi ol taraflara bir hareketleri olursa mazarratları def'inde mecidd ü merdâne olup gaflet ile bir mahale zarar u gezend iriştirmekden ihtiyât idesin ve ol muhâfazaçün mümkünse bir gemi yapıdırup ve kürekçi tedârük idüp ve bir mikdâr cenkçi dahi ta'yîn eylesin ki mu'âvenet lâzım gelmeyüp etrâfın hıfz u hirâsetinde ola ve yukarı cânibden vâkîf olduğın ahbâr-ı zamîme ile sâ'ir lâzımü'l-arz olan ahvâli yazup i'lâmdan hâlî olasın.

[217]

408

Rüstem Kethüdâ'ya virildi.

Van beğlerbeğine hüküm ki:

Bundan akdem Van'a âmil olunması fermân olunup yuvâlak bi'l-fi'l işleniyor mu yohsa ferâgat mi olmuşdur. İşlendiği takdîrce şimdiye dek ne mikdâr yuvâlak işlendiği südde-i sa'âdetime ma'lûm olmak lâzım olmağın buyurdum ki, vardukda Van'da işlenen demür yuvâlak fi'l-vâkı' işleniyor mı yohsa ferâgat olmuş mıdır, işlendiği takdîrce şimdiye değin ne mikdâr yuvâlak işlenmiştir bi'l-fi'l ne mikdâr mevcûd yuvâlak vardır ve muttasıl kâr-hâneler eylemek üzre midir, nicedir mevcûd olunan yuvâlakları ecnâsıyla ve sâ'ir ahvâli ile mufassal yazup arz idesin.

409

Bu dahi

Van beğlerbeğine hüküm ki:

Urmi beği Hasan Beğ'in sana irsâl etdiği mektûbı südde-i sa'âdetime gönderüp yukarı cânibden câsûs gelüp Emîr Han ve şark beği ve halîfesi ensâr ve Allâh Kulı Sultân ve Hamîs oğlu Hamza Sultân varup diğer nefis-i Tebrîz'e geldiklerinde mezbûr Hamza Sultân'ı Oryâd beği ile Merâğa cânibine gönderüp sâ'irleri Tebrîz'de sâkin olup bu esnâda

Mukrî şeyhi Haydar oğlu Emîn Beğ dahi Âlî Beğ vilâyeti üzerine asker gönderüp iki köyden elli altmış nefer âdem katl idüp başların kesüp mâl ve tavârları yağmalıyup gitmiştir. Ve bi'l-cümle Kızılbaş'ın hayâl-i fâsidi yaramazlıktadır deyü üzerine âdem gelürse mukâbele itmek bâbında icâzet-i hümayûnum taleb etdüğü arz ve i'lâm etmiş. İmdî a'dâyı dalâlet-i bünyândan rû-gerdân olmak münâsib değildir.

Buyurdum ki, vardukda müşârün-ileyh mektûb ve âdem gönderüp tenbîh ü te'kîd eylesin ki anun gibi ol cânibden üzerine âdem gelürse inâyet-i Hakk'a tevekkül idüp dahi yanında mevcûd bulunan asâkir-i nusret-me'âsirime ve sâ'ir kabîle ve aşâyiriyle mukâbele idüp cibilliyetinde merkûz olan vüfûr-ı celâdet ü şecâ'at muktezâsınca yüz aklıkları zuhûra getürmeğe sa'y u ihtimâm idesin. Ve sen dahi lâzım olursa mûmâ-ileyhe asker gönderüp mu'âvenet ü müzâheret idesin.

[218]

410

Bu dahi

Şehrizol beğlerbeğine hüküm ki:

Gilân beği Cengîz Han Beğ mektûb gönderüp Kızılbaş sınırında Solâk Sultân ve Rüstem Halîfe nâm mülhidler sınır-ı şarkdan kuşlukluk yol uzak yerde dernekde olup leyl ü nehâr yat u yarağı kurâ vü bellerde ve dil almakda ve kulavuzlukdan hâli olmayup uğûr-ı hümayûna cân u başları fedâ idüp ve Mây-i Deşt hâkimi İskender *dâme izzühu* ve Revân beği Mansûr *dâme izzühudan* mâ'adâ Mir beği Özbek *dâme izzühu* Kızılbaş'a tâbi' iken iki yüz elli hâne ile bu cânibe gelüp tâbi' olup inşâ'a'llâhu te'âlâ vilâyet-i Mir ki müşârün-ileyh Özbek *dâme izzühunun* yurdu ve ocağı da fethi müyesser oldukda müşârün-ileyhe inâyet olunup hazret-i Üveysi'l-Karanî şeyhleri ve Sivân şeyhi Baba Alî ve Zâviye-i Hoşinân şeyhi müşârün-ileyhe varup leyl ü nehâr devâm-ı devlet ü sebât izz ü hikmet du'âlarına iştigâlde olup ol vilâyetin bi-inâyeti'llâhi te'âlâ feth ü teshîri müyesser oldukda mu'âf olmalarını recâ eyledükleri ve Kara Ulus ki sancağı ile sınırtaşdır. Zikr olunan uluslardan Deyrabân ve Süleymânî ve Yorkî aşîretleri âdem gönderüp altı yüz hâne olup yüz hânesi atlu cebe vü cevşenleri mükemmel cebelü olmak üzre mu'âf olmak şartıyla tâbi' oldukları i'lâmı arz eyledüğü üzre zikr olunan altı yüz hânenin yüz hânesi yat u yarakları ve cebe vü cevşenleri ile müretteb ü mükemmel dâ'imâ sefere hâzır ve âmâde cebelü olmak üzre avârız-ı dîvâniyye ve tekâlîf-i örfiyyeden mu'âf olmalarını emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda zikr olunan tâ'ifenin vech ü meşrûh üzre altı yüz hânenin yüz hânesi yat u yaraklarıyla müretteb ü mükemmel düşman yarağı ile cebe vü cevşen ile cebelü olmak şartıyla avarız-ı dîvâniyye ve tekâlîf-i örfiyyeden mu'âf u fesh olup ol bâbda

kimesneye dahl u ta'arruz etdirmeyesin ve tâ'ife-i mezbûreye ve bu cânibe tergîb eylesesin ki recâ eyledükleri üzre mu'âf ve mühim olup kimesne dahl u ta'arruz itmeyesin. Hemân bu cânibe hüsn-i itâ'at ve inkıyâd üzre olup ta'ahhüd eyledükleri üzre yüz hânesi cebelü olup dâ'imâ sefer vâkı' oldukça yat u yarakları ve cebe vü cevşeni ile hâzır ve âmâde olup hıdmet emr olundukda vech ü münâsib gördüğün üzre hıdmetde bulunasın.

[219]

411

Y e v m ü ' l - E h a d , F î 4 R e c e b ü ' l - m ü r e c c e b S e n e 9 8 6

Beşîr Çavuş'a virildi.

Aydın sancağı beğine hüküm ki:

Hâlâ Anadolu beğlerbeğisi Ca'fer *dâme ikbâluhuya* cem'iyet itmek fermânım olmağla sen dahi müşârün-ileyhin yanına varup cem'iyetde olman emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda aslâ te'hîr u tevakkuf itmeyüp sancağının zü'amâ ve sipâhîlerine kânûn üzre cebe vü cevşen ve cebelûleriyle ihrâc idüp ve sen dahi cebe vü cevşen ve cebelûlerinle ve bi'l-cümle müretteb ü mükemmel düşman yarağı ile müşârün-ileyh *dâme ikbâluhunun* yanına varup vech ü münâsib gördüğü üzre cem'iyetde olasın. Şöyle ki, senin ve zü'amâ ve sipâhîlerin yat u yaraklarında ve cebelûlerinde kusûrı ve noksânı olan aslâ özrin makbûl olmayup gereği gibi mes'ûl ve mu'âteb olursa ana göre mukayyed olasın ve bu emr-i şerîfim sana ne günde vâsıl olup ve ne vecihle tenbîh ve i'lâm idüp ne günde sancağından çıkup müşârün-ileyhin yanına müteveccih olduğun yazup bildiresin. İhmâl ü müsâheleden ziyâde hazer idesin.

Beşîr Çavuş'a

Bir sûreti

Karasi sancağı beği Bekîr Beğ'e

Beşîr Çavuş'a

Bir sûreti

Teke sancağı beği Mustafa Beğ'e

Beşîr Çavuş'a

Bir sûreti

Kangırı sancağı beği Âlî Beğ'e

Beşîr Çavuş'a

Bir sûreti

Menteşe sancağı beği Hasan Beğ'e

Beşîr Çavuş'a

Bir sûreti

Ankara sancağı beği Mehmed Beğ'e

Beşîr Çavuş'a

Bir sûreti

Karahisâr-ı Sâhib beği Husrev Beğ'e

Anadolu beğlerbeğinin kapu kethüdâsı Âlî Çavuş'a virildi.

Bir sûreti
Sultân-Öni sancağı beğine

[220]

412

Müşârün-ileyhin kapu kethüdâsı Âli Çavuş'a virildi.
Fî 4 Receb Sene 986

Anatoli beğlerbeğine hüküm ki:

Asâkir-i nusret-şi'ârıma serdâr olan düstûr-ı mükerrerrem müşîr-i müfehham vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* südde-i sa'âdetime mektûb gönderüp Tokmak Sultân dimekle ma'rûf bed-baht on beş yigirmi bin mikdârı benâm Kızılbaş-ı evbâş ile serhade karîb yerde evvelen kararü'l-feth ve'n-nasr vilâyet-i Diyârbekir askeriyle Dervîş *dâme ikbâluhunun* üzerine hücum eyledüklerinde müşârün-ileyhin yanında asker müctemi' olmayup müteferrik iken rû-gerdân olmayup cenâb-ı Hayy-i müste'âna mütevekkilen yanında mevcûd olan üç dört bin mikdârı asâkir-i nusret-eser ile mukâvemet idüp müşârün-ileyh nice nâm-dârlarıyla bizzât cenk eyleyüp inâyet-i himmetle kimini atdan yıkup baş kesüp ve kimine mecrûh eyleyüp bu esnâda mukaddemâ Diyârbekir beğlerbeğisi olan Osmân ve Erzurûm beğlerbeğisi Behrâm ve mukaddemâ Dûlkadir beğlerbeğisi olan Ahmed *dâme ikbâlihîm* dahi asâkir-i bî-şümâr ile irişüp dahve-i kübrâdan vakt-i işâyâ değin muhkem cenk olup ahır alay-ı melâhide-i makhûreye hedef-i tîr ü alef-i şemşîr itmekle gürûh-ı müttehîdîn [ve] guzât-ı nusret-âyînin hücum u hamlesine tâkat getüremeyüp kararı firâra tebdîl itmeğin ahmâl ü eskâlleri ve kôsleri ve atları ve tavârları alınup asker-i İslâm ile envâ'-ı yüz aklıkları ve mâl-ı ganâ'im ile avdet idüp beş yüzden ziyâde harbî Kızılbaş ve beş binden mütecâviz baş getirilüp asker-i İslâm'a feth ü nusret ve melâhide-i makhûreye hezîmet ve nekbet müyesser ve muktedir olduğın arz u i'lam itmeğin sen dahi cem'iyet üzre olmak emr idüp bu bâbda Aydın ve Karasi ve Menteşe ve Tekeîli ve Ankara ve Kangırı ve Karahisâr-ı Sâhib ve Sultânöni beğlerine mufassal-ı mü'ekked ahkâm-ı şerîfe yazılup sana gönderilüp cümlesi sancaklarının zü'amâ ve sipâhîleriyle senin yanına gelüp cem'iyetde olmaları bâbında emr-i celîlü'l-kadrim sâdır olup zikr olunan ümerânın her birine Âsitâne-i sa'âdetim çavuşlarından mu'accelen emr-i şerîfim irsâl olmuştur.

Buyurdum ki, aslâ te'hîr itmeyüp Kütâhya sancağına müte'allik olan zü'amâ ve sipâhîleri alaybeğleriyle kânûn üzre cebe vü cevşen ve cebelülerinle ve sâ'ir yarar âdemlerinle müretteb [ü] mükemmel ve düşman yarağı ile hâzır ve müheyyâ olup ve

yanına gelen beğlerin ve zü'amâ ve sipâhîlerinin yat u yaraları ve cebelüleri yoklayup kusûrları varsa tekâmîl etdirüp dahi münâsib gördüğün mahalde cem'iyet idüp alât-ı harb ü kıtâl ve edevât-ı cenk ü cidâl ile müheyyâ ve hâzır ve südde-i sa'âdetim tarafına müterakkıb u nâzır olasin. Anun gibi lâzım gelüp bir cânibe gitmek emrim olursa ba'zı kusûrumız dahi tekâmîl olunmadı deyü ta'allül ü bahâne itmek ihtimâli olmaya.

[221]

413

Müşârün-ileyhin kapu kethüdâsı Kaytas'a virildi.

Fî 5 Receb Sene 986

Şâm beğlerbeğine hüküm ki:

Asâkir-i nusret-şi'ârıma ilh. olduğunu arz ve i'lâm itmeğin sen dahi cem'iyet üzre olmak emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda aslâ te'hîr ü tevakkuf itmeyüp beğlerbeğiliğine müte'allik olan sancak beğilerine Şâm çavuşlarıyla mü'ekkid mektûblar gönderüp mühkem tenbîh ü te'kîd ve tefvîzi vü temdîd eylesin ki herbiri sancağında olan zü'amâ ve sipâhileri alup beğleriyle kânûn üzre ve cebe vü cevşen ve cebelülerinle ve sâ'ir yarar âdemlerinle ve Şâm sancağında olan zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr ve defter kethüdâsı ve tîmâr defterdârıyla ve bi'l-cümle müretteb ü mükemmel düşman yarağı ile müheyyâ ve hâzır ve emr-i şerîfime müterakkıb u nâzır olan anun gibi bir cânibe gitmek lâzım gelüp hükm-i hümâyûnum gönderilürse cümlenüz hâzır ve müheyyâ bulunup “ba'zı mühimmâtdan dahi görülmedi” deyü ta'allül ü bahâne itmek ihtimâli olmaya. Husûs-ı mezbûr emr-i umûrdandır. İhmâl ü müsâheleden ziyâde ihtiyât eyleyüp bu emr-i şerîfim sana ne gün varup ve senin ne gün tenbîh idüp ve ne vecihle tedârük eylediğin mu'accelen yazup dergâh-ı mu'allâma arz idesin. Ve hacc-ı şerîf umûrı dahi ehemmiyât-ı mühimmâtdandır. Şimdiden eğer deve ve sâ'ir levâzımı her ne ise tedârük eyleyüp hüccâc-ı zü'l-ibtihâcın kusûr-ı hâl ferâğ-ı bâl ile varup gelmelerine sa'y u ihtimâm idesin.

414

Berâdos beği âdemi Mustafa'ya virildi.

Fî 5 Receb Sene 986

İmâdiye hâkimine ve Lâcân beği Ömer ve Uşni sancağı beği Zeynel ve Berâdos beğlerinden Nâsır ve Halîl ve Zeyneddin ve Hasan *dâme izzühumâya* hüküm ki:

Hâlen Berâdos sancağına Âli *dâme izzühu* âdem gönderüp livâ-yı mezbûr serhade karîb olmağla anun gibi düşman cânibinden teslîm olundukda sizler varup mu'âvenet

itmeğe recâ itmekle buyurdum ki, vardukda fi'l-vâkı' düşman cânibinden müşârün-ileyh üzerine hüçûm olup size âdem ve mektûb gönderüp mu'âvenet taleb eyledikde te'hîr itmeyüp varup a'dânın def' ü ref'inde bezl-i makdûr idesin.

415

Müşârün-ileyhin beğinin kethüdâsı

Mustafa Çavuş'a virildi.

Bağdâd beğlerbeğisi Hüseyîn *dâme ikbâluhuya* hüküm ki:

Berâdos beği mektûb gönderüp kendü aşîretinden olup Mûsul sancağında tîmâr tasarruf idenler kendü ile itmek bâbında emr-i şerîfim recâ itmekde buyurdum ki, vardukda müşârün-ileyhin aşîretinden olup bi'l-fi'l Mûsul sancağında tîmâr tasarruf idenler emrim üzre sefer vâkı' oldukda tenbîh idesin ki müşârün-ileyhle ma'ân aşup "tîmârlarımız az sancakdadır" deyü ta'allül ü bahâne itmeyeler.

[222]

416

Y e v m ü ' s - S e b t , F î 9 R e c e b S e n e 9 8 6

Kapucılar Kethüdâsı'na virildi.

Bağdâd beğlerbeğine hüküm ki:

Südde-i sa'âdetime mektûb ve defter gönderüp Bağdâd kal'ası ta'mîri için kendü mâlından otuz altı bin akçe harc idüp ahkâm üzre ta'mîr ü termîm etdirdüğün ecilden hil'at-ı mezîd-i avâtîf aliyye-i şâhânem zuhûra getirüp hıla'-ı fâhiremden iki sevb hil'ât-ı hümayûn meserret-makrûn inâyet ü irsâl olunup hıdmet-i mezbûra dergâh-ı mu'allâmda kapucılar kethüdâsı olan kıdvetü'l-emâcid ve'l-ekârim câmi'ü'l-mehâmid ve'l-mekârim el-muhtass bi-mezîd-i inâyeti'l-Meliki'd-Dâ'im Kûrd *dâme mecdühu* ta'yîn olmuştur.

Buyurdum ki, hükm-i şerîfim vusûl buldukda ihsân olunan hil'at-ı mûrisü'l-behçetimizi giyüp dahi kemâ-kân dîn ü devlete müte'allik umûrda bezl-i makdûr idesin. Ve kıdvet-i ulü'l-ümerâi'l-kirâm Derne sancağı beği Kubâd *dâme izzühu* için melâhide-i makhûre ile muhkem cenk idüp kırk neferin baş kesüp gele yoldaşlıkda bulunmuşdır deyü arz u i'lâm eyledüğün ecilden mûmâ-ileyh dahi iki sevb hil'at-ı hümayûn-ı behcet-meshûn ile elyâk-ı mesâ'ü'l-eknâfımdan bir müzehheb şemşîr-i zafer-te'sîr inâyet ü irsâl olunmuşdur. Mûmâ-ileyhe istimâlet virüp mülhidîn-i dûzah-mekîn ile mahall düşdükçe gazâ ve cihâda tergîb ü irşâd idesin.

417

Bu dahi

Bağdâd kâdîsına hüküm ki:

Bağdâd beğlerbeğisi mektûb gönderüp Bağdâd kal'ası ta'mîrine kendü mâlından bir mikdâr akçe sarf u harc idüp mu'âvenet ü müzâheret eyledüğün arz u i'lâm itmekde hakkında mezîd-i inâyetim zuhûra getürüp hıla'-ı fâhiremden bir sevb hil'at hümayûnum inâyet ü irsâl olunmuştur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda ihsân olunan hil'at-ı mûrisü'l-behçetimizi giyüp dahi kemâ-kân dîn ü devlete müte'allik umûrda bezl-i makdûr idesin.

418

Bu dahi

Derne sancağı beği Kubâd Beğ'e hüküm ki:

Bağdâd beğlerbeğisi mektûb gönderüp cibilliyyetinde merkûz olan vüfûr-ı celâdet ü fart-ı şecâ'at muktezâsınca melâhide-i makhûre ile muhkem cenk eyleyüp kırk neferin başları kesilüp ve yâhûd başın ele getürülüp südde-i sa'âdetime gönderüp gene dilâverliğin ve merdâneliğin zuhûra geldiğün arz u i'lâm itmeğün hakkında eltâf u a'tâfım zuhûra getürüp elyâk-ı mesâ'ü'l-eknâfımdan bir kabza müzehheb şemşîr-i zafer-te'sîr ile hıla'-ı fâhiremden iki sevb hil'at-ı mûrisü'l-behçetimiz ihsân ü inâyet olunmuştur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda irsâl olunan hil'at-ı hümayûn meserret-makrûnı giyüp ve kılıç kuşatup dahi kemâ-kân dîn ü devlete müte'allik umûrda bezl-i makdûr ve sa'y u nâ-mahsûr idesin.

[223]

419

Yedi kıt'ası bile müşârün-ileyh

Ağa hazretleri cânibinden gelen kapucıya virildi.

Fî 9 Receb Sene 986

Diyârbekir beğlerbeğine:

Düstûr-ı mükerrem müşîr-i müfehham ilh. vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* südde-i sa'âdetime mektûb gönderüp cibilliyyetinde merkûz olan vüfûr-ı celâdet ü fart-ı şecâ'at muktezâsınca bu def'a Kızılbaş-ı bed-ma'âşdan on üç bin nefer melâhideye baş olup gelen Tokmak Sultân nâm mülhîd muhârebesinde muhkem cenk eyleyüp içlerinden ekseri alef-i tığ ve şemşîr ve ba'zı diri tutup gele dilâverliğin ve

merdâneliğin zuhûra geldiği arz u i'lâm itmekde hakkında eltâf u a'tâfım zuhûra getürüp elyâk-ı mesâ'ü'l-eknâfımdan bir müzehheb şemşîr-i zafer-te'sîr ile hila'-ı fâhiremden bir sevb hil'at-ı mûrisü'l-behçetimiz ihsân ü inâyet ve irsâl olunup hıdmet-i mezbûra dem-i hümayûnda odabaşı olan Gazanfer *zîde mecdühu* ta'yîn olunmuştur.

Buyurdum ki, hükm-i şerîfım müşârün-ileyh tarafından vusûl buldukda irsâl olunan kılıcı kuşatup ve hil'at-ı hümayûn meserret-makrûnı giyüp dahi kemâ-kân dîn ü devlete müte'allik umûrda bezl-i makdûr ve sa'y u nâ-mahsûr eyleyesin. İnşâ'a'llâhu te'âlâ min ba'd vâkı' olan hidemât-ı hümayûnda olan sa'y u ihtimâmın mukâbelesinde dahi envâ'-ı inâyât-ı aliyye-i şâhâneme mazhâr olmanız mukarrerdir. Ana göre bâb-ı ikdâm u itmâmda dakîka fevt itmeyesin.

Bir sûreti

Van beğlerbeğine; dilâverliği mukâbelesinde bir müzehheb şemşîr
ve iki sevb hil'at hıdmet-i çâşnigîr ihsân

Bir sûreti

Erzurûm beğlerbeğine; 1 kılıç, 2 sevb
hıdmeti kulağası Mehmed Ağa'ya

Bir sûreti

Rûm beğlerbeğine; 1 kılıç, 2 sevb
hıdmeti Ya'kûb Ağa'ya

Bir sûreti

Dûlkadiiriye beğlerbeğine; 1 kılıç, 2 sevb
hıdmeti Hasan Çavuş

Bir sûreti

Sâbık Mar'aş beğlerbeğisi olan
Ahmed Paşa; 1 kılıç, 1 sevb

Bir sûreti

Sâbık Diyârbekir beğlerbeğisi
Osmân Paşa'ya; 1 kılıç, 2 hil'at

Bir sûreti

Karaman beğlerbeğine;
1 kılıç, 2 hil'at

Bir sûreti

Haleb beğlerbeğine
dergâh-ı mu'allâm müteferrikalarından Mûsa
1 kılıç, 2 sevb

Bir sûreti

Vezîr Mustafa Paşa hazretlerine Mûsa'ya
1 kılıç, 3 sevb

[224]

420

Müşârün-ileyhin Selâm Çavuş'ı Hasan Çavuş'a virildi.

Fî 10 Receb Sene 986

Vezîr Mustafa Paşa'ya hüküm ki:

Südde-i sa'âdetime mektûb gönderüp asâkir-i zafer-me'âsir ile Erzurûm'dan göçüp Gürcistan'a duhûl ve Gürci'ye tâbi' kılâ'ı ve bikâ'ından ve (...) kal'a fethine meşgûl iken melâhideden Tokmak Han ve İmâm Kulı ve Kara Han ve Gence hâkimi ve bunlardan ma'adâ Kızılbaş-ı bed-ma'âşdan tokuz baş sultân sâ'ir ev-bâş ile kal'a-yı mezbûreye karîb Çâldır sahrâsı nâm mahalde asâkir-i nusret-şî'âyir ile mülâkî olup beyne's-salâteynden ahşama değin tarafeynden azîm harb ü kıtâl ve cenk ü cidâl olup âhirü'l-emr bi-inâyeti'llâhi'l-melikü'l-a'lâ anede-i ehl-i İslâm olan melâhide-i bed-fercâm ekseri alef-i şemşîr-i zafer-peyâm u hedef-i sihâm-ı hûn-âşâm olup asker-i İslâm-ı nusret-benâm muzaffer-i mansûr ve a'dâ-yı bihâm-ı mezellet-encâm münhezim ü makhûr karârı firâra tebdîl eyleyüp ele gelen melâhide-i muvahhid ve sâ'ir a'yân-ı Gürcistan mahzarunda alâ hâzihi kılıçdan geçüp ba'dehu Tiflîs nâm hisâra teveccüh ü azîmet olunduğı iş'âr olunmuş. Ol babda her ne takrîr ü beyân olunmuş ise mufassalan ma'lûm u iz'ân olunmuştur. İmdî şehir-i celâdet-mu'tâdunuzda müzmir olan vufûr-ı şecâ'at ve fart-ı şehâmetden me'mûl olan bu makûle merdânelikler idi ki, bi-hamdi'llâhi te'âlâ vücûda getürmüş. Yüzün ağ olsun.

Buyurdum ki, vusûl buldukda min ba'd dahi var kuvveti bâzûya getürüp umûr-ı dîn-i mübîn ve uğûr-ı hümayûn-ı sa'âdet-karînime müte'allik vâkı' olan husûslarda kemâ-hüve'l-me'mûl makdûrunuzu mebzûl eyleyüp beğlerbeğilere ve sâ'ir ümerâya istimâlet virüp hüsn-i ittifâk u ittihâd ile me'mûr oldukdan hidemât-ı mezbûrede mesâ'-i meşkûreyi zuhûra getürüp bi-inâyeti'llâhi te'âlâ a'dây-ı bed-râyın kahr u tedmîri ve eğer Gürcistan'a ve Şîrvân'a ve gayre tâbi' olan kılâ'ı ve bikâ'ın feth ü teshîri bâbında ve sâ'ir cumhûr-ı umûrda fırsat el virüp mahall-i iktizâ etdüğüne göre ve bi'l-cümle rey-i rezîn-i isâbet-karînin vech ü münâsib gördüğü üzre hüsn-i tedârûkle envâ'-ı yüz aklıkları tahsîline mesâ'-i cemîle ve âsâr-ı celîlinüz zuhûra gele bu mertebe bezl-i hazâ'in techîz-i asâkir-i nusret-karâyın kılınup aşup ol diyâr-ı celîlü'l-i'tibâra irsâl itmekden ensâb-ı fermân bi-inâyeti'llâhi melikü'l-müte'âl diyâr-ı Şîrvân'ı feth ü teshîr ve ol havâli rafz u ilhâddan pâk u tatyîr ve tâ'ife-i ev-bâş-ı bed-ma'âş kemâ-yenbağî kahr u tedmîr olmaktadır. Ol bâbda celle-i himmetiniz sarf olunup bezl-i mâ-hüve'l-makdûr idesin. Ve beher-hâl kışlanmak iktizâ olunur şimdiden asker-i zafer-eserin her sınıfına birer kışlayacak mahall ile lâzım olan zahîreleri tedârîği mühimmâtdan olmağın beğlerbeğiler ve sâ'ir ümerâ ve a'yân ile istişâre olunup arây-ı sâye ve efkâr-ı nâfiziniz vech ü münâsib gördüğü üzre kifâyet mikdâm zahâ'ir ile asâkir-i nusret-şî'âra birer münâsib kışlak tedârük oluna. Cenâb-ı vâhibü'l-âmâl-i celle ani't-teşbîh ve'l-misâlin me'mûldür ki hayırlar takdîr eyleyüp envâ'-ı feth ü zafer mukadder ü müyesser etmiş ola. Bu bâbda irâe-i sâ'ibe neye münker olup

lâzımü'l-arz olan kazâyâ ile sâ'ir ahvâle zafer-me'âl ü meserret-âmâlinizi ale't-tevâli i'lâmdan hâlî olmayasın.

[225]

421

Silahdârlar Ağası Rıdvân Ağa'ya hüküm ki:

Hâlâ ba'zı sipâhîler mürde kayd olunmuş ma'a-hazâ mürde kayd olunanlar yoklamada mevcûd olup hazîne ile gelüp ve ba'zı dahi hacc-ı şerîf hıdmetde iken sefere yazıldıkları i'lâm olunmağın bu husûsların aslı nedir südde-i sa'âdette ma'lûm olmak lâzım olmağın buyurdum ki, vusûl buldukda bu bâbda mukayyed olup fi'l-vâkı' defterde mürde kayd olunanlar yoklamada mevcûd olup hazîne ile gelmeğe sebep nedir ve hacc-ı şerîf ve hıdmetinde olanların da yazmanın aslı nedir mufassal yazup südde-i sa'âdetime arz idesin.

422

Rüstem Kethüdâ'ya virildi.

Diyârbekir beğlerbeğine ve defterdârına hüküm ki:

Hâlâ Van'da olan kul tâ'ifesinin yarar olup yoldaşlık eyleyenlere tevzî' için mezîd-i inâyet-i pâdişâhânemden beş yüz akçe ihsân olunmuştur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda anun gibi müşârün-ileyh tarafından zikr olunan akçe müstehak olanlara tevzî' olunup mühürlü tezkere virdükde virdüğü mühürlü tezkerelerin deftere kayd eyleyüp ana göre kıstîlerin tedârük eyleyüp mevâcibleri irsâliyesiyle ma'ân gönderesin.

423

Bu dahi

Van beğlerbeğine hüküm ki:

Hâlâ Van'da olan kul tâ'ifesinin yarar olup yoldaşlık eyleyenlere tevzî' için mezîd-i inâyet-i pâdişâhânemden beş yüz akçe ihsân olunmuştur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda irsâl olunan beş yüz akçeyi kul tâ'ifesinden yarar olup ve yoldaşlık eyleyüp müstehak olanlara tevzî' idüp tenbîh idesin. Her biri hâric yerlerde olmayup uğûr-ı hümayûna müte'allik husûslarda cân u dil ile bezl-i makdûr eyleyüp hıdmetde ve yoldaşlıkda bulunalar. İnşâ'a'llâhü'l-e'azz hıdmet ve yoldaşlık zâhir olanlara envâ'-ı ri'âyet-i pâdişâhânemle mer'î ve mürûr olmak mukarrerdir. Ana göre yat u yarakları ile terâvuhlarda dâ'imâ hâzır ve âmade olup hâric yerlere girmeyesiz.

[226]

424

Y e v m ü ' l - E r b a ' a , F î 13 [R e c e b S e n e 986]

Serdâr hazretlerinin Selâm Çavuş'u Hasan'a virildi.

F î 14 Receb Sene 986

Diyârbekir beğlerbeğine hüküm ki:

Cenâb-ı Bârî te'âlâ'nın ulüvv-i inâyeti bî-gāyetine tevekkül ü i'timâd ve sultân-ı enbiyâ aleyh-i efdalü't-tehâyânın mu'cizât-ı kesîrî'l-berekâtına tevessül ü istinâd ve çihâr-yâr-i güzîn *ırdvânu'llâhi te'âlâ aleyhim ecma'in*in ervâh-ı mukaddeselerinden isti'ânet ü istimdâd eyleyüp inşâ'a'llâhü'l-e'azz evvel-bahâr-ı huçeste-âsârda bizzât diyâr-ı şarka azîm sefer-i nusret-esere tasmîm ü niyyet ve âlî mihnetim mukarrer olmağın ol bâbda serdâr ta'yîn olunan düstûr-ı mükerrem ilh. vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu*ya kışlamak için hüküm-i hümayûnum yazılup irsâl olunmuşdur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda sen dahi bu bâbda hüsn-i tedârük ve basîret üzre olup müşârün-ileyh serdâr *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* ile istişâre eyleyüp dahi vech ü münâsib görüldüğü üzre sana ve Diyârbekir'in ümerâ ve sâ'ir asker-i zafer-eserine bir ucûzluk yerde bir münâsib kışlak ile kifâyet mikdârı hisâr tedârüğüne imkân olup ol câniblerde kışlamak müyesser olursa umûmen Diyârbekir ümerâsı ve sâ'ir asâkir ve aşâyir ile ta'yîn olunan kışlağa varup kışlayup dahi a'dâdan gaflet itmeyüp kışlanduğu yerlere cebe vü cevşen ve cebelülerinüz ile ve sâ'ir yat u yarağınız ile hâzır ve kemâl-i teyakkuz u intibâh ile düşman tarafına nâzır olup anun gibi a'dâ tarafından bir hareket olursa gâfil bulunmayup ıyâzen b'illâhi te'âlâ ırz-ı nâmûs-ı saltanata mugâyir bir vaz'-ı sudûrundan be-gāyet ihtiyât eyleyüp bi-inâyeti'llâhi te'âlâ a'dânın mazarratı def'inde cümle asker-i nusret-eser ile mecidd ü merdâne olup a'dânın kahr u tedmîrinde ve sâ'ir cumhûr-ı umûrda fırsat el virüp mahall-i iktizâ etdüğüne göre bezl-i makdûr eyleyüp envâ'-ı mesâ'î-i cemîlenüz vücûda getüresin. Şöyle ki, kışlak için bir münâsib ucûzluk yer bulunmayup ol câniblerde kışlamağa imkân yoğsa evvel-bahâr-ı huçeste-âsârda girü kemâ-kân Diyârbekir'e tâbi' olan ümerâ ve sâ'ir asâkir ve aşâyir ile yat u yarağınız ile müşârün-ileyh serdâr *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* yanına varup cem' olup vech ü münâsib gördüğü üzre hıdmetde bulunmak şartı ile yirli yirinüz varup kışlamağa icâzet vermek emr-i şerîfim olmuşdur. Bu husûs müşârün-ileyh ile müşâvere olunup ol taraflarda kışlamak lâzım gelirse emrim mücebince yerli yerinüz varup kışlayasınız. Ammâ Diyârbekir'e tâbi' olan ümerâ ve sâ'ir asâkir-i nusret-esere ve aşâyire muhkem tenbîh eylesin ki her biri evvel-bahârda yat u yarakları

ile müretteb ü mükemmel hâzır olup girü yanına cem‘ olup sen dahi anlar ile ma‘an müşârün-ileyh serdâr *edâma’llâhu te‘âlâ iclâlehu* câniblerine nâzır olup müşârün-ileyhden sana mektûb ve âdem gelüp ne zamân çıkup ve ne mahale gelmek tenbîh idilirse bilâ-te’hîr yürüyüp varup müşârün-ileyhe mülâkî olup vech ü münâsib görüldüğü üzre [227] hıdmetde ve yoldaşlıkda bulunasın. İnşâ’a’llâhü’l-e‘azz cenâb-ı celâdet-me‘âbımın dahi evvel-bahârda inân-ı azîmet ol cânibde masrûfdır. Ana göre ümerâya ve sâ’ir asâkir-i nusret-esere istimâlet virüp gazâyâ tergîb eylesin ki bu bâbda hıdmetde ve yoldaşlıkları zuhûr eyleyenlerin hakkında envâ’-ı inâyât-ı pâdişâhânemiz erzânî kılınmak mukarrerdir. Ana göre her birine bezl-i makdûr itmekde müsâra‘at idesin.

Bu dahi
Bir sûreti
Erzurûm beğlerbeğine ri‘âyet ile

Bu dahi
Bir sûreti
Karaman beğlerbeğine ri‘âyet ile

Bu dahi
Bir sûreti
Rûm beğlerbeğine ri‘âyet ile

Bu dahi
Bir sûreti
Berâdos sancağı beğlerbeğine ri‘âyet ile

Bu dahi
Bir sûreti
Haleb beğlerbeğine ri‘âyet ile

[228]

425

Mükerrer

Van beğlerbeğine hüküm ki:

El-hâletü hazihi hazret-i zü’l-celâl celle ani’t-teşbîh ve’l-misâlin ulüvv-i inâyet-i bî-gâyetine tevekkül ü i’timâd ve sultân-ı enbiyâ aleyh-i efdalü’t-tehâyânın mu‘cizât-ı kesîrî’l-berekâtına tevessül ü istinâd çihâr-yâr-i güzîn *ırdvânu’llâhi te‘âlâ aleyhim ecma’in*in ervâh-ı mukaddeselerinden istimdâd idüp inşâ’a’llâhu te‘âlâ evvel-bahâr-ı huçeste-âsârda bizzât diyâr-ı şarka sefer-i zafer-rehbere tasmîm ü niyyet âlî mihnetim mukarrer olmağın mukaddemâ diyâr-ı şarka asâkir-i nusret-şi‘âr ile irsâl olunan düstûr-ı mükerrer ilh. vezîrim Mustafa Paşa *edâma’llâhu te‘âlâ iclâlehu* yanında olan asâkir-i cerrâr-ı nusret-şi‘âr ile kıslamak bâbında fermân-ı kazâ-cereyânım sâdır olmuştur.

Buyurdum ki, vardukda sen dahi Van beğlerbeğiliğine tâbi‘ ümerâ ve alaybeğiler ve zü‘amâ ve erbâb-ı tîmâr ve neferât ile yat u yarağınız ile ve cebe vü cevşen ve cebelülerinle

cümlenüz müheyyâ ve hâzır ve a'dâ taraflarına nâzır olup anun gibi bir denkleri olursa gâfil bulunmayup ne cânibi istilâ iderse mümkün ve müyesser olduğu üzere def'-i mazarrat-ı a'dâda envâ'-ı sa'y u ikdâm idüp gaflet ile ırz u nâmûs-ı saltanata mugâyir vaz'-ı sudûrundan ihtiyât eyleyeler. Ve bi'l-cümle Van hudûdunun hıfz u hirâsetinde ve zabt u sıyâneti sana tefvîz olmuşdur. Bu husûsda hüsn-i tedbîr ü tedârük idüp gaflet ile bir mahale zarar u gezend iriştirmeyüp dâ'imâ cem'iyet ile ve yat u yarağın ile hâzır ve müheyyâ bulunup hıfz u hirâsetde mecidd ü merdâne olasın. Ve serdâr taraflarına göz kulak tutup ve a'dâ ahvâli dahi tecessüs ü tettebbu' itmekden hâlî olmayup fırsat el virüp mahall-i iktizâ etdüğüne göre vech ü münâsib görüldüğü üzere hüsn-i tedbîr ü tedârük idesin.

Müşârün-ileyhin kapu kethüdâsı Hüseyîn'e virildi.

Fî 8 Receb Sene 986

Aşağıda geçmiştir

Bir sûreti
Şehrîzol beğlerbeğine

Bir sûreti
Bağdâd beğlerbeğine

Aşağıda geçmiştir

Bir sûreti
Basra beğlerbeğine

Bir sûreti
Lahsâ beğlerbeğine

[229]

426

Selâm Çavuş'ı Hasan'a virildi.

Fî 14 Receb Sene 986

Serdâr Vezîr Mustafa Paşa'ya hüküm ki:

Cenâb-ı Hak subhânehu ve te'âlânın ulüvv-i inâyeti bî-gâyetine tevekkül ü i'timâd ve sultân-ı enbiyâ aleyh-i efdalü't-tehâyânın mu'cizât-ı kesîrü'l-berekâtına tevessül ü istinâd çihâr-yâr-i güzîn *ırdvânu'llâhi te'âlâ aleyhim ecma'in*in ervâh-ı mukaddeselerinden isti'ânet ü istimdâd eyleyüp inşâ'a'llâhü'l-e'azz evvel-bahâr-ı huçeste-âsârda diyâr-ı şarka bizzât sefer-i zafer-rehbere tasmîm ü niyyet âlî mihnetim mukarrer olmağın buyurdum ki, vusûl buldukda bu niyyet-i hayr-ı hâtimetri yanında olan beğlerbeğilere ve sâ'ir ümerâ ve a'yâna ve asâkir-i nusret-nişâneme tenbîh ve i'lân idüp ana göre her biri me'mûr oldukları hidemât-ı mezbûrede mesâ'-i meşkûreleri zuhûra getirüp ol cevânibin feth ü teshîri ve a'dânın kahr u tedmîri bâbında mecidd ü merdâne olup anun gibi kışa irişüp kışlamak lâzım oldukda vech ü münâsib görüldüğü üzere beğlerbeğilere ve sâ'ir ümerâ ve asâkir-i nusret-me'âsire birer münâsib kışlakla kifâyet mikdârı zahâ'ir tedâriğine imkân olup her

birine birer ucûzluk yer bulunursa ana göre her birine birer münâsib mahal ta'yîn eyleyüp her birine karîb yerlerde kışladup tenbîh eylesin ki herbiri kemâ-kân kışladıkları yerlerde kemâl-i teyakkuz u intibâh ile yat u yaraları ve cebe vü cevşenleri ve bi'l-cümle düşman yarağı ile ve hâzır ve âmâde olup ıyâzen b'illâhi te'âlâ kış içinde a'dâ tarafından bir hareket olursa gâfil bulunmayup her birine ale'l-fevr haber eyleyüp her biri müctemi' olup a'dânın mazarratı def'inde bezl-i makdûr ve cehd-i nâ-mahsûr kalup gaflet ile ırz u nâmûs-ı saltanata mugâyir vaz'-ı sudûrundan tamâm-ı ihtiyât üzre olalar. İnşâ'a'llâhu te'âlâ evvel-bahârda cenâb-ı celâdet-i mâyi'in dahi inân-ı azîmeti ol cânibde mutasarrıf olmak mukarrerdir. Ana göre beğlerbeğiler ve sâ'ir ümerâ ve a'yân ile istişâre eyleyüp her birine vech ü münâsib görüldüğü üzre her birine karîb kışlaklar tedârük eylemek bâbında envâ'-ı mesâ'î-i cemîlenüz zuhûra getirile. Şöyle ki ol yerlerde beğlerbeğilere ve sâ'ir asâkir-i nusret-me'âsire birer münâsib kışlak bulunmayup kışlamak müyesser olmazsa senin yanında olan bölük halkı ve yeniçeri ve Rûmili askeri ile münâsib gördüğünüz bir çayır-ı ucuzluk mahalde kışlayup beğlerbeğilere ve sâ'ir ümerâ ve asâkir-i mansûreye icâzet viresin ki her biri yirlü yerine varup kışlaya. Ama muhkem tenbîh ü te'kîd eylesin ki her biri kendüne müte'allik olan asker-i zafer-me'âsir ile yat u yaraları ile hâzır ve müheyyâ olup evvel-bahârda girü [230] yanına cem' olup vech ü münâsib görüldüğü üzre umûr-ı dîn-i mübîn ve uğûr-ı hümayûn-ı sa'âdet-karînime müte'allik cumhûr-ı umûrda bezl-i makdûr eyleyeler. İnşâ'a'llâhü'l-azîz evvel-bahârda cenâb-ı celâdet mâyi' dahi bizzât ol cânibde azîmet-i hümayûnum mukarrerdir. Ana göre bu husûsı sâ'ir umûra kıyâs eylemeyüp kemâl-i tedârükle hüsn-i tenbîh eylesin ki inşâ'a'llâhu te'âlâ bu bâbda hıdmet ve yoldaşlık zuhûr eyleyenlerin haklarında envâ'-ı inâyât-ı pâdişâhânem mebzûldür bilmiş olasın.

427

Rüstem Kethüdâ'ya virildi.

Mahmûdî Mansûr Beğ'e hüküm ki:

El-hâletü hazihi Âsitâne-i sa'âdetime arz-ı ihlâs u ubûdiyyet ve ihtisâr-ı iktisâs-ı rıkıyyet eyleyüp sadâkat u muhâlesat ile meyl ü ra'ıyyet eylediğin i'lâm olunmağın hakkında mezîd-i inâyât-ı pâdişâhâneme ve meziyyet-i râfet-şehin-şâhânem zuhûra getirüp hâssa-i hümayûnuma müte'allik hil'atlerden sana bir sevb hil'at-ı fâhire ihsân ü irsâl olup buyurdum ki, vusûl buldukda irsâl olunan hil'at-ı mûrisü'l-behçetimizi hüsn-i kabûl ve ikrâm ile ikbâl ve kemâl-i âdâb ile istikbâl eyleyüp giyüp dahi ol serhadlerde Van

beğlerbeğisi vech ü münâsib gördüğü üzre ilâ-yı dîn ve uğûr-ı hümayûn-ı devlet-karînime mütenevvi‘ husûslarda kemâl-i sadâkat ü ihlâs ile bezl-i câhidü’l-makdûr eyleyüp envâ‘-ı sa‘y u ihtimâmın zuhûra getüresin.

428

Müşârün-ileyhin kethüdâsı Gâzî’ye virildi.

Selemiye sancağı beğine hüküm ki:

Hâlâ sancağın zü‘âmâ ve sipâhîleriyle livâ-yı mezbûr muhâfazasında olmak emr idüp buyurdum ki, vardukda emrim üzre livâ-yı mezbûrın zü‘âmâ ve sipâhîleri ve yat u yarakları ile yanına getürdüp dahi kemâl-i teyakkuz u intibâh üzre olup hıfz u hirâset-i memleketde mücidd ü sâ‘î olup gaflet ile eşkıyâyı bir cânibden bir mahale zarar u gezend iriştirmekden ihtiyât üzre olasın.

[231]

429

Hasan Çavuş’a virildi.

Fî 10 Receb Sene 986

Rûm beğlerbeğisi olup Erzurûm muhâfazasında olan Mahmûd *dâme ikbâluhu* ve Trabzon sancağı beği olup Erzurûm muhâfazasında olan Ömer *dâme izzühu* ve südde-i sa‘âdetimden Erzurûm’a varınca yol üzerinde vâkı‘ olan kâdîlara hüküm ki:

Diyâr-ı şarka teveccüh iden asâkir-i nusret-eserime serdâr olan düstûr-ı mükerrer vezîrim Mustafa Paşa *edâma’llâhu te‘âlâ iclâlehu* cânibinden dergâh-ı mu‘allâm müteferrikalarından Mûsa *dâme mecdühu* südde-i sa‘âdetim çavuşlarından Hasan Çavuş *zîde kadrihu* ba‘zı mesâlih-i mühimme ile Âsitâne-i sa‘âdete gelüp edâ-yı hıdmet etdiklerinden sonra ûlâğla girü mûmâ-ileyh vezîrim *edâma’llâhu te‘âlâ iclâlehu* cânibine irsâl olunmuşlardır.

Buyurdum ki, her kangınızun taht-ı kazâna dâhil olur ise müşârün-ileyhimâyâ ve yedi nefer âdemlerine menzil bâr-gîri olan yerlerde menzil bâr-gîri olmayan yerde yolcu gözettermeyüp yerlûden birer ûlâk bâr-gîri tedârük irivirüp ber-vech-i isti‘câl gönderüp maslahat avk u te’hîr olunmakdan ziyâde hazer idesin. Ve siz ki beğlerbeği ve sancaklarına mûmâ-ileyhimâ Erzurûm’a varduklarında kifâyet mikdârı yarar âdemler tutup her ne vecihle münâsib ise mûmâ-ileyh vezîrim *edâma’llâhu te‘âlâ iclâlehuya* emîn ü sâlim irsâl ü îsâl idesin.

430

Beğ'in kethüdâsı Mustafa'ya virildi.

Van beğlerbeğine hüküm ki:

Urmi Gölü'nde ba'zı gemiler olmak lâzım olmağın hâlâ Berâdos beği Âli *dâme izzühuya* gemi yapmak fermânım olup lâkin ol gemilere üstâd mi'mârlar ve re'isler lâzım olmağın Van'dan üstâd mi'mârlar ve re'isler gönderilüp emr idüp buyurdum ki, vardukda anun gibi yed-i müşârün-ileyh cânibinden sana âdem gelüp mi'mâr ve re'isler taleb oldukda ber-vech-i isti'câl üç nefer re'is ile kifâyet mikdârı mi'mârlar irsâl idüp te'hîr ü terâhî olmakdan hazer idesin. Husûs-ı mezbûr mühimmâtındandır. İhmâl olunmakdan ihtiyât idesin.

[232]

431

Y e v m ü ' l - E h a d , F î 2 4 R e c e b S e n e 9 8 6

Müşârün-ileyhin kapu kethüdâsı Rüstem'e virildi.

Van beğlerbeğine hüküm ki:

Vilâyet-i mezbûre muhâfazasıçün bir mikdâr gönüllü tâ'ifesi yazılmak lâzım olmağın buyurdum ki, vardukda asla te'hîr itmeyüp fermân-ı celîlü'l-kadrim mücebince vilâyet-i mezbûrede mülâzemet üzre olan eli emirlülâden yarar ata ve dona kâdir üç yüz nefer kimesne intihâb idüp içlerinden istikâklarına göre on beş ve on dört ve on üç akçe ile her birine birer gün ta'yîn idüp deftere kayd etdirüp intizâm eylesin. Ama her biri yarar tuvân yiğitler olup dirlikde memnû' olanlardan ve hıdmete yaramayanlardan kimesne yazılmakdan ve hilâf-ı emr-i şerîfe on beşden ziyâde ulûfe ta'yîn olunmakdan be-gâyet hazer idesin. Eğer ol mikdâr eli emirlü mevcûd bulunmazsa ümerâsı olmayanlardan dahi vech-i meşrûh üzre yarar kimesnelardan tekâmül eylesin. Ammâ eli emirlülâden yarar yiğitler ve erlerin hâricden kimesnelere gedik verilmekden ihtiyât idesin.

432

Müşârün-ileyhin kethüdâsı Oltûzlu'ya virildi.

م

Müşârün-ileyhe hüküm ki:

Hâlâ Van'a yazılmak fermân olunan beş yüz nefer kuldân mahsûb olmak üzre sâbık Hakkâri beği olan Zeynel *dâme ulüvvühu* âdemlerinden Van kuvvetlerine ilhâk olunmak

emrim olan yetmiş neferinin hükümleri resmî ki mukarrer gedik olmağın her kime ikişer altundan üzre yüz kırk altun olur dergâh-ı mu'allâmda olmayup anda alınup südde-i sa'âdetime gönderüp kâğıd emînine teslîm itmek emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda müşârün-ileyhe müte'allik olan yetmiş neferinin resmlerinin vech-i meşrûh üzre alup bilâ-te'hîr irsâl idüp emîn-i mezbûra teslîm etdiresin.

[233]

433

Karamanlu Pîrî Çavuş'a virildi.

[Fî] 15 Şa'bân [Sene 986]

Basra beğlerbeğine hüküm ki:

Hazret-i zü'l-celâl celle ani't-teşbîh ve'l-misâlin ulüvv-i inâyet-i bî-gâyetine tevekkül ü i'timâd ve sultân-ı enbiyâ aleyh-i efdalü't-tehâyânın mu'cizât-ı kesîrû'l-berekâtına tevessül ü istinâd çihâr-yâr-i güzîn *ırdvânu'llâhi te'âlâ aleyhim ecma'in*in ervâh-ı mukaddeselerinden istimdâd idüp inşâ'a'llâhu te'âlâ evvel-bahâr-ı huçeste-âsârda bizzât diyâr-ı şarka sefer-i zafer-rehber tasmîm ü niyyet âlî mihnetim mukarrer olmağın mukaddemâ diyâr-ı şarka asâkir-i nusret-şi'âr ile irsâl olunan düstûr-ı mükerrer ilh. vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* yanında olan asâkir-i cerrâr ile kışlamak bâbında fermân-ı kazâ-cereyânım sâdır olmuştur.

Buyurdum ki, vardukda sen dahi Basra beğlerbeğiliğine tâbi' ümerâ ve alaybeğileri ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr ve neferât ile yat u yarağınız ile cebe vü cevşen ve cebelülerinle cümleünüz hâzır ve müheyyâ ve a'dâ taraflarına nâzır olup anun gibi bir hareketleri olursa gâfil bulunmayup ne cânibe istîla iderse mümkün ve müyesser olduğu üzre def'-i mazarrat-ı a'dâda envâ'-ı sa'y u ikdâm idüp gaflet ile ırz u nâmûs-ı saltanata mugâyir vaz'-ı sudûrundan ihtiyât idesin. Ve bi'l-cümle ba'zı hudûdının hıfz u hirâset ve zabt u sıyâneti sana tefvîz olmuştur. Bu husûsda hüsn-i tedbîr ü tedârük idüp gaflet ile bir mahale zarar u gezend iriştirmeyüp dâ'imâ cem'iyet ile ve yat u yarağın ile hâzır ve müheyyâ bulunup hıfz u hirâsetde mücidd ü merdâne olasın ve serdâr taraflarına göz kulak tutup a'dâ ahvâli dahi tecessüs itmekden hâlî olmayup fırsat el virüp mahall-i iktizâ etdüğüne göre vech ü münâsib görüldüğü üzre hüsn-i tedbîr ü tedârük idesin.

Kethüdâsı Rüstem'e virildi.

Fî 20 Şa'bân Sene 986

Bir sûreti
Şehrîzol Beğlerbeği'ne

Bir sûreti
Van Beğlerbeği'ne

Bu virilmeyüp sâhi sûret virildi.

Bir sûreti

Anatolî Beğlerbeği'ne

Velî Çavuş'a virildi.

Bir sûreti

Şâm Beğlerbeği'ne

[234]

434

Y e v m ü ' l - E h a d , F î 9 Ş a ' b â n S e n e 9 8 6

Müsvedde ile pâye-i serîr-i a'lâya arz olunmuştur.

Kapucî Mustafa Çavuş'a virildi.

Rûm beğlerbeğisi olup Pasin muhâfazasında olan Mahmûd Paşa'ya hüküm ki:

Asâkir-i nusret-eserime serdâr olan düstûr-ı mükerrem ilh. vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* cânibinden altmış günden ziyâdedir ki haber gelmeyüp bundan akdem dergâh-ı mu'allâm çavuşlarından Kayâ-zâde Mehmed Çavuş *zîde kadrihu* gönderilmişdi. Şimdiye değin gelmediği bâ'is nedir mukaddemâ Tiflîs kal'ası fethine mübâşeret olunur deyü arz olmuşdı. Zikr olunan Tiflîs feth olunup Şîrvân cânibine mi müteveccih olmuşlardır. İzz ü rahmet ile ma'lûm-ı şerîfim olmak lâzım ve mühim olmağın buyurdum ki, vusûl buldukda te'hîr itmeyüp müşârün-ileyh serdârın ve sâ'ir asâkir-i mansûrenin ahvâlleri nedir Tiflîs kal'ası feth olunup Şîrvân cânibine mi müteveccih olmuşlardır. Ve bi'l-fi'l ne hâlde üzreler ve Kızılbaş-ı bed-ma'aşın hareket-i bî-bereketleri ne günedir tamâm-ı ma'lûmın olduğu üzre yazup müşârün-ileyh çavuşımı almayup ale't-ta'cîl dergâh-ı mu'allâma gönderesin. Ve min ba'd dahi tettebbu' vü tecessüs hâlî olmayup vâkıf ve matlu' olduğın ahabâr-ı zamîmeyi ale't-tevâlî i'lâmdan hâlî olmayasın. Ve mezkûr Kayâ-zâde'nin bu zamâna değin gelmediğine bâ'is nedir meşkûk ü mübhem bir nesne komayup mu'accelen arz idesin.

Bu husûs için mektûb-ı şerîf dahi yazılmışdır.

435

Âhar sûret yazıldı.

Anatolî beğlerbeğine hüküm ki:

Bundan akdem beğler ile cem'iyet olmak fermânım olmuşdı. Hâlâ müşârün-ileyhim beğler ile Sivas'a varup cem'iyet üzre olmak emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda te'hîr itmeyüp mukaddemâ cem'iyete gelmeği emr olunan beğlerin henüz gelmemişi varsa mu'accelen yarar âdemler gönderüp cümlesin geldikten sonra aslâ te'hîr

itmeyüp müretteb ü mükemmel düşman yarağı ile müşârün-ileyhim beğler ile kalkup Sivas'a varup emr-i celîlü'l-kadrim mûcebince cem'iyet üzre olasin ve bu hükm-i şerîfim sana ne günde varup ve ne vecihle tedârük idüp Sivas'a ne günde teveccüh eyledüğün yazup bildiresin.

[235]

436

Kapucı Âli Çavuş'a virildi.

Rûmili beğlerbeğine hüküm ki:

Bosna sancağı beği mektûb gönderüp bundan akdem küffâr-ı hâksâr bu mertebe-i kesret ile Bosna serhadine müstevlî olup tabûr kurup memâlik-i mahrûseye zarar için geldikde gaflet üzre olmayup leyl ü nehâr asker-i İslâm kefare-i zımmînin def'-i mazarratları bâbında sa'y u ihtimâm üzre olmağla bi-inâyeti'llâhi te'âlâ zarar idemeyüp Bosna serhadi muhafazasıçün ta'yîn olunan ümerâ-yı kirâm asker-i İslâm ile ol târihde gelüp irişmedükleri ecilden bir iki kal'ayı ale'l-gafle almağın hayli asâkir-i mansûre gelüp irişmekle alınan kal'aların üzerine top ile işbu mâh-ı Receb'in yiğirmi dördüncü günü azîmet üzre olup a'dây-ı bed-râyın tabûrı perâkende olduğına alınan dîller haber virüp lâkin haserât-ı melâ'in el'ân yerlerinde beğlerbeğileri ile cem'iyet üzre olup Nemçe ve Macar keferesi perâkende olmuşlardır. Melâ'in-i hâsirînin evvel-bahârda küll-i cem'iyetleri ve dernekleri olup memâlik-i mahrûseye zarar kasdı üzre oldukların cümle alınan dîller ve kaçan uskoklar ve tutsâklar birbirine muvâffak haber virmişlerdir deyü bildirmeğın buyurdum ki, vusûl buldukda sen Filibe ve Sofya câniblerine toğrı gidüp ve mektûbınla bir yarar âdemin Bosna beğine irsâl eyleyüp dahi eğer Bosna ucundadır ve eğer küffâr-ı hâksârın serhadindedir cem'iyetleri tağıldüğünü tamâm-ı ma'lûmın olduktan sonra mufassalan südde-i sa'âdetime i'lâm eylesin ki ana göre dergâh-ı mu'allâma gelmeğe icâzet-i hümâyûnum virile.

437

Bu dahi

Bosna beğine hüküm ki:

Südde-i sa'âdetime mektûb gönderüp ilh. haber virmişlerdir deyü bildirdüğün ecilden sen kâfirden aldüğün sâ'ire ve üst kal'alara yere berâber hedm itmeğın emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda emr-i celîlü'l-kadrim mûcebince küffâr-ı hâksârdan olduğın kılâ'ı perr-i berâber hedm idüp dahi ahvâlin neye muhayyer olursa mu'accelen yazup

südde-i sa'adetime arz idesin. Sonra emrim ne vecihle sudûr iderse mûcebi ile amel eylesin.

[236]

438

Y e v m ü ' l - E h a d , F î 1 2 Ş a ' b â n S e n e 9 8 6

Anatoli beğlerbeği kapu kethüdâsı Âli Çavuş'a virildi.

Menteşe beği Hasan Beğ'e hüküm ki:

Bundan akdem sana hükm-i hümayûnum gönderilüp sancağına müte'allik alaybeği ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr ile yat u yarağın ile hâzır olup Anatoli beğlerbeğisi yanına varup cem'iyette bile olmak emrim olmuşdı. Hâlâ müşârün-ileyh Anatoli askeri ile Sivas'a çıkup cem'iyette itmek emrim olup taht-ı ülkende ba'zı suhte tâ'ifesi hareket üzere olduğu istimâ' olunup ol cevânibin muhâfazası lâzım olmağın sen elli nefer az tîmârlu sipâhîler ile sancağın muhâfazasında kalup bâkî zü'amâ ve sipâhîlerin alaybeğine koşup müşârün-ileyh *dâme ikbâluhu* yanına göndermek emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda te'hîr itmeyüp seninle muhâfazada kalan elli nefer sipâhîden mâ'adâ sancağın müte'allik olan zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı alaybeğine koşup yat u yarakları ve cebe vü cevşenleri ve cebelü ile müretteb ü mükemmel müşârün-ileyh yanına gönderesin ki varup müşârün-ileyhle Sivas'da cem'iyette bile olup vech ü münâsib görüldüğü üzere hıdmetde bulunalar ve sen muhâfaza için alıkoyduğun elli nefer sipâhîlerin ism ü resmleri ve tîmârlarının baş karyeleri ve yazı ile defter eyleyüp südde-i sa'adetime gönderesin ki, ana göre hükm-i hümayûnum virile ve mezkûrlar ile ve lâzım olursa il eri mu'âveneti ile sancağın muhâfazasında olup zuhûr eyleyen ehl-i fesâd suhte ele getirüp ol cânibden fesâd ü şenâ'atleri def' ü ref' eylemekde envâ'-ı sa'y u ikdâmın vücûda getirüp suhte ve sâ'ir ehl-i fesâddan kimesneye zarar irişdirmekden ziyâde ihrâz üzere olasın.

439

Bu dahi

Karahisâr beğine hüküm ki:

Bundan akdem sana hükm-i hümayûnum gönderilüp sancağına müte'allik olan alaybeği ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı ile yat u yarağın ile hâzır olup Anatoli beğlerbeğisi yanında cem'iyette bile hıdmetde olmak emrim olmuş idi. Ol emrim alâ-mâkân mukarrer olmağın hâlâ müşârün-ileyh Sivas'da cem'iyette olmak emrim olmuştur. Sen dahi sancağının sipâhîlerinden beğleri beş nefer sipâhiyi sancağın muhâfazasıçün alıkoyup ve

sen dahi muhâfazada kalup mâ'adâ zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı yat u yarakları ile alaybeğine koşup müşârün-ileyh yanına gönderüp cem'iyetde bile olmak emr idüp buyurdum ki, vardukda aslâ te'hîr ü terâhi itmeyüp sancağına müte'allik olan sipâhîlerden emrim mücebince yiğirmi beş nefer sipâhileri alıkoyup ve sen dahi sancağın muhâfazasıçün kalup sancağına hıfz itdirüp bâkî kalan zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı alaybeğine koşup yat u yarakları ve cebe vü cevşen ve cebelüleriyle mu'accelen çıkarup müşârün-ileyhin yanına gönderüp cem'iyetde bile olup vech ü münâsib görüldüğü üzre hıdmetde bulunalar ve sen dahi sancağın muhâfazasına mukayyed olup livâ-yı mezbûrın hıfz u hirâsetinde mücidd ü merdâne olup zuhûr eyleyen ehl-i fesâd suhte ve sâ'ir müfsidler ele getürüp lâzım olursa il eri mu'âveneti ile mazarratları def' ü ref' itmekde dakîka fevt itmeyesin.

[237]

440

Anatolî beğlerbeğisi kapu kethüdâsı Âli Çavuş'a virildi.

Tekeîli beğine hüküm ki:

Bundan akdem sana hükm-i hümayûnum gönderilüp sancağına müte'allik olan alaybeği ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr ile yat u yarağın ile hâzır olup Anatolî beğlerbeğisi yanında cem'iyetde bile hıdmetde olmak emrim olmuş idi. Ol emr-i şerîfim alâ-mâkân mukarrer olmağın hâlâ müşârün-ileyhe Sivas'da cem'iyet olmak fermân-ı şerîfim olmuşdur. Sen dahi sancağın muhâfazasıçün bir za'îmi baş ve buğ ta'yîn eyleyüp ve sancağının sipâhîlerinden otuz nefer sipâhîyi mezbûr za'îme koşup alıkonulup dahi mâ'adâ zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı yat u yarakları ile yanına alup müşârün-ileyh yanına varup cem'iyetde bile olmak emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda aslâ te'hîr itmeyüp sancağın müte'allik olan zü'amâdan emrim mücebince birini baş ve buğ ta'yîn eyleyüp otuz nefer sipâhî dahi koşup sancağın muhâfazasıçün alıkoyup sancağın hıfz itdirüp ve sen dahi bâkî kalan zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr ile yat u yarağın ile cebe vü cevşen ve cebelüleriniz ile mu'accelen çıkup müşârün-ileyh yanına varup cem'iyetde bile olup vech ü münâsib görüldüğü üzre hıdmetde olasın ve sancağın muhâfazasıçün alıkoduğın zü'amâ ve sipâhîlere mühim tenbîh eyleyesin ki sen gereği gibi basîret üzre olup livâ-yı mezbûrın hıfz u hirâsetinde mücidd ü merdâne olup zuhûr eyleyen ehl-i fesâd suhte ve sâ'ir müfsidler ele getürüp lâzım olursa il eri mu'âveneti ile mazarratları def' ü ref' itmekde dakîka fevt eylemeyesin.

Bu dahi

Bir sûreti

Bu dahi

Bir sûreti

Aydın beğine

Kangırı beğine

Bu dahi

Bu dahi

Bir sûreti

Livâ-yı

Ankara beğine

Sultânöni

Bu dahi

Livâ-yı

Karesi

[238]

441

Bu dahi

Anatoli Beğlerbeği'ne hüküm ki:

Bundan akdem sana hükm-i hümayûnum gönderilüp beğlerbeğiliğine müte'allik olan ümerâ ve asâkir ile Karahisâr kurbında cem'iyetde olmak fermânım olmuş idi. Ba'zısı Sivas'a varup bir münâsib mahalde cem'iyetde olmak emrim olmağın Kütahya ve Aydın ve Karahisâr ve Tekeîli ve Menteşe sancaklarında ba'zı ehl-i fesâd suhte zuhûr eyleyüp fesâd ü şenâ'at eyledükleri i'lâm olduğu ecilden muhâfazası lâzım olmağın Aydın beğine bir za'îm ile otuz nefer sipâhî ve Tekeîli beğine bir za'îm ile otuz nefer sipâhî sancakları muhâfazasıçün alıkoyulup kendüleri sancaklarının bâkî zü'amâ ve sipâhîleri ile seninle bile cem'iyetde olmak Karahisâr beği Husrev *dâme izzühu* yigirmi beş nefer sipâhî ile ve Menteşe beği Hasan *dâme izzühu* elli nefer sipâhî ile kendüleri sancakları muhâfazasında kalup sancaklarına müte'allik bâkî zü'amâ ve sipâhîyi alaybeğine koşup senin yanına varup cem'iyetde bile olmak bâbında ahkâm-ı şerîfe yazılup irsâl olmuştur. Kütâhya sancağının dahi hıfz u hirâseti lâzım olmağın bir za'îmi baş ve buğ ta'yîn eyleyüp ve kırk nefer sipâhî ile muhâfazasıçün koşup alıkomak emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda emrim mücebince sen dahi Kütâhya sancağı muhâfazasıçün kırk nefer sipâhî alıkoyulup ve bir nefer za'îmi mezkûrlara baş ve buğ ta'yîn eyleyüp Kütâhya sancağını hıfz u hirâset eyleyüp tenbîh eylesin ki zuhûr eyleyen ehl-i fesâd suhtesını ele götürüp lâzım olursa il eri mu'âveneti ile ehl-i fesâdın üzerine varup ehl-i fesâdı ele getürmeği sa'y eyleyüp kimesneye zarar u gezend iriştirmeyeler ve sen Kütâhya sancağının bâkî zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı yanına alup ve zikr olunan ümerânın sancaklarına müte'allik olan zü'amâ ve erbâb-ı tîmârından muhâfazaya kalanlardan mâ'adâsı ile ve Menteşe ve Karahisâr alaybeğilerinin muhâfazada kalan sipâhîlerinden mâ'adâsı ile yanına getürdüp fermân-ı

şerîfim mücebince sâ'ir Anadolu'ya müte'allik ümerâ ve asâkir ile me'mûr olduğın mahale varup cem'iiyetde olasin.

442

Yayabaşı Hasan Çavuş'a virildi.

Fî 17 Şa'bân

Anadolu beğlerbeğine hüküm ki:

Bu def'a fermân olunan sefere seninle bile ta'yîn olunan asâkire kadîmden olagelen âdet ve kânûn üzre beğlerbeğiliğine tâbi' kâdîlıklardan orducı ihrâc olunmak lâzım olmağın buyurdum ki, vardukda Kütâhya ve Ankara ve Karahisâr'dan iki kasab ve dört itmekçi ve iki başçı ve iki bakkâl ve bir çûkacı ve bir attâr ve iki sarâc iki papuççu ve iki mermerci ve iki derzi ve iki gazzâz ve iki berber ve iki hallâc ve bir ta'mîrci ve iki na'l-bend ve dört arabacı ve bir çakırcı ve iki müytâb ve iki semerci ve iki eskici ve bir başçı ve bir kılıççı cem'i otuz dört nefer olur. Zikr olunan kâdîlıklardan olageldüğü üzre zikr olunan şehri ber-vech-i adâlet tahamülüne göre tevzî' ü ta'yîn ve defter idüp dahi her birine zana'atlarına lâzım olan havâicden eyle mu'accelen ihrac idüp orduya gönderesin ve emrim üzre her şehirden ta'yîn olunup ihrâc olunan orduları ale'l-esâme yazdırup defter etdirüp defterin bir sûretini alup ana göre ve taht-ı kazânda toplayasın.

[239]

443

Y e v m ü ' l - E r b a ' a , F î 20 Ş a ' b â n S e n e 986

Beşîr Çavuş'a virildi.

Fî't-târihi'l-mezbûr

Van beğlerbeğine hüküm ki:

Düstûr-ı mükerrerem ilâ-ahiri serdâr vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* asâkir-i mansûre ile Şîrvân cânibine müteveccih olalı hayli zamân geçüp asâkir-i nusret-şi'ârımız henüz bir cânibe vâsıl olmayup bi'l-fi'l ne mahalde olup ve nice olmuşlardır. Ahvâlleri nedir ma'lûm olmamağın buyurdum ki, vusûl buldukda bu bâbda gereği gibi mukayyed olup ol taraflara irsâl olunan asâkir-i mansûreden ne haber alınır şimdiden ol cânibden câsûs gelmiş midir ne dirler bi'l-fi'l Şîrvân'da mıdır yohsa âhar yerde midir nicedir ol taraftan âdem geldi mi ahvâlleri nedir ve Kızılbaş tarafından dahi ne makûle ahbâra vâkıf oldın askerleri ve memleketleri içinde ne söylenür fikr-i kâsd ve hayâl-i kâsidleri nedir zamîme ile tamâm-ı ma'lûm irişüp dahi vâkıf olduğın ahbâr-ı

zamîmeyi ale't-ta'cîl mufassal yazup südde-i sa'âdetime irsâl eylemek bâbında envâ'-ı mesâ'î-i cemîlen vücûda getüresin. Ve min ba'd yarar câsûslar tedârük idüp asâkir-i mansûre ve Kızılbaş taraflarına gönderüp tarafeynin ahvâl u etvârını tettebbu' eyleyüp eğer asâkir-i nusret-eser ahvâlidir ve eğer Kızılbaş-ı bed-ma'âşın fikr ü tedâriğidir. Tamâm-ı ma'lûm irişüp i'lâm itmeyince olasin. Husûs-ı mezbûr ziyâde mühimmâtındandır. İhmâl ü müsâheleden taviyyet-i ihtiyât idesin. Asâkir-i mansûrenin ahvâli ve Kızılbaş-ı bed-ma'âşın fikr ü tedâriği ne olduğu tecessüs olunup Âsitâne-i sa'âdetime beher-hâl bu def'a vâkıf olduğın ahbârı i'lâm itmeyince olasin.

Yeniçeri kethüdâsı karındâşı

Bu dahi Âli Çavuş'a virildi.

Âli Çavuş'a virildi.

Bir sûreti

Fî't-târihi'l-mezbûr

Şehrizol Beğlerbeği'ne yazıldı.

Bir sûreti

Bağdâd Beğlerbeği'ne yazıldı.

[240]

444

Tekeoğlu Mustafa Çavuş'a virildi.

Fî't-târihi'l-mezbûr

Sivas beğlerbeğisi olup Pasin muhafazasında olan Mahmûd Paşa'ya hüküm ki:

Hâlâ düstûr-ı mükerrerem ilh. serdâr vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* asâkir-i mansûre ile Şîrvân cânibine müteveccih olalı hayli zamân geçüp asâkir-i nusret-şi'ârdan henüz bir haber vâsıl olmayup bi'l-fi'l ne mahalde olup ve nice olmuşlardır ahvâlleri nedir südde-i sa'âdetime ma'lûm olmak lâzım olmağın buyurdum ki, vusûl buldukda bu bâbda gereği gibi mukayyed olup ol cânibe giden asâkir-i mansûreden ne haber alınur ol cânibden kimesne geldiği ve sâbika gönderilen çavuşlar asâkir-i mansûreye varup vâsıl oldılar mı nice olmuşlardır câsûslar gelmiş midir ne dirler müşârün-ileyh serdâr *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* asâkir-i nusret-şi'âr ile bi'l-fi'l Şîrvân'da mıdır nerededir ahvâlleri nedir ve Kızılbaş tarafından dahi ne makûle ahbâra vâkıf oldın aralarında ne söylenür fikr ü kasd ve hayâl-i kâsidleri nedir sahîhi ile tamâm-ı ma'lûm irişüp dahi vâkıf olduğın ahbâr-ı zamîmeyi ale't-ta'cîl mufassal yazup südde-i sa'âdetime i'lâm itmek bâbında envâ'-ı mesâ'î-i cemîlen vücûda getüresin. Ve min ba'd yarar câsûslar tedârük idüp asâkir-i mansûrenin ahvâli ve Kızılbaş-ı ev-bâşın fikr ü tedâriğini tettebbu' vü tecessüs eyleyüp tamâm-ı ma'lûm irişüp i'lâm itmeyince olasin. Husûs-ı mezbûrın i'lâmı dahi

mukaddemden uhdene lâzım olan umûrdan iken niçün ihmâl olundu. Beher-hâl bu def'a isti'câl üzre vâkıf olduğın ahbârı i'lâm itmeyince olası.

445

Bu dahi

Erzurûm'da mâl defterdârı olan Ahmed'e hüküm ki:

Hâlâ Erzurûm'da zahîre bulunur mı nicedir sonra gönderilen zahîre ve nüzü'l nerededir ne mahalde hıfz olmuşdur ve ne mikdârdır südde-i sa'âdetime ma'lûm olmak lâzım olmağın buyurdum ki, vusûl buldukda bu bâbda mukayyed olup bi'l-fi'l Erzurûm'da zahîre bulunur mı zahâ'ir ahvâli nicedir ve farkı var mıdır narh husûsı nicedir arpa ve buğday kîlesi kaç akçeyedir ve sonra gönderilen zahîre ve nüzü'l ne mahalde hıfz olmuşdur ve ne mikdârdır ve bi'l-fi'l narh nedir sıhhat ile mufassal u meşrûh yazup ale't-ta'cîl südde-i sa'âdetime i'lâm itmeyince olası.

Bu dahi

Bir sûreti

Erzurûm kâdîsına yazıldı.

Bu minvâl üzre müşârün-ileyhimâya mektûblar yazılmışdır.

Mezbûr Çavuş'a virildi.

[241]

446

Mustafa Çavuş'a virildi.

Fî 20 Şa'bân Sene 986

Tekeîli beğine hüküm ki:

Bundan akdem sana hükm-i hümayûnum gönderilüp sancağının muhâfazasıçün bir za'ım otuz nefer sipâhî ta'yîn eyleyüp mâ'adâ sancağın müte'allik olan alaybeği ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr ile Anadolu beğlerbeğisi Ca'fer *dâme ikbâluhu* yanına varup Sivas'da cem'iyetde bile olası deyü fermân-ı şerîfim olmuş idi. Hâlâ Erzurûm muhâfazasında mühimmâtından olmağın müşârün-ileyh Erzurûm'a varup muhâfazada olmak fermân-ı şerîfim olmuşdur. Sen dahi mu'accelen çıkup müşârün-ileyh yanına varmak emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda aslâ bir an bir sâ'at te'hîr ü terâhî itmeyüp sancağın muhâfazasıçün otuz nefer sipâhî ile bir zü'amâyı alıkoyup mâ'adâ sancağın müte'allik olan alaybeği ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr ile emrim üzre mu'accelen çıkup müşârün-ileyh

yanına varup dahi müşârün-ileyh Erzurûm'da cem'iyetde bile olup vech ü münâsib görüldüğü üzre hıdmetde dakıka fevt itmeyesin.

Bu dahi
Bir sûreti
Sultânöni beğine

Bu dahi
Bir sûreti
Karesi beğine

Bu dahi
Bir sûreti
Aydın beğine

Bu dahi
Bir sûreti
Kângırı beğine

Bu dahi
Bir sûreti
Ankara beğine

447

Bu dahi

Kütâhya kâdîsına hüküm ki:

Hâlâ Anadolu beğlerbeğisi Ca'fer *dâme ikbâluhu* sefer-i zafer-esere fermân olunup Kütâhya şehrinin muhâfazası lâzım ve mühim olmağın Kütâhya kal'asının mustahfızları hâriç yerlerde intizâm olunmayup şehir muhâfazasında olmak emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda Kütâhya kal'asının mustahfızları hâric yerlerde intizâm etdirmeyüp leyl ü nehâr şehir muhâfazasında olup bâb-ı muhâfazada dakıka fevt etdirmeyesin.

[242]

448

Bu dahi

Anadolu beğlerbeğine hüküm ki:

Bundan akdem sana hükm-i hümayûnum gönderilüp Teke ve Sultânöni ve Karasi ve Aydın ve Kângırı Ankara sancakları beğleriyle ve Menteşe ve Karahisâr-ı Sâhib sancaklarının alaybeğileri zü'amâ ve erbâb-ı tîmârlarıyla Sivas'a varup cem'iyet üzre olmak fermân-ı şerîfim olmuş idi. Hâlâ Van Beğlerbeğisi Husrev *dâme ikbâluhu* südde-i sa'âdetime mektûb gönderüp asâkir-i mansûre Şîrvân'a dâhil olacak esnâda Kür suyu üzerine Emîr Han beğleri bin melâhide ile mukâbele idüp azîm muhârebe olup bi-inâyeti'llâh-i te'alâ a'dâ makhûr u münhezim olup asker-i nusret-eser muzaffer u mensûr Şîrvân'a duhûl eyledüğünü bildirüp vilâyet-i Erzurûm muhâfazası lâzım ve mühim olmağın

bu bâbda Şâm beğlerbeğisi Hasan *dâme ikbâluhuya* dahi hükm-i hümayûnum yazılup Erzurûm muhâfazasına mu‘accelen çıkup gene fermân-ı şerîfim olup sen dahi varup muhâfazada bile olmak mühimmâtdan olmağın seninle cem‘iyyete me‘mûr olan beğler ile ve sâbika sancağı muhâfazasıçün alıkonmak emrim olan Karahisâr-ı Sâhib beği Husrev *dâme izzûhu* seninle bile cem‘iyyete bile varmak emrim olup ol bâbda müşârün-ileyh ve sâ’ir ümerâya tekrâr ahkâm-ı şerîfe yazılup irsâl olunmağın buyurdum ki, vusûl buldukda aslâ te’hîr ü terâhî itmeyüp seninle cem‘iyyete me‘mûr olan Karahisâr-ı sâhibi ve sâ’ir ümerâ ve zü’amâ ve erbâb-ı tîmârı mu‘accelen yanına getürdüp dahi ale’t-ta‘cîl yat u yarağınız ile müretteb ü mükemmel çıkup Erzurûm cânibine teveccüh eyleyüp varup anda olan beğlerbeğiler ve ümerâ ve sâ’ir asâkir-i nusret-eser ile cem‘iyyetde bile olup vech ü münâsib görüldüğü üzre hüsn-i ittîfâk u ittihâd ile memleketin hıfz u hirâsetinde ve re‘âyâ ve berâyânın zabt ve sıyânetinde mücidd ü merdâne olup gaflet ile ıyâzen b’illâh-i te‘alâ a‘dâdan bir mahale zarar u gezend iriştirmeyüp bâb-ı muhâfazada envâ‘-ı mesâ‘î-i cemîlen vücûda getüresin ve şimdîyedek cem‘iyyete me‘mûr olan ümerâ ve zü’amâ ve erbâb-ı tîmârdan cem‘iyyete kimler geldi ve kimler gelmedi yoklayup ism ü resmleri ile yazup bildirsin.

449

Bu dahi

Karahisâr-ı Sâhib’ine hüküm ki:

Bundan akdem sana hükm-i hümayûnum gönderilüp sancağın sipâhîlerinden beğleri beş nefer sipâhî ile sancağın muhâfazasında kalup mâ‘adâ sipâhîleri alaybeğine koşup Anadolu beğlerbeğisi yanına gönderüp Sivas’da muhâfazada olmak emrim olmuş idi. Hâlâ Erzurûm muhâfazası mühimmâtdan olmağın müşârün-ileyh Erzurûm’a varup muhâfaza üzre olmak fermân-ı şerîfim olmuştur. Sen dahi mu‘accelen çıkup müşârün-ileyh yanına varup emr idüp buyurdum ki, vardukda aslâ te’hîr itmeyüp sancağın muhâfazasıçün otuz nefer sipâhî ile bir rencberi alıkoyup mâ‘adâ sancağına müte‘allik alaybeği ve zü’amâ ve erbâb-ı tîmârıyla emrim üzre müşârün-ileyh yanına muhâfazaya varup hıdmetde dakîka fevt itmeyesin.

[243]

450

Bu dahi

Menteşe sancağı beğine hüküm ki:

Bundan akdem sana hükm-i hümayûnum gönderilüp sancağın müte'allik olan sipâhilerden elli nefer sipâhî ile sancağın muhâfazasında kalup mâ'adâ sancağıyla müte'allik olan zü'amâ ve erbâb-ı tîmârî alaybeğine koşup Anadolu beğlerbeğisi yanına gönderüp Sivas'da cem'iyetde bile olmak fermân-ı şerîfim olmuş idi. Hâlâ Erzurûm muhâfazası mühimmâtdan olmağın fermân-ı şerîf-i sâbıkım mücebine sen sancağın muhâfazasıçün elli nefer sipâhî ile kalup anlardan mâ'adâ sancağına müte'allik olan zü'amâ ve erbâb-ı tîmârî alaybeğine koşup Erzurûm muhâfazası mühimmâtı içün müşârün-ileyh yanında cem'iyetde bile olmak emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda aslâ te'hîr ü terâhi itmeyüp sancağın müte'allik olan sipâhîden elli nefer ile sancağın muhâfazasına koyup bâkî kalan zü'amâ ve erbâb-ı tîmârî ale't-ta'cîl ihrâc eyleyüp yat u yarakları ile müşârün-ileyh yanına gönderesin ki müşârün-ileyh Erzurûm'a bile varup vech ü münâsib görüldüğü üzre muhâfazada bile olalar. Husûs-ı mezbûr mühimmâtdandır. İhmâl ü müsâheleden hazer idesin ve bu hükm-i şerîfim sana ne gün varup ve sancağın sipâhîlerini sen ne gün ihrâc eyleyüp gönderdiğin yazup bildirsin.

451

Bu dahi

Sâbık Temeşvar beğlerbeğisi olan Ca'fer Paşa'ya hüküm ki:

Bundan akdem sana sefer-i hümayûna hâzır olasın deyü fermân-ı şerîfim olmuş idi. Hâlâ Şâm beğlerbeğisi olan Hasan *dâme ikbâluhu* Erzurûm taraflarına sefer fermân olunup Şâm'ın muhâfazası mühimmâtdan olmağın sen yanında olan âdemlerinle mu'accelen çıkup Şâm'a muhâfazaya gitmek emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda aslâ te'hîr ü terâhi itmeyüp yanında olan âdemlerinle yat u yarağınız ile müretteb ü mükemmel mu'accelen çıkup Şâm'a teveccüh eyleyüp varup vech ü münâsib görüldüğü üzre Şâm muhâfazasında olup zabt u hirâset-i memleket ve zabt u sıyânet-i ra'yyet ve tevkîd ü teksîr envâl-i mîr-i dîn ve tertîb ü tekmîl umûr-ı hacda mücidd ü merdâne olup envâ'-ı mesâ'î-i cemîlen vücûda getüresin ki hüccâc-ı zü'l-ibtihâcın kâfilesi Şâm-ı Şerîf'den ihrâc olunup irsâl olunacak zamânı karîb olmuşdur. Mahall kalmalu olmaya.

[244]

452

Bu dahi

Şâm defterdârına hüküm ki:

Hâlâ Şâm beğlerbeğisi olan Hasan *dâme ikbâluhuya* sefer-i hümayûn fermân olunup Şâm muhâfazasıçün sâbık Temeşvâr beğlerbeğisi olan Ca'fer *dâme ikbâluhuya* fermân-ı şerîfim olmuştur. Müşârün-ileyh *dâme ikbâluhu* Şâm-ı Şerîf'e varup vâsıl olunca memleket zabtına ve tahsîl-i mâla ve umûr-ı haccı kemâ-kân sen Şâm kâdîsı olan Mevlânâ *zîdet fezâ'ilihu* ile görmek fermânım olup bu bâbda mûmâ-ileyh Şâm kâdîsına dahi mufassalan hükm-i hümayûnum irsâl olunmuştur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda müşârün-ileyh Ca'fer *dâme ikbâluhu* Şâm'a varup vâsıl olunca mûmâ-ileyh kâdîsı ile hüsn-i ittifâk u ittihâd ile memleketinin zabt u hıfz ve tahsîl-i emvâl-i mîr-i dîn ve hüccâcın umûrî tedârükine mukayyed olup aslâ bir husûsda kusûr ve noksân komayup olagelen âdet ü kânûn üzre umûr-ı haccı tertîb ü tekmîl eyleyüp hazînedan lâzım olan masrafı görüp vaktiyle irsâline sa'y u ikdâmın vücûda getüresin.

Bu dahi

Bir sûreti

Şâm kâdîsına yazıldı.

453

Bu dahi

Şâm beğlerbeğine hüküm ki:

Bundan akdem sana hükm-i hümayûnum gönderilüp beğlerbeğiliğine müte'allik olan asker-i zafer-eser ile sefere hâzır olmak emrim olmuş idi. Hâlâ Van beğlerbeğisi Husrev *dâme ikbâluhu* cânibinden mektûb gelüp asâkir-i mansûre Şîrvân'a dâhil olacak esnâda iken Kür suyu üzerine Emîr Han yiğirmi bin melâhide ile mukâbele olup azîm muhârebe idüp bi-inâyeti'llâhi te'âlâ a'dâ münhezim ve asâkir-i mansûre muzaffer vilâyet-i Şîrvân'a duhûl eyledükleri bildirüp vilâyet-i Erzurûm'un muhâfazasına lâzım olmağın Şâm muhâfazasıçün sâbık Temeşvar beğlerbeğisi olan Ca'fer *dâme ikbâluhu* ta'yîn olunup sen mu'accelen Erzurûm muhâfazasına varmak emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda Şâm'ın zü'amâ ve sipâhîsinin yararısından üç yüz nefer yarar za'îm ve sipâhiyi ve Safed beği Ömer *dâme izzühu* ile münâsib gördüğün Şâm ümerâsından birini dahi yanına alup ve üç yüz nefer yarar yeniçeri ağası ve yâhûd kethüdâ ile ma'ân yanına getürdüp yat u yarağınız ile mu'accelen çıkup Erzurûm cânibine müteveccih olup vech ü münâsib görüldüğü üzre muhâfazada olasin.

Bu dahi

Umûr-ı haccın tedârîği Şâm defterdârı olan Husrev *dâme ulüvvühu* ve Şâm kâdîsı olan Mevlânâ []* fermân olunmuştur. Sen muhâfaza için ta'yîn olunan Ca'fer *dâme ikbâluhu*ya tevakkuf itmeyüp hemân fermân olunan mikdârı asker-i nusret-eser ile çıkup Erzurûm'a irişmek ardınca ola. Sen ve Safed sancağı beği Ömer *dâme izzühu* seninle ma'ân alup gitmek mukarrer olmağın Safed muhâfazasıçün yarar âdem nasb eyleyüp livâyı mezbûrı onat hıfz etdiresin.

454

Bu dahi

Şâm defterdârına hüküm ki:

Şâm yeniçerilerinden Şâm beğlerbeğisi ile Erzurûm muhâfazasına irsâl olunan yeniçerilerin altı aylık mevâcibini tedârük idüp bile göndermek emr idüp buyurdum ki, vardukda aslâ te'hîr itmeyüp emrim mu'cebince Erzurûm muhâfazasına ta'yîn olunup giden yeniçeri tâ'ifesinin altı aylık mevâcibini ale't-ta'cîl tedârük idüp müşârün-ileyh ile bile irsâl eylesin ki, mevâcibi müzâyaka çekmelü olmayalar. Husûs-ı mezbûr ziyâde mühimdir. İhmâl ü müsâheleden ziyâde ihrâz idesin.

455

Bu dahi

Mısır beğlerbeğine hüküm ki:

Hâlâ Erzurûm muhâfazası mühimmâtdan olmağın Şâm beğlerbeğisi Hasan *dâme ikbâluhu* Şâm'ın üç yüz nefer yeniçerisiyle ve ba'zı asâkir ile Erzurûm muhâfazasına irsâl olunup Şâm'ın muhâfazası dahi lâzım olmağın Mısır kullarından altı yüz nefer yarar âdem yazup Çerâkise ağasını baş ve buğ ta'yîn eyleyüp Şâm'a muhâfaza için irsâl itmek emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda aslâ te'hîr ü terâhî itmeyüp Şâm-ı Şerîf muhâfazasıçün emrim üze altı yüz nefer yarar kul yazup müşârün-ileyh ağası baş ve buğ ta'yîn eyleyüp altı yüz nefer kulu koşup ber-vech-i isti'câl muhâfaza için Şâm'a gönderesin ki, Şâm'a varup muhâfaza için ta'yîn olunan sâbık Temeşvâr beğlerbeğisi Ca'fer *dâme ikbâluhu* vech ü münâsib gördüğü üze muhâfaza hıdmetinde olasın. Husûs-ı mezbûr mühimmâtdandır. İhmâl itmeyüp fermân olunan mikdârı ale't-tacîl yazup göndermek ardınca olasın.

[246]

* Burada bir kelime yazılacak kadar boşluk bırakılmıştır (فرمان اولنمشد).

(... مولانا)

456

Y e v m ü ' s - S e l â s e , F î 3 R a m a z â n ü ' l - m ü b â r e k S e n e 9 8 6

Müsveddeleri beyaz olup pâye-i serîr-i a'lâya
 arz olundukdan sonra yedi kıt'ası bile kırmızı atlas kîse ve gümüş
 kozalâklar ile bağlanup Elkâs Muslı Mustafa Çavuş'a virildi.
 Fî't-târihi'l-mezbûr

Kûmuk hâkimi Ulû Şemhâl'e nâme-i hümayûn ki

Bundan akdem size nâme-i hümayûn-ı meserret-makrûnumuz irsâl olunup diyâr-ı şarka mücemmi' olan Rafz u melâhidenin kahr u tedmîri ve memleket ve vilâyetlerinin feth ü teshîri ve bi'l-cümle ol fırka-i dâllenin istisâl-i niyyet ile asâkir-i nusret-şi'ârımızdan bir mikdâr asâkir-i cerrâr-ı zafer-âsârımıza vüzerâ-yı sâ'ib-ârâımızdan düstûr-ı mükerrem vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* serdâr ta'yîn olunup Şîrvân cânibine irsâl kılınup ve anlardan mâ'adâ Tatar hânı cenâb-ı emâret-me'âb eyâlet-nisâb Mehmed Girây Han *dâmet me'âliye* tarafından dahi karındâşları Âdil Girây Mirza *dâme ulüvvühu* ile evlâd-ı emcâdından oğlu Âdil Girây *dâme ulüvvühu* nice mirzalar ile ve asâkir-i Tatar-ı sabâ-reftârla koşup kifâyet mikdârı esb ü yarak ile Demürkapu'dan irsâl olundukları ecilden seni dahi kadîmü'l-eyyâmdan atabe-i ulyâmıza sadâkat ü ihlâs ile intisâb u iktisâs etmiş kadîmi dostumuz olduğunuz ecilden sana tâbi' olan ümerâ ve mirzalar ve sâ'ir ecnâd-ı şecâ'at-nihâd ile bu gazâ vü cihâda hâzır ve âmâde olup müşârün-ileyh Âdil Girây *dâmet me'âliye* ile ma'an bizzât mı varılır yohsa siz dahi bir cânibden mustakilen teveccüh itmek mi münâsibdir müşârün-ileyh serdâr olan vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* ile ve Âdil Girây *dâme ulüvvühu* ile haberleşüp vech ü münâsib olduğu üzre bi-inâyeti'llâhi'l-mülkü'l-kadr vilâyet-i Şîrvân'ı feth ü teshîr ve ol tâ'ifenin kahr u tedmîri bâbında mesâ'î-i cemîlenüz zuhûra getürüle deyü iş'âr olmuş idi. Ol fermân-ı kazâ-cereyânımız alâ-mâkân mukarrer olmağın el-hâletü hâzihi fermân-ı şerîfimiz üzre müşârün-ileyh serdâr *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* asâkir-i nusret-nişârı ile bi-inâyeti'llâhi te'âlâ Şîrvân'a dâhil oldukları i'lâm olmağın gerekdir ki nâme-i hümayûn-ı izzet-makrûnumuz vusûl buldukda sen dahi Âsitâne-i devlet-âşiyânemize olan sadâkat u ihlâsınız müsted'âsınca sâbika-i iş'âr olduğu üzre nihâd-ı necâbet-mu'tâdunuzda olan gayret-i dîn-i mübîn ve lâzıme-i sıyânet-i nâmûs-ı şer'î seyyidü'l-mürselîn *salavâtu'llâhi aleyhi ve sellem* zuhûra getürüp ol kadem dalâlet-bünyânım vücûd-ı habâset-âlûdları safha-i hâkden muhavver nâ-bûd itmek bâbında eğer asker-i İslâm'a zahîre tedâriğinde ve eğer sâ'ir lâzım olan husûslara vech ü münâsib olduğu üzre mu'âvenet ü müzâheret itmekde

envâ'-ı mesâ'î-i cemîle ve esnâf-ı ânâr-ı celîlinüz zuhûra getüresin ki inşâ'a'llâhu te'âlâ vukû' olan hidemât-ı mezbûrenüz zâyî' olmayup inâyât-ı mevkûreme mazhar olursun.

[247]

Bir sûreti

Avâr hâkimi Nûsâl *dâmet me'âliyhuya*

Bir sûreti

Kaytâk hâkimi Usımî *dâmet me'âliyhuya*

Bir sûreti

Tumân hâkimi Tükî *dâmet me'âliyhuya*

Bir sûreti

Burgün hâkimi Tapmâs *dâmet me'âliyhuya*

Bir sûreti

Tâbesarân hâkimi Ma'sûm
dâmet me'âliyhuya

Bir sûreti

Tâbeserân hâkimi Gâzî
dâmet me'âliyhuya

457

Bu dahi beyaz okunup ba'dehu atlas kîse ve gümüş kozalâk
ile bağlanup mezbûr çavuşa virildi.

Tatar hânı Mehmed Girây Han hazretlerine nâme-i hümayûn ki

Bundan akdem asker-i İslâm-ı nusret-fercâm ile yukaru cânibe irsâl olunan düstûr-ı mükerrerem vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* Şîrvân'a duhûl eylediği muhakkak olup lâkin vilâyetin feth ü teshîri ne vecihle müyesser olup ahvâl-i asâkir-i nusret-eser nice olduğu hayli zamândan berü haberi gelmeyüp ve karındaşınız halefû'l-ülû'l-ümerâi'l-a'zâm Âdil Girây *dâme ulüvvühu* dahi asker-i Tatar-ı zafer-şi'âr ile ol taraftan gitdiği haberi gelmiş idi. Amâ anlar dahi Demürkapu'dan Şîrvân'a varup dâhil olmuşlar mıdır nice olmuşlardır bi'l-fi'l ne mahalde oldukları henüz haber alınmamak zamîme üzre size ne vâsıl olmuşsa atabe-i âlem-penâhımıza i'lâm olunmasıçün dergâh-ı mu'allâm çavuşlarından Mustafa *zîde kadrihu* ûlâğla irsâl olunmuşdur.

Gerekdir ki, nâme-i hümayûn-ı meserret-makrûnumuz varup vusûl buldukda kadîmü'z-zamândan âsitân-ı devlet âşiyân u dîd-mân-ı adâlet-ünvânımız ile olan vüfûr-ı hamîyyet ihlâs-ı nişân ve fart-ı meveddet-i ihtisâs-nişânınız müsted'âsınca şimdiye dek asâkir İslâm nusret-âsar ve müşârün-ileyh serdâr *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehudan* ve eğer asker-i Tatar-ı zafer-şi'ârdan sıhhat üzre bir haber alınmışsa mûmâ-ileyh çavuş ile ber-vech-i isti'câl irsâl kılınup eğer henüz dahi zamîme ile bir haber alınmamışsa ale't-ta'cîl kendü cânibinden yarar âdemler [248] gönderüp asker-i Tatar-ı zafer-eser ne mahalde olup Şîrvân'a dâhil olmuşlar mıdır ve dâhil oldukları takdîrde serdâra mülâkî oldular mı

ahvâlleri neye müncer olmuşdur ve Serdâr *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* bi'l-fi'l asker-i İslâm ile ne amaldedir ve nerede olur Kızılbaş-ı bed-ma'âşdan ne haber alınur asker-i zafer-eserin zahîre ile ahvâlleri nicedir müzâyakaları var mıdır olduğu takdîrde zahîre tedârükine ne mahalden mümkündür cem' ahvâllerin tenbîh etdirüp dahi vâkıf ve matlu' olduğunuz üzre mufassal u meşrûh yazup Âsitâne-i sa'âdet-i âşiyâneme i'lâm itmekde envâ'-ı mesâ'î-i cemîle vü esnâf-ı âsâr-ı celîlinüz zuhûr u bürûz eyleye ve Demürkapu kurbunda olan cenâb-ı emâret-me'âb Kûmuk hâkimi Şemhâl *dâmet me'âliyhuya* ve Tâğıstân hâkimlerine *edâma'llâhu te'âlâ ulüvvühum* sizin tarafınızdan yarlıg gönderüp vilâyet-i Şîrvân halkı ehl-i sünnet ve cemâ'atden olup def'âtle atabe-i ulyâmıza isti'âne idüp bir bölük melâhide elinden halâs-ı edilmelerin recâ eyledükleri ecilden asker-i İslâm-zafer-encâma bu kadar meşakkat ü zahmet virilüp nice emvâl ü hazâ'in sarf idüp ol cânibe irsâl olunmuşdur. Anlar dahi şöyle ki lâzıme-i gayret-i dîn-i mübîndir zuhûra getirüp asker-i İslâm'a mümkün olduğu üzre eğer zahîre yanında diğer sâ'ir lâzım olan husûslara vech ü münâsib olduğu üzre mu'âvenet ü müzâheret eylemeleri tenbîh oluna ve müşârün-ileyh Kûmuk sancağı ile taraf-ı Şîrvân'da olan ümerâya ve Dâğıstân hâkimine cenâb-ı celâdet-me'âbınız cânibinden istimâlet-nâmeler tesvîd olunup gönderilmiştir ol cânibden ulağınız ile ber-vech-i isti'câl irsâl ü îsâl idesin.

458

Mehmed Kethüdâ'ya virildi.

Kızılca Kal'a beği Abbâs Hasan Beğ'e hüküm ki:

El-hâletü hâzihi Âsitâne-i sa'âdetime arz u ubûdiyyet eyledüğün i'lâm olunmağın hakkında mezîd-i inâyetim zuhûra getirüp hâssa-i hümayûnuma müte'allik hil'atlerden sana bir sevb hil'at-ı fâhire ile bir ser-alem inâyet ü ihsân idüp buyurdum ki, vusûl bukdukda irsâl olunan hil'at ile ser-alemi hüsn-i kabûl ile ikbâl ve kemâl-i âdâb ile istikbâl eyleyüp dahi ol serhadlerde Şehrîzol beğlerbeğisi vech ü münâsib gördüğü üzre umûr-ı hümayûn devlet-karînime memnû' husûslara kemâl-i sadâkat u ihlâs ile bezl-i mâ-hüve'l-mikdâr eyleyüp envâ'-ı sa'y ü ihtimâmın zuhûra getüresin.

Bu dahi

Bir sûreti

Mihribân beğine yazıldı.

459

Y e v m ü ' s - S e l â s e , F î 10 R a m a z â n S e n e 986

Pâye-i serîr-i i'lâma arz olunup fermân-ı şerîf üzre tahrîr olunup
müşârün-ileyhin kapu kethüdâsı Mustafa'ya virildi.

Şâm beğlerbeğine:

Bundan akdem sana hükm-i şerîfim gönderilüp “cem’iyyet üzre olasın” deyü Şâm muhâfazasına mukaddemâ Temeşvâr beğlerbeğisi olan Ca’fer *dâme ikbâluhu* ta’yîn olunup sen Şâm’ın zü’amâ ve erbâb-ı tîmârının yararlarından üç yüz nefer ve Safed beği *dâme izzühuya* Şâm ümerâsından biri dahi yanına alup ve üç yüz nefer yarar yeniçeri ağası ve yâhûd kethüdâsı ile ma’ân yanına getürdüp mu’accelen çıkup Erzurûm cânibine müteveccih olup vech ü münâsib görüldüğü üzre muhâfazada olasın deyü emrim olmuş idi. Ol emrim alâ-mâkân mukarrerdir. Lâkin vilâyet-i Şâm berriye ağzı ve serhad olup ve hüccâc-ı zü’l-ibtihâcın umûr u mühimmâtı dahi tedârük olunmak lâzım olmağın buyurdum ki, vusûl buldukda Mısır’dan gelecek kul tâ’ifesi Şâm’a gelince sen Şâm muhâfazasında kalup ve hüccâcın cümle levâzım ve mühimmâtını görüp dahi Mısır’dan kul tâ’ifesi Şâm’a geldiklerinde sen emr-i şerîfe-i sâbıkım mücebince çıkup Erzurûm havâlisinde zahîre bulunur bir münâsib mahalde kışlayup a’dây-ı bed-rây taraflarına göz kulak tutup bâb-ı muhâfazada dakîka fevt itmeyüp Şîrvân’da olan asker-i nusret-şi’ârımın kudûmına muntazır olasın.

460

Müşârün-ileyhin kapû kethüdâsı Mahmûd’a virildi.

Fî’t-târihi’l-mezbûr

Mısır beğlerbeğine hüküm ki:

Bundan akdem sana hükm-i şerîfim gönderilüp, “Erzurûm muhâfazası mühimmâtdan olmağın Şâm beğlerbeğisi Hasan *dâme ikbâluhu* Erzurûm muhâfazasına ta’yîn olunup Şâm muhâfazasıçün Mısır kullarından altı yüz nefer yarar âdem yazup Çerâkise ağasın baş ve buğ ta’yîn idüp Şâm’a gönderesin” deyü emrim olmuşdı. Vilâyet-i Şâm berriye ağzı olup âsî Arab serhadi olmağın Mısır kullarından Şâm muhâfazasıçün bin beş yüz nefer kul yazup hâlâ tüfenkçiler ağası olan Dâvud *zîde mecdühu* ile irsâl itmek emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda te’hîr itmeyüp Mısır kullarından bin beş yüz nefer yarar âdem yazup mûmâ-ileyh Dâvud *dâme mecdühuyı* baş ve buğ ta’yîn idüp Şâm muhâfazasıçün mu’accelen gönderesin ki Şâm’a varup sâbık Temeşvâr beğlerbeğisi olup hâlâ Şâm muhâfazasına ta’yîn olunan Ca’fer *dâme ikbâluhu* vech ü münâsib gördüğü üzre

muhafaza hıdmetinde olalar. Husûs-ı mezbûr ehemmi-i umûrdandır. İhmâl ü müsâheleden ziyâde hazer idesin.

[250]

461

Y e v m ü ' s - S e b t , F î 15 R a m a z â n ü ' l - m ü b â r e k S e n e 986

Yeniçeri muhızırına virildi.

Dîvân'da Fî 14 Ramazân

Yeniçeri Ağası'na hüküm ki:

Hâlâ Erzurûm muhâfazası mühimmâtından olmağın bir yayabaşı baş ve buğ ta'yîn olunup üç yüz nefer yeniçeri yazup Erzurûm muhâfazasına irsâl eylemek emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda te'hîr itmeyüp dergâh-ı mu'allâm yayabaşılarından biri baş ve buğ ta'yîn eyleyüp ve üç yüz nefer yeniçeri yazup olagelen âdet ü kânûn üzre Erzurûm'a muhâfazaya gönderesin.

462

Y e v m ü ' l - E h a d , F î 23 R a m a z â n S e n e 986

Kādî-zâde Abdî Çavuş'a virildi.

Fî't-târihi'l-mezbûr

Sohrânî Süleymân *dâme izzühuya* hüküm ki:

Hâlâ Bağdâd beğlerbeğisi Hüseyîn *dâme ikbâluhu* ol cevânibde olan asker-i nusret-esere serdâr ta'yîn olunup Kızılbaş'a tâbi' vilâyet-i Dînever üzerine varup nihâb u gâret itmek emrim olmuştur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda sen dahi te'hîr itmeyüp sancağın asâkiriyle ve aşîretiyle müretteb ü mükemmel düşman yarağıyla mu'accelen mûmâ-ileyhin yanına varup vech ü münâsib gördüğü üzre hıdmetde ve yoldaşlıkda bulunup Dînever hâkimi olan Solâk Hüseyîn nâm mülhîdi inâyet-i hak ile ele getürmek bâbında bezl-i makdûr eyleyesin.

Bu dahi

Bu dahi

Bir sûreti

Bir sûreti

Zâzâ beğine

Sarucak beği İsmâ'îl Beğ'e

[251]

463

Bu dahi

Silahdârlarım başı olup Bağdâd muhâfazasında olan Rıdvân *dâme mecdühuya* hüküm ki:

Kızılbaş-ı bed-ma'âşa tâbi' Dînever vilâyeti urılup nihâb u gâret ve hasârat olunup hâkimi olan Solâk Hüseyîn nâm mülhîd[i] ele getürmek mühimmâtıdan olmağın ol bâbda Bağdâd beğlerbeğisi Hüseyîn *dâme ikbâluhu* serdâr ta'yîn olunmuşdur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda sen dahi mûmâ-ileyh ile yek-dil ü yek-cihet olup anda olan silahdâr kullarımın atların ve sâ'ir yat u yarakların yoklayup cümleñüz müşârün-ileyh ile Dînever'e bile varup vech ü münâsib gördüğü üzre hıdmetde ve yoldaşlıkda bulunasın. Amâ kul tâ'ifesinin gereği gibi zabtında mukayyed olup yollarda giderken memâlik-i mahrûsemde olan re'âyâyâ zulm u ta'addî etdirmeyüp her ne vecihle olur ise akçe ile narh-ı cârî üzre aldurasın.

Bu dahi

Bir sûreti

Sağ ulûfecilerim ağası olup Şehrîzol muhâfazasında olan *dâme mecdühuya*

464

Bu dahi

Bağdâd beğlerbeğine hüküm ki:

Van beğlerbeğisi olan Husrev *dâme ikbâluhudan* hâlâ Âsitâne-i sa'âdetime mektûblar gelüp asâkir-i nusret-esere serdâr ta'yîn olunan düstûr-ı mükerrem ilâ âhirihi vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* bi-inâyeti'llâhi'l-mülkü'l-iskân vilâyet-i Şîrvân'ı feth ü teshîr eyleyüp levâzım ve mühimmâtı tedârük etdikden sonra Osmân Paşa'yı bir nice bin asâkir ile Şîrvân'da alıkoyup kendü dahi bir nice bin asâkir ile Erzurûm câniblerine teveccüh etdüğün ve müşârün-ileyh serdâr bundan akdem dahi Şîrvân'a dâhil olmadığını Şâh-ı güm-râhın asâkir-i hezîmet-eserine serdâr olan Emîr Han sancağın melâhide-i makhûre ile asker-i İslâm üzerine hücum eyleyüp bi-inâyeti'llâhi'l-mülkü'l-kadr asâkir-i nusret-eser muzaffer u mansûr ve gürûh-ı mülhidi münhezim ü makhûr olup sancağının Kızılbaş'ı kılıçdan geçirilüp ve nice bini Kür suyına gark olup bakıyyetü's-süyûf olanlar firâr etmişler imiş. Hâlâ Muhammed Hudâbende on bir yaşında oğlını serdâr idüp ve Emîr Han Kızılbaş asâkiri ma'ân fitne tarîki ile re'âyâdan ve gayrisinden otuz bini irişdirmek üzre [252] olup itmâma irişdüğü gibi Şâh'ın oğlları ile Erdebîl'e varup cem'ıyyet idüp andan ya Şîrvân'da olan asâkir üzerine ve yâhûd serdâr mûmâ-ileyh üzerine hücum itmek ihtimâli olduğın i'lâm etmiş idi. Bundan akdem bu sefer-

i nusret-esere niyyet ve mübâşeret olunduğı zamânda size mukaddem ahkâm-ı şerîfe gönderilüp Bağdâd ve Şehrizol câniblerinden siz dahi yürüyüp Kızılbaş-ı bed-ma'âşın memleket ü vilâyetleri urup nihâb u gâret eyleyesin deyü emr olunmakdan murâd oldu ki, Kızılbaş askerinin cümlesi Şîrvân üzerine varmayup başları tedârükine düşüp bir mikdârı Bağdâd ve Şehrizol taraflarında olan serhadlerinin hıfz u hirâsetine mukayyed olalar. İmdî şimdiye değin Bağdâd ve Şehrizol taraflarından ol cânibe dahl ü ta'arruz olunmamağın ol bâbda mes'ûl ve mu'âteb olmışsızdır el-hâletü hâzihi Emîr Han ba'zı sultânlar ile ve Şâh'ın oğlu ile ve yazdukları asâkir ile müşârün-ileyh serdâr gelürken yollarına gelüp mukâbele vü mukâtele itmek ve yâhûd Şîrvân'da alıkonulan asâkir-i mansûre üzerine varmaları ihtimâlinden hâlâ sen serdâr ta'yîn olup Bağdâd'da ve Şehrizol'da olan kapum kulları ağalarıyla ve Şehrizol beğlerbeğisi Mahmûd *dâme ikbâluhu* Şehrizol asâkiriyle ve İmâdiye hâkimi Kubâd Beğ *dâmet me'âliyehu* aşâyir ve kabîleleri ile ve ümerâ-yı Ekrâd'dan Sohrânî Süleymân Beğ dahi aşîreti ile ve Sarucak beği İsmâ'îl ve Zâzâ beği *dâme izzühu* aşîretleriyle ve Ebû Riş oğlının karındaşı Ahmed üç yüz nefer atlu ile Alî İdrîs dahi kâ'im-makâmında bir mikdâr âdem ile ve Mühennâ Beğ dahi kabâ'il ile senin yanına varmaları için her birine mü'ekkid ahkâm-ı şerîfim gönderilüp ve Lûristân hâkimi olan cenâb-ı emâret-me'âb Mehmed Mirza *dâmet me'âliyhuya* bundan akdem südde-i sa'âdetime mektub gönderüp Bağdad ve Şehrizol'dan birer mikdâr asâkir gönderilürse inşâ'a'llâhu te'âlâ Dînever hâkimi olan Solâk Hüseyîn nâm mülhidi diri tutup Âsitâne-i sa'âdetime göndermek müyesser olurdu deyü i'lâm etmişdi. Hâlâ mûmâ-ileyhe dahi munfasıl hükm-i şerîfim gönderilüp vech ü münâsib gördüğün üzre hıdmetde bulunması bâbında fermân-ı âlişânım sâlar olmuştur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda ümerâ-yı Bağdâd'dan memleket zabtına kadar bir yarar ve nâm-dâr beği kifâyet mikdârı âdem ile Bağdâd muhâfazasıçün alıkoyup ve ahkâm-ı şerîfe gönderilen Şehrizol beğlerbeğisi ve sâ'ir ümerâyâ asâkir ve aşâyiri ile yanına gelüp cem' olduklarında sonra her biri yek-dil ü yek-cihet olup ve Lûristân hâkimi ile müşâvere eyleyüp dahi hüsn-i ittifâk u ittihâd ile fırsat el virüp mahall-i iktizâ etdüğüne göre Dînever üzerine yürüyüp memleket ve vilâyetleri urup nihâb u gâret eyleyüp serdâr-ı eşkıyâ olan Solâk Hüseyîn'i ele getürmek bâbında envâ'-ı sa'y u ihtimâm eyleyüp inâyet-i Hak'la bir taraftan siz dahi [253] a'dây-ı bed-râyâ bir gû-şimâl viresin ki nice eyyâmü's-sene-i eyyâmda mezkûr olup Şîrvân cânibinde olan asker-i İslâm üzerine cümlesin varmağa mecâlleri olmaya. Ama melâhide-i makhûreden gaflet itmeyüp hüsn-i tedbîr ü tedârükle varup ıyâzen b'illâh-i te'âlâ ırz u nâmûs-ı saltanata hâlel ve birer evzâ' u etvârdan ziyâde hazer idesin.

465

Bu dahi

Şehrizol beğlerbeğine hüküm ki:

Sivas beğlerbeğisi olup ilh. mukayyed olalar. İmdî el-hâletü hâzihi Emîr Han ba'zı sultânlar ile ve Şâh'ın oğulları ile ve yazdukları asâkir ile müşârün-ileyh serdâr gelür iken yollarına gelüp mukâbele vü mukâtele itmek ve yâhûd Şîrvân'da alıkonulan asâkir-i mansûre üzerine varmaları ihtimâlinden hâlâ Bağdâd beğlerbeğisi Hüseyîn *dâme ikbâluhu* serdâr ta'yîn olup müşârün-ileyhin yanına varup Dînever üzerine yürümek için İmâdiye hâkimi Kubâd Beğ *dâmet me'âliyhuya* ve Sohrânî Süleymân Beğ'e ve Sarucak beği İsmâ'il ve Zâzâ beği *dâme izzühumâya* ve Ebû Riş oğluna dahi karındaşı Ahmed üç yüz nefer atlu ile Alî İdrîs dahi kâ'im-makâmında bir mikdâr âdem ile irsâl etmiş olan ve Mühennâ Beğ dahi kabâ'ili ile müşârün-ileyhin yanına varmak için her birine munfasıl ahkâm-ı şerîfe gönderilüp ve Lûristân hâkimi Muhammedî Mirzâ *dâmet me'âliyehu* bundan akdem südde-i sa'âdetime mektûb gönderüp Bağdâd ve Şehrizol ilh.hi hükm-i şerîfim gönderilüp vech ü münâsib görüldüğü üzre hıdmetde bulunasın deyü fermânım olmuştur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda sen dahi nâzır isteyüp ümerâ-yı Şehrizol'dan memleket zabtına kadar bir yarar ve nâm-dâr beği kifâyet mikdârı âdem ile Şehrizol muhâfazasıçün alıkoyup dahi Şehrizol muhâfazasıçün irsâl olunan kapum kulları ve ağaları ile umûmen Şehrizol asâkiriyle mûmâ-ileyh Bağdâd beğlerbeğisi *dâme ikbâluhunun* yanına varup yek-dil ü yek-cihet olup hüsn-i ittifâk u ittihâdlarıyla fırsat el virüp mahall-i iktizâ etdüğüne göre Dînever üzerine yürüyüp memleket ve vilâyetleri urup nihâb u gâret eyleyüp serdâr eşkıyâ olan Solâk Hüseyîn didükleri mülhîdi inâyet-i hakla ele getürmek bâbında envâ'-ı sa'y u ihtimâm idüp bi-inâyeti'llâhi'l-melikü'l-a'lâ bir taraftan sen dahi ilâ âhire.

[254]

466

Bu dahi

İmâdiye hâkimi Kubâd Beğ *dâmet me'âliyhuya* hüküm ki:

Sivas beğlerbeğisi olup ilh. ihtimâli olduğın i'lâm itmeğin hâlâ Bağdâd beğlerbeğisi Hüseyîn *dâme ikbâluhu* serdâr ta'yîn olup Şehrizol beğlerbeğisi umûmen Şehrizol asâkiriyle ve Sohrânî Süleymân Beğ ve Sarucak beği İsmâ'il ve Zâzâ beği *dâme izzühu*

aşîretleriyle ve ümerâ-i Urbân'dan Mühennâ *dâme izzühu* kabâ'ili ile mûmâ-ileyh Bağdâd beğlerbeğinin yanına varup hıdmetde bulunmalarıçün ve Ebû Rîş oğlu Muhammed ve Alî İdrîs *dâme izzühuya* dahi bir mikdâr yarar âdem göndermek içün ahkâm-ı şerîfe gönderilüp ve Lûristân hâkimi olan cenâb-ı emâret-me'âb Muhammedî Mirza *dâmet me'âliyhuya* bundan akdem atabe-i ulyâma mektûb gönderüp Bağdâd ve Şehrizol asâkirinden birer mikdâr âdem gönderilürse Solâk Hüseyîn harbî ele getirilüp Âsitâne-i sa'âdetime göndermekde müyesser olurdu deyü i'lâm itmekde hâlâ mûmâ-ileyh Muhammedî Mirza'ya dahi munfasıl emr-i hümâyûnum gönderilmiştir. Sen dahi müşârün-ileyh Bağdâd beğlerbeğisinin yanına varmak emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda te'hîr itmeyüp sen dahi emr-i celîlü'l-kadrim mücebince eyâletine müte'allik aşâyir ve tevâbi'inle müretteb ü mükemmel düşman yarağı ile mu'accelen mûmâ-ileyhin yanına varup yek-dil ü yek-cihet olup vech ü münâsib görüldüğü üzre hıdmetde ve yoldaşlıkda bulunup mülhid-i mezbûrın ele getirilmesi bâbında envâ'-ı sa'y u ihtimâm eylesin.

467

Bu dahi

Lûristân hâkimine hüküm ki:

Sivas beğlerbeğisi olup ilh. ihtimâli olduğın i'lâm etmiş idi. Bundan akdem sen dahi dergâh-ı izzet-destgâhımıza mektûb gönderüp arz-ı ubudiyet ü ihlâs eyledüklerinden gayri Bağdâd ve Şehrizol asâkirinden birer mikdâr âdem gönderilürse Solâk Hüseyîn didikleri mülhidi harbî ele getirilüp Âsitâne-i sa'âdetime göndermekde müyesser olurdu deyü i'lâm etmişsin. Ana binâ'en hâlâ Bağdâd beğlerbeğisi Hüseyîn *dâme ikbâluhu* ol câniblerde olan asâkir-i nusret-esere serdâr ta'yîn olunup Şehrizol beğlerbeğisi umûmen Şehrizol asâkiriyle ve İmâdiye hâkimi Kubâd Beğ *dâmet me'âliyhuya* cümle aşâyiri ile ve Sohrânî Süleymân Beğ ve Sarucak beği İsmâ'îl ve Zâzâ beği *dâme izzühu* dahi aşîretiyle ve ümerâ-i Urbân'dan Ebû Rîş oğlunun karındaşı üç yüz nefer ile ve Alî İdrîs'in kâ'im makâmı kifâyet mikdârı âdem ile ve Alî İdrîs'in kâ'im-makâmı kifâyet mikdârı âdem ile ve Mühennâ Beğ dahi kabâ'ili ile mûmâ-ileyh serdârın yanına varup cem' olduklarından sonra [255] Dînever üzerine yürüyüp memleket ve vilâyetlerini urup gâret ü hasârat eyleyüp inâyet-i Hak'la Solâk Hüseyîn'i ele getürmeleri bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olup sen dahi mûmâ-ileyh Bağdâd beğlerbeğisi *dâme ikbâluhu* ile müşâvere eyleyüp dahi hüsn-i ittifâk u ittihâd ile vech ü münâsib görüldüğü üzre Dînever üzerine yürüyüp memleket ve vilâyetleri urup

nihâb u gâret eyleyüp mülhid-i mezbûrî hüsn-i tedbîr ü tedârûkle ele getürmek bâbında envâ‘-ı mesâ‘î-i cemîlenüz vücûda getürile.

468

Y e v m ü ' l - E h a d , F î 8 Ş e v v â l S e n e 9 8 6

Müşârün-ileyhin kapu kethüdâsı Âli Çavuş'a virildi.

Fî't-târihi'l-mezbûrda

Anatoli beğlerbeğine hüküm ki:

Südde-i sa‘âdetime mektûb gönderüp fermân-ı şerîfim üzre Erzurûm'a müteveccih olup ammâ şiddet-i şitâdan asker-i zafer-eserin ve tavârlarının ahvâli diğergûn olup Kayserî'ye varıldıkda muhkem kar yağup ahurdan çıkmış tavâr şitâya haml idemeyüp kırılıp ihmâli tekrâr olmağa kudretleri olmayup kar yıkaldan berü çâdır ile konmağa imkân olmayup asâkir halkı kıranın evlerine girmekle re‘âyâ ve sipâhiyi ziyâde mütezaccürü'l-hâl olup ve Erzurûm ve Sivas taraflarında zahîre olmayup Şîrvân'da olan asker-i İslâm Erzurûm'a geldiklerinde müzâyaka virilmek mukarrer olduğunu bildirmişsin. Ol bâbda her ne demiş isen mu‘accelen ma‘lûm-ı şerîfim olmuştur. İmdî Şîrvân mühimmâtı için serdâr ta‘yîn olunan düstûr-ı mükerrrem ilh. vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te‘âlâ iclâlehudan* mektûblar gelüp müşârün-ileyh bi-inâyeti'llâhi te‘âlâ vilâyet-i Şîrvân'ı ve Gürcistân'ı feth u teshîr eyleyüp asker-i İslâm-ı nusret-fercâm ile avdet eyleyüp Erzurûm'a geldiklerini ve asâkire kışlamak için birer mahal ta‘yîn olunup kışlamak üzre oldukları i'lâm itmeğin sen dahi yanında olan asâkire evvel-bahârda kânûn üzre cebe vü cevşen yat u yarakları ile hâzır ve âmâde olmak üzre yirlü yirlerine kışlamağa icâzet virüp ve sen Kütâhya'ya kışlamağa gelmek emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda yanında bile olan ümerâ ve sâ'ir asâkir-i nusret-şi'âr yirlü yirine varup kışlamağa icâzet virüp ve sen dahi Kütâhya'ya kışlamağa gelüp ümerâ ve sâ'ir asâkire muhkem tenbîh eylesin ki, inşâ'a'llâhu te‘âlâ evvel-bahâr-ı huçeste-âsârda yat u yarakları ve cebe vü cevşen ve cebelüleriyle müretteb ü mükemmel hâzır ve âmâde senün yanına cem' olup ne cânibe teveccüh itmek emrim olursa mûcibe ile amel idesin ve yanında olan asâkiri yoklayup mevcûd kimler olduğu ma‘lûm idinüp ammâ kimesnenin tîmârı vormeyüp ahvâllerini arz idesin.

[256]

469

Mismârî-zâde Mehmed Çavuş'a virildi.

[Fî] []* Ramazân Sene 986

م

Şehrizol beğlerbeğine hüküm ki:

Südde-i sa'âdetime mektûb gönderüp Gazvîn'e yarar câsûslar gönderüp yukarı cânibe vâkıf olduğın ahbârı ve mektûbları südde-i sa'âdetime irsâl ü i'lâm eylediğin ve vilâyet-i Şehrizol ümerâsından on altı sancak beğinin sancakları serhad olmağla cem'iyete gelmek imkânı olmayup mu'âvenet için ba'zı dahi âdem taleb eylemekde birer mikdâr âdem dahi gönderilüp cem'iyet hazînesi âdemle kalup ve iki yıldan berü kaht olup on aydan berü cem'iyette çâdır olup hâlen eyyâm-ı sitte irişüp asâkir ve tavâr taşrada olmağa imkân olmayup cem'iyette olan beğlerden Semâsiye sancakbeği ve Şehrizol gönüllüsü ve yeniçeri ve erbâb-ı tîmârıyla Gelüncer kal'ası kurbunda çâdır ile olduğın ve Şehrizol'da kışlamağa kâbilinde olduğını bildirmişsin. Ol bâbda her ne demiş isen mufassalan ma'lûm-ı şerîfim olmuştur. İmdî asâkir-i nusret-esere serdâr ta'yîn olunan düstûr-ı mükerrem ilh. vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* tarafından südde-i sa'âdetime mektûblar gelüp bi-inâyeti'llâhi te'âlâ vilâyet-i Şîrvân ve Gürcistan feth u teshîri müyesser olup asker-i İslâm avdet eyleyüp Erzurûm'a gelüp asâkir-i zafer-rehber kışlamak üzere oldukları i'lâm eylemeğin sen dahi seninle cem'iyette olan beğleriyle yirlü yirinüze kışlağa varup ümerâ ve sâ'ir asâkir-i şî'âr evvel-bahâr-ı huçeste-âsârda girü yat u yaraklarıyla hâzır ve âmâde olup seninle cem'iyete gelmek üzere tenbîh idüp icâzet virmek emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda seninle ma'ân cem'iyette olan beğlere ve sâ'ir asâkire yirlü yirine varup kışlamak için icâzet ü rıza'ıyyet viresin. Amâ muhkem tenbîh ü te'kîd eylesen ki evvel-bahâr-ı huçeste kânûn-nâme-i hümayûnum mücebince cebe vü cevşen ve cebelüleriyle ve sâ'ir yat u yarakları ile hâzır ve âmâde olup düşman yarağı ile müretteb ü mükemmel yanına cem' olup münâsib olan mahalde cem'iyette olup vech ü münâsib görüldüğü üzere umûr-ı dîn-i mübîn ve uğûr-ı devlet-ebed karînime müte'allik husûslara bezl-i makdr eyleyeler ve sen dahi evvel-bahârda girü cebe vü cevşen ve cebelülerinle ve sâ'ir yat u yarağınla hâzır olup umûmen Şehrizol'a tâbi' olan asâkir-i nusret-şî'âr ile girü münâsib olan mahalde cem'iyet üzere olup mahall-i iktizâ etdüğüne göre amel idesin.

[257]

470

Bu sahîfede yazılan ahkâm-ı şerîfedir.

* Gün yazılmamış, boşluk bırakılmıştır.

Tırhala beği Velî Beğ'e hüküm ki:

Hâlâ asker-i İslâm nusret-şi'âra serdâr ta'yîn olunan düstûr-ı mükerrem ilh. vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* südde-i sa'âdetime mektûb gönderüp asâkir-i nusret-şi'âr ile mahal ü münâsib olan mahalde kışlamak emrim olmağın müşârün-ileyh sipâhî oğlanları ve beğleri kullarıyla nefis-i Erzurûm'da ve Rûmili sancakları Tokat ile Sivas ve Amasya'da kışlamak bâbında icâzet virildüğün i'lâm eylemeğın buyurdum ki, vusûl buldukda müşârün-ileyh ta'yîn eylediği mahale varup sancağının asâkiri ile kışlayup dahi inşâ'a'llâhu te'âlâ evvel-bahârda girü yat u yarağınız ile ve cebe vü cevşen ve cebelüleriniz ile hâzır ve âmade olup müşârün-ileyhin haberine muntazır olasın ki ne mahalde varup müşârün-ileyhe mülâkî olmak tenbîh etdirse bilâ-te'hir müretteb ü mükemmel düşman yarağı ile varup vech ü münâsib gördüğü üzre hıdmetde bulunasın. Ammâ kışlandığı yerlerde sancağına müte'allik olan alaybeğine ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr ve çeri başlılarına muhkem tenbîh eylesin ki her biri kendü hâllerinde olup re'âyâ ve berâyâyâ zulm ü ta'addî eylemeyüp müft ü meccânen kimesnenin bir cebesine dahl u ta'arruz eylemeyeler. Şöyle ki şikâyet oluna. Bir ferdin gayrısı makbûl olmaz. Ana göre tenbîh ve ikdâmda ihtimâm eyleyüp sancağının müte'allik asâkiri onat zabt eylesin.

Bir sûreti
Ohri sancağı beğine

Bir sûreti
Avlonya sancağı beğine

Bir sûreti
Yanya alaybeğine

Bir sûreti
Köstendil alaybeğine

[258]

471

Y e v m ü ' s - S e l â s e , F î 9 Ş e v v â l S e n e 9 8 6

Dîvânda müşârün-ileyhin kethüdâsı Kaytas'a virildi.

Şâm beğlerbeğine hüküm ki:

Bundan akdem sana hükm-i hümayûnum gönderilüp mahrûse-i Mısır'dan Şâm muhafazasıçün ta'yîn olunan kul tâ'ifesi gelüp vâsıl olduktan sonra hüccâc-ı zü'l-ibtihâcın dahi mühimmâtı tedârük idüp Erzurûm câniblerine varup anda cem'iyet itmek emrim olmuş idi. Hâlâ evvel-bahâr-ı huçeste-asârda gine Şâm-ı Şerîf'de oturmak lâzım olmağın mahrûse-i Mısır beğlerbeğinin Mısır kullarından bin beş yüz yarar kimesneler yazup evvel-bahârda Şâm muhafazasıçün irsâl eylesin deyü emr-i şerîfim gönderilmiştir.

Buyurdum ki, vardukda emrim üzre evvel-bahâr-ı huçeste-asârda gine Şâm-ı Şerîf’de oturup beğlerbeğiliğine müte‘allık olan ümerâ ve zü‘amâ ve erbâb-ı tîmâr ve bi’l-cümle sefer-i hümâyûna me’mûr olanlara muhkem tenbîh ü te’kîd eylesin ki herbiri edevât ve cenk ü cidâl ve alât ve harb ü kıtâlleri ile müretteb ü mükemmel düşman yarağı ile hâzır ve âmâde olup aslâ birinde kusûr u noksân olmayup ve sen dahi düşman yarağı ile hâzır ve müheyyâ olup Mısır cânibinden ta’yîn olunan kul tâ’ifesiyle geldikten sonra fermân-ı şerîfim vârid olup ne cânibe teveccüh itmek emr olunur. Ol zamânda mahall-i me’mûra azîmet idesin. Ammâ hüccâc-ı zü’l-ibtihâc husûsları dahi mühimmâtındandır. Hacc-ı şerîf umûrî dahi bî-kusûr tedârük etdirüp mahall-i ihtimâmda dakîka fevt itmeyesin.

472

Mismârî-zâde Muhammed Çavuş’a virildi.

Fî 10 Şevvâl Sene 986

Bağdâd beğlerbeğine hüküm ki:

Mektûb gönderüp Emîr Seccâd’ın irsâl olunan ser-alem-i şerîf ve hil’at-ı fâhireye ve Bâlî Çavuş’a envâ’-ı ta’zîm ü tevkîr idüp hulûs-i niyyet ile itâ‘at ve Kızılbaş Dizfûl nâhiyesin gâret idüp ve Dizfûl hükûmete Felâh nâm oğlını ta’yîn etdüğün bildirmişsin ve dahi her ne arz u i‘lâm etmiş isen ma‘lûm-ı şerîfim olmuşdur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda dâ‘imâ hıfz u hirâset-i memleket ve zabt u sıyânet-i ra’iyyet bâbında dakîka fevt itmeyüp a’dây-ı bed-rây taraflarına göz kulak tutup hüsn-i tedbîr ü tedârükden hâlî olmayasın.

473

Müşârün-ileyhin kapû kethüdâsı Âlî’ye virildi.

Fî 10 Şevvâl [Sene 986]

Sâbık Temeşvâr beğlerbeğisi olan Ca‘fer *dâme ikbâluhuya* hüküm ki:

Şâm beğlerbeğisi Erzurûm muhâfazasına emr olunmağın sen Şâm’a varup muhâfazada olasın deyü fermânım olmuş idi. Hâlâ asâkir-i nusret-şi‘âra serdâr olan vezîrim Mustafa Paşa Erzurûm’a gelüp asâkir-i mansûre birleşüp kışlamak fermânım olmuşdı.

Buyurdum ki, vusûl buldukda sen südde-i sa‘âdetime gelüp hıdmet ve mülâzemet üzre olasın.

[259]

474

Şâm kethüdâsı Kaytas Kethüdâ'ya virildi.

Mısır beğlerbeğine hüküm ki:

Şâm beğlerbeğisi Hasan *dâme ikbâluhuya* evvel-bahâr-ı huçeste-asârda sefer-i hümâyûna teveccüh itmek fermân olunup Şâm muhâfazası dahi mühimmâtından olmağın bin beşyüz nefer kul ta'yîn ve irsâl olunmasını emr idüp buyurdum ki, vardukda aslâ te'hîr itmeyüp Mısır kullarının yarar ve tüfenk-endâzlarından bin beş yüz neferi ta'yîn evvel-bahârda Şâm muhâfazasıçün irsâl eylesin ki varup bâb-ı muhâfazada dakîka fevt itmesin.

475

Mısır beğlerbeğisi kethüdâsı Mehmed Kethüdâ'ya virildi.

Şâm beğlerbeğine hüküm ki:

Hâlâ Mısır beğlerbeğine Şâm muhâfazasıçün irsâl olunacak kul tâ'ifesini göndermeyesin deyü emr-i hümâyûnum gönderilmiştir.

Buyurdum ki, ol hükm-i şerîfim mu'accelen Mısır beğlerbeğine irsâl ü îsâl idesin.

476

İki sûret yazılup dîvânda yeniçeri muhızırına virildi.

Fî 18 Şevvâl Sene 986

Mahrûse-i İstanbul dan Erzurûm'a varınca yol üzerinde vâkı' olan kâdîlara hüküm ki:

Hâlâ Erzurûm'da kışlayan yeniçeri kullarımın çûkaları ve mevâcibleri koşılup gönderilen yeniçerilerin zâd ve zahîreleri tedârük olunmasını emr idüp buyurdum ki, mezbûrlar her kangınızın taht-ı kazâsına dâhil olursa zikr olunan hazneyi ve çûkaları mahûf u muhâtara olan mahallere kifâyet kadar âdem ile hıfz u hirâset etdirüp ve menâzil ü merâhilde ve ma'ber yerde âdem koşup emîn ü sâlim birbirinize ulaştırıp ve zâd u zahîreleri dahi akçe ile tedârük idüp hazîneye zarar ve mezbûrlara zahîre bâbında müzâyaka çekdirmeyesin. Ammâ hilâf-ı şer'-i şerîf re'âyâya dahl etdirmeyüp rencîde vü remîde etdirmeyesin.

Tâ'ife-yi mezbûrenin çavuşına virildi.

Fî't-târihi'l-mezbûr

Bir sûreti

Dergâh-ı mu'allâ topçularının çukası içün yazılmışdır.

[260]

477

Yevmü's-Selâse, Fî Gurre-i Zilka'de Sene 986

Perhizcibaşı Çavuş'a virildi.

Serdâr Vezîr Mustafa Paşa'ya hüküm ki:

Hâlâ Erzurûm serhadinde harâbe olan Kars kal'ası yapılp ma'mûr olmak mühimmâtdan olmağın şimdiden lâzım olan taşı ve kireci ve sâ'ir mühimmâtı tedârük olunup inşâ'llâhu'l-a'azz evvel-bahâr-ı huçeste-âsâra irişüp binâ zamânı oldukda binâsına mübâşeret itmek emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda emrim mücebince zikr olunan Kars kal'asına lâzım olan mühimmât ve levâzım her neyse şimdiden tedârük eyleyüp evvel-bahâr-ı huçeste-âsârda mevsîmi geldikde bilâ-te'hîr kal'a-yı mezbûrenin ta'mîri ve binâsına mübâşeret eyleyüp kemâl mertebe-i metânet ü hasânet üzre binâ etdirmeği envâ'-ı sa'y u ikdâm idesin ve yeniçeri ve sâir ehl-i hirefîn çukaları ve mevâcibi içün yiğirmi yük akçe irsâl olunmuşdur. Vech ü münâsib görüldüğü üzre tevzî' etdiresin.

478

Yevmü'l-Ehad, Fî 5 Zilka'de Sene 986

Müşârün-ileyhin kapu kethüdâsı Mustafa Kethüdâ'ya virildi.

Fî 15 Zilka'de Sene 986

Şâm beğlerbeğine hüküm ki:

Bundan akdem sana hükm-i hümayûnum gönderilüp Şâm muhâfazasıçün sâbık Temeşvar beğlerbeğisi olan Ca'fer *dâme ikbâluhu* ta'yîn olunup sen Şâm'ın zü'amâ ve erbâb-ı tîmârının yararlarından üç yüz nefer ve Safed sancağı beği Ömer *dâme izzühu* ve Şâm ümerâsından birini dahi yanına alup ve üç yüz nefer yarar yeniçeri ağaları ve yâhûd kethüdâlarıyla yanına getürdüp mu'accelen çıkup Erzurûm'a teveccüh eyleyüp vech ü münâsib görüldüğü üzre muhâfaza hıdmetinde olasin deyü fermân-ı hümayûnum olup ve Şâm beriye ağzı olup âsî Arab serhadi olmağın Mısır kullarından Şâm muhâfazasıçün bin beş yüz nefer kul yazup tüfenkçiler ağası olan Dâvud *zîde mecdühu* ile Şâm'a irsâl itmek içün Mısır beğlerbeğisi Kâsım *dâme ikbâluhuya* hükm-i hümayûnum gönderilmiş iken sonra kış eyyâmı olup düstûr-ı mükerrem serdâr vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* Erzurûm'a çıkduğı haberi gelmekle te'hîr olunup sen ta'yîn olunan asâkir ile girü Şâm'da kışlamak emrim olmuş idi. Hâlâ müşârün-ileyh serdâr *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* dergâh-ı mu'allâma mektûb gönderüp Kızılbaş-ı bed-ma'âşın azîm cem'iiyetde olup fikr-i

kasd u hayâl-i kâsidleri memâlik-i mahrûseye haber irişdirmek üzre oldukları i'lâm itmeğın sen bu kış emr-i sâbıkım mûcebince Şâm'da kışlayup dahi şimdiden yat u yarakları ve cebe vü cevşen ve cebelüleriyle hâzır ve müheyyâ olup inşâ'a'llâhu te'âlâ evvel-bahârda Mısır'dan Şâm muhâfazasıçün kul tâ'ifesi geldiğı gibi te'hîr eylemeyüp ta'yîn olunan asker-i zafer-eser ile sen çıkup müşârün-ileyh serdâra teveccüh eyleyüp Nevrûz da müşârün-ileyhe mülâkî olmak emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda te'hîr itmeyüp sâbık fermân-ı şerîfim mûcebince ta'yîn olunan beğlerin ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı [261] şimdiden yat u yarakları ve cebe vü cevşen ve cebelüleri ve yeniçerilerinin tüfenkçileri ve sâ'ir yarakları tertîb ü tekmîl etdirüp hâzır ve müheyyâ etdirüp ve sen dahi cebe vü cevşen ve cebelülerinle ve düşman yarağı ile hâzır ve müheyyâ olup inşâ'a'llâhu te'âlâ evvel-bahârda Mısır'dan Şâm muhâfazasıçün ta'yîn olunan kul tâ'ifesi emrim mûcebince Şâm'a geldikleri gibi sen ta'yîn olunan asker-i zafer-eser ile mûmâ-ileyh serdâr tarafına teveccüh eyleyüp Nevrûz gününden sonra eğlenilmeyüp müşârün-ileyhe mülâkî olmak bâbında envâ'-ı sa'y u ihtimâm eyleyüp mesâ'î-i cemîlen vücûda getüresin. Husûs-ı mezbûr mühimmât-ı umûrdandır. Sâ'ir zamânlara kıyâs itmeyüp beher-hâl emrim mûcebince asâkir-i nusret-eser ile Nevrûz gününde müşârün-ileyh serdâra mülâkî olmak husûsunda sa'y eylesin. Bu bâbda Mısır beğlerbeğine tekrâr hükm-i hümayûnum yazılup Şâm muhâfazasıçün ta'yîn olunan kul tâ'ifesini tüfenkçiler ağasıyla mu'accelen göndermek emrim olmuşdur. Sen dahi ana göre şimdiden tedârük üzre olasın.

479

Bu dahi

Mısır beğlerbeğine hüküm ki:

Bundan akdem Şâm beğlerbeğisi Hasan *dâme ikbâluhu* Erzurûm'a varup muhâfazada olmak fermân-ı şerîfim olmağın Şâm beriye ağzı olup âsî Arab serhadi olmağla Şâm muhâfazasıçün Mısır kulundan bin beş yüz nefer kul yazup hâlâ tüfenkçiler ağası olan Dâvud *zîde mecdühu* ile Şâm'a irsâl eylemek emrim olmuş iken şark cânibine gönderilen asâkir-i nusret-esere serdâr ta'yîn olunan düstûr-ı mükerrerem ilh. vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* Erzurûm'a çıkup ihtiyâc olmamağın müşârün-ileyh *dâme ikbâluhu* girü Şâm'da kalmak emrim olmuş idi. Hâlen mûmâ-ileyh serdâr *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* südde-i sa'âdetime mektûb gönderüp Kızılbaş-ı şekâvet-şi'âr hazelehumu'llâhu te'âlâ iki yevmü'l-karârın azîm cem'ıyyetde olup fikr-i kasd u hayâl-i kâsidleri memâlik-i mahrûseye haber irişdirmek üzre olduğın i'lâm eylemeğın müşârün-

ileyh Şâm beğlerbeğisi *dâme ikbâluhu* dahi müşârün-ileyh serdâra varup Nevruz gününde mülâkî olmak fermân-ı şerîfim olup Şâm muhâfazası mühimmâtından olmağın sâbık bu bâbda gönderilen emr-i şerîfim mücebince Mısır kulundan bin beşyüz nefer yarar kul yazup dahi tüfenkçiler ağası olan Dâvud *zîde mecdühu* ile Şâm'a irsâl eylemek emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda emr-i sâbıkım mücebince Mısır kulundan Şâm muhâfazasıçün fermân olunan binbeşyüz nefer kulu yazup müşârün-ileyh Dâvud *zîde mecdühuya* koşup dahi Nevruz'dan mukaddem Şâm'a gönderesin ki vech ü münâsib olduğu üzre anlar muhâfazada olup mûmâ-ileyh beğlerbeği ta'yîn olunan [262] asâkiriyle çıkup serdâra teveccüh eyleyüp inşâ'a'llâhu te'âlâ ol dahi Nevruz'dan sonra eğlenmeyüp varup müşârün-ileyhe mülâkî olup vech ü münâsib görüldüğü üzre hıdmetde buluna. Husûs-ı mezbûr mühimmât-ı umûrdandır. Sâir zamânlara kıyâs itmeyüp zikr olunan kulu şimdiden ta'yîn eyleyüp vaktiyle irsâl eylesin ki müşârün-ileyh dahi vaktiyle serdâra teveccüh eyleyüp avk u te'hîr olunmalu olmaya.

480

Koflân-zâde Mehmed Çavuş'a
teslîm itmek için çavuşlar kâtibine virildi.
Fî 13 Zilka'de Sene 986

Yanya beğine hüküm ki:

Bundan akdem sancağın alaybeğisine zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı koşulup şark cânibine irsâl olunan asâkir-i zafer-asâra serdâr ta'yîn olunan düstûr-ı mükerrem vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* sefere irsâl olunup bi'l-fi'l vilâyet-i Rûm'da kışlamak üzre olup ve hâlâ müşârün-ileyh südde-i sa'âdetime mektûb gönderüp Kızılbaş-ı bed-ma'âşın azîm cem'iiyetde olup fikr-i kasdı memâlik-i mahrûseye bir zarar irişdirmek üzre oldukları i'lâm eylemeğın sen dahi cebe vü cevşen ve cebelülerinle ve yat u yarağınız ile şimdiden hâzır ve müheyyâ olup inşâ'a'llâhu te'âlâ evvel-bahârda harçlıklar ile ma'an Nevruz'dan mukaddem çıkup Nevruz gününde müşârün-ileyh serdâra mülâkî olmak emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda te'hîr itmeyüp fermân-ı şerîfim üzre sen dahi şimdiden cebe vü cevşen ve cebelülerinle ve lâzım olan düşman yarağı ile müretteb ü mükemmel hâzır ve müheyyâ olup dahi inşâ'a'llâhu te'âlâ evvel-bahârda harçlıklar ile ma'an çıkup Nevruz'dan mukaddem sefere teveccüh eyleyüp Nevruz gününde müşârün-ileyh serdâr *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehuya* mülâkî olmak bâbında envâ'-ı sa'y u ikdâmın vücûda getüresin. Husûs-ı mezbûr mühimmât-ı umûrdandır. Geç vermekdan ve yat u yarağınız

kusûr üzre olan ziyâde hazer idesin. Bu kayd Köstendil hükmünün kenârına nişânlandıktan sonra arz olunup yazılup ve sene-i sâbıkada dört ve dört binden aşağı tîmârı olan sipâhîler muhâfazada kalmak fermânım olmuş idi. Bu sene de dört binle seninle bile sefere gidüp üç bin ve üç binden aşağı tîmârı olan sipâhî on ve on beş bin akçe ve tîmârlu sipâhîlerden birisini baş ve bûğ ta'yîn idüp emr-i sâbıkâ üzre muhâfazada koyasın.

Serrâc Hasan oğlu Mustafa Çavuş'a virile.

Fî 13 Zilka'de Sene 986

Bir sûreti

Köstendîl sancağı beğine yazıldı.

[263]

481

Serrâc Hasan oğlu Mustafa Çavuş'a virildi.

Fî 13 Zilka'de Sene 986

Köstendîl sancağında vâkı' olan kâdîlara hüküm ki:

Hâlen Köstendîl sancağı sipâhîleri emr-i şerîfle vilâyet-i Rûm'da kışlamağın taht-ı kazânuzda vâkı' olan tîmârlarının mahsûlleri satılup harçlıkları kendüne îsâl itmek için ta'yîn eyleyüp irsâl eyledikleri harçlıkçılar Nevruz'dan mukaddem kendüsi vâsıl olmak mühimmâtdan olmağın buyurdum ki, vusûl buldukda zikr olunan sipâhîlerin asâkiriyle harçlıkları cem' ve tahsîl eylemek irsâl olunan harçlıkçılar seferden mu'âvenet eyleyüp tîmârlarının mahsûlleri narh-ı cârî üzre bile eylemeğın ve re'âyâ hıdmetde olan mahsûlleri cem' ve tahsîl eylemek gereği gibi mu'âvenet ve müzâheret idüp harçlıkçıları eğlendirmeyüp mu'accelen sipâhîlere göndermek bâbında envâ'-ı sa'y u ikdâm eyleyesin ki vaktiyle varup sipâhîlere irişüp asâkirin avk u te'hîrine sebep olmaya husûs-ı mezbûr ziyâde mühimdir ihmâl ü müsâheleden ziyâde hazer idesin. Şöyle ki harçlıkçılar vaktiyle mahsûlleriyle cem' olmayup ve siz anlara mu'âvenet eylemeyüp avk olunmak lâzım gelürse aslâ öznüz makbûl olmak ihtimâli olmayup azl idüp olmak mukarrerdir. Ana göre hüsn-i tedârûkle harçlıkçıların harçlıkları tedârûk etdirüp ber-vech-i isti'câl îsâl itmekde dakîka fevt itmeyesin.

Koflân-zâde Mehmed Çavuş'a
teslîm için çavuşlar kâtibine virildi.

Fî 13 Zilka'de Sene 986

Bir sûreti

Tırhala sancağında vâkı' olan kâdîlara

Bu dahi Koflân-zâde'ye

Bir sûreti

Avlonya sancağında vâkı' olan kâdîlara

Bu dahi Koflân-zâde'ye

Bir sûreti

Yanya sancağında vâkı' olan kâdîlara

Bu dahi Koflân-zâde'ye

Bir sûreti

Ohri sancağında vâkı' olan kâdîlara

[264]

482

Koflân-zâde Mehmed Çavuş'a
teslîm için dîvânda çavuşlar kâtibine virildi.

Fî 3 Zilka'de Sene 986

Mora beğine hüküm ki:

Hâlâ diyâr-ı şark cânibine irsâl olunan asâkir-i nusret-esere serdâr ta'yîn olunan düstûr-ı mükerrem vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* südde-i sa'âdetime mektûb gönderüp Kızılbaş-ı bed-ma'âşın azîm cem'iyetde olup fikr-i kasdı memâlik-i mahrûseye zarar u gezend irişdirmek üzre olduğın bildirmeğın sen dahi Mora muhâfazasıçün sancağın sipâhîlerinden bir yarar kimesneyi baş ve buğ ta'yîn eyleyüp ve üç bin akçe tîmârı olan sipâhîleri koşup muhâfazada alıkoyup dahi sancağın müte'allik alaybeği ve zü'amâ ve sâ'ir erbâb-ı tîmârı şimdiden cebe vü cevşen ve cebelûleri ve yat u yarıkları ile müretteb ü mükemmel eyleyüp evvel-bahârda müretteb ü mükemmel Nevruz'dan mukaddem sefere teveccüh eyleyüp inşâ'a'llâhu te'âlâ Nevruz gününde müşârün-ileyh serdâra mülâkî olmak mühimmâtından olmağın buyurdum ki, vusûl buldukda emrim mücebince Mora sancağı muhâfazasıçün bir yarar sipâhîyi baş ve buğ ta'yîn eyleyüp ve Mora sancağının üç bin akçeli sipâhîleri koşup yayları ve sâ'ir hıfz u hirâsetde lâzım olan yerlerin muhâfazasını sipârîş eyleyüp dahi sen sancağına müte'allik alaybeği ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı şimdiden yat u yarıkları ve cebe vü cevşen ve cebelûleriyle müretteb ü mükemmel hâzır ve âmâde etdirüp evvel-bahârda sefere teveccüh eyleyüp inşâ'a'llâhü'l-e'azz Nevruz gününde müşârün-ileyh serdâr *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehuya* cümle sipâhîlerinle müretteb ü mükemmel mülâkî olmak bâbında envâ'-ı sa'y u ikdâmın vücûda getüresin. Husûs-ı mezbûr mühimmât-ı umûrdandır. İhmâl ü müsâheleden ve geç

çıkup gitmekden ve livâ-yı mezbûrın zü'amâ sipâhîlerinin yat u yaraklarında kusûr ve noksân üzre olmakdan ziyâde ihzâr idesin.

Bilâl Çavuş ve Pervâne Çavuş kâtibine virildi.

Fî 13 Zilka'de Sene 986

Bir sûreti

Silistre sancağı beğine yazıldı.

Çerkes Pervâne Çavuş'a virildi.

Fî 13 Zilka'de Sene 986

Bir sûreti

Niğbolı beğine yazıldı.

Koflân-zâde'ye teslîm için çavuşlar
kâtibine virildi.

Fî't-târîhi'l-mezbûr

Selânik beğine

Serrâc Hasan oğlu Mustafa Çavuş'a virildi.

Fî 13 Zilka'de Sene 986

Bir sûreti

İskenderiye beğine

Bu dahi Serrâc Hasan oğluna virildi.

Bir sûreti

Üsküb beğine zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı Üsküb alaybeğine yazıldı.

[265]

483

Anatolî beğlerbeğine hüküm ki:

Hâlen serdâr ta'yîn olunan düstûr-ı mükerrerim ilh. vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* dergâh-ı mu'allâma mektûb gönderüp Kızılbaş-ı bed-ma'âşın azîm cem'iyetde olup fikr-i kasd ve hayâl-i kâsidleri memâlik-i mahrûseye zarar u gezend irişdirmek olduğu i'lâm eyledi. İmdî bundan akdem sana hüküm-i hümayûnum gönderilüp sen bu kış Anatolî'ya müte'allik ümerâ ve zü'amâ ve sâ'ir asâkir-i zafer-eser ile yerlû yerinüzde kışlamak fermân-ı şerîfim olmuş idi. Fermân-ı hümayûnum üzre bu kış yerlû yerinüzde kışlayup amâ yat u yarağınız ve cebe vü cevşen ve cebelülerinüz ile hâzır ve müheyyâ olup inşâ'a'llâhu te'âlâ Nevruz'dan mukaddem çıkup Anatolî'ya müte'allik ümerâ ve sâ'ir asâkir-i mansûre ile isti'câl üzre toğrı müşârün-ileyh serdâra varup Nevruz'da mülâkî olmak mühimmâtdan olmağın buyurdum ki, vusûl buldukda fermân-ı hümayûnum üzre bu kış yerlû yerinüzde kışlayup dahi yat u yarağınız ve cebe vü cevşen ve cebelülerinüz ile müretteb ü mükemmel şimdiden hâzır ve müheyyâ olup inşâ'a'llâhu te'âlâ Nevruz'dan mukaddem Anatolî'ya müte'allik cümle ümerâ ve sâ'ir asâkir ile bilâ-te'hîr çıkup ber-vech-i isti'câl müşârün-ileyh tarafına teveccüh eyleyüp varup Nevruz gününde mûmâ-ileyhe mülâkî olup vech ü münâsib görüldüğü üzre hıdmetde bulunmak bâbında envâ'-ı mesâ'i-i cemîlen vücûda getüresin. Husûs-ı mezbûr mühimmât-ı

umûrdandır. Sâ'ir zamânlara kıyâs eylemeyüp Anadolu asâkirinin yat u yaraklarında aslâ bir husûsda kusûr ve noksânlarını komayup müretteb ü mükemmel ta'yîn olunan vakîtte çıkup ale'l-isti'câl varup irişmekde dakîka fevt itmeyesin.

484

Koflân-zâde Mehmed Çavuş'a virildi.

Fî 13 Zilka'de Sene 986

Yanya sancağı beğine hüküm ki:

Hâlâ sancağına müte'allik olan üç bin akçe ve andan aşağı tîmârlu sipâhîler ile karındaşını akçeli tâ'ifesine baş ve buğ ta'yîn eyleyüp dahi sen sefer-i hümayûna gitdikde sancağın muhâfazasına anları ta'yîn etmek emr idüp buyurdum ki, vardukda inşâ'a'llâhu te'âlâ ta'yîn olunan fermânda emrim üzre sen sefere gitmelü olduğunda sancağında vâkı' olan üç bin akçe ve dahâ aşağı tîmârlu sipâhîlere ve akçeli tâ'ifesine karındaşını baş ve buğ ta'yîn eyleyüp sancak muhâfazasına alıkoyasın ve mühim tenbîh ü te'kîd eyleyesin ki dâ'imâ muhâfaza hıdmetinden hâlî olmayup Arnavid âsîlerinden ve sâ'ir ehl-i fesâd u şenâ'atdan memlekete ve vilâyete ve re'âyâ ve berâyâyâ zarar u gezend irişdirmekden muhkem hazer eyleyeler. Muhâfazaya alıkoyulan ne mikdâr kimesne olup ne vecihle tedârük eyledüğün aslı ile yazup dergâh-ı mu'allâma bir sûretini gönderesin.

[266]

485

Müşârün-ileyhin kapû kethüdâsı Ca'fer'e virildi.

Fî 25 Zilka'de Sene 986

Bağdâd beğlerbeğine hüküm ki:

Hâlen Bağdâd'da muhâfaza hıdmetinde olan silahdârlar Âsitâne-i sa'âdetime gelmek emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda silahdârlar ağasına tenbîh eyleyesin ki bi'l-fi'l Bağdâd'da olan silahdârları alup Âsitâne-i sa'âdetime gelüp gideler.

Bu dahi

Bir sûreti

Şehrizol beğlerbeğine Şehrizol'da olan
ulûfecilerin ağaları alup Âsitâne-i sa'âdetime alup gideler.

486

Handân Ağa'ya virildi.

Azâk sancağı beği Mehmed *dâme izzühuya* hüküm ki:

Cenâb-ı emâret-me'âb Âdil Girây Sultân *dâmet me'âliye* ile vilâyet-i Şîrvân'a bile varup melâhide-i makhûre muhârebesinde envâ'-ı hıdmetde ve yoldaşlıkda bulunduğın i'lâm olmağın hakkında mezîd-i avâtıf-ı aliyye-i şâhânemi zuhûra getürüp Karahisâr şarkî sancağı sana tevcîh olunduğundan gayrı hila'-ı fâhiremden bir sevb hil'at-ı hümayûn dahi inâyet ü irsâl olunmuşdur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda sancağının hıfz u hirâseti ve zabt u sıyâneti için âdem gönderüp ve hil'at-ı mûrisü'l-behçetimizi giyüp min ba'd dahi dîn ü devlete emr-i karînime müte'allik umûrda bezl-i makdûr idesin.

487

Handân Ağaya virildi.

Fî 18 Zilka'de Sene 986

Tâbi' Serdâr *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu*

Düstûr-ı mükerrem müşîr-i müfehham ilh. Vezîr Osmân Paşa'ya hüküm ki:

Bu def'a Şîrvân üzerine gelen melâhide-i makhûre ile vâkı' olan muhârebede envâ'-ı dilâverliğin zuhûra geldiği i'lâm u inhâ olmağın hakkında mezîd-i inâyet-i aliyye-i şâhânem ve mezîd-i avârız-ı seniyye-i hüsvânem zuhûra getürüp hila'-ı fâhiremden iki sevb serâser hil'at ve esyâf-ı kâtiü'l-eknâfımdan bir kabza murassa şemşîr-i zafer-te'sîrim inâyet ü erzânî kılınup buyurdum ki, vusûl buldukda zikr olunan hila'-ı hümayûnumla tîğ-i zafer-makrûnımı envâ'-ı i'zâz ile istikbâl idüp hil'at-ı mûrisü'l-behçetimizi giyüp ve kılıç kuşanup uğûr-ı hümayûn-ı nusret-makrûnumda min ba'd dahi vech ü münâsib görüldüğü üzre bezl-i makdûr eylesin.

[267]

488

Bu dahi Handân Ağ'a'ya virildi.

Âdil Girây kîsesine konmuşdur.

Halefü'l-ümerâi'l-kirâm şerefü'l-küberâi'l-fihâm el-muhtâs ömr-i inâyeti'l-melikü'l-a'lâm Gâzî Girây *dâme ulüvvühu* tevkî'-i ref'î hümayûn vâsıl olmak ma'lûm ola ki, fermân-ı cihân-ı mutâ'ımız üzre asâkir-i cerrâr-ı nusret-şi'âr ile diyâr-ı Şîrvân üzerine varup Kızılbaş-ı bed-ma'âş tarafından Şîrvân üzerine gelen melâhide muhârebesinde envâ'-ı dilâverliğin zuhûra geldiği i'lâm olunmağın hakkında mezîd-i inâyet-i şâhânem ve

meziyyet-i re'fet-hüsrevânem vücûda getirilüp hâssa-i hil'atlerimizden bir kıt'a müzehheb kılıç virişıp çatma hil'at erzânî kılınup irsâl olunmuşdur.

Buyurdum ki, hükm-i şerîf-i vâcibü'l-ittibâ'im vusûl buldukda irsâl olunan hil'at-ı hümayûn ve tîğ-i zafer-makrûnumı envâ'-ı i'zâz u iclâl ve istikbâl eyleyüp hil'at-ı mûrisü'l-behçetimizi giyüp ve kılıç kuşanup uğûr-ı hümayûn-ı nusret-mesmû'nımıza min ba'd dahi vech ü münâsib görüldüğü üzre hüsn-i ittifâk u ittihâd ile bezl-i makdûr ve sa'y u nâ-mahsûr idesin.

Bu dahi Handân Ağa'ya

Âdil Girây kîsesinde

Bir sûreti

Sa'âdet Girây'a yazıldı.

Zikr olduğu üzre

bir sevb çatma, bir kabza müzehheb kılıç

Bu dahi Handân Ağa'ya

Âdil Girây kîsesinde

Bir sûreti

Mübârek Girây'a yazıldı.

Bir sevb çatma, bir kabza müzehheb kılıç

489

Bu dahi Handân Ağa'ya

Vezîr Mustafa Paşa'ya hüküm ki:

Bundan akdem sizinle vâkı' olan Şîrvân ve gayrı seferlerde bile olup bi'l-fi'l kışlakda olan beğlere ve alaybeğlerine karz tarîki ile harçlık içün tevzî' itmek hazîne-i âlimden kırk altı bin gurus irsâl olunmuşdur.

Buyurdum ki, varup vusûl buldukda seneye güzeştede sizinle seferlerde bile olup bi'l-fi'l kışlakda olan beğlere ve alaybeğlere karz tarîki ile defter ile tevzî' eyleyüp her birine ne mikdâr gurus virilürse deftere kayd etdirüp ve yine virilürse ism ü resmleri sancakları ve tîmârlarının baş karyeleri ile mufassal yazup defter eylesin ki tekrâr iş buyuruldukda ana göre cem' ü tahsîl oluna.

[268]

490

Y e v m ü ' s - S e l â s e , F î 7 Z i l k a ' d e S e n e 9 8 6

Bu dahi Handân Ağa'ya kırmızı atlas kîse ve gümüş kozalâk

Aşağıya yukarıda yazılan mektûbdan yazılmışdır.

Ûlû Şemhâl'e nâme-i hümayûn ki

El-hâletü hâzihi Kızılbaş-ı bed-ma'âş tarafından Şîrvân üzerine gelen melâhîde muhârebesinde bile bulunup uğûr-ı hümayûn-ı sa'âdet-makrûnemde envâ'-ı dilâverlik ü ferzânelikler vücûda geldiği i'lâm olunmağın hakkınızda mezîd-i inâyet-i pâdişâhanem ve meziyyet-i re'fet-şehin-şâhânemiz zuhûra gelüp elyâk-ı kâ'imü'l-eknâfımızdan bir mücevher ü murassa' ve müzehheb tîğ-ı cihângîrimiz ile hıla'-ı hasa-i meserret-mesmû'numdan bir sevb serâser ve bir sevb çatma hil'at-ı mûrisü'l-behçetimiz erzânî kılınup irsâl olunmuştur.

Gerekdir ki, nâme-i hümayûnumuz varup vusûl buldukda irsâl olunan hıla'-ı hümayûn-ı behçet-makrûnumuz ile tîğ-i nusret-me'âbımızı envâ'-ı i'zâz u iclâl ile istikbâl eyleyüp hil'at-ı devlet-nisâbımızı alup giyüp ve tîğ-i zafer-me'âbımızı kuşanup min ba'd dahi nihâd-ı şecâ'at-mu'tâdunuzda merkûz olan vüfûr-ı şehâmet ü celâdetinin kemâl-i sadâkat ve hulûs-i taviyyet ile uğûr-ı hümayûn-ı izzet-numûnumuzda zuhûra getürüp sarf-ı nevân ve bezl-i mâ-hüve'l-imkân itmekden hâlî olunmaya tesrîren

Bu dahi Handân Ağa'ya atlas kîse ve gümüş kozalak

Aşağıya kânûn-nâmeden yazılmışdır.

Bir sûreti

Mektûb alunup yazıldı.

Bir kabza murassa' kılıç ve iki sevb serâser hil'at

491

Bu dahi Handân Ağa'ya

Âdil Girây kîsesine

İftihârü'l-ümerâi'l-'azâm muhtârü'l-küberâi'l-fihâm zü'l-kadr-i ve'l-mecdü'l-ihtirâm bî-mezîd-i inâyetü'l-meliki'l-a'lâm Ebûbekir Mirzâ *dâme ulüvvühu* tevkî' [ü] ref'i ilh. hâlâ fermân-ı cihân-ı mutâ'im üzre halefü'l-ümerâi'l-'azâm şerefü'l-küberâi'l-fihâm kâiid-i cüyüşü'l-İslâm zü'l-kadr-i ve'l-ihtirâm el-muhtâs bi-mezîd-i inâyet-i melikü'l-a'lâm Âdil Girây Sultân ve sâ'ir sultânlar ve mirzâlarla ve asâkir-i Tatar-ı nusret-şi'âr ile diyâr-ı Şîrvân üzerine varup Kızılbaş-ı bed-ma'âş tarafından Şîrvân üzerine gelen melâhîde muhârebesinde bile bulunup envâ'-ı yoldaşlığın zuhûra geldiği i'lâm olunmağın hakkında mezîd-i inâyet-i pâdişâhanem zuhûra getürüp hıla'-ı fâhiremden bir sevb hil'at-ı hümayûn-ı sa'âdet-makrûnem ile bir kabza müzehheb şemşîr-i zafer-te'sîrim erzânî kılınup irsâl olunmuştur.

Buyurdum ki, irsâl olunan hil'at-ı hümayûnumla tîğ-i zafer-makrûnumı envâ'-ı i'zâz u iclâl ile istikbâl eyleyüp hil'at-ı mûrisü'l-behçetimizi alup giyüp ve kılıç kuşatup uğûr-ı hümayûn-ı sa'âdet-makrûnemde müte'allik umûrda min ba'd dahi hüsn-i ittifâk u ittihâd ile bezl-i makdûr eylesin.

[269]

492

Kırmızı atlas kîse ve gümüş kozalâk ile bağlanup

Handân Ağ'a virildi.

Halefû'l-ümerâi'l-kirâm netîceti'l-küberâi'l-fihâm zü'l-kadri'l-etemm ve'l-fahrû'l-eşemm el-mahfûf bi-sunûf-ı avâtıf-ı letâ'ifü'l-Melikü'l-Mennân Âdil Girây Sultân *dâmet me'âliyehu* tevki'-i ref' ilâ el-hâletü hâzihi Kızılbaş-ı bed-ma'âş tarafından Şîrvân üzerine gelen melâhide muhârebesinde bile bulunup uğûr-ı hümayûn-ı sa'âdet-i makrûmenizde envâ'-ı dilâverlik ü ferzâneliğiniz vücûda geldiği i'lâm olunmağın hakkınızda mezîd-i inâyet-i pâdişâhânemiz ve meziyet-i re'fet-şehin-şâhanemiz zuhûra gelüp elyâk-ı mesâ'ü'l-eknâfımızdan bir murassa' altun tîğ-cihângîrimiz ile hila'-ı hâssa-i meserret-mesmû'numdan bir sevb çatma ve bir sevb serâser hil'at-ı mûrisü'l-behçetimiz erzânî kılınup irsâl olunmuştur.

Buyurdum ki, hükm-i şerîf vâcibü'l-ittibâ'ım vusûl buldukda inâyet ü ihsân olunan hila'-ı hümayûn-ı behçet-makrûnumuz ile tîğ-i nusret-me'âsirimi envâ'-ı i'zâz ü iclâl ile ikbâl ü istikbâl eyleyüp hil'at-ı devlet-nisâbımızı giyüp ve tîğ-ı zafer-me'âsirimi kuşanup min ba'd dahi nihâd-ı şecâ'at-mu'tâdunuzda merkûz olan vüfûr-ı şehâmet ü celâdetinizi kemâl-i sadâkat ve hulûs-i taviyyet ile uğûr-ı hümayûn-ı izzet-i nümûnumuzda zuhûra getirüp sarf-ı nevân ve bezl-i mâ-hüve'l-imkân eylemekden hâlî olunmaya ve mefâhirü'l-emâcid ve'l-ekârim Hâcî Mustafa ve Cân Mehmed Mirzâ ve Nûgâyir mirzaları Abdullâh Beğ ve Süleymân Mirza ve Hamza Mirzâ *dâme izzihum* dahi sizinle bu sefer-i nusret-eserde bile olup hıdmetde ve yoldaşıklarda bulundukları ecilden müşârün-ileyhimâ Hâcî Mustafa'ya ve Nûgâyir mirzaları mezîd-i inâyetimizden birer sevb hil'at-ı fâhire ve birer kıt'a müzehheb kılıç ve sâ'irlerine dahi birer sevb hil'at-ı hümayûn inâyet olunup size gönderilmiştir. Vech ü münâsib gördüğün üzre zikr olunan kılıçları ve hil'atleri müşârün-ileyhe giydirüp ve kuşadup dîn ü devlete müte'allik umûrda mücidd ü sâ'y olmalarına tergîb idesin.

493

Tezkere getüren Okçı Ca'fer Çavuş'a virildi.

Fî 17 Zilka'de Sene 986

Şâm beğlerbeğine hüküm ki:

Hâlen sana emr-i şerîfîm gönderilüp Kızılbaş-ı bed-ma'âş azîm cem'îyyetde olduğu i'lâm olunmağın sen bu kış emr-i sâbık üzre kışlayup dahi Şâm ümerâsından üç nefer sancak beği ve Şâm'ın zü'amâ ve erbâb-ı tîmârından altı yüz nefer ile beş yüz nefer yeniçeriyle şimdiden cümlesinin yat u yarakları hâzır ve müheyyâ olup evvel-bahârda Erzurûm tarafına varup serdâra mülâkî olasın deyü fermân olunmuşdur. İmdî Şâm beğlerbeğiliğine müte'allik olan sancaklarda ne mikdâr za'îm varsa cümlesi evvel-bahârda seninle bile sefer-i hümayûna teveccüh itmek emr idüp buyurdum ki, vardukda emrim üzre beğlerbeğiliğine tâbi' olan sancaklarda vâkı' olan zü'amâyâ gereği gibi tenbîh eylesin ki, cümlesi alât-ı cenk ü cidâl ve edevât-ı harb u kîtâl ile müretteb ü mükemmel düşman yarağıyla hâzır ve âmâde olup inşâ'a'llâhü'l-e'azz evvel-bahâr-ı huçeste-âsârda fermân olunan altı yüz neferden mahsûb olmak üzre cümle zü'amâ seninle bile varup uğûr-ı hümayûnda vech ü münâsib görüldüğü üzre hıdmetde bulunasın. Bu bâbda tamâm mukayyed olup zu'amâdan bir ferdi beğleri ile muhâfazada alıkodurmayup cümlesin yanınca bile alup gidesin. Hilâf-ı emr-i şerîfe iş olmakdan hazer idesin.

[270]

494

Y e v m ü ' l - H a m î s , F î 17 Z i l k a ' d e S e n e 986

Şâm beğlerbeğinin kapû kethüdâsı Mustafa'ya virildi.

Fî't-târihi'l-mezbûr

Adana beği İbrahîm Beğ'e hüküm ki:

Hâlen Şâm beğlerbeğisi Hasan *dâme ikbâluhu* evvel-bahârda diyâr-ı şarka sefer-i zafer-rehbere gitmek emrim olup mahrûse-i Şâm'ın hıfz u hirâseti dahi mühimmâtından olmağın sen varup vilâyet-i mezbûr muhâfazasında olmak emr idüp buyurdum ki, vardukda şimdiden sancağının alaybeği ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmârıyla hâzır ve müheyyâ olup dahi evvel-bahârda müşârün-ileyh sefer-i hümayûna teveccüh itmelü oldukda sen dahi te'hîr itmeyüp mu'accelen varup vilâyet-i mezbûrenin hıfz u hirâsetinde ve re'âyâ ve berâyânın zabt u sıyânetde gereği gibi basîret ü intibâh üzre olmayup bâb-ı muhâfazasında dakîka fevt itmeyesin.

Bir sûreti

“Nevrûz'da Şâm'a varasın” deyü yazıldı.

Sinân Çavuş'a virildi.

Fî 27 Zilka'de Sene 986

495

Bu dahi

Bir sûreti

Üzeyir sancağı beğine hüküm ki:

Hâlen vilâyet-i Haleb'in hıfz u hirâseti mühimmâtından olmağın sana varup sancağın asâkiriyle vilâyet-i mezbûre muhâfazasında olmak emr idüp buyurdum ki, vardukda sancağının alaybeği ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmârıyla hâzır ve müheyyâ olup dahi varup vilâyet-i mezbûrenin zabt u hirâsetinde ve zabt u sıyânetinde gereği gibi basîret ü intibâh üzre bâb-ı muhâfazada dakîka fevt itmeyesin.

496

Müşârün-ileyhin kapû kethüdâsı Ca'fer'e virildi.

Fî 25 Zilka'de Sene 986

Bağdâd beğlerbeğine ve defterdârına hüküm ki:

Südde-i sa'âdetime mektûb gönderüp Kızılbaş serhadinin muhâfazasında olan Dînever hânı Solâk Hüseyîn Belâvir sultânı Rüstem Halîfe nâm mülhîdler üzerine varıldıkda Bağdâd'ın yemîn ü yesâr ve yeniçerileri ağaları ve gönüllüleri ve yeniçeri tâ'ifesinin ekseri baş kesüp yararlıklar idüp ve min ba'd cân u baş fedâ etmek için tergîben ber-vech-i terakkî tevzî' için Bağdâd hazînesinden bin akçe virilmesini arz eylemişsin. İmdî vâkı' olan muhârebelerde hıdmetde ve yoldaşlıkda bulunan tavâ'ife-i mezbûreye tevzî' için mezîd-i inâyetimde beş yüz akçe vermek emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda emrim mücebince zikr olunan muhârebelerde hıdmetde ve yoldaşlıkda bulunanlara tevzî' için Bağdâd hazînesinden beş yüz akçe ihrâc idüp vech ü münâsib olduğu üzre müstehak olanlara göre tevzî' idesin.

[271]

497

Kırmızı atlas kîse ve gümüş kozalâk
ile bağlanup mezbûr Handân Ağa'ya virildi.

Fî t-târihi'l-mezbûr

İftihârü'l-ümerâi'l-milleti'l-Mesîhiyye muhtârü'l-küberâi'l-tâ'ifetü'l-İseviyye
Gürcistan beğlerinden Levend'in oğlu Aleksandr'a *hutimet avâkıbihu bi'l-hayr* mevkî'-i

ref'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki, desgâh-ı izzet-destgâhım mektûb gönderüp atabe-i ulyâmıza itâ'at u inkıyâd ve arz-ı sadâkat u ihlâs eyleyüp tâ'ife-i Nasârâ'nın Gürci tarafından ziyâreti için Kudüs-i Şerîf'e varup gelmelerine kimesne tâbi' olmamağcün vâkı' olan arzlar ve âdemlerinle gönderdiğin serhad beğleri avf itmeyüp Âsitâne-i sa'âdetime mu'accelen irsâl itmeleri için ahkâm-ı şerîf virmek recâsına arz eylemişsin. Husûs-ı mezbûr pây-e-i serîr-i sa'âdet-masîr-i hüsvâneme arz u tenvîr olunup ma'lûm-ı şerîfim olmağın arz eylediğin üzre Erzurûm beğlerbeğine hüküm-i şerîfim gönderilüp serhad beğlerine muhkem tenbîh eylesin ki, ol taraftan mektûb ve âdem geldikde aslâ te'hîr etdirmeyüp mu'accelen südde-i sa'âdetime gönderesin ve Kudüs-i Şerîf beğine dahi hüküm-i şerîf irsâl olunup anun gibi Gürci tarafından ziyâret için gelen Nasrânî tâ'ifesinin mühürlü temessüki ile Kudüs-i Şerîf'e geldikleri Kamâme'de ta'yîn yerlerine varalar. Kimesne tâbi' olmaya deyü fermân-ı hümayûnum sâdır olmuştur. Emr-i celîlü'l-kadrime muhâlif min ba'd ol cânibden gelenler kimesne rencîde itmek ihtimâli yoktur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda min ba'd madde-i sadâkatde sâbit-kadem ü râsih-dem olup lâzımı'l-arz olan husûsları yazup yarar âdemlerinle serhad beğlerine irsâl u îsâl eylediğin fermân-ı şerîfim mücebince avf itmeyüp mu'accelen Âsitâne-i sa'âdet-âşiyâna îsâl u irsâl eyleyeler ve Gürci Nasrânî tâ'ifesi ziyâret için Kudüs-i Şerîf'e gelüp Kamâme'de ta'yîn yerlerine varup ziyâret idüp girü avdet eyleyeler. Kimesne mâni' ü müzâhim olmayup rencîde etmediklerin i'lâm u i'lân idesin.

498

Bu dahi Handân Ağa'ya

Erzurûm beğlerbeğine hüküm ki:

Ümerâ-yı Gürcistan'dan kıdvetü'l-ümerâi'l-milleti'l-Mesîhiyye Levend'in oğlu Aleksandr'a *hutimet avâkıbihi bi'l-hayr* hâliyâ südde-i sa'âdetime mektûb gönderüp atabe-i ulyâma arz-ı ubûdiyyet ve ihlâs ve izhâr-ı sadâkat itmeğın buyurdum ki, vusûl buldukda te'hîr itmeyüp Gürcistan serhadinde olan beğlere mektûblar ve âdemler gönderüp muhkem tenbîh eylesin ki, anun gibi müşârün-ileyh tarafından kendülerine mektûb ile âdem gelürse aslâ avk u te'hîr itmeyüp mu'accelen Âsitâne-i sa'âdetime irsâl u îsâl eyleyeler. Ve min ba'd Gürci hıdmetinde olan Nasrânî tâ'ifesine Kudüs-i Şerîf'de ziyâret tarîki ile Kamâme'ye gelüp gitmelerine emrim olmuştur. Mûmâ-ileyhin mühürlü temessüki ile ol cânibden gelen Nasrânî tâ'ifesinin ziyâret için gelüp gitmelerine mâni' ü mezâlim olmayalar.

499

Bu dahi

Vezîr Mustafa Paşa'ya hüküm ki:

Ol cevâbında hıdmetde ve yoldaşlıkda bulunanlardan kimine ibtidâdan tîmâr ve kimine terakkî ve kimine dahi mahlûl tevcîh olunup ellerine ahkâm-ı şerîf virilirken südde-i sa'âdetime gelüp tîmâr ve memlûk ellerinde olan ahkâm-ı şerîfleri alınmağın virilen tîmârlarının tezkirelerinin müceddeden kaydları yazılmağa muhtâç olmaz fermân beğlerbeğilere ve ahkâm-ı şerîf ile varup tîmâr alup ve terakkilerinle ilhâk idüp ve mahlûl alanların kaydları olmamağın ellerinde olan ahkâm-ı şerîfeye ba'zı ehl-i telbîs karışmak ihtimâli olduğu ecilden şimdiye değin vâkı' olan rûs-ı kazâyâyâ mürâca'at olunup tîmâr ve terakkî ve memlûk alanların kaydları üzerine işâret olmak için Âsitâne-i sa'âdetime göndermek mühimmâtdan olmağın buyurdum ki, vusûl buldukda şimdiye değin ibtidâdan ve sâ'ir ahvâle virilen ahkâm-ı şerîfenin rûs-ı kazâyâsı ve kaydları defter idüp bir gemiye koyup mühürleyüp südde-i sa'âdetime gönderesin.

Bu sûret de birer dahi yazılup

altına bu kayd yazılup ve avâriz akçesi südde-i sa'âdetime
gelmek lâzım olmağın avâriz akçesi anda mevcûd bulunan haseneye
tebdîl eyleyüp dahi südde-i sa'âdetime irsâl eyleyüp tebdîl olan avâriz akçesi eğer şâhî
ve para ve akçedir. Müşârün-ileyh tarafına kul mevâcibi için
gönderilecek hazîne ile ma'an irsâl eylesin.

500

Bu dahi

Erzurûm'da mâl defterdârı olan Ahmed'e hüküm ki:

Hâlâ asâkir-i nusret-esere serdâr ta'yîn olunan düstûr-ı mükerrem ilh. vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* müceddeden feth ü teshîri müyesser olan vilâyet-i Şîrvân ve sâ'ir ol cevânibde vâkı' olan kılâ' ve bikâ' muhâfazasına ta'yîn eylediği kul mevâcibi için ve gayri ol cevâbına müte'allik olan mühimmât u levâzıma sarf için akçe lâzım oldukda Erzurûm ve Haleb ve Şâm ve Diyârbekir hazînelerinden lâzım olduğu mikdârı akçe alup kulın mevâcibine ve gayri lâzım olan masârife sarf eylemek bâbında fermân-ı hümâyûnum sâdır olup müşârün-ileyhe hükm-i hümâyûnum gönderilmiştir.

Buyurdum ki, vusûl buldukda anun gibi vilâyet-i mezbûre ve ol cevânibde vâkı‘ olan kılâ‘ ve bikâ‘ın muhâfazasına ta‘yîn olunan kulin mevâcibine ve sâ‘ir mühimmât u levâzıma sarf içün akçe lâzım olup sana âdem ve mektûb gönderüp taleb eyledüğü şâhî ve para ve akçedir haseneye ta‘dîl idelüm deyü ta‘allül eylemeyüp mevcûd bulunan eğer akçedir ve eğer para ve şâhîdir her ne işe ol diyârda revâc olmağın bilâ-te’hîr ber-vech-i isti‘câl vâfir ü müstevfa hazîne tedârük eyleyüp irsâl itmekde dakîka fevt eylemeyesin. Husûs-ı mezbûr mühimmâtdandır. İhmâl ü müsâheleden ziyâde hazer eylesin. Hazîne ahvâli mühimmât-ı umûrdandır. Bu bâbda müşârün-ileyhin tekessür ü şikâyet-i müsemmir ü mü’essir bulup müstevfa hazîne tebdîl ü irsâl itmekde ihmâl ü imhâlden ziyâde ihtiyât idesin. Ve ne mikdâr hazîne irsâl olunup teslîm olunduğın yazup bildiresin.

Kethüdâ	Bu dahi	Balıkçı Sinân Çavuş’a virildi.
Mustafa Çavuş’a virildi.	Bir sûreti	Bu dahi
Fî 27 Zilka‘de Sene 986	Haleb defterdârına	Bir sûreti
Bu dahi		Diyârbekir defterdârına
Bir sûreti		
Şâm defterdârına		

[273]

501

Bu mektub kırmızı atlas kîse içine konulup
gümüş kozalâk ile bağlanup mezbûr Handân Ağa’ya virildi.

Kıdvetü’l-ümerâi’l-milleti’l-Mesîhiyye umdetü’l-küberâi’l-tâ’ifetü’l-Nasrânî’ye vilâyet-i Gürcistan’dan Tiflîs melikesi fahrü’l-muvakkirât fî-milletihânın oğulları Menûcehr *hutimet âkıbetihu bi’l-hayr* hâliyâ dergâh-ı sa‘âdet-destgâhıma mektûb-ı sadâkat-üslûbunuz vârid olup vüzerâ-yı âlî-mikdârım asâkir-i nusret-şi‘ârımıza serdâr olan düstûr-ı mükerrrem ilh. vezîrim Mustafa Paşa *edâma’llâhu te‘âlâ iclâlehu* ülkenüzden mürûr u ubûr eyledüğü esnâda atabe-i ulyâmıza ihtisâs u ilticânuz sevk eyledükde nihâd-ı sadâkat-bünyâdunuzda merkûz olan istikâmet mücebince ol şîrzime-i dalâlet-bünyândan rû-gerdân olup Âsitâne-i sa‘âdetimde kemâl-i ihlâs ile ilticâ ve ihtisâs idüp ülkenüzde olan re‘âyâyâ hazîne ta‘yîn eyleyüp sâl be-sâl südde-i sidre-metânımıza irsâl ü îsâl eylemekle müte‘ahhid olduğunızı husûsen mukaddemâ irsâl olunan evâmir-i aliyyemiz mücebince Şîrvân fethine müte‘allik olan umûrda bezl-i makdûr eyledüğünü i‘lâm u iş‘âr eylemişsin. Ol bâbda dahi her ne ki i‘lâm ve i‘lân olunmuşsa pâye-i serîr-i sa‘âdet-masîrimize arz u takrîr olunup ma‘lûm-ı şerîfimiz olmuştur.

İmdî madâm ki câdde-i sadâkatinde sâbit-kadem ü râsih-dem olup dostumuza dost ve düşmanımıza düşman olup istikâmet ile hıdmet idesin. Memleket ve vilâyetinin elinizde ibkâ olunmak mukarrerdir.

Buyurdum ki, hükm-i şerîfim vusûl buldukda Âsitâne-i muhalledü'l-erkânımıza dâ'imâ kemâl-i itâ'at-i inkıyâd üzre olup sâl be-sâl ta'yîn olunan harâcınızı irsâl idüp anun gibi Kızılbaş-ı bed-ma'âş tarafından bir hareket olup ol câniblerde alıkoyulan asâkir-i mansûremiz üzerine hücum etdirirse gereği gibi mu'âvenet ve müzâheret eyleyüp def'-i mazarratları bâbında envâ'-ı sa'y u ihtimâmın vücûda getürile.

Bu dahi

Bir sûreti

Karındaşı Azdûre

[274]

502

Bu dahi

Kudüs-i Şerîf beğine hüküm ki:

Hâlâ bi-inâyeti'llâhi te'âlâ vilâyet-i Şîrvân'ın feth u teshîri ve a'dâ-yı bed-râyın kahr u tedmîri müyesser olmağın Gürci beğlerinden Levend'in oğlu Aleksandra dahi atâbe-i ulyâma itâ'at u inkıyâd eyleyüp mektûb gönderüp Gürci taraflarından olan Nasrânî tâ'ifesi Kudüs-i Şerîf'e varup gelüp ziyâret itmeleri bâbında icâzet-i humâyûnum taleb eylemekde izn-i şerîfim virilmiştir.

Buyurdum ki, vusûl buldukda min ba'd tâ'ife-i mezbûreden müşârûn-ileyhin mühürlü temessûki ile gelenlere kimesne tâbi' olmayup Kamâme'de olan ta'yîn yerlerine varup ziyâret idüp girü avdet ideler. Ol bâbda kimesneye rencîde vü remîde etdirmeyesin.

503

Bu dahi kırmızı atlas kîse ve gümüş kozalâk
ile bağlanup mezbûra virildi.

Levend'in oğlu Aleksandra'ya hüküm ki:

Hâlâ dergâh-ı izzet-destgâhımıza mektûb gönderüp mukaddemâ irsâl olunan nâme-i humâyûnumuz mücebince devlet-i emîr-karînimize müte'allik umûrda bezl-i makdûr eyleyüp ol sürdikaya dalâlet-i nisyândan rû-gerdân olup hâlen hulûs-ı hayât ile Âsitâne-i sa'âdet-i âşiyânemize arz-ı ubûdiyyet ü ihlâs ve izhâr-ı sadâkat ü iktisâs eyleyüp sâl be-sâl harâcını südde-i meserret-me'âlimize irsâl ü îsâl ve Şîrvân'da ve Tiflîs'de alıkonulan

asâkir-i nusret-eserimize mu'âvenet ü müzâheret eylemek müte'ahhid olduğın i'lâm u iş'âr idüp avâtıf-ı aliyye-i hüsvânemizde istid'â itmeyüp ol bâbda her ne ki i'lâm u inhâ olunmuş ise pâye-i serîr-i sa'âdet-masîr-i pâdişâhânemize arz olunup ilm-i şerîf-i âlem-şümûl mülûkânemiz muhît u şâmil olup inâyet-i aliyye-i hüsvânemizde mazhar vâkı' olmuşdur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda min ba'd dahi Âsitâne-i muhalledü'l-erkânımıza sadâkat ü ihlâs üzre olup Şîrvân'da ve Tiflîs'de muhâfaza için alıkonulan asâkir-i mansûremizin eğer zahîreleri tedârükidir ve eğer sâ'ir levâzım ve mühimmâtı ihzâr mıdır ve bi'l-cümle dostluk ve istikâmet muktezâsınca tedârük ve ihzâr idüp mümkün oldukça müzâyaka çekdirmeyüp her biri ile yek-dîl ü yek-cihet olup anun gibi Kızılbaş-ı bed-ma'âş tarafından bir hareket olup üzerlerine hücum idilirse cibilliyetinizde merkûz olan şecâ'at ü şehâmet muktezâsına gereği gibi mu'âvenet ü müzâheret eyleyüp def'-i mazarratları bâbında envâ'-ı sa'y u ihtimâmın vücûda getirile. İnşâ'a'llâhu te'âlâ uğr-ı hümayûnda zuhûr bulan hidemât-ı mebrûrenüz zâyi' olmayup envâ'-ı inâyât-ı mülûkânemize mazhar vâkı' olası. Mâdem ki câdde-i sadâkatde sâbit-kadem ve râsih-dem olup müte'ahhid olduğunuz harâcınızı sâl be-sâl atabe-i ulyâmıza irsâl u îsâl idüp dostumuza dost düşmanımıza düşman olasın. Bu cânibden dahi eyledikten gayrısı nesne müşâhede isteyüp inşâ'a'llâhu te'âlâ me'mûlünüz ziyâde ri'âyet ü himâyet olasın.

[275]

504

Bu dahi kırmızı atlas kîseye konulup
gümüş kozalâk ile bağlanup Handân Ağa'ya virildi.

Tâğıstân hâkimi Şemhâl *dâmet me'âliyhuya* nâme-i hümayûn ki

Südde-i seniyye-i sa'âdet-medâr ve atabe-i alime-i gerdân iktidârımıza mektûb-ı sadâkat eylediğin vârid olup bi-inâyeti'llâhi'l-melikü'l-mütte'ân vilâyet-i Şîrvân'ın feth ü teshîri ve a'dâ-yı bed-râyın kahr u tedmîri müyesser olup uğr-ı hümayûn-ı nusret-makrûnemize müte'allik umûrda bezl-i makdûr eyleyüp atabe-i aliyemize arz-ı ubûdiyyet ü ihlâs ve izhâr-ı sadâkat ü iktisâs eylemişsin. Ol bâbda her ne ki i'lâm ü iş'âr olunmuş ise nakîr ü kıtmîr pâye-i serîr-i sa'âdet-masîr-i pâdişâhânemize arz u takrîr olunup ilm-i şerîf-i âlem-şümûl mülûkânemiz muhît u şâmil olmuşdur. Yüz göz ağ olsun. Cenâb-ı şecâ'at-nisâbınızdan dahi me'mûl olan bunun gibi asâr-ı hamîyyet idi ki zuhûra getirilmiş her vecihle avâtıf-ı aliyye-i şâhâne ve avâz-ı seniyye-i pâdişâhânemize mazhar vâkı' olmuşsıdır.

Gerekdir ki, vusûl buldukda min ba'd dahi hâk-i pâye-i sadâkatinde sâbit-kadem ve râsih-i dem olup ol cânibde alıkonulan asâkir-i nusret-eserimizle yek-dîl ü yek-cihet olup anun gibi Kızılbaş-ı bed-ma'âş tarafından üzerlerine hücum olunursa gereği gibi mu'âvenet ve müzâheret olunup def'-i mazarratları bâbında envâ'-ı sa'y u ikdâm ve hüsn-i ihtimâmınız vücûda getirile ve bi'l-cümle mâdem ki dostumuza dost ve düşmanımıza [düşman] olup sadâkat ve ihlâs üzre olan bu cânibden dahi ahd ü emâna mugâyir iş olmayup dîn-i devlete müte'allik umûrda zuhûr bulan sa'y-i vüfûrınız zâyî' olmayup inşâ'a'llâhu te'âlâ me'mûlinizden ziyâde iyilükler müşâhede idesiz.

505

Bu dahi

Vezîr Mustafa Paşa'ya hüküm ki:

Hâlâ bi-inâyeti'llâhi te'âlâ kuvvet-i kâhire-i hüsvânem ile müceddeden feth ü teshîri müyesser olan memâlik ve sâ'ir kılâ' ve bıkâ'ın muhâfazasına ta'yîn olunan kulin mevâcibi ve sâ'ir mühim olan masârıfa sarf itmek için lâzım olan mikdârı akçeyi Erzurûm ve Haleb ve Şâm ve Diyârbekir hazînelerinden tedârük itmek emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda fermân-ı hümayûnum üzre müceddeden feth ü teshîri müyesser olan memâlik ve sâ'ir kılâ' ve bıkâ'ın muhâfazasına ta'yîn olunan kulin mevâcibine ve sâ'ir mühimmât ü levâzıma sarf itmek için lâzım olan mikdârı akçeyi Erzurûm ve Haleb ve Şâm ve Diyârbekir hazînelerinden tedârük eyleyüp ne mikdâr akçe lâzım olursa ahkâm-ı şerîfim yazdırup yarar çavuş ile gönderüp defterdârlarından taleb eyleyüp getürdüp dahi vech ü münâsib olduğu üzre muhâfazada olan kulin mevâcibi vakî't [ile] teslîm etdirüp ve sâ'ir lâzım olan masârife sarf etdirüp ol diyâr-ı celîlü'l-i'tibârın muhâfazasında ve gayrı ol cânibe müte'allik olan umûr-ı mühimme tedârüğünde re'y-i isâbet-karînin münâsib gördüğü üzre iktizâ etdüğüne göre hüsn-i tedârük idesin.

[276]

506

Bu dahi kırmızı atlas kîse ve gümüş kozalâk ile bağlanup Handân Ağa'ya virildi.

Fî 19 Zilka'de Sene 986

İftihârü'l-ümerâi'l-i'zâm ilh.

Bundan akdem Nahcivân hâkimi olan Şeref Han'a hüküm ki:

Südde-i seniyye-i devlet-medâr ve atabe-i aliyye-i ger-dûn iktidârımıza izhâr-ı ubûdiyyet ve arz-ı rikkıyet eylediğin ecilden hakkında mezîd-i avâtıf-ı aliyye-i şâhâne ve

meziyyet-i avârız-ı seniyye-i hüsrevânem zuhûra getürüp mukaddemâ Bitlîs sancağının icmâllü hâslarından iken ayrılup ümerâ ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmâra virilen elli bin sekiz yüz otuz sekiz akçe yazar karye-i Pesel ve altmış bin dört yüz otuz akçe yazar karye-i Hâcıkend ve onüç bin dört yüz iki akçe yazar karye-i Urbân ve bin altı yüz akçe yazar karye-i Horos ve havâss-ı hümayûna ilhâk olunup kırk bin akçe yazar ihtisâb nefsi Bitlîs ve seksen altı bin üç yüz elli beş akçe yazar karye-i Eküçki bi'l-fi'l Bitlîs sancağının iki yüz altmış bin akçe hâslarıyla cem'ân beş yüz bin beş yüz altmış dört akçe olur ülkelik tarîkiyle sana erzânî kılınup ve tevcih ü ta'yîn olunup buyurdum ki, vusûl buldukda te'hîr ve tevâkkuf itmeyüp varup zikr olunan hâslarıyla livâ-yı mezbûr ülkelik tarîkiyle mutasarrıf olup hıfz u hirâset-i memleketin ve zabt u sıyânet-i ra'ıyyet bâbında bezl-i maddî ve sa'y-ı meskûr eyleyesin ve bu bâbda berât-ı sa'âdet-âyâtımızdan irsâl olunur vardukda mazmûn-ı hümayûnuyla amel idesin.

Tebrîz hâkimi ile Sa'd Çukurı hâkimine birer sûreti dahi yazılup

Van beğlerbeğisi kethüdâsı Rüstem Kethüdâ'ya virildi.

Fî 29 Zilka'de Sene 986

Gümüş kozalâklı kırmızı atlas kîse ile.

507

Bu dahi

Cenâb-ı emâret-me'âb eyâlet-nisâb devlet-intisâb rif'at-ı iktisâb meliküyü'l-fi'âl meliküyü'l-hisâl el-mahfûf bî-sunûf-ı avâtifi'l-meliki'l-a'lâ Tebrîz hâkimi Emîr Han *dâme ulüvvühu* hâlâ atabe-i ulyâ ve südde-i seniyyemizde sağayir-i niyyet ve hulûs-ı taviyyet ile arz-ı ubûdiyyet itmek nihâyet-i emân-ı behcet-me'âliniz olduğu i'lâm olundu. İmdî ebvâb-ı adâlet-me'âb ve i'tâb-ı sa'âdet-nisâbımız dost ve düşmana meksûf u meftûh olup arz-ı muhâlesat ü sadâkat eyleyenlere aslâ redd ü men' yokdur. Kadîmden âdet-i marziyyen ve sünnet-i seniyyemiz Âsitâne-i sa'âdetimize izhâr-ı sadâkat ve ihlâs ve iş'âr-ı muhâlesat ve iktisâs kalup hüsn-i taviyyet ve sağayir akîdet birle arz-ı ubûdiyyet eyleyenler hakkında dâ'imâ inâyet-i bî-gâyeti pâdişâhaneme ve himâyet ü ri'âyet bî-nihâyet-i şehin-şâhânemiz mebzûl ve bî-dirîğ olmağın süzün dahi hakkınızda mezîd-i inâyet-i âlî-mihnetim zuhûra getirilüp hûme-i hükûmetlerinizde olan Tebrîz eyâletini ber-vech-i te'yîd ülkelik tarîkiyle size ve evlâd u ahfâdınıza neslen ba'de neslin ile'l-ilkırâz inâyet ü erzânî kılınmıştır.

Gerekdir ki, emr-i hümayûnumuz vusûl buldukda ol cânibden min ba'd alâkanuzı kat' etdirüp dahi hulûs-i taviyyet ve sağayir-i ukbedet Âsitâne-i sa'âdetimize meyl ü rağbet

eyleyüp sadâkat ü rıkkıyet üzre sâbit-kadem ü râsih-i dem olduğunuzu mektûbunuz ile yarar âdemlerinüzi Âsitâne-i sa'âdetimize ber-vech-i masâra'at gönderesiz ki [277] sâ'ir arz-ı ubûdiyyet ü sadâkat eyleyenlere ihsân u inâyet olunduğı üzre hil'at-ı mûrisü'l-behçetimiz ile râyet-i nusret-âyetimiz gönderilüp mâdem ki atabe-i âlem-medârımıza sadâkat u ihlâs ve muhâllefât u iktisâs üzre hüsn-i taviyyet ile sâbit-kadem ü râsih-i dem olasın. İnşâ'a'llâhü'l-e'azz ülkenüz elinüzden alınmayup kayd-ı hüviyyet oldukça vech-i meşrûh ber-vech-i te'yîd sizün ve evlâd u ahfâdınızın taht-ı takaddümünüzden ve hûme-i hükûmetinizde olup zikr olunan ülkenüz ve sâ'ir hıfz u hirâsetinde lâzım olan mevâzıfı vech ü münâsib gördükleri üzre hıfz u hirâset ve zabt u sıyânet eyleyüp anun gibi tâ'ife-i Kızılbaş'dan üzerinize asâkir gelürse mu'âvenet ü müzâheret itmek içün Erzurûm ve Van beğlerbeğisi *dâme ikbâluhuya* ve sâ'ir ol havâlîde olan ümerâ-yı kirâm ile ve asâkir-i nusret-fercâm ile varup mu'âvenet eyleyüp a'dânın def' ü ref'i bâbında bezl-i makdûr itmeği fermân-ı kazâ-cereyânım sâdır olmuştur. Ana göre ber-vech-i isti'câl Âsitâne-i sa'âdetime âdem ve haber gönderüp ve üzerinize asâkir gelürse müşârün-ileyh ile haberleşüp dahi nihâd-ı celâdet-mu'tâdımızda olan vufûr-ı şecâ'at ve hüsn-i firâset muktezâsınca vech ü münâsib olduğu üzre hüsn-i ittifâk u ittihâd ile muhâfazada ve a'dânın def' ü ref'inde bezl-i makdûr ve sarf-ı cidd-i nâ-mahsûr idüp sa'y u ikdâmda envâ'-ı ihtimâm eyleyesin ve lâzımü'l-arz olan ahvâlî ale't-tevâlî i'lâm itmekden hâlî olasın.

Bağdâd beğlerbeğisi
âdemi Rüstem Çavuş'a virildi.
Bir sûreti
Pîlâver sultânı Rüstem Sultân'a yazıldı.

Bu dahi Rüstem'e virildi.
Bir sûreti
Dînever hâkimi
Solâk Hüseyin Han'a yazıldı.

Yukaruda yazıldığı aşağıya yazıldı.

Bu dahi

Bir sûreti

Sa'd Çukurı hâkimi Mehmed Han'a

Tebrîz hâkimine yazılan istimâlet-i nâmenin birer sûreti bunlara yazılmışdır.

Van beğlerbeğisi kethüdâsı Rüstem Kethüdâ'ya virildi.

Fî 29 Zilka'de Sene 986

Cenâb-ı emâret-me'âb eyâlet-nisâb-ı sa'âdet-intisâb el-muhtâs
bi-mezîd-i avâtıfı'llâhi'l-Melikü'l Vehhâb (...) ve Şarûr hâkimi Dünbüllü Sultân Alî'ye

Bir sûreti

Kızıldere ve Keçivân Kal'a
hâkimi Kelhûrî Şîrvân Beğ'e

Bir sûreti

Sâhib-i aşîret olan Kөлânî Emîn Beğ'e

Bir sûreti

Sâhib-i aşîret olan Kөлânî Şâh-verdî Beğ'e

Bir sûreti

Revân hâkimi Mehmed Han'a

[278]

508

Dîvân'da yeniçeri muhızırına virildi.

Fî 28 Zilka'de Sene 986

Yeniçeri Ağası'na hüküm ki:

İnşâ'a'llâhu te'âlâ evvel-bahâr-ı huçeste-âsârda diyâr-ı şarka sefer-i zafer-rehbere bizzât cenâb-ı celâdet-me'âbım ile teveccüh ve azîmet itmek mukarrer olmağın Rûmili'nde ve Anadolu taraflarında olan yeniçeri tâ'ifesi Nevruz'da südde-i sa'âdetimde hazır bulunmak mühimmâtdan olduğu ecilden buyurdum ki, vusûl buldukda te'hîr itmeyüp Rûmili'nin sağ ve sol kollarına munfasılan mektûb ve âdemler gönderüp ve Anadolu taraflarına dahi kadîmden olageldüğü üzre mektûblarınla âdemler gönderüp yeniçeri tâ'ifesi Nevruz'da yat u yarakları ve tüfenkleri ile İstanbul'da hazır ve âmâde etdiresin. Husûs-ı mezbûr ziyâde mühimmâtdan olmuştur. Sâir zamânlara kıyâs itmeyüp yeniçeri tâ'ifesinin cem'isini Nevruz'da İstanbul'da hazır ve müheyyâ etdiresin.

509

Bu dahi

Rûmili'nin sağ kolunda vâkı' olan kâdîlara hüküm ki:

El-hâletü hâzihi inşâ'a'llâhu te'âlâ evvel-bahâr-ı huçeste-âsârda cenâb-ı celâdet-me'âbım ile bizzât diyâr-ı şarka sefer-i zafer-rehbere tasmîm ü niyyet ve âlî mihnetim mukarrer olmağın buyurdum ki, vusûl buldukda taht-ı kazânuzda vârid olan kasabât ve karyelerde ve bâzârlarda ve mecmu'-ı nâs olan yerlerde tenbîh ü te'kîd etdiresin ki bölük halkı ve yeniçeri tâ'ifesinin yat u yarakları ve sefer esbâbı ile Nevruz'dan mukaddem İstanbul'da hazır bulunasın. Husûs-ı mezbûr mühimdir. İhmâl ü müsâheleden hazer eylesin ve mezkûrelere muhkem tenbîh eylesin ki bu hâl Nevruz'da İstanbul'da olmaları ziyâde mühimmâtdan olmuştur. Ana göre tenbîh ü ikdâmına ihtimâm eylesin.

Bu dahi

Bir sûreti

Rûmili'nin sol kolunda vâkı' olan kâdîlara yazıldı.

Bu dahi

Bu dahi

Bir sûreti

Bir sûreti

Anatoli'nın sağ kolunda vâkı'
olan kâdîlara yazıldı.

Sol kolda vâkı' olan kâdîlara yazıldı.

[279]

510

Edirnelü Rüstem Çavuş'a virildi.

Fî 17 Zilhicce Sene 986

Kıbrıs beğlerbeğine hüküm ki:

İnşâ'a'llâhu te'âlâ evvel-bahâr-ı huçeste-âsârda diyâr-ı şarka bizzât sefer-i zafer-rehber tasmm ü niyyet olunmağın asâkir-i nusret-eser zahîresi mühimmâtı için Kudüs hazînesinden on bin müd buğday ve on bin müd arpayı tedârük idüp gemiler ile Payas iskelesine göndermek emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda aslâ te'hîr ü terâhî eylemeyüp hazîne-i Kudüs'den sefer-i nusret mühimmâtı için on bin müd buğdayı ve on bin müd arpayı tedârük eyleyüp mu'accelen gemilere tahmîl etdirüp Payas iskelesine irsâl eylesin. Husûs-ı mezbûr mühimmât-ı umûrdandır. İhmâl ü müsâheleden ziyâde hazer idesin ve ihrâcî fermân olunan zahîre mezbûr çavuşum mübâşeretiyle ihrâc itdirüp emr olunan on bin müd buğdayı un etdirüp vakit ile ihzâr ve gemilere tahmîl etdirüp Payas iskelesine getirüp Payas iskelesinde husûs-ı mezbûrları ta'yîn olunan sancağına teslim oluna ki ol dahi gelen kira tavarlarına tahmîl idüp toğrı Erzurûm'a gidesin.

511

Bu dahi mezbûra virildi.

Çemişgezek beğine hüküm ki:

İnşâ'a'llâhu te'âlâ evvel-bahâr-ı huçeste-âsârda diyâr-ı şarka bizzât sefer-i zafer-rehber tasmm ü niyyet olunup asâkir-i nusret-eser zahîre mühimmâtı için ol cevânibde vâkı'olan rencber gemilerine zahîre tahmîl itmek için yiyecek irsâl itmek emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda aslâ te'hîr ü terâhî itmeyüp ol cevânibde bulunan rencber gemilerine ale't-ta'cîl yarar âdemler ile yiyecek irsâl eylesin ki, yiyecek varup anda olan zahîreyi tahmîl eyleyüp toğrı Bağdâd câniblerine îsal ideler. Husûs-ı mezbûr mühimmâtıdır. İhmâl ü müsâheleden ziyâde hazer idesin.

Bir sûreti
Malâtıyye beğine yazıldı.

[280]

512

İnebahtı beğine:

İnşâ'a'llâhü'l-e'azz evvel-bahâr-ı huçeste-âsârda Karadeniz taraflarına donanma-yı hümayûn mukarrer olmağın sen sancağın muhâfazasıçün kalup yanında olan gemiye lâzım olan âlât ve esbâbı ve yat u yarağı ile müretteb ü mükemmel hâzır ve âmâde etdirüp dahi sancağın sipâhîleri alaybeğine koşup gemiye koyup toğrı İstanbul'a göndermek emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda te'hîr itmeyüp yanında olan gemiye lâzım olan âlât ve esbâbı ve yat u yarağı ile müretteb ü mükemmel hâzır ve müheyyâ etdirüp dahi sen sancağın muhâfazasıçün kalup sancağın sipâhîleri cebe vü cevşen ve cebelü ile ve sâ'ir düşman yarağı ile alaybeğine koşup lâzım olan zâd u zevâdeleriyle vaktiyle gemiye koyup Nevruz'dan mukaddem toğrı İstanbul'a götüresin. Vaktiyle gemiye koyup Nevruz'dan mukaddem toğrı İstanbul'a gönderesin ki vaktiyle bunda gelüp fermân olunan tonanma* ile ma'an Karadeniz tarafına sefer-i zafer-rehbere teveccüh ü azîmet eyleye. Husûs-ı mezbûr mühimmât-ı umûrdandır. Sancağın sipâhîlerinin ve alaybeğinin at ile karadan göndermeyüp deryâdan gemi ile mevsiminde irsâl etmek bâbında envâ'-ı ihtimâm eyleyüp avk u te'hîr etdirmeyesin.

Mükerrer

Bir sûreti

Bir sûreti

A'ğrıboz beğine yazıldı.

İnebahtı beğine yazıldı.

513

Bu sûreti dahi tasmi'm olup aşağıda geçdi.

Çirmen sancağı beğine hüküm ki:

İnşâ'a'llâhü'l-e'azz evvel-bahâr-ı huçeste-âsârda Karadeniz taraflarına donanma-yı hümayûnum mukarrer olmağın sancağın muhâfazasında kalup sancağın sipâhîlerini alaybeğine koşup İstanbul'a gelüp Nevruz'da hâzır bulunmak emr idüp buyurdum ki, vardukda emrim üzre sen sancağın muhâfazasıçün dahi sancağın sipâhîlerini cebe vü cevşen ve cebelülerin ve sâ'ir yat u yarakları ile müretteb ü mükemmel hâzır ve âmâde

* Bu kelime daha önce (دونانمه) şeklinde yazıldığı halde burada (طونانمه) şeklinde yazılmıştır.

etdirüp Nevrûz'dan mukaddem mu'accelen İstanbul'a gönderesin ki vaktiyle İstanbul'da bulunup donanma-yı hümâyûnum gemilerine dâhil olup Karadeniz taraflarına fermân olunan sefer-i zafer-rehbere teveccüh ve azîmet eyleyeler. Husûs-ı mezbûr mühimmâtıdır. İhmâl ve müsâheleden geç veya erken sipâhî götürmekden ihtiyât ü dikkat müsellemler ki üçyüz yetmiş neferdir cem'isi okları ve yayları ve çeri başları ve müsellemleri ile ma'an koşup İstanbul'a gönderesin ki, Nevrûz'da İstanbul'da hâzır bulunup donanma gemilere dâhil olalar.

Bir sûreti
Vîze beğine yazıldı.

Bir sûreti
Kırkkilise'ye yazıldı.

[281]

514

Y e v m ü ' s - S e l â s e , F î 22 Z i l k a ' d e S e n e 986

Sâbık Nahcivân hâkimi olan Şeref Han'a hüküm ki

Hâlâ Âsitâne-i sa'âdet-âşiyâneme arz-ı ubûdiyyet ü ihlâs ve kemâl-i ilticâ vü iktisâs eylediğin ecilden hakkında mezîd-i avâtıf-ı aliyye-i hüsrevânî zuhûra getürüp elyâk-ı mesâ'ü'l-eknâfımdan bir müzehheb kılıç ve hila'-ı hümâyûnumdan bir sevb serâser hil'at-ı fâhire erzânî kılınup ve beş kere yüz bin dahi beş bin beş yüz altmış dört akçe hâslar ile ülkelik tarîkiyle Bitlîs sancağını sana inâyet idüp ol bâbda hükm-i cihân-ı mutâ'ımız dahi irsâl olunmuşdur.

Buyurdum ki, vardukda inâyet ü irsâl olunan şemşîr-i zafer-te'sîrimizi kuşanup ve hil'at-ı mûrisü'l-behçetimizi envâ'-ı i'zâz u ikrâm ve nihâyet-i ta'zîm ü ihtirâm ile giyüp dahi gönderilen fermân-ı âlişânım mücebince te'hîr ve tevakkuf itmeyüp livâ-yı mezbûreye varup hıfz u hirâset eyleyüp zabt u sıyânete ra'ıyyet bâbında dakîka fevt itmeyesin.

515

Sâbık Budin paşasının kapû kethüdâsı olan Mustafa Çavuş'a virildi.

Fî 27 Zilka'de Sene 986

Assâf Beğ'e hüküm ki:

Hâlâ Şâm beğlerbeğisi Hasan dâme *ikbâluhu* asâkir-i mansûreye serdâr ta'yîn olunan vezîrim Mustafa Paşa edâmâllâhu te'âlâ iclâlehu ile şark cânibine sefer-i zafer-rehber fermân olunup sen dahi sana tâbî' olan aşâyir ve kabîle ve sâ'ir âdemlerinle cebe vü cevşen ve yat u yarağın ile şimdiden hâzır ve âmâde olup inşâ'a'llâhü'-e'azz müşârün-ileyh evvel-bahâr-ı huçeste-âsârda ol cânibe teveccüh itmeli olduğda sen dahi müşârün-

ileyh ile ma'an sefere bile teveccüh itmek emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda anun gibi müşârün-ileyhe Şâm'dan fermân olunan ümerâ ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr ve yeniçeri tâ'ifesiyle şark cânibine sefere teveccüh itmelü oldukda sen dahi sana tâbi' olan aşâyir ve kabîle ve gayri yarar âdemlerinle cebe vü cevşen ve sâ'ir yat u yarağın ile müretteb ü mükemmel düşman yarağı ile müşârün-ileyhle ma'an çıkup ol cânibe bile teveccüh eyleyüp vech ü münâsib olduğu üzre uğûr-ı hümayûn-ı zafer-makrûnuma müte'allik umûrda bezl-i makdûr idesin. İnşâ'a'llâhü'l-e'azz bu sefer-i zafer-rehberde vâkı' olacak hıdmet ve yoldaşlığın mukâbelesinde âdemlerinle dirliğe ri'âyet olunup sen dahi envâ'-ı inâyâtıma mazhar vâkı' olmak mukarrerdir. Ana göre şimdiden sefer-i nusret-esere hâzır ve müheyyâ olasin.

Bu dahi

Bir sûreti

Sâbık Cebele beği olan Seyyâle oğlu Mehmed'e âhirinde.

İnşâ'a'llâhu te'âlâ Dübeyz sancaklardan sana sancak inâyet olunduğundan gayri âdemlerinle dahi Diyârbekir'e müteveccih olasin.

[282]

516

Y e v m ü ' l - E h a d , F î 27 Z i l k a ' d e 986

Südde-i sa'âdetime gelen

Mısır beğlerbeğine hüküm ki:

Südde-i sa'âdetime mektûb gönderüp Şâm beğlerbeğisi Hasan *dâme ikbâluhu* Şâm'a müte'allik ba'zı ümerâ ve ba'zı zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr ve yeniçeri ile şark cânibine sefer fermân olunup Şâm muhâfazası mühimmâtından olmağın Mısır kulından bin beş yüz nefer kul yazup tüfenkçiler ağası Dâvud *zîde mecdühu* ile koşup Nevruz'dan mukaddem Şâm'a irsâl ü îsâl eylesin ki varup muhâfazada olalar deyü emrim olmağın diyâr-ı Mısır'da hidemât-ı mîrî-kesret üzre olup kul tâ'ifesi ba'zı hıdmetlere perâkende olup ve ba'zı âsî Arablar ile muttasıl muhârebede olmağla ol mikdâr kul irsâl olunmak mümkün olmadığı ve Şâm muhâfazasıçün ta'yîn olunacak ümerâ ale'l-esâmi defter olunup defteri irsâl eylediğin bildirmişsin. Ol bâbda dahi her ne demiş isen ale't-tafsîl pâye-i serîr-i âlem-masîr-i hüsvâneme arz u tenvîr olunup ilm-i şerîf âlem-i şümûl pâdişâhânem muhît u şâmil olmuşdur.

İmdî müşârün-ileyh Şâm beğlerbeğisi Hasan *dâme ikbâluhu* Şâm'a müte'allik ba'zı ümerâ ve yeniçeri ve sipâhî tâ'ifesiyle şark cânibine sefer itmek mukarrer olup Şâm

muhâfazası ziyâde mühimmâtıdan olmağın beher-hâl bin beş yüz nefer kul yazup göndermek bin beş yüz olmazsa bâri bin nefer kul yazup müşârün-ileyh tüfenkçiler ağası Dâvud *zîde mecdûhu* ile koşup Nevruz'dan mukaddem irsâl ve Mısır muhâfazasında olan ümerâdan Mustafa Paşa hasmı olan kul Mahmûd *dâme izzühuyu* Gazze muhâfazasıçün ve Ayâs *dâme izzühuyu* Kudüs-i Şerîf muhâfazasıçün ve Pirî *dâme izzühuyu* San'a sancağı muhâfazasıçün ta'yîn eyleyüp Nevruz'dan mukaddem ta'yîn olunan Mısır kulu ile ma'an fermân olunduğı üzre irsâl itmek emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda Mısır'a hıdmet çokdur Mısır kulu kifâyet eylemiş deyü ta'allül itmeyüp beher-hâl bin nefer kulu yazup emr-i hümayûnum mücebince zikr olunan ümerâyı ta'yîn olundukları sancaklar muhâfazasına ta'yîn eyleyüp Şâm muhâfazasına ta'yîn olunan kulin altı aylık mevâcibleri ve ümerânın ta'yîn olunan sâliyâne ile Nevruz'dan mukaddem irsâl eylesesiz ki, zikr olunan ümerâ ve kul tâ'ifesi vaktiyle varup muhâfaza hıdmetine irişmekle müşârün-ileyh beğlerbeği *dâme ikbâluhu* vaktiyle mahall-i me'mûra teveccüh eyleyüp avk u te'hîr irişmelü olmaya. Husûs-ı mezbûr mühimmât-ı umûrdandır. Sâir zamânlara kıyâs itmeyüp beher-hâl fermân olunan kulu ve ümerâyı vaktiyle irsâlinde ihtimâm eylesesin.

[283]

517

Mezkûr Murâd Çavuş'um ile kâtibe virildi.

Mezbûrlardan beş kıt'a hükümler alınup tashîh bile seferde gelmiştir.

Tırhala beği Velî Beğ'e hüküm ki:

Bundan akdem asâkir-i nusret-esere serdâr ta'yîn olunan düstûr-ı mükerrerrem vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* ile diyâr-ı şarka ve Şîrvân taraflarına sefer-i zafer-rehberde bile olup bi'l-fi'l kışlakda olan zü'amâ ve erbâb-ı tîmâra karz tarîki ile harçlık virilmek için hazîne-i âlimden kırk beş bin gurus ihrâc olunup Rûmili kâtiblerinden biri ve Rûmili çavuşlarından Murâd Çavuş *zîde kadrihumâ* ile irsâl olunmuşdur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda sancağına müte'allik olan zü'amâ ve erbâb-ı tîmârdan harçlık taleb eyleyenlerin yarakları taleb eyleyüp getürdüp dahi ism ü resmleri ve tîmârlarının baş karyeleri ve yazuları ve her biri ne mikdâr akçe karz taleb eyledüklerin defter eyleyüp ve yarakları olmayanların alaybeği ve çeri başları mevkî'leriyle defter idüp dahi ana göre lâzım olduğı üzre müşârün-ileyhden akçe taleb idüp getürdüp sancağına tâbi' olan zü'amâ ve erbâb-ı tîmâra karz tarîki ile tevzî' eylesesin. Ammâ hîn-i tevzî'de zü'amâ ve erbâb-ı tîmârın ism ü resmleri ve ze'âmet ve tîmârları ve karyeleri defter itmekde ihtimâm eylesesin ki sonra ze'âmet ve tîmârları âhara virildüğü takdîrce karz virilen harçlık

akçesi ze'âmet ve tîmârlarından alınur ve ze'âmet ve tîmârları âhara tevcîh oldukda ol şartla tevcîh oluna. Husûs-ı mezbûr mühimmât-ı umûrdandır. İhmâl ü müsâheleden ziyâde hazer idesin. Sonra zımânı sana lâzım olur ana göre mukayyed olasın.

Bu dahi	Bu dahi
Bir sûreti	Bir sûreti
Yanya sancağı alaybeğine yazıldı.	Köstendîl sancağı alaybeğine yazıldı.
Bu dahi	Bu dahi
Bir sûreti	Bir sûreti
Avlonya beğine yazıldı	Ohri sancağı beğine yazıldı.

[284]

518

Müşârün-ileyhin kapû kethüdâsı Sinân Çavuş'a virildi.

Fî 27 Zilka'de Sene 986

Rûmili beğlerbeğine hüküm ki:

El-hâletü hâzihi cenâb-ı hazret-i Hak subhânehu ve te'âlâya tevekkül ü i'timâd ve sultân-ı enbiyâ aleyh-i efdalü't-tehâyâyâ tevessül ü istinâd ve çihâr-yâr-i güzîn *ırdvânu'llâhi te'âlâ aleyhim ecma'îne* ve sâ'ir ulyâ-yı kirâm ve meşâyîh-i azâmın ervâh-ı mukaddeselerinden isti'ânet ü istimdâd eyleyüp inşâ'a'llâhü'l-e'azz evvel-bahâr-ı huçeste-âsârda cenâb-ı celâdet-me'âbım bizzât diyâr-ı şarka sefer-i zafer-rehbere tasmîm ü niyyet âlî mihnetim mukarrer olmağın Rûmili'nde vâkı' olan ümerâ-yı kirâm ve sâ'ir asâkir-i nusret-fercâm kânûn üzre cebe vü cevşen ve cebelüleri ve alât ve harb ü kıtâlleri ile Nevruz'dan mukaddem öte yakâyâ ubûr itmek için şimdiden hâzır ve müheyyâ olmak bâbında her birine munfasılan ahkâm-ı şerîfim yazılup irsâl olunmuşdur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda irsâl olunan ahkâm-ı şerîfim Rûmili çavuşları ile her birine îsâl ve her birine mektûblar yazup, tenbîh ü te'kîd itdiresin ki, her biri sancaklarına müte'allik olan alaybeğleri ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr ile kânûnnâme-i hümayûnum mücebince cebe vü cevşen ve cebelüleri ve alât-ı harb ü kıtâl ve edavât-ı cenk ü cidâl ile ve bi'l-cümle düşman yarağı ile gazâ ve cihâda hâzır ve âmâde olup ve sen dahi şimdiden Paşa sancağının sağ ve sol kuvvetleri alaybeğleri ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr ile cebe vü cevşen ve cebelülerinüz ile hâzır ve müheyyâ olup bir dâha emr-i celilü'l-kadrime muntazır olasın ki Nevruz'dan mukaddem öte yakâyâ ubûr eyleyüp diyâr-ı şarka teveccüh ü azîmet eylesin. Sefer husûsı ziyâde mühimmâtdan olmuşdur. Sâir zamâna kıyâs eylemeyüp esbâb-ı sefer ihzârında ve ümerâ ve sâ'ir zü'amâ ve erbâb-ı tîmâra sefere müte'allik yat u

yarakları tedârükine gereği gibi tenbîh ü te'kîd eyleyesin ki her biri düşman yarağı ile müretteb ü mükemmel olup bir husûsda kusûr u noksân olmaya.

519

Dîvânda Ahmed Çavuş'a virildi.

Fî 7 Zilhicce Sene 986

Haleb beğlerbeğine ve defterdârına hüküm ki:

Hâlâ şark seferi mühimmâtı için mahrûse-i Mısır'dan elli bin erdeb buğday kırk bin erdeb arpa ve yigirmi bin erdeb bakla Mısır anbârından ihrâc olunup buğdayın nısfı un etdirülüp ba'zı gemilere tahmîl olunup Trablus'a irsâl olunmak fermân-ı şerîfim olmuştur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda zikr olunan buğday ve arpa ve un ve bakla mühimmâtı alup vilâyet-i Mısır'dan her birinüz kifâyet mikdârı çuval tedârük eyleyüp Trablus'a gönderesin ki gelen buğdayı ve unı ve arpayı koyup kira tavarlarına tahmîl olunup Birecik'e getirile. Husûs-ı mezbûr mühimdir. İhmâl ü müsâheleden hazer idesin. Bu bâbda vilâyet-i Haleb olan kazâna çuval tedârük idüp sefere göndermek için hükm-i humâyûnum gönderilmiştir. Lâzım olduğu üzre müstevlî çuval getürdüp Trablus'a gönderesin.

[285]

520

Sâbık Budin paşası kethüdâsı Mustafa Çavuş'a virildi.

Fî 27 Zilka'de Sene 986

Karaman beğlerbeğine hüküm ki:

Bundan akdem mâliye tarafından ahkâm-ı şerîf gönderilüp nüzül ihrâcı fermân olunmuş idi. Ol evâmir-i şerîfe alâ-mâkân mukarrer olmağın buyurdum ki, vusûl buldukda bu husûsa bizzât mukayyed olup sefer-i zafer-rehber mühimmâtı için ihrâcı fermân olunan nüzüli gönderilen ahkâm-ı şerîfe mücebince tedârük ve ihzârı bâbında sen dahi mümkün olduğu üzre mu'âvenet ve müzâheret eyleyüp emr olunan nüzüli mu'accelen ihrâc eyleyüp irsâl itmekde dakîka fevt eylemeyesin. Nüzül husûsı ziyâde mühimmâtıdır. Sâir zamânlara kıyâs itmeyüp beher-hâl ber-vech-i isti'câl tedârük ve ihrâc eyleyüp irsâlinde ihmâl itmeyesin.

Du'âcı Ahmed Çavuş'a virildi.

Fî 7 Zilhicce Sene 986

Bir sûreti

Bu dahi Mustafa Çavuş'a virildi.

Fî 27 Zilka'de Sene 986

Bir sûreti

Dulkadiyiye beğlerbeğine

Haleb beğlerbeğine

Mustafa Paşa âdemi Za‘îm Hüseyîn’e virildi

Fî 7 Zilhicce Sene 986

Bir sûreti

Rûm beğlerbeğine

Edirnelü İbrahîm Çavuş’a virildi.

Bu dahi Za‘îm Hüseyîn’e virildi.

Fî 17 Zilhicce Sene 986

Bir sûreti

Bir sûreti

Erzurûm beğlerbeğine yazıldı.

İç-il sancağı beğine

521

Sâbık Budin paşası kethüdâsı Mustafa Çavuş’a virildi.

Fî 27 Zilka‘de Sene 986

Vilâyet-i Haleb’de vâkı‘ olan kâdîlara hüküm ki:

Hâlâ şark seferi mühimmâtı için mahrûse-i Mısır’dan vâfir ü müstevfa buğday ve un ve arpa ve bakla tedârük olunup Trablus’a irsâl olunmak fermân-ı şerîfim olup zikr olunan zahîreyi kira tavarlarına tahmîl idüp Bîrecik taraflarına irsâl etmek için kifâyet mikdârı çuval lâzım olmağın ol bâbda Haleb beğlerbeğine ve kâdîsına ve defterdârına hüküm-i hümayûnum yazılup gönderilmiştir. Bu dahi taht-ı kazânuzda kifâyet kadar çuval tedârük eyleyüp müşârün-ileyh beğlerbeğine göndermek mühimmâtdan olmağın buyurdum ki, vusûl buldukda her birinin bu bâbda mukayyed olup taht-ı kazânuzdan kifâyet mikdârı çuval tedârük eyleyüp müşârün-ileyhe irsâl eylesin ki, ol dahi Trablus beğine gönderüp gelen zahîreyi koyup kira tavarlarına tahmîl etdirüp mahall-i me’mûra getüresin.

[286]

522

Rûmili beğlerbeğisi kethüdâsı Sinân Çavuş’a virildi.

Fî 27 Zilka‘de Sene 986

İlbasân beği Ferhâd Beğ’e hüküm ki:

Hâlâ evvel-bahâr-ı huceste-âsârda cenâb-ı celâdet-me’âbım bizzât diyâr-ı şarka sefer-i zafer-rehber tasmm ü niyyet âlî mihnetim mukarrer olmağın, sancağının sipâhîlerinden dört bin akçe tîmârlu ile dört bin akçe tîmârludan aşağı olanlar ile sancağının muhâfazasıçün kalup bâkî sancağına müte‘allik olan zü’amâ ve erbâb-ı tîmârı

alaybeğine koşup Nevruz'dan mukaddem sefere teveccüh etmek emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda fermân-ı şerîfim üzre sancağının muhafazasıçün zikr olunan sipâhîler ile sen kalup dahi sancağına müte'allik bâkî kalan zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı cebe vü cevşen ve cebelüleri ve âlât-ı harb ü kîlât ve edevât-ı cenk ü cîdâlleri ve bi'l-cümle düşman yarağı ile müretteb ü mükemmel hâzır ve müheyyâ etdirüp dahi ma'îlerden ubûr etmek emrim olursa Nevruz'dan mukaddem fermân olunan ma'îlerden öte yakāya geçüp sefer-i zafer-rehbere teveccüh eylesin. Husûs-ı mezbûr mühimmât-ı umûrdandır. İhmâl ü müsâheleden hazer eyleyüp sipâhîleri yat u yarıkları ile müretteb ü mükemmel etdirüp aslâ bir husûsda kusûr u noksânların komayasın.

Bu dahi

Bir sûreti

Dûkagin beğine yazıldı.

523

Anatoli beğlerbeğisi kethüdâsı Âli Çavuş'a virildi.

Fî 27 Zilka'de Sene 986

Boğdân Voyvodası'na hüküm ki:

Hâlâ diyâr-ı şarka fermân olunan sefer-i zafer-asâr mühimmâtı içün zahîre lâzım olmağın kadîmü'l-eyyâmdan Âsitâne-i sa'âdet-i âşiyâneme irsâl oluna gelen harâca tuta on bin kîse arpa ve on bin kîse un ve vâfir [ü] müstevfa bal ve yağ tedârük idüp dahi Berâyil iskelesine irsâl idüp rencber gemileri ile toğrı Trabzon'a irsâl etmek içün Berâyil kâdîsına teslîm etmek emr idüp buyurdum ki, vardukda aslâ te'hîr ü terâhî itmeyüp kadîmden Âsitâne-i sa'âdetime olan vüfûr-ı ubûdiyyet ü rakiyyet mücebince kadîmden Âsitâne-i sa'âdetime gönderilen harâca tuta vilâyet-i Boğdân'dan on bin kîse un ve on bin kîse arpa ve vâfir [ü] müstevfa bal ve yağ tedârük idüp Berâyil iskelesine gönderüp Berâyil kâdîsına teslîm etdiresin ve ne mikdâr bal ve yağ ve sâ'ir zahâ'ir gönderilüp yazup defter idüp südde-i sa'âdetime i'lâm eylesin ki, harâc geldikde ana göre deftere kayd oluna. Husûs-ı mezbûr mühimmât-ı umûrdandır. Sâir zamânlara kıyâs itmeyüp fermân olunan zahîre ve bal ve yağı mu'accelen tedârük idüp irsâl itmeyince olmayasın.

Bu dahi

Bir sûreti

Eflâk voyvodasına yazıldı.

524

Bu dahi

Berâyil kâdîsına hüküm ki:

Hâliyâ vilâyet-i Boğdân ve Eflâk'dan Âsitâne-i sa'âdetime irsâl eyledükleri harâclarını gemîyle arpa ve onar bin kîse un ve vâfir [ü] müstevfa bal ve yağ tedârük eyleyüp diyâr-ı şarka fermân olunan sefer-i zafer-rehber mühimmâtı için Berâyil iskelesine göndermek emrim olmuştur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda müşârün-ileyhimâ taraflarından gelecek zahâ'iri tahmîl için ol câniblerde bulunan rencber gemilerin alıkoyup dahi zahâ'ir geldikde mu'accelen tahmîl itdirüp yarar âdemler ile toğrı Trabzon iskelesine irsâl eyleyüp Trabzon beğine teslîm etdiresin.

525

Sâbık Budin beğlerbeğisi kethüdâsı Mustafa Çavuş'a virildi.

Fî 27 Zilka'de Sene 986

Şâm beğlerbeğine hüküm ki:

Hâlâ kıdveti ulü'l-ümerâi'l-kirâm Seyyâle oğlu Mehmed ve Assâf *dâme izzühumâya* ahkâm-ı şerîf gönderilüp şark cânibine fermân olunan sefer-i zafer-rehbere seninle bile varmak fermân-ı şerîfim olmuştur.

Buyurdum ki, vardukda anun gibi evvel-bahâr-ı huçeste-âsârda diyâr-ı şarka sefer itmeğe teveccüh itmelü olduğın müşârün-ileyhimâyı yanına alup gidüp ve şimdiden istimâlet mektûbları gönderüp gazâyâ tergîb idesin ki, inşâ'a'llâhu te'âlâ vâkı' olan seferde yoldaşlıkları ve hıdmetleri mukâbelesinde mûmâ-ileyh Assâf *dâme izzühu* envâ'-ı ri'âyet pâdişâhaneme arz olup ve mûmâ-ileyh Seyyâle oğluna dahi dün sancaklardan herbiri tevcîh olunduğundan gayrî âdemlerine dahi dirlik tevcîh*

526

Sâbık Budin paşası kethüdâsı Mustafa Çavuş'a virildi.

Fî 27 Zilka'de Sene 986

Mahmiyye-i Üsküdâr'dan Şâm-ı Şerîf'e varınca yol üzerinde vâkı' olan kâdîlara hüküm ki:

* Cümle bu şekilde sona ermiştir.

İnşâ'a'llâhü'l-e'azz evvel-bahâr-ı huçeste-âsârda dost u ikbâl ve sa'âdet ü iclâl ile bizzât diyâr-ı şarka sefer-i nusret-esere azîmet-i âlî-mihnetim mukarrer olmağın buyurdum ki, vusûl buldukda zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr ve bölük halkı ve yeniçeri ve sâ'ir dirliğe mutasarrıf olan kullarım şimdiden yat u yarakları ve levâzım u mühimmâtları ile sefere hâzır olmak için her birinüz taht-ı kazânuzda bâzârlarda ve sâ'ir cem'iyet yerlerinde muhkem tenbîh ü te'kîd etdiresin ki her biri kayd olup sefer-i zafer-âsâra müheyyâ ve hâzır ve tevcîh-i hümâyûnuma müterakkıb u nâzır olasın. Husûs-ı mezbûr mühimmât-ı umûrdandır. İhmâl ü müsâheleden ziyâde hazer idüp birkaç def'a bu minvâl üzre nidâ' vü i'lân idesin.

[288]

527

Sâbık Budin paşası kethüdâsı Mustafa Çavuş'a virildi.

Mısır beğlerbeğine hüküm ki:

İnşâ'a'llâhu te'âlâ evvel-bahâr-ı huçeste-âsârda diyâr-ı şarka sefer-i zafer-rehber bizzât cenâb-ı celâdet-me'âbım ile teveccüh ü azîmet itmek tasmîm ü niyyet âlî mihnetim olmağın mahrûse-i Mısır anbârından bulunan tereke ve anbârından kırk bin erdeb buğday ve elli bin erdeb arpayı ve yigirmi bin erdeb baklayı anbârdan ihrâc eyleyüp buğdayın nısfını un etdirüp dahi buğdayı ve arpayı ve baklayı ve unı Antalya gemileri ve rencber gemilerine ve gayrî gemilerden ne makûle gemiler bulunur ise gemilere tahmîl etdirüp Şâm Trâblûsu'na irsâl itmek emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda aslâ te'hîr ü terâhî itmeyüp sefer-i zafer-rehber mühimmâtı için fermân olunan kırk bin erdeb buğdayı ve elli bin erdeb arpa ve yigirmi bin erdeb baklayı ihrâc eyleyüp buğdayın nısfını un etdirüp bâkî arpa ve buğdayı ve unı ve baklayı Antalya ve rencber gemilerinden her ne makûle gemiler bulunur ise tahmîl etdirüp mu'accelen Şâm Trâblûsu'na gönderüp Trablus beğine teslîm etdiresin ve varup teslîm olduğına mühürlü temessüki aldurup temessüğü südde-i sa'âdetime gönderesin.

528

Şâm beğlerbeği kapû kethüdâsı Mustafa Kethüdâ'ya virildi.

Fî 25 Zilka'de Sene 986

Trablus sancağı beğine hüküm ki:

Hâlâ diyâr-ı şarka mukarrer olan sefer-i zafer-rehber mühimmâtı için mahrûse-i Mısır'dan kırk bin erdeb buğday ve elli bin erdeb arpa ve yigirmi bin erdeb bakla ihrâc

olunup ve buğdayın nısfı un etdirilüp gemilere tahmîl olunup Trablus'a gönderüp sana teslîm itmek için Mısır beğlerbeğine hükm-i hümâyûnum yazılup ve Haleb beğlerbeğisi ile Haleb defterdârına dahi kifâyet kadar çuval tedârük eyleyüp irsâl itmek için hükm-i hümâyûnum yazılup gönderilmiştir.

Buyurdum ki, vusûl buldukda anun gibi zikr olunan buğdayı ve arpa ve baklayı ve ûnı gemiler ile Trablus'a geldikde birer mahfûz yerlerde koyup hıfz etdirüp dahi Haleb'den çuvalar geldikde kira tavarlarını tedârük eyleyüp bilâ-te'hîr tavârlara tahmîl etdirüp ne cânibe gitmek lâzım olursa sefer mühimmâtı için irsâl itmek ardınca olasin.

[289]

529

Mektûb gönderüp müşârün-ileyh âdemi Za'îm Hasan'a virildi.

Fî 7 Zilhicce Sene 986

Serdâr Vezîr Mustafa Paşa'ya hüküm ki:

Hâlen südde-i sa'âdetime mektûb gönderüp Şîrvân ahvâline i'lâm etmişsin. Ol bâbda her ne demiş isen mu'accelen ma'lûm ve iz'ân olunmuştur. İmdî, inşâ'a'llâhu te'âlâ cenâb-ı hazret-i Hak celle ani't-teşbîh ve'l-misâlin ulüvv-i inâyeti bî-gâyetine tevekkül ü i'timâd ve sultân-ı enbiyâ aleyh-i efdalü't-tehâyâyâ tevessül ü istinâd ve çihâr-yâr-i büzürgvâr *ırdvânu'llâhi te'âlâ aleyhim ecma'în* ve sâ'ir ûlyâ vü ebrârın ervâh-ı mukaddeselerinden isti'ânet ü istimdâd eyleyüp evvel-bahâr-ı huçeste-âsârda cenâb-ı celâdet-me'âbım ile bizzât diyâr-ı şarka sefer-i zafer-rehbere tasmîm ü niyyet âlî mihnetim mukarrer olmuştur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda bu bâbda ana göre sen dahi mukayyed olup Kızılbaş-ı bed-ma'âş tarafına yarar câsûslar gönderüp fikr-i kâsd ve hayâl-i kâsidleri tettebbu' eyleyüp ve bi'l-fi'l cem'iyetleri var mıdır ne mahaldedir ve cem'iyet ahvâli nicedir Şîrvân muhafazasında olan düstûr-ı mükerrerrem vezîrim Sinân Paşa *dâmet me'âliyehu* ile Tatar asâkiri nice olmuştur ve bi'l-cümle ol cevâbına müte'allik olan cümle ahvâli zamîme ile tamâm-ı ma'lûm idinüp mufassal u meşrûh yazup i'lâm eylesin. Sefer-i nusret-eser mühimmâtı için Karaman ve Zûlkadriye ve Haleb ve Rûm beğlerbegilerine ahkâm-ı şerîf yazılup vâfir ü müstevfa nüzü'l zahîreyi tedârük ü ihzâr eyleyüp ol câniblere irsâl itmek fermân-ı şerîfim olmuştur. Sen dahi Erzurûm'dan ihrâc ve ihzarı fermân olunan zahîre husûsuna mukayyed olup vâfir ü müstevfa zahîre tedârük ü ihzâr ettirmek bâbında envâ'-ı mesâ'î-i cemîleni zuhûra getüresin ki, inşâ'a'llâhu te'âlâ asâkir-i zafer-eser ile varıldıkda zahîre bâbında müzâyaka çekmelü olmaya.

530

Ahmed Çavuş oğlu Mustafa Çavuş'a virildi.

Fî 27 Zilka'de Sene 986

Dîvân'da yörük beğinin kethüdâsına virildi.

Kocâcık Yörükleri subaşısına hüküm ki:

Kocâcık Yörükleri'nin ülkesi nöbetlûsi ki, 179 neferdir. Hâlâ evvel-bahâr-ı huçeste-âsârda Karadeniz taraflarına sefer-i zafer-rehberde tasâmim ü niyyet mukarrer olmağın sen dahi zikr olunan yörükleri ihrâc eyleyüp Nevruz'da İstanbul'da bulunmak emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda te'hîr itmeyüp yörük tâ'ifesini çeribaşları ve masrafları ve altışar aylık zâd u zevâdeleri ve okları ve yayları ile ihrâc eyleyüp Karadeniz taraflarına fermân olunan gemilere dâhil olmağışün Nevruz'da İstanbul'a getirüp hâzır bulunasın. Geç ve erken getürmekden ziyâde hazer idesin.

Bu dahi

Bir sûreti

Selânik Yörükleri beğine

590 neferdir.

Bu dahi

Bir sûreti

Tanrı Tâğı Yörükleri beğine

419

Ahmed Çavuş oğlu Mustafa Çavuş'a virildi.

Bir sûreti

Ofçıbolı yörükleri beğine

94

[290]

531

Okçı Ca'fer Çavuş ile sâhib-i sa'âdet hazretlerine gönderildi.

Fî 27 Zilka'de Sene 986

Kankı günlerde okutacak cüzün fihristde işâret edilmiştir.

İstanbul kâdîsına hüküm ki:

Bundan akdem hak subhânehu ve te'âlânın malının mülküdür azze şânehu ve amme-i ihsânehunun kemâl-i inâyet-i bî-gâyetine tevekkül ü i'timâd ve sultân-ı enbiyâ aleyh-i efdalü't-tehâyânın mu'cizât-ı kesîrû'l-berekâtına tevessül ü istinâd ve çihâr-yâr-i kirâm ve sâ'ir sahâbe-i azâm ile gürûh-ı evliyâ-ı âlî makâmın aleyhim *ridvânu'llâhi'l-melikü'l-allâm* ervâh-ı mukaddeselerinden isti'ânet ü istimdâd idüp mahzâ-ı sıyânet-şi'âyir dîn ü mübîn ve infâz-ı şerâyi' *ridvânu'llâhi aleyhim ecma'in* içün düstûr-ı mükerrem

vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* ile gazâna ehl-i İslâm'dan bir mikdâr asâkir-i nusret-peyâm şark cânibine sefer-i zafer-rehber e irsâl olunup bi-inâyeti'llâhi te'âlâ vilâyet-i Gürcistan'ı feth ü teshîr ve ol havâlide olan a'dâyı kahr u tedmîr eylemek asâkir-i İslâm'dan bir mikdâr asker-i zafer-eser ile vezîrim Sinân Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* vilâyet-i Şîrvân muhâfazasına koşulup mâ'adâ asâkir-i nusret-rehber ile serdâr olan müşârün-ileyh vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* Erzurûm taraflarına kışlağa gelmekle Kızılbaş-ı bed-ma'âş vilâyet-i Şîrvân'da olan asâkir-i zafer-peyker ve Kırım hânı cenâb-ı emâret-me'âb Mehmed Girây Han *dâmet me'âliyeu* tarafından irsâl olunan asâkir-i Tatar-ı nusret-şi'âr ile muhârebe vü mukâteleden hâli olmamağın bu bâbda âmme-i ulemâ vü sulehâ ve sâ'ir cumhûr-ı fukarânın dahi du'âyı hayırları mukârin olmak mühimmât-ı dîn ü devletden olduğu ecilden gerekdir ki, mahmiyye-i Kostantîn'de vâkı' olan âmme-i ulemâ vü sulehâ ve sulehâ vü meşâyih ve hutebâ vü ebrâr ile cumhûr-ı fevâ'idin geç varılsa bunlar ile câmi'lerde ve mesâcidde mestân-ı icâbet-i da'vât olan evkâf-ı müstatebede cem'iyet idüp râyât-ı İslâm'ın nusreti ve şi'âr-ı şer'i seyyîdü'l-mürselînin aleyh-i efdalü's-salavât-ı devlet ü izzet ve ehl-i ilhâd u dalâletin kesr ü nekbet ve kahr u hezîmetleri için sâbıkâ tilâvet olunduğı üzre her hafta Bâzâr günü ve Çehâr-şenbih günü Kur'ân-ı azîm ve Furkân-ı Kerîm'den Sûre-i En'âm ve Cum'a günü Sûre-i Feth tilâvet idüp du'â vü senâ itmek bâbında cumhûr-ı müslimîne ve kâffe-i mü'mîne bu husûsı i'lâm ve tenbîh eylesin. Âmme-i mü'mîn ü müslimîn dergâh-ı pey-niyâza envâ'-ı tazarru' u niyâz ile hayr-ı du'âlar ideler. Ümîddir ki sulehâ vü ebrârın tevcîh ü havâtır-ı feyz-me'ser ile müslümânların hayr du'âları sipâh-ı ehl-i İslâm'a refîk ü mu'în olup hasr-ı demûkîne feth ü nusret ve melâhide-i makhûreye kahr u hezîmet müyesser ola.

Anatoli beğlerbeğisi kethüdâsı Âli Çavuş'a virildi.

Fi't-târîhi'l-mezbûr

Bir sûreti

Edirne kâdîsına

Sâbık Budin paşası kethüdâsı

Mustafa Çavuş'a virildi.

Bir sûreti

Haleb kâdîsına

Sâbık Budin paşası kethüdâsı

Küçük Halîl Çavuş'a virildi.

Fî 17 Zilka'de Sene 986

Bir sûreti

Burusa kâdîsına

Sâbık Budin paşası kethüdâsı

Mustafa Çavuş'a virildi.

Fî 27 Zilka'de [Sene 986]

Bir sûreti

Mısır kâdîsına

Bâkî Sinân Çavuş'a virildi.

Mustafa Çavuş'a virildi.
Fî 27 Zilka'de [Sene 986]
Bir sûreti
Şâm kâdîsına yazıldı.

Fî 27 Zilka'de [Sene 986]
Bir sûreti
Âmid kâdîsına

[291]

532

Dergâh-ı mu'allâ topçularından altıncı bölükde elinde akçesi olan Sefer'e virildi.
Bir sûreti dahi yazılup serdâr âdemi Za'îm Hüseyîn'e virildi.
Fî 7 Zilhicce Sene 986

Kiğî ma'deni emîni Ca'fer Âli'ye hüküm ki:

Hâlâ diyâr-ı şarka sefer-i zafer-rehber mühimmâtı için irsâl olunan altı yüz kıt'a darbzenlerin her birine yüz aded fındık yiğirmi bin fındık ve iki kıt'ası bir katıra tahmîl olunacak otuz kıt'a darbzenlerinize yüz fındıktan altı bin fındık ve birisi tahmîl olunan otuz kıt'a darbzene dahi ikişer yüz fındıktan altı bin aded cem' otuz iki bin aded fındık lâzım olup her birinin çâpları irsâl olunup zikr olunan fındıklar mu'accelen dökülüp asâkir-i mansûreye serdâr olan vezîrim Mustafa Paşa'ya îsâl olunmak emrim olup ol bâbda müşârün-ileyh *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehuya* dahi hükmi-i şerîfim gönderilmiştir.

Buyurdum ki, müşârün-ileyh tarafından hükmi-i şerîfimle âdem ve südde-i sa'âdetimden gönderilen çaplar vusûl buldukda aslâ te'hîr itmeyüp gönderilen çaplar üzre ta'yîn olunan mikdârı fındukları dökürüp ihzâr etdirüp dahi mu'accelen müşârün-ileyhe irsâl eylemekde dakîka fevt itmeyesin. Husûs-ı mezbûr gâyet mühimdir. Sâir zamâna kıyâs itmeyüp fermân olunduğı üzre ihzâr ü tedârükünde ziyâde ihtimâm idesin. Avk u te'hîrden hazer idesin.

533

Bu dahi
Bu dahi tekrâr yazıldı.

Cânice ma'denine hüküm ki:

Diyâr-ı şarka sefer-i zafer-rehbere fermân olunan asâkir-i mansûre mühimmâtı için otuz kere yüz bin tüfenk findûğı lâzım olup mu'accelen dökülüp serdâr olan vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehuya* irsâl olunmak emrim olup ol bâbda serdâr müşârün-ileyhe dahi hükmi-i şerîfim gönderilmiştir.

Buyurdum ki, müşârün-ileyh tarafından hükm-i şerîfimle âdem geldikde aslâ te'hîr ü terâhî ve bir dürlü dahi itmeyüp fermân olunan otuz kere yüz bin tüfenk findûğını mu'accelen ihzâr ve tedârük idüp dahi müşârün-ileyhe irsâl ü îsâl idesin. Husûs-ı mezbûr gâyet mühimdir. İhmâl ü müsâheleden ve avk u te'hîrden ziyâde hazer idesin.

[292]

534

Rahîmî-zâde İbrahîm Çavuş'a virildi.

Fî 27 Zilka'de Sene 986

Sârûhân sancağı beğine hüküm ki:

Bundan akdem sana hükm-i hümayûnum gönderilüp evvel-bahârda Anadolu beğlerbeğisi Ca'fer *dâme ikbâluhu* ile sefer-i zafer-rehbere hâzır olup Erzurûm'a bile varmak emrim olmuş idi. El-hâletü hâzihi inşâ'a'llâhu te'âlâ evvel-bahâr-ı huçeste-âsârda sefer-i hümayûna bizzât teveccüh etmek tasmîm ü niyyet âlî mihnetim olmağın sen dahi sancağın muhâfazasıçün on bin akçe tîmârlu bir sipâhîyi baş ve buğ ta'yîn eyleyüp ve alçak tîmârlu olan kırk nefer sipâhîyle koşup mâ'adâ sancağına müte'allik alaybeği ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr ile yat u yarağın ile hâzır ve müheyyâ olup Nevrûz'da Anadolu beğlerbeğisi yanına cem' olmak emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda, te'hîr itmeyüp on bin akçe tîmârlu sipâhîlerden birisini baş ve buğ ta'yîn eyleyüp ve alçak tîmârlulardan kırk nefer sipâhîyi muhâfaza için alıkoyup mâ'adâ sancağına müte'allik olan alaybeği ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmârın cebe vü cevşen ve cebelüleri alât-ı harb u kîlâl ve edavât-ı cenk ü cidâlleri ve bil-cümle düşman yarağı ile hâzır ve müheyyâ etdirüp ve sen dahi yat u yarağınla ve cebe vü cevşen ve cebelülerinle hâzır ve âmâde olup Nevrûz'da müşârün-ileyh yanında bulunup sefer-i zafer-rehbere teveccüh eyleyüp uğûr-ı hümayûn-ı nusret-makrûnuma müteverri'-i umûrda vech ü münâsib olduğu üzre bezl-i makdûr idesin. Husûs-ı mezbûrî sâ'ir zamânlara kıyâs itmeyüp cebe vü cevşen ve cebelülerinüzde ve sâ'ir yat u yarağınızda kusûr ve noksân komayup müretteb ü mükemmel Nevrûz'da müşârün-ileyh yanında bulunasın.

Bu dahi 25

Bir sûreti

Azak sancağı beğine Mehmed'e yazıldı.

Bu dahi 50

Bir sûreti

Menteşe beğine

Bu dahi 40

Bir sûreti

Aydın sancağı beğine

Bu dahi 30

Bir sûreti

Karesi sancağı beğine

[293]

Bu dahi	40	Bu dahi	50
Bir sûreti		Bir sûreti	
Hamîdili sancağı beğine		Karahisâr-ı Sâhib beğine	
Bu dahi	20	Bu dahi	30
Bir sûreti		Bir sûreti	
Kangırı sancağı beğine Alî Beğ'e		Bolı sancağı beğine	
Bu dahi	50	Bu dahi	60
Bir sûreti		Bir sûreti	
Kastamonı sancağı beğine Mehmed Beğ'e		Hüdâvendigâr sancağı beğine	
Bu dahi	30	Bu dahi	60
Bir sûreti		Bir sûreti	
Sultânöni beğine Rüstem Beğ'e		Kütâhya beğine yazıldı.	

535

Bu dahi

Anatoli beğlerbeğine hüküm ki:

Bundan akdem senünle şark cânibine giden sancakların zü'amâ ve sipâhîlerini yoklamak fermân olup ama tîmârları alınmak emr olunmuş idi. Hâlen ba'zılarının tîmârları alınıp âhara virildiği i'lâm olunmağın buyurdum ki, vusûl buldukda anun gibilerin tîmârlarını âhara vormeyüp virilmiş var ise dahi girü sâhiblerine mukarrer eyleyüp yerlerini muktezasınca idâme etdiresin.

536

Mustafa Paşa âdemi Za'îm Hüseyîn'e virildi.

Fî 7 Zilhicce Sene 986

Trabzon beğine hüküm ki:

Hâlen diyâr-ı şarka gönderilen asâkir-i mansûre mühimmâtı için vilâyet-i Eflâk ve Boğdân'dan onar bin kîse arpa ve onar bin kîse un ve ana göre vâfir ü müstevfâ bal ve yağ tedârük olup Berâyıl iskelesine gönderüp andan rencber gemileriyle toğrı Trabzon'a irsâl itmek için müşârün-ileyhimâ voyvodalara ve mûmâ-ileyh kâdîya ahkâm-ı şerîfim yazılıp irsâl olunmuşdur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda anun gibi gemiler ile zikr olunan zahâ'ir geldikde te'hîr ü terâhî itmeyüp vech ü münâsib olduğu üzre kifâyet mikdârı çuval ve kira tavarlarını tedârük eyleyüp ber-vech-i isti'câl tahmîl etdirüp düstûr-ı mükerrrem serdâr vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehuya* teslîm etdiresin.

[294]

537

Y e v m ü ' l - E h a d , F î 27 Z i l k a ' d e S e n e 986

Rahîmî-zâde İbrahîm Çavuş'a virildi.

Anatoli beğlerbeğine hüküm ki:

Bundan akdem sana hükm-i hümayûnum gönderilüp evvel-bahâr-ı huçeste-âsârda Anatoli vilâyetine müte'allik olan ümerâ ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr ile yat u yarağınız ile müretteb ü mükemmel hâzır olup Nevruz'dan mukaddem Erzurûm cânibine teveccüh eyleyüp asâkir-i nusret-esere serdâr ta'yîn olunan düstûr-ı mükerrrem ilh. vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehuya* mülâkî olup vech ü münâsib olduğu üzre hıdmetde ve yoldaşlıkda bulunasın deyü emrim olmuş idi. Ol emr-i şerîfim alâ-mâkân mukarrerdir. El-hâletü hâzihi cenâb-ı Hak subhânehu ve te'âlânın ulüvv-i inâyet-i bi-gâyetine tevekkül ü i'timâd ve sultân-ı enbiyâ aleyh-i efdalü't-tehâyâyâ tevessül ü istinâd ve çihâr-yâr-i güzîn *ridvânu'llâhi te'âlâ aleyhim ecma'in* ervâh-ı mukaddeselerinden isti'ânet ü istimdâd eyleyüp evvel-bahâr-ı huçeste-âsârda diyâr-ı şarka sefer-i zafer-rehbere bizzât teveccüh ve azîmet itmek tasmîm ü niyyet âlî mihnetim muhakkak olduğu ecilden Anatoli vilâyetinde vâkı' olan ümerâ sancaklarına müte'allik olan alaybeğleri ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr ile düşman yarağı ile hâzır ve müheyyâ olup Nevruz'da senin yanında cem' olup sefere teveccüh itmek içün ahkâm-ı şerîfim yazılup irsâl olmuşdur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda irsâl olunan ahkâm-ı şerîfeyi her birine yarar çavuşlar ile ve mektûblarınla irsâl ü îsâl itdirüp tenbîh idesin ki, her biri sancağına müte'allik olan alaybeği ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı ile emr-i sâbıkım mücebince hâzır ve müheyyâ olup eğer senün ve eğer ümerâ ve zü'amâ ve sipâhîlerin yat u yarakların kusûr ve noksân komayup müretteb ü mükemmel gazâ ve cihâda hâzır ve âmâde olup inşâ'a'llâhu te'âlâ Nevruz'da Erzurûm cânibine teveccüh itmek bâbında sa'y u ihtimâm idesin. Husûs-ı mezbûrî sâ'ir zamânlara kıyâs itmeyüp ümerâ ve zü'amâ ve sipâhîyi vaktiyle düşman yarağı ile hâzır ve müheyyâ etdirüp hâzır u âmâde eylemekde dakîka fevt itmeyesin ve Kütâhya sancağı sipâhîlerinden on bin akçe tîmârlu olanlardan birini baş ve buğ ta'yîn eyleyüp ve alçak tîmârlulardan altmış neferi mezkûre koşup livâ-yı mezbûrî muhâfaza içün

alıkoyup tenbîh eylesesin ki livâ-yı mezbûr suhte ve sâ'ir ehl-i fesâddan onat zabt eyleyüp bir mahale zarar iriştirmekden ihtiyât idesin.

[295]

538

Çirmen beğlerine birer sûreti dahi yazıldı.

Evâhir-i Zilhicce'de

Depesi delik oğlu Pirî Çavuş'a virildi.

Fî 15 Zilhicce Sene 986

Çirmen sancağı beğine hüküm ki:

İnşâ'a'llâhü'l-e'azz evvel-bahâr-ı huçeste-âsârda Karadeniz taraflarına donanma-yı hümâyûnum mukarrer olmağın sancağın zü'amâ ve sipâhîleri ile yat u yarağınız ile müretteb ü mükemmel bizzât İstanbul'a gelüp Nevrûz-ı mübârekde hâzır bulunmak emr idüp buyurdum ki, vardukda emrim üzre sancağına müte'allik zü'amâ ve sipâhîleri cebe vü cevşen ve cebelûleri ve sâ'ir yat u yarakları ile müretteb ü mükemmel hâzır ve âmade etdirüp ve sen dahi cebe vü cevşen ve cebelûlerinle ve sâ'ir düşman yarağı ile hâzır ve müheyyâ olup mu'accelen toğrı İstanbul'a gelesin ki vaktiyle İstanbul'da bulunup donanma-yı hümâyûnum gemilerine dâhil olup Karadeniz taraflarına fermân olunan sefer-i zafer-rehbere teveccüh ve azîmet idesin. Husûs-ı mezbûr mühimmât dandır. İhmâl ü müsâheleden ve sipâhiyi geç ve yalnız getürmekden ihtiyât idesin ve Çirmen müsellemleri ki, üç yüz yetmiş neferdir cem'an okları ve yayları ve çeribaşları ve mukaddemleri ile ma'an alup İstanbul'a gelesin ki, Nevrûz'da İstanbul'da hâzır bulunup donanma-yı hümâyûnum gemilerine dâhil olasın.

Kırkkilisa'ya yazılan hükmün (...) ammâ koyun husûsı dahi mühimmât dandır olup koyun mühimmi için yüzelli nefer müsellemi alıkoyup koyun hıdmetine olıgeldüğü üzre ihtimâm etdirüp mâ'adâsıyla toğrı İstanbul'a gelüp gemilere dâhil olasın.

Bu dahi	Bu dahi
Bir sûreti	Bir sûreti
Vize beğine	Kırkkilisa beğine
Livâ-yı mezbûrın	Livâ-yı mezbûr
müsellemleri ki, 39 neferdir.	mühimdir ki iki yüz yetmiş yedi neferdir.

Bu sancak denizden giden donanma ile gitmek fermân olunmuşdur.

Bir sûreti

Biga beğine

Müsellem yazıldı.

Ve sancağının alçak hâllü sipâhîlerinden
sancağının muhâfazasıçün otuz nefer kimesneyi alıkoyup
ve üzerlerine on bin akçe tîmârlu bir kimesneyi
baş ve buğ ta'yîn eyleyüp sancağını
muhâfaza etdiresin.

539

Elkâs Muslusı Mustafa Çavuş'a virildi.

Azâk sancağı beği olup Kefe nâzırı olan Mahmûd *dâme izzühu* ve Kefe kâdîsına hüküm ki:

Cenâb-ı emâret-me'âb Mehmed Girây Han *dâmet me'âliyhuya* nâme-i hümayûnum gönderilüp Şîrvân cânibine bir mikdâr dahi asâkir-i Tatar nusret-şi'âr göndermek fermânım olmağın buyurdum ki, vusûl buldukda anun gibi müşârün-ileyh *dâmet me'âliyhuya* emr-i celîlü'l-kadr mücebince irsâl idecekse asâkire baş ve buğ ta'yîn etdüğü mirzanın levâzım ve mühimmâtı tedârüki için senden akçe taleb eyledikde, şimdiye değin mûmâ-ileyh veyâ karındaşları bir cânibe gitmek fermân olundukda ne mikdâr akçe virilücekmişse girü ol mikdâr akçe virüp ta'allül ü bahâne itmekden hazer idesin.

[296]

540

Mezbûr Kâtib Pirî'ye virildi.

Fî 29 Zilka'de Sene 986

Tırhala beğine hüküm ki:

Bundan akdem asâkir-i mansûreye serdâr olan düstûr-ı mükerrerrem vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* ile diyâr-ı şarka ve Şîrvân taraflarına sefer-i zafer-rehberde bile olup bi'l-fi'l kışlakda olan sancakların alaybeğilerine ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmâra karz tarîki ile harçlık virilmek için hîzâne-i âmiremden kırk beş bin gurus ihrâc eyleyüp Rûmili kâtiblerinden biri ve Rûmili çavuşlarından Murâd Çavuş *zîde kadrihu* ile Tokat'da sana irsâl olunmuşdur.

Buyurdum ki, varup vusûl buldukda Ohri beğine ve Avlonya beğilerine irsâl olunan gurûşdan sancaklarına müte'allik zü'amâ ve erbâb-ı tîmâra harçlık tarîki ile ber-vech-i karz tevzî' için kifâyet mikdârı gurus virüp ve sancağına müte'allik olan zü'amâ ve erbâb-ı

tîmâr ve sancak beğleri hâzır olmayan Yanya ve Köstendil sancaklarının alaybeğleri ve çeribaşları ma‘rifetleriyle zü‘amâ ve erbâb-ı tîmârdan harçlık taleb eyleyenlerin berâtları taleb eyleyüp getürdüp dahi ism ü resmleri ve tîmârlarının baş karyelerin ve yazuların ve her birine ne mikdâr akçe karz virildüğü defter eyleyüp ve berâtları olmayanların alaybeğleri ve çeribaşları ma‘rifetleriyle defter eyleyüp ana göre tevzî‘ eyleyüp her birine taleb eyledikleri üzre karz harçlık virile. Ammâ hîn-i tevzî‘de zü‘amâ ve erbâb-ı tîmârın ism ü resmleri ve ze‘âmet ve tîmârları ve karyelerin defter eylemekde ihtimâm idesin. Sonra ze‘âmet ve tîmârları âhara virildüğü takdîrde karz virilen harçlık ze‘âmet ve tîmârlarından alınur ve ze‘âmet ve tîmârları âhara tevcîh olundukda ol şartla tevcîh oluna ve sancak beğlere ne mikdâr harçlık virilürse anı dahi deftere kayd idesin. Husûs-ı mezbûr ziyâde mühimdir. Bâb-ı ihtimâmda dakîka fevt itmeyesin. Sonra zımemâtı sana lâzım olur ana göre mukayyed olasın ve yazılan defterin bir sûreti sūdde-i sa‘âdetime ve bir sûreti müşârün-ileyh serdâr *edâma’llâhu te‘âlâ iclâlehuya* irsâl eylesin.

541

Bu dahi

Yanya alaybeğine hüküm ki:

Bundan akdem düstûr-ı mükerrer serdâr vezîrim Mustafa Paşa *edâma’llâhu te‘âlâ iclâlehu* ile diyâr-ı şarka ve Şîrvân taraflarına sefere varup bi’l-fi’l kışlakda olan ümerâ ve alaybeğleri ve zü‘amâ ve erbâb-ı tîmâra ber-vech-i karz harçlık tarîki ile tevzî‘ olunmağıçün kırk beş bin guruş hızâne-i âmiremden ihrâc olunup Tokat’da Tırhala beği Velî *dâme izzühu* tevzî‘ etmek emrim olup ol bâbda müşârün-ileyhe hükm-i hümayûnum irsâl olunmuşdur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda Yanya sancağına müte‘allik olan zü‘amâ ve sâ’ir erbâb-ı tîmâra tenbîh eylesin ki, karz tarîki ile harçlık taleb eyleyenler müşârün-ileyhe varup karz akçe alsınlar.

Bu dahi

Bir sûreti

Köstendil alaybeğine

[297]

542

Bu dahi

Avlonya beğine hüküm ki:

Bundan akdem asâkir-i mansûreme serdâr ta'yîn olunan düstûr-ı mükerrerrem vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* ile diyâr-ı şarka ve Şîrvân taraflarına seferde bile olup bi'l-fi'l kışlakda olan zü'amâ ve erbâb-ı tîmâra karz tarîki ile harçlık virilmek için hazîne-i âlimden kırk beş bin guruş ihrâc olunup Rûmili kâtiblerinden Pirî ve Rûmili çavuşlarından Murâd Çavuş *zîde kadrihu* ile Tokat'da kıdvetü'l-ulü'l-ümerâi'l-ekrem Tırhala sancağı beği Velî *dâme izzühuya* irsâl olunmuşdur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda irsâl olunan gurûşdan kifâyet mikdârı harçlık müşârün-ileyhden taleb eyleyüp alup dahi sancağına müte'allik olan alaybeği ve çeribaşları ma'rifetleriyle zü'amâ ve erbâb-ı tîmârın berâtlarını taleb eyleyüp getürdüp dahi ism ü resmleri ve tîmârlarının baş karyeleri ve yazuları ve her biri ne mikdâr akçe aldıkların yazup defter eyleyüp ve ve berâtları olmayanların yine alaybeği ve çeribaşları ma'rifetleriyle defter idüp dahi ana göre taleb eyledikleri karz akçeyi tevzî' idesin. Ammâ hîn-i tevzî'de zü'amâ ve erbâb-ı tîmârın ism ü resmleri ve ze'âmet ve tîmârları ve karyeleri defter itmekde ihtimâm eylesin ki sonra ve ze'âmet ve tîmârları âhara virildüğü takdîrde karz virilen harçlık akçeyi ze'âmet ve tîmârlarından alınup ve ze'âmet ve tîmârları âhara tevcih olundukda ol şartla tevcih oluna. Husûs-ı mezbûr mühimdir. İhtimâmda dakîka fevt itmeyesin. Sonra zımemâtı sana lâzım olur ana göre mukayyed olasın ve tevzî' defterinin bir sûretini südde-i sa'âdetime ve bir sûreti müşârün-ileyh serdâr *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehuya* irsâl eylesin.

543

Van beğlerbeğisinin kapû kethüdâsı Rüstem'e virildi.

Fî 27 Zilka'de Sene 986

Şeref Han'a nâme ki

Hâlâ Âsitâne-i sa'âdet-âşiyâneme arz-ı ubûdiyyet ü ihlâs ve kemâl-i ihtisâs eyledüğün ecilden hakkında mezîd inâyetim zuhûra gelüp esyâf-ı kâimü'l-eknâfinuzdan bir kabza müzehheb kılıç ve hila'-ı hümâyûnumdan bir sevb serâser hil'at-ı fâhirem erzânî kılınup tîmârına yüz bin dahi beş yüz altmışdört akça hâsıl ile ülkelik tarîkiyle Bitlîs sancağını sana inâyet idüp bu bâbda hükm-i şerîfim irsâl olmuşdur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda inâyet olunan şemsîr-i zafer-te'sîrin kuşanup hil'at-ı mûrisü'l-behçetimizi envâ'-ı i'zâz ile dahi gönderilen fermân-ı âlişânım mücebince te'hîr etmeyüp livâ-yı mezbûrî hıfz u hirâset eyleyüp dakîka fevt itmeyesin.

Gümüş kozalak ve kırmızı atlas kîse ile virmişdir.

[298]

544

Müşârün-ileyhin kapû kethüdâsı Osman'a virildi.

Fî 29 Zilka'de Sene 986

Sığla sancağına tekrâr Akdeniz'den giden donanma ile
gitmek fermân olunmuşdur.

Sığla beğine hüküm ki:

İnşâ'a'llâhü'l-e'azz evvel-bahâr-ı huceste-âsârda Karadeniz taraflarına donanma-yı hümayûnum mukarrer olmağın sen sancağının muhâfazasıçün alçak hâllü sipâhîlerden elli nefer ile dere muhâfazasında senünle kalup dahi bâkî kalan sipâhîleri düşman yarağı ile müretteb ü mükemmel alaybeğine koşup gemiye koyup toğrı İstanbul'a göndermek emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda te'hîr itmeyüp zikr olunan elli nefer alçak hâllü sipâhî ile dere muhâfazasına kalup bâkî kalan zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı cebe vü cevşen ve cebelüleri ve sâ'ir düşman yarağı ile alaybeğine koşup lâzım olan zâd ü zevâdeleriyle vaktiyle gemiye koyup Nevrûz'dan mukaddem toğrı İstanbul'a gönderesin ki vaktiyle gelüp fermân olunan donanma ile ma'ân Karadeniz taraflarına sefere teveccüh eyleyesin. Husûs-ı mezbûr mühimmât-ı umûrdandır. Sancağının sipâhîlerin ve alaybeğın at ile karadan gönderüp deryâdan gemi ile mevsiminde irsâl etmek bâbında envâ'-ı ihtimâm eyleyüp avk u te'hîrden ziyâde hazer idesin. Ve senünle muhâfazaya kalacak sipâhîleri ism ü resmleri ve tîmârlarının yazuları ve baş karyelerin ile yazup defter eyleyüp bir sûretini Âsitâneme irsâl idesin.

Kapudan kethüdâsı Mahmûd Kethüdâ'ya virildi.

Fî 15 Zilhicce Sene 986

Bir sûreti

A'ğrıboz beğine

Mahmûd Kethüdâ'ya virildi.

Fî 15 Zilhicce Sene 986

Bir sûreti

İnebahtı beğine

545

Müşârün-ileyhin kethüdâsı Rüstem'e virildi.

Fî 29 Zilka'de Sene 986

Van beğlerbeğine hüküm ki:

Mukaddemâ Kızılbaş-ı bed-ma'âş ile vâkı' olan muhârebede ol cânibde Hoy sultânının oğlu Hüseyîn giriftâr olup berü cânibden dahi Erzurûm'un kullar ağası olan Mehmed *dâme mecdühu* esîr olup hâlâ mezbûrların birbiriyle istibdâl olunacağın murâd

olunduğı i'lâm olunmağın buyurdum ki, vardukda ol cânibden müşârün-ileyh kullar ağasını ıtlâk idüp irsâl iderlerse sen dahi merkûm Hüseyîn'i ıtlâk idüp yerine bedel viresin.

546

Yavaşca Mehmed Çavuş'a virildi.

Bağdâd beğlerbeğine hüküm ki:

Hâlâ Bağdâd'da olan asâkir-i nusret-eser ile Dînever üzerine varup Solâk Hüseyîn nâm mülhîd ile vâkı' olan muhârebede zuhûra gelen envâ'-ı dilâverliğin ve esnâf-ı merdâneliğin müstelzim-i râhat-ı (...) âtîfet-i kâmkârî olmağın hil'at-ı mezîd-i avâtıf-ı aliyye-i şâhâne ve meziyyet-i avârıf-ı seniyye-i pâdişâhânem zuhûra getürüp esyâf-ı fâtihü'l-eknâfımdan bir kabza müzehheb kılıç ve hila'-ı hümâyûnumdan bir sevb hil'at-ı mûrisü'l-behçetimiz inâyet olunup hıdmet-i mezbûra dergâh-ı mu'allâmda çavuşbaşı olan Hızır *dâme mecdihu* ta'yîn olunmuşdur.

Buyurdum ki, mûmî-ileyhin âdemi îsâl eyledikde şemşîr-i zafer-te'sîri envâ'-ı izzet ü iclâl ile alup kuşanup ve hil'at-ı fâhire ve kisvet-i bâhiremi esnâf-ı dikkat ve iclâl ile giyüp dahi dermiyân idüp dîn ü devlete müte'allik umûrda kemâ-kân bezl-i makdûr ve sa'y u nâ-mahsûr idesin.

Bu dahi

Bir sûreti

Şehrîzol beğlerbeğine

[299]

547

Dergâh-ı âlî topçularından altıncı bölükte altı buçuk akçası olan Sefer'e virildi.

Fî Gurre-i Zilhicce Sene 986

Bir sûreti dahi yazılup müşârün-ileyhin âdemi Rüstem Hasan'a virildi.

Fî 7 Zilhicce [Sene 986]

Serdâr Vezîr Mustafa Paşa'ya hüküm ki:

Mektûb gönderüp a'dânın kasd ve intikâmları Şirvan taraflarına ve Erzurûm havâlisine olup ol cânibdeki asâkir-i mansûreden kimesne kalmayup yarağı ve yat ve sâ'ir mühimmât ve âlât kısmından husûsen darbzen ve tüfenk ve sâ'ir esbâb-ı cenkden mevcûd başka olmayup hattâ serhadde kalan yeniçeride dahi tüfenk ve gayri alâtdan nesne kalmayup bu zamâna değin çukaları ve sâ'ir âdetleri dahi gelmeyüp ıyâzen b'illâh-i te'âlâ a'dâ cânibinden bir hareket vâkı' olursa mukâbeleye imkân olmayup ihtiyât-ı

mühimmâtından olmağın bu def'a tedârük olunmak ricâsını arz eylemişsin. İmdî südde-i sa'âdetimden iki bin kıt'a tüfenk vezneleri ile yeniçeri tâ'ifesinin âdet üzre çukaları irsâl olup bundan mâ'adâ iki yüz kıt'a darbzen gönderilmek üzre olup lâkin zikr olunan darbzenlerden her birine yüzer aded fındıktan yiğirmi bin fındık ve elli adedi bir katıra tahmîl olunan otuz kıt'a darbzene ikişer yüz fındıktan elli bin fındık virilse bir katıra tahmîl olunan otuz kıt'a darbzeneden ikişer yüz adedden iki bin cem'isi otuz iki bin aded fındık mu'accelen ihzâr olunmak lâzım olmağın Kığı ma'deni emîni olan Ca'fer Ali *zâde mecdihuya* ol bâbda her birinin çapları ile mü'ekked hükm-i şerîfim gönderilüp ve Canca ma'denlerinden dahi otuz kere yüz bin tüfenk finduğu tedârük ve irsâl olunmak için ma'den mezbûr emîne mü'ekked hükm-i şerîf gönderilüp ve Erzurûm'da bâkî kalan bin iki yüz kabza tüfenk dahi alınmasın emr idüp buyurdum ki, vardukda südde-i sa'âdetimden irsâl olunan iki bin kabza tüfenk vezneleri ile ve yeniçeri kullarımın varup vusûl buldukda alup vech ü münâsib gördüğün üzre mahalline tevzî' idüp ve Erzurûm'da mevcûd olan bin iki yüz kabza tüfenk dahi taleb idüp ve Kığı ma'deni emînine irsâl olunan emr-i şerîfim îsâl idüp dahi muhkem tenbîh eylesin ki vech ü meşrûh üzre fermân olunan otuz iki bin aded fındıkları gönderilen çaplar mücebince mu'accelen döküp ihzâr ve ol cânibe irsâl eyleye ve Canca ma'deninde işlenmesine fermân olunan tüfenk fındıkları husûsında gönderilen hükm-i şerîfim dahi îsâl etdirüp otuz kere yüz bin tüfenk finduğu ihzâr idüp mu'accelen ol cânibe irsâl itmek bâbında muhkem tenbîh ü te'kîd idüp ve her birinden ne vecihle cevâb gelüp ne mikdâr fındık tedârük olunduğunu yazup bildirsin.

548

Topçular çavuşu Mehmed'e virildi.

Fî 4 Zilhicce Sene 986

Müşârün-ileyhe hüküm ki:

Sefer mühimmâtı için ikişer şayka irsâl olunmuştur. Erzurûm'da tâşçılar olmağın üç bin mikdârı yuvalak gönderüp ihzâr ettirmek emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda emrim mücebince Erzurûm'da olan taşçılara üç bin mikdârı yuvalak gönderüp sefer mühimmâtı için ihzâr etdiresin. Saçma için taşdan bir mikdâr hurde dâha tedârük etdiresin.

[300]

549

Müşârün-ileyhin âdemi Ömer'e virildi.

Fî 3 Zilhicce Sene 986

Diyârbekir defterdârına hüküm ki:

Bundan akdem hüküm-i şerîfim gönderilüp Diyârbekir hazînesini müceddeden fethi müyesser olan Şîrvân muhâfazasına ta'yîn olunan kul mevâcibi için asâkir-i mansûreye serdâr olan düstûr-ı mükerrrem vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehuya* teslîm olunmak ve cem' olan avâriz akçesi ekseri para ve şâhî ve akçe olmağın avâriz akçesinden cem' olunan para ve şâhî ve akçeyi anda mevcûd bulunan hazîneyi tebdîl eyleyüp para ve şâhî akçeyi müşârün-ileyhe ve ana bezl-i tebdîl olunan hazîneyi südde-i sa'âdetime göndermek emrim olmuş idi. Ol emr-i şerîfim alâ-mâkân mukarrer olmağın buyurdum ki, vusûl buldukda cem' olunan avâriz akçesinden bezl-i tebdîl olunan hazîneyi südde-i sa'âdetime gönderüp avâriz akçesinden cem' olunan para ve şâhîyi ve akçeyi müşârün-ileyhe kul mevâcibi için gönderilecek hazîne ile ma'ân müşârün-ileyh *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehuya* irsâl ve teslîm etdiresin. Yukarı cânibe gönderilen hazîne hazîneye tebdîl olmak lâzım değildir. Para ve şâhî ve akçe henüz mevcûd bulunursa irsâl idesin. Ve avâriz akçesi bedeli hazîneye tebdîl olunup dergâh-ı mu'allâma ale't-ta'cîl gönderesin. Bu husûs mühimdir. Avâriz akçesinden gayri lâzım ne mikdâr akçe virilirse hâzır altundan avâriz akçesi bedeli südde-i sa'âdetime irsâl idesin.

550

Müşârün-ileyhin kapû kethüdâsı Hüseyîn kethüdâya virildi.

Fî 3 Zilhicce Sene 986

Bağdâd beğlerbeğine hüküm ki:

Hâlâ Bîlâver müstebânı Rüstem Han ve Dînever hâkimi Solâk Hüseyîn Sultân âsitane-i sa'âdet-i âşiyâneme arz-ı ubûdiyyet itmeğe meyl ü rağbet eyledikleri i'lâm olunmağın ol bâbda müşârün-ileyhimâya istimâlet-nâmeler yazılup îsâli için sana irsâl olunmuştur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda zikr olunan istimâlet-nâmeler mahalli ile müşârün-ileyhimâya îsâl etdirüp ve sen dahi vech ü münâsib olduğu üzre istimâlet gûne mektûblar yazup Âsitâne-i sa'âdet-i âşiyâneme arz-ı ubûdiyyet itmeğe meyl ü terğîb etdiresin. İnşâ'a'llâhu te'âlâ taht-ı tasarruflarında olan eyâletleri kendüne ve evlâd u ahfâdlarına ber-vech-i te'bîd neslen ba'de neslin mukarrer kılınup envâ'-ı ri'âyet-i pâdişâhâneme mukârin olmaları muhakkaktır. Ana göre müşârün-ileyhimâya bu husûsı iz'ân etdirüp atabe-i ulyâma meyl ü rağbet etdiresin.

551

Y e v m ü ' l - C u m ' a , F î 2 Z i l h i c c e S e n e 9 8 6

Bu üç kıt'a evâmir-i şerîfe kırmızı atlas kîse
ve gümüş kozalâk ile bağlanup Elkâs Muslısı Mustafa Çavuş'a virildi.

F î 13 Z i l h i c c e S e n e 9 8 6

Tâbeserân hâkimi cenâb-ı emâret-me'âb eyâlet-nisâb Ma'sûm Beğ *dâme ulüvvühun*un karındaşı Gâzî Beğ'e hüküm ki:

Hâlâ hazret-i Hudâ-yı Müte'âl celle ani't-teşbîh ve'l-misâlin ulüvv-i inâyet-i bî-gâyetine tevekkül ü i'timâd ve sultân-ı enbiyâ aleyh-i efdalü't-tehâyânın mu'cizât-ı kesîrü'l-berekâtına tevessül ü istinâd idüp atabe-i aliyye-i sa'âdet-medâr ve südde-i seniyye-i gerdûn-iktidârımız cânibinden Şîrvân taraflarına asâkir-i İslâm-ı nusret-encâm gönderildikde bî-inâyeti'llâhi'l-melikü'l-kâdir feth ü teshîri müyesser olup lâkin asâkir-i mansûre dûr ü dirâz yoldan varup gelmekle hayli ta'b ü zahmet çeküp atları ve kendüleri zebûn olup hâlâ üzerlerine Kızılbaş-ı bed-ma'âş geldikde halefü'l-ümerâi'l-a'zâm Âdil Girây Sultân *dâme ulüvvühu* dahi leşker-i Tatar ile küllî muhârebe ve mukâtele idüp inâyet-i Hak celle ve alâ ile feth ü nusret asâkir-i İslâm'a ve hezîmet ü nekbet a'dâ-yı bed-re'ye mukarrer olup ammâ şimdiye değin Kızılbaş-ı ev-bâş tarafından nefîr-i âmm ile üzerlerine asâkir gelmek üzre oldukları i'lâm olunup mûmâ-ileyh Âdil Girây Sultân *dâme ulüvvühu* ve sair yanında olan mirzalar asâkir-i Tatar nusret-şi'âr ile Şîrvân muhâfazasında olan vüzerâ-yı bî-mikdârımızdan vezîrimiz Osmân Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehuya* Şîrvân'da alıkonulan asâkir-i mansûremiz ile Demürkapu'ya varup tahsîl eylemişler. Eyle olsa sizün dâ'imâ atabe-i ulyâmıza olan vüfur-ı ihtisâs ü ihlâsınız olup arz-ı muvâlât u musâfât eylemekden hâlî olmaduğınuz binâ'en rûbâhî-i âmâl ve hadâyık-ı ahvâlinize nesemât-ı inâyât-ı bî-gâyâtımız olup size bir hil'at-ı mûrisü'l-behçetimiz erzânî kılınup irsâl olunmuşdur.

Gerekdir ki, vusûl buldukda inâyet ü ihsân olunan hil'at-ı mûcibü'l-mer'imizi envâ'-ı i'zâz u iclâl ile istikbâl eyleyüp alup giyüp dahi kadîmü'z-zamândan Âsitân-ı muhalledü'l-erkânımıza olan dostluğınız muktezâsınca lâzîme-i gayret ü hamîyyet-i dîn-i mübîn vücûda getürüp cân u baş ile çalışup eğer âdem ve eğer zahîre ile cünûd-ı müslîmine her ne vecihle mümkün olursa mu'âvenet ü müzâheret itmek bâbında envâ'-ı mesâ'î-i cemîlenüz zuhûra getürüle.

Bir sûreti

Tova beği Til Ahmed Mirza'ya

Bir sûreti

Tâbeserân hâkimi Ma'sûm'a yazıldı.

[302]

552

Y e v m ü ' l - E h a d , F î 4 Z i l h i c c e S e n e 9 8 6

Kaftân hıdmet-i şehnâmegûy Seyyid Lokman Efendi'ye
hükmü dahi müşârün-ileyhe virilmiştir.

İmâdiye hâkimi Kubâd Beğ *dâmet me'âliyhuya* hüküm ki:

Dergâh-ı nusret destgâhıma mektûb gönderüp bundan akdem irsâl olunan emr-i celîlü'l-kadrim mücebince Lâcân beği Ömer ve Uşnî beği Zeynel ve Bâbân beği Hızır ve Gelaş beği İbrahîm ve Mukrî beği Mustafa *dâme izzühum* ve ba'zı aşîret beğlerinin ittifâk u ittihâdlarıyla Kızılbaş-ı bed-ma'âş ümerâsından Mesire nâm mülhidin üzerine varılup kasaba-i Geylan ile ol semtde olan kurâ vü nevâhileri gâret olundukdan sonra cümlesine âteş urılup ve mülhid-i mezbûrın tevâbi'inden altı yüz baş kesilüp ve ehli vü ıyâlleri esîr olunup tekrâr Havarmürd nâm kal'a etrâfında dahi muhkem cenk olup cânibinden hayli âdem koşup bi-inâyeti'llâhi'l-melikü'l-gafûr mülhid-i mezbûr cümle asâkiriyle münhezim ü makhûr olup kal'aya varınca elli nefer yarar âdemleri esîr ve hayli âdemi mecrûh olup ba'dehu Emîr Han'ın oğlu Gülâbî ve Merâga hanı Bektâş ve ba'zı sultânların sekiz bin piyâde ve atlu ile ılgayup geldiklerinde atlar ile dahi azîm savaş olup tevîk-i Rabbânî ile girü guzât-ı müslimîn gâlib olup Emîr Han'ın oğlu atından yıkılup bindüğü atıyla yedeği alınup kendüsi mecrûh ve benâmlarından hayli kimesne düşüp hayli diller alınup envâ'-ı dilâverlikler esnâf-ı merdânelikler zuhûra getirildiği arz u i'lâm olunmuş bu bâbda her ne ki iş'âr u i'lân olunmuş ise pâye-i serîr-i sa'âdet-masîrime arz u tenvîr olunup cümlesi ma'lûm-ı şerîfim olmuştur. Yüzün ağ olsun. Senden dahi umılan bunun gibi âsâr-ı hamîyyet ve etvâr-ı pesendîde idi ki vücûda getirilmiş bu bâbda sudûr iden hidemât-ı mebrûre ve mesâ'î-i meşkûren müstelzim-i re'fet-i kâmkârî ve müstevcib-i âtîfet-i şehriyârî vâkı' olmağın hakkında mezîd-i avâtıf-ı aliyye-i şâhâne ve meziyyet-i avârız-ı şâhâne-pâdişâhânem zuhûra getirüp esyâf-ı fâtihü'l-eknâfımdan bir kabza müzehheb kılıç ve hila'-ı hümayûnumdan bir sevb hil'at-ı mûrisü'l-behçetimiz inâyet olunup irsâl olunmuştur.

Buyurdum, hükm-i şerîf-i cihân-mutâ' ve fermân-ı münîf-i vâcibü'l-ittibâ'ım vusûl buldukda şemşîr-i zafer-te'sîrimi envâ'-ı izzet ü iclâl ile alup kuşanup ve hil'at-ı fâhire ve kisvet-i bâhiremi dahi esnâf-ı hurmet ve ikbâl ile merkûz olan vufûr-ı şecâ'at ve kemâl-i celâdet ü şenâ'atin muktezâsınca dîn ü devlete müte'allik umûrda bezl-i makdûr ve sa'y u nâ-mahsûr eyleyüp fırsat el virüp mahall-i iktizâ etdüğüne göre melâhide-i makhûrenin

asâkir-i mansûre ile haklarından gelmek bâbında envâ‘-ı mesâ‘î-i cemîlen vücûda getüresin.

553

Müşârün-ileyh beğe virildi.

Fî 10 Zilhicce Sene 986

Kocacık Yörükleri sûbaşısı Mahmûd *zîde mecdühuya* hüküm ki:

İnşâ‘a‘llâhu te‘âlâ evvel-i bahar-ı huçeste-âsârda Karadeniz taraflarına bir mikdâr donanma ihrâc olunmak fermânım olmağın Kocacık Yörükleri’nin ülkesi nöbetlüsü olan yüz yetmiş tokuz nefer ile bundan akdem on bin akçe noksânın için Tanrı-Tağî Yörükleri ihrâzından virilen yörükler dahi vilâyet-i kâtib defteri mücebince kaçî neferli ihrâc eyleyüp Nevrûz’da İstanbul’da hâzır bulunmak emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda te’hîr ü terâhî itmeyüp Kocacık Yörükleri ile Tanrı-Tağî Yörükleri’nden ihrâz olunup on bin akçe vilâyetin için virilen yörükleri dahi vilâyet-i kâtib defteri mücebince kaçî neferli ihrâc idüp emr-i celîlü’l-kadrim mücebince Nevrûz’da mahrûse-i İstanbul’a gelüp hâzır ve müheyyâ bulunup kadırgalara girüp sefer-i nusret-esere müteveccih olan ve min ba‘d noksânın için virilen yörükleri Kocacık Yörükleri ile iletmek emrim olmuştur. Vâkı‘ olan fermân-ı hümâyûnda senünle aşup istihdâm idesin.

[303]

554

Y e v m ü ’ s - S e l â s e , F î 6 Z i l h i c c e S e n e 9 8 6

Müşârün-ileyhin kapû kethüdâsı Rüstem kethüdâyâ virildi.

Fî 8 Zilhicce Sene 986

Van beğlerbeğine hüküm ki:

Mektûb gönderüp mukaddemâ ta‘mîrine mübâşeret olunan iki kıt‘a kayık Şevvâl’in evâ‘ilinde tamâm olup içlerine darbzen ve kifâyet mikdârı tüfenkçi konulup bi’l-fi‘l Güğercinlik deryâsında olup ammâ deryâ-ı mezbûrda Kızılbaş’ın dört pâre gemileri olup kayıkların yapılduğı müşâhede eylemeğın birkaç gemi dahi binâ eylemeğî tenbîh eyledikleri ve mülhidlerin gemilerini de almak için birkaç kayık dahi yapılmak lâzım olmağın inşâ‘a‘llâhu te‘âlâ evvel-bahârda binâ olunmağa mübâşeret olunur. Zikr olunan kayıklara kürekçi için yiğirmi beşer akçe ulûfe ile otuz nefer mârtalos ve ağaç ve demür ve sâ‘ir kereste için akçe lâzım olmağın müceddeden yiğirmi beşer akçe ile otuz nefer mârtalos yazmak için emr-i şerîfim gönderilmesini ve gemi harcı için lâzım olduğı üzre

akçe vermek bâbında Diyârbekir’de mâl defterdârı olan Mustafa *dâme ulüvvühuya* hükm-i hümayûn gönderilmesini bildirmişsin. Ol bâbda her ne demiş isen mufassalan ma’lûm-ı şerîfim oldu. İmdî otuz nefer martolos yazılmak için ve lâzım olan teksîri için Diyârbekir’den akçe vermek bâbında Diyârbekir beğlerbeğisi Dervîş *dâme ikbâluhu* ile Diyârbekir’de mâl defterdârı olan Mustafa *dâme ulüvvühuya* hükm-i hümayûnum yazılıp irsâl olunmuşdur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda arz eyledüğün üzre lâzım olduğu mikdârı kayık dahi binâsına mübâşeret eyleyüp dahi ve masârifi için lâzım olan mikdârı akçeyi müşârün-ileyhimâdan taleb eyleyüp getürdüp dahi vech ü münâsib olduğu üzre kayıkları binâ idüp sukûletle murâddını Güğercinlik kal’ası ve sâ’ir deryâ-ı mezbûr havâlisinde olan Kızılbaş’a tâbi‘ kal’aları ve yerleri teshîr etmeğe ihtimâm idesin ve yazılan martolos defteri de yazılıp bir sûreti südde-i sa’âdetime ve bir sûreti müşârün-ileyhimâyâ gönderesin ki vazîfeleri ana göre gönderesin.

555

Deveci Ahmed Çavuş’a virildi.

Fî 7 Zilhicce Sene 986

Bir sûreti

Diyârbekir beğlerbeğine ve defterdârına hüküm ki:

Hâlâ Van beğlerbeğisi Husrev *dâme ikbâluhu* südde-i sa’âdetime mektûb gönderüp ilh. i’lâm etmiş idi. Zikr olunan deryânın muhâfazası mühimmâtından olmağın lâzım olduğu üzre kayıklar binâsına mübâşeret idüp ve otuz nefer martolos yazup sizden ve masârifi için akçe taleb eyledikde kifâyet mikdârı akçe göndermek emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda anun gibi müşârün-ileyh zikr olunan deryâ muhâfazasıçün otuz nefer mârtales yazup ve birkaç kayık dahi binâ itmekle mübâşeret sizden kayıklar mühimmâtı için lâzım olan kereste ve tekzire ve sâ’ir masârifi için kifâyet mikdârı akçe irsâl eyleyüp ve mârtalesların irsâl olunan defter mücebince ve vazîfeleri irsâl idesin.

[304]

556

Müşârün-ileyhin kapû kethüdâsı Rüstem kethüdâyâ virildi.

Fî 8 Zilhicce Sene 986

Van beğlerbeğine hüküm ki:

Südde-i sa'âdetime mektûb gönderüp hâlâ Nahcivân muhârebesinde girift olan yüzbaşı Ahmed Şeref Han *dâme ulüvvühun*un aşîreti olan Rojekî tâ'ifesinden olup esnâ-yı muhârebede mecrûh olmağla Van kal'asında cerâhatine timar olunmak üzre olup sâbika şark cânibinden elçîlikle Van'a gelen Tokmak Sultân kethüdâsı Velî, Bitlîs kal'asında kendü ve âdemlerine yevmî küllî harc gidüp mezkûrların husûsını arz eylemişsin. İmdî mezbûr yüzbaşı Ahmed Ağa südde-i sa'âdetime göndermek emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda mezkûr Ahmed Ağa'ya yarar âdemleri koşup südde-i sa'âdetime irsâl idesin.

557

Bu dahi

Müşârün-ileyhe hüküm ki:

Südde-i sa'âdetime mektûb gönderüp Van'da bi'l-fi'l asâkir cem'iiyetde olup Van'ın hod ekseri asâkiri Ekrâd olmağın Van muhâfazasında olan yeniçeri ile zindegânî itmeyüp birkaç def'a fesâddan men' olundukları ve Ekrâd beğleri def'âtle men' olunmalarıçün sana gelüp yeniçeriye ihtiyâç olmadığını bildirmişsin. İmdî Van'da muhâfazada olan yeniçeri tâ'ifesi her ne kadar nefer olur ise yayabaşları ve bölükbaşları ile düstûr-ı mükerrrem serdâr vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* ile şark seferine fermân olunmuşlardır.

Buyurdum ki, vusûl buldukda Van'da muhâfaza hıdmetinde olan yeniçerilerin başı ve buğ olan Deveci Ca'fer ve sâ'ir bölük başları getirdüp tenbîh eylesin ki, cem'isi Van'da muhâfazada olan yeniçeri ile müşârün-ileyh vezîrim *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* yanına varup yeniçeri kethüdâsıyla seferde bile olup vech ü münâsib görüldüğü üzre hıdmetde bulunalar. Husûs-ı mezbûr mühimdir. İhmâl ü müsâheleden hazer idesin.

558

Deveci Ahmed Çavuş'a virildi.

Fî 13 Zilhicce Sene 986

Diyârbekir beğlerbeğine hüküm ki:

İnşâ'a'llâhu te'âlâ evvel-bahâr-ı huceste-âsârda karada kal'a binâ olunmak içün düstûr-ı mükerrrem serdâr olan vezîrim Mustafa Paşa'ya hükm-i hümâyûnum gönderilmiştir. Zikr olunan kal'a ta'mîrine ziyâde bennâ lâzım ve mühim olup Diyârbekir'den dahi kifâyet mikdârı bennâ ihrâc olup müşârün-ileyhe irsâl olunmasını emr idüp buyurdum ki, vardukda bu bâbda bizzât gereği gibi mukayyed olup kal'a-yı mezbûre

içün Diyârbekir'den dahi emrim üzre bennâ ihrâc idüp masadları ve sâ'ir binâyâ müte'allik âlât ve levâzımları ve altışar aylık zâd u zahîre ile tedârük ü ihzâr eyleyüp dahi gönderüp îsâl itmek bâbında envâ'-ı mesâ'î-i cemîlen vücûda getüresin. Bu husûs mühimmât-ı umûrdandır. Anâ göre tedârük itmekde dakîka fevt itmeyesin.

Bu dahi
Bir sûreti
Haleb beğlerbeğine

Bu dahi
Bir sûreti
Rûm beğlerbeğine

[305]

559

Y e v m ü ' s - S e b t , F î 10 Z i l h i c c e S e n e 986

Kırmızı atlas kîse ve gümüş kozalâk
ile bağlanup Elkâs Muslısı Mustafa Çavuş'a virildi.

Halefû'l-ümerâi'l-kirâm şerefû'l-küberâi'l-fihâm kâid-i cüyûşü'l-İslâm zü'l-kadr ve'l-mecd ve'l-ihirâm el-muhtass bi-mezîd-i inâyeti'l-melikü'l-Mennân Âdil Girây Sultân *dâmet me'âliye* el-hâletü hâzihi Kızılbaş-ı bed-ma'âş tarafından Şîrvân üzerine gelen melâhide muhârebesinde bile bulunup ba'dehu def'âtle mülhidîn-i dalâlet-âyin ile cenk idüp her birinde bi-inâyeti'llâhi te'âlâ gâlib ve mansûr olup uğûr-ı hümayûn-ı sa'âdet-makrûnumuzda envâ'-ı dilâverlik ve esnâf-ı firzâneliğin vücûda geldiği i'lâm olunmağın hakkınızda mezîd-i avâtıf-ı aliyye-i şâhâne ve meziyyet-i avâtıf-ı seniyye-i pâdişâhânemiz zuhûra gelüp esyâf-ı fâtihü'l-eknâfımızdan bir murassa' altun kılıç ile ve hila'-ı hâssamızdan bir sevb çatma ve bir sevb serâser hil'at-ı mûrisü'l-behçetimiz erzânî kılınup ve sizinle bile olan birâderân-ı sa'd-iktirândan Gâzî Girây ve Mübârek Girây ve Sa'âdet Girây ve Ebûbekîr Mirza *dâme izzühuma* birer sevb çatma hil'at ve birer kabza müzehheb kılıç ve Hacı Mustafa ve Cân Mehmed Mirza ve Nûgâyir Mirza ve Abdullâh Beğ ve Süleymân Mirza ve Hamza Mirza *dâme mecdühum* ve Azâk sancağı beği iken hâlâ kırk bin akçe terakkiyle Karahisâr-ı Şerîf sancağı inâyet olunan kıdvetü'l-ulü'l-ümerâi'l-kirâm Mehmed *dâme izzühu* dahi bu sefer-i nusret-eserde sizünle bile olup hıdmetlerde ve yoldaşıklarda bulundukları ecilden müşârün-ileyhimâ Hacı Mustafa ve Nûgâyir Mirza'ya mezîd-i inâyetimizden birer sevb hil'at-ı fâhire ve birer kabza müzehheb kılıç ve sâ'irlerine dahi birer sevb hil'at-ı hümayûn inâyet olunup Erzurûm cânibinden irsâl olunmuşdur. İnşâ'a'llâhu te'âlâ îsâl olunur.

Buyurdum ki, hükm-i şerîf-i cihân-mutâ' ve emr-i münîf-i lâzımü'l-ittibâ'ımız vusûl buldukda inâyet ü ihsân olunan hil'at-ı fâhire ve kisve-i bâhiremizi envâ'-ı ta'zîm ü

iclâl ve esnâf-ı tekrîm ü ikbâl birle alup giyüp ve şemşîr-i zafer-te'sîrimizi kuşanup min ba'd dahi nihâd-ı şecâ'at-mu'tâdınızda merkûz olan vüfûr-ı şecâ'at-i celâdetinizi kemâl-i sadâkat ve hulûs-ı taviyyet ile uğûr-ı hümâyûn-ı zafer-makrûnumuz zuhûra getürüp sarf-ı türân ve bezl-i mâ-hüve'l-imkân itmekden hâlî olmaya ve sâ'ir esyâf ve hil'atleri vech ü münâsib gördüğün üzre müşârün-ileyhe giydirüp ve kuşadup dîn ü devlete müte'allik umûrda mücidd ü sa'y olmalarına tergîb idesin.

[306]

560

Deveci Ahmed Çavuş'a virildi.

Fî 13 Zilhicce Sene 986

Cânbulâd Beğ'in oğlına hüküm ki:

İnşâ'a'llâhü'l-azîzü'l-fettâh evvel-bahâr-ı huçeste-âsârda diyâr-ı şarka sefer-i hümâyûn tasmîm ü niyyet olunmağın sen dahi sancağın zü'amâ ve sipâhîlerinle ve yarar kulları ile serdâr olan düstûr-ı mükerrerrem vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehuya* mülâkî olup hıdmetde bulunmak emr idüp buyurdum ki, vardukda şimdiden sancağının alaybeğine ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmârına tenbîh ü te'kîd eylesin ki her birilerine harb u kıtâl ve edevât-ı cenk ü cidâl ile bi'l-cümle cebe vü cevşen ve cebelüleriyle hâzır ve müheyyâ olup ve sen dahi cebe vü cevşen ve cebelülerinle şimdiden hâzır ve âmâde olup ve sancağının yarar kullarından mümkün olduğu mikdâr kavvâs dahi ihrâç ve hâzır eyleyüp dahi Nevruz'dan sonra emrim muktezâsınca müşârün-ileyh serdâr yanına varup mülâkî olup dahi uğûr-ı dîn ü devlete müte'allik olan umûrda bezl-i makdûr idesin.

561

Okçî Ca'fer Çavuş'a virildi.

Fî 12 Zilhicce Sene 986

Karaman beğlerbeğine hüküm ki:

Bundan akdem diyâr-ı şarka sefer-i zafer-esere ta'yîn olunup irsâl olunan asâkir-i mansûreye serdâr olan düstûr-ı mükerrerrem vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* bu sene-i mübârekede dahi diyâr-ı şarka sefer-i nusret-esere ta'yîn olunmağın sen dahi Karaman beğlerbeğiliğine müte'allik olan ümerâ ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı yat u yarakları cebe vü cevşen ve cebelüleri ile hâzır ve âmâde etdirüp Nevruz'dan sonra müşârün-ileyh serdâr tarafına varup mülâkî olmak emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda

aslâ te'hîr ü terâhî itmeyüp fermâna müte'allik olan sancak beğlerine mektûblar ile çavuşlar gönderüp muhkem tenbîh ü te'kîd eylesin ki, sancaklarına müte'allik olan zü'amâ ve erbâb-ı tîmârî alât ve harb ü kîtâl ve edevât-ı cenk ü cidâlleri ve cebelûleri ile şimdiden hâzır ve âmâde etdirilüp ve sen dahi sancağına müte'allik olan alaybeği ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmârî ile yat u yarağınız ve cebe vü cevşen ve cebelûlerinle hâzır ve müheyyâ olup dahi Nevruz'dan sonra cümle Karaman asâkiri ile müretteb ü mükemmel müşârün-ileyhe toğrı teveccüh itmeyüp Erzurûm'a varup vech-i münâsib görüldüğü üzre hizmetde bulunasın. Husûs-ı mezbûr mühimmât-ı umûrdandır*. İhmâl ü müsâheleden hazer idesin.

Bu dahi Okçî Ca'fer Çavuş'a virildi.

Bir sûreti

Zûlkadir beğlerbeğine

Okçî Ca'fer Çavuş'a virildi.

Fî 17 Zilhicce Sene 986

Bir sûreti

Haleb beğlerbeğine

Okçî Ca'fer Çavuş'a virildi.

Fî 17 Zilhicce Sene 986

Mezbûrdan alınup Aydın-zâde Mehmed

Çavuş'a virildi.

Fi't-târîhi'l-mezbûr

Bir sûreti

Rûm beğlerbeğine

Okçî Ca'fer Çavuş'a virildi.

Fî 17 Zilhicce Sene 986

Mezbûrdan alınup Aydın-zâde Mehmed

Çavuş'a virildi.

Fi't-târîhi'l-mezbûr

Bir sûreti

Erzurûm beğlerbeğine

Bu dahi Okçî Ca'fer'e virildi.

Bir sûreti

Diyârbekir beğlerbeğine

[307]

562

Han hazretlerine nâme-i hümayûn ki

Bundan akdem asâkir-i mansûre ile diyâr-ı şarka irsâl olunan düstûr-ı mükerrerrem vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehun*un sa'd-iktirân ile asâkir-i Tatar-ı nusret-şi'ârın vâkı' olan ahvâl-i meserret-âmâlleri mufassalan nâme-i hümayûnumuza yazılıp i'lâm olunmuş idi. El-hâletü hâzihi müşârün-ileyh serdâr *edâma'llâhu te'âlâ*

* Bu cümlede, "... mühimmât-ı umûr ..." (خصوص مزبور مهمات امور مهمات اموردندر) kâtip tarafından fazladan iki defa yazılmıştır.

iclâlehu südde-i sa'âdet-penâhımıza mektûb gönderüp işbu 986 Zilka'de'sinin evâ'ilinde Van beğlerbeğisi Husrev *dâme ikbâluhu* mektûb ve âdem gönderüp sene-i mezbûr Şevvâli'nin yigirmi birinci günü Tebrîz'den câsûs ve Erdebîl'den ba'zı tüccâr gelüp Şîrvân müzâfâtından şehir-i Aras'ın mutasarrıfı Kaytas Beğ'le vâkı' olan cenkde mahbûs olan Erzurûm çavuşlarından Mahmûd ve Muharrem nâm kimesnelerin ıyd-ı şerîf gecesinde Erdebîl'de yazup evlerine gönderdikleri mektûbları müşârün-ileyhe aynı ile mûmâ-ileyh serdâra ve ol dahi südde-i sa'âdet-i âşiyânemize gönderüp sâbıkâ i'lâm olunduğı üzre tâ'ife-i melâhideden nice hanları katl olunup ve nicesi diri tutulup husûsan Kaytas Beğ'in şehâdeti ve ümerâdan Abdurrahmân Beğ tutulup Kahkaha kal'asında mahbûs olduğı ve sene-i mezbûre Zilka'de'sinin beşinci günü Pâsin sancağında muhâfazaya me'mûr olan Rûm beğlerbeğisi Mahmûd *dâme ikbâluhu* mektûbı ile Hasan nâm bir câsûs dahi gönderüp Kızılbaş-ı bed-ma'âşın keyfiyyet-i ahvâli sû'al olundukda Tokmak Han bir mikdâr asâkir-i melâhide ile ta'yîn olundukda Han ol kurâ vü nevâhide âbâdân ülkesinde oturup bir cânibden vilâyetlerinde kaht u killet ve bir taraftan Erzurûm'da olan asâkirden havf ü haşyet kendüne aslâ huzûr u râhat komayup husûsan Tokmak Han'ın sâbıkâ risâlet tarîki ile Âsitâne-i sa'âdetime gelüp kuvvet-i kâhire-i hüsvânemize taviyy-i vukûfun tahsîl eyledüğü mukarrer olup ale't-ta'cîl ol cânibden rihlet ve atabe-i ulyâya arz-ı ubûdiyyet itmek ihtimâli virilüp Şâh-ı güm-râh tarafından iki sultân sultânharî ve nipehbân koşulduğı ve fırsat bulduğı takdîrce Han mûmâ-ileyh südde-i sa'âdetime firâr eylemeğe meyl ü niyyet üzre olduğıni haber virdüğinden gayri Şâh'ın velâhdı nâmına tıfl u sabî oğlu olmayup akribâsından birinin nâ-halef olduğı içlerinde dahi meşhûrdur deyü tafsîl etmişdir ve bundan sonra mâh-ı Zilka'de'nin birinci günü Yevmü'l-İsneyn'de Erzurûm çavuşlarından Câcâ Çavuş Şîrvân tarafına gelüp def'âtle vâkı' olan cenk ü cidâl'in ahvâli sû'al olundukda mukaddemâ Aras'da ba'zı Şemahı üzerinde Aras Han ile olan muhârebe ber-taraf oldukdan sonra nehr-i Kür'in karşı yakasında Halû nâm ülkede mezbûr Aras Han'ın ve Ertoğrı Han'ın ve nice sultânın evlâd u ıyâli hendek kesüp istebûr şeklinde darbzenler kurup tahassun itmeğe muhârebe-i mezbûreden kaçan melâhide ol mahalde cem' olup tekrâr cenge mübâşeret fikrlerin ederlerken müşârün-ileyh Osmân Paşa *dâmet me'âliyehu* ihvân-ı sa'âdet-nişânın haber aldıklarında ol nehri sür'atle geçüp hüsn-i ittifâk ile ol tahsîl etdikleri [308] mahalle varıldıkda aslâ mâni' olmayup binden ziyâde Kızılbaş anda kılıçdan geçüp etfâl ü nisvândan gayri zinde kimesne kalmayup cem'-i esbâb u emvâlleri yağma vü tâlân olup her Tatar nice metâ' ve esbâba mâlik olup Aras Han'ın ve sâ'ir sultânların ıyâlinden nice ebkâr ve mâl-ı ganâim-i bî-şümâr ile Demürkapu deerbendine toğrı girdüklerinden sonra hikmet-i İlâhî birle asker-i Tatar vech-i meşrûh üzre Derbend semtine

çekilmişler iken mâh-ı Ramazânü'l-mübâreğin yiğirmi dördüncü günü otuz bin mikdârı Kızılbaş ile Şâh oğlu nâmına olan gümrâh Şemahı'da müşârün-ileyh Osmân Paşa *azferu'llâhi alâ mâ-yeşâyı* muhâsara idüp üç gün tamâm küllî cenk olup Kızılbaş-ı bedma'âş tarafında za'f-ı kalb zâhir olup ehl-i İslâm'dan çok kimesne telef olmayup Kızılbaş tarafından nice bin melâhîde tu'me-i şemşîr olup kesilen başların ekseri burunsuz ve kulaksız bulunup esîr olanlardan sû'al olundukda Şâh oğlu nefîr-i âmm idüp gelmek istemeyen re'âyânın burun ve kulakların kesüp cebrile getürdüklerin i'lâm eylemişler ve bi'l-cümle üç gün tamâm cenk ü cidâl olup âhırü'l-emr asker-i İslâm'a za'f müstevlî ola deyü ihtiyâten mu'accelen irişmek içün halefû'l-ümerâî'l-ekrem şerefû'l-küberâî'l-'izâm Âdil Girây Sultân *dâme ulüvvühuya* mektûb yazup gönderdikde ulağla giden kimesne düşmana esîr olup mazmûn-ı mektûbdan haber aldıklarında mûmâ-ileyh Osmân Paşa *dâmet me'âliye* ile muhârebe itmekden gelüp Tatar asâkirine karşı gidüp mâh-ı Ramazânü'l-mübâreğin âhir günü Mahmûd-âbâd nâm kasaba kurbünde olan sahrâda anlar ile dahi üç gün tamâm cenk olup ve Tatar tâ'ifesinin galebesi muhakkak tarafeynin olup dahi yarar atları kalup ve kesret-i bârân göz açdırmayup ve asâkir-i Tatar'ın yağmur şiddetinden oklarının belekleri soyulup ve yayları ıslanup tamâm ihtilâl gelmekle Tatar asâkiri Derbend tarafına ve Kızılbaş şehrin cânibine irişdikleri mûmâ-ileyh Osmân Paşa *dâmet me'âliye* ulağla i'lâm olundukda Şemahı kal'asının harabalığından husûsan suya ve zâd u zevâdeye çekilen müzâyakadan anlar dahi müşârün-ileyh Âdil Girây Sultân *dâme ulüvvühuya* mülâkî olup kal'a-yı Derbend vüs'at ile ve zâd u zevâde kesretiyle cümle asâkire kifâyet idüp ale'l-husûs asâkir-i Tatar ile varan topların da konulmuş olmağın müşârün-ileyh Osmân Paşa *dâmet me'âliye* dahi cümle hazâ'in ve yat u yarağı yanına kaldırıp derbende toğrı revâne oldukdan sonra mezbûr Câmî Çavuş bu cânibe müteveccih olmuşdur. Ammâ umûmen vilâyet-i Şîrvân ahâlisi sınıp dağda perâkende olup kasabât ü kurâdan bir ferd kalmayup mahzâ Kızılbaş-ı ev-bâş temekkün murâd itse nesne zindegânî mümkün olmayup bâ-husûs vilâyet halkının [309] muhabbetleri ve zâd u zevâde getürmeğe müdâvemetleri yine asker-i İslâm cânibine olup aslâ Kızılbaş ile mu'âşeretleri olmaduğundan haber virdüğinden mâ'adâ ihvân-ı sa'âdet-nişânınızdan gayri Nevâ Tatarı cânibinden dahi onbeş bin mikdârı asâkir ve cenâb-ı emâret-me'âb Emîr Şemhâl *dâme ulüvvühu* oğlu ile dahi onbeş bin yarar leşker tekmlî üzere olup uğur-ı hümayûnumuza yekdil ü yek-cihet olup bezl-i makdûr eylemeleri mukarrer olduğın i'lâm eylemiştir.

Cenâb-ı bârgâh-ı bî-tebârdun mütezarru'dur ki, envâ'-ı yüz aklıkları müyesser ü mukadder eylemiş ola ve bundan sonra Pasin beği Mirza Ali Beğ'in dahi mâh-ı mezbûrın birinci gününden Şîrvân cânibinden câsûs gelüp mezbûr câsûs Tokmak Han cem'iyetde

iken sâbıkâ Aras'da olan muhârebenin haberi ile kendüne âdem geldikde envâ'-ı surûr ile etrafında olan sultânları getürdüp dîvân idüp surûr olmağın ol anda bir Kızılbaş dahi gelüp Şemahı'da olan muhârebeyi ve asker-i İslâm'ın yararlığı ve bunca hanları perîşân ve cemâ'atları tâlân kılınup Şâh oğlu gürizân olduğın takrîr eyledikde tamâm olup perîşân-ı hâl olup sıyup ahar yere firâr ve tahassun etmeye mübâşeret üzre oldukları i'lâm etmişdir. Eğer a'dâ-yı bed-re'yin bu vechile za'f-ı hâlleri tevâtüre erişdi. Lâkin bir vechile andan ve hıyânetlerinden eser câ'iz değildir. Ol cânibde karîb bir bir mikdâr asâkir dahi irsâl olunmuşsa ale'l-husûs alât-ı harb ü kıtâl kemâ-yenbağî ihzâr ve vaktiyle tekmîl olunması lâzım idüğün i'lâm idüp ol câniblerden gelen mekâtib ve Şîrvân tarafından gelen Hacı Beğ Çavuş ma'an Âsitâne-i sa'âdet-i âşiyânemize irsâl olunmuş idi. İhvân-ı sa'âdet-nişânınız asker-i Tatar nusret-şi'âr ile ber-hurdâr olalar. Eyüce hıdmet ve yoldaşlık etmişler birâderân-ı sa'd-iktirânın nihâd-ı celâdet-mu'tâdılarında müzmirr olan vüfûr-ı şecâ'at ü şehâmetlerinden me'mûl olan bu makûle âsâr-ı hamıyyet ve etvâr-ı pesendîde idi ki bi-hamdi'llâhi te'âlâ vücûda getürmüşler. Yüzleri ak olsun. Şimdilik eyyâm-ı şitâ ve hengâm-ı sermâ olup bu cânibden asker-i zafere mu'âvenete ve müzâherete mecâl olmayup ammâ ol taraf bu deryâda karîb olup ve asker-i Tatar tamâm-ı gayrisi ve cem'ıyyet zamânı olduğu ecilden ol taraflara mebzûl kılınup asker-i Tatar-ı nusret-şi'ârdan bir mikdâr asker-i cerrâr irsâl olunup ber-vech-i isti'câl mu'âvenet ve müzâheret itmek mühimmât-ı dîn ü devletden olmuştur.

Gerekdir ki, nâme-i hümayûn-ı behçet-makrûnumuz vusûl buldukda kadîmü'z-zamândan devlet-i âşiyân ve dîd-mân-ı adâlet-nevvârımızda olan [310] iktisâs mücebince nihâd-ı cem'ıyyet mu'tâdınızda olan himâyet-i nâmûs cihâr-ı yâr-i güzîn *ridvânu'llâhi te'âlâ aleyhim ecma'in* zuhûra getürüp asker-i zafer-şi'âr-ı Tatar'dan vech ü münâsib gördüğü üzre bir mikdâr asker-i Tatar-ı nusret-şi'âr ta'yîn idüp eyyâm-ı sittedir deyü te'hîr ü terâhî revâ görölüp ber-vech-i isti'câl Demürkapu câniblerine irsâl itmek bâbında envâ'-ı mesâ'î-i cemîle ve esnâf-ı âsâr-ı celîlinüz zuhûr eyleye. Husûs-ı mezbûr sâ'ir zamânlara kıyâs olunmayup beher-hâl şimdilik mu'âvenet ü müzâheret için bir mikdâr asker-i Tatar ber-vech-i isti'câl irsâl itmek bâbında sa'y u ihtimâm oluna. Evlâ ki ber-vech-i isti'câl varup Demürkapu'ya vâsıl olasın.

[311]

563

Okçı Ca'fer Çavuş'a virildi.

Rûm beglerbeğine hüküm ki:

İnşâ'a'llâh-ı te'âlâ evvel-bahâr-ı huceste-âsârda Kars kal'ası binâ olunmak için düstûr-ı mükerrem vezîrim Mustafa Paşa'ya hükm-i hümâyûnum gönderilmiştir. Zikr olunan kal'a ta'mîrine ziyâde bennâ lâzım ve mühim olmağın Rûm'dan kifâyet mikdârı bennâ ihrâc olunup müşârün-ileyhe irsâl olunmasını emr idüp buyurdum ki, vardukda bu bâbda mukayyed olup kal'a-yı mezbûre için Rûm'dan dahi emrim üzre bennâ ihrâc idüp Mısrîler'i ve sâ'ir binâyâ müte'allik eşyâ ve levâzımları ve altışar aylık zâd u zahîreleri ile tedârük ve ihzâr eyleyüp dahi bennâları geldikde te'hîr ü terâhî itmeyüp müşârün-ileyh serdârım *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehunun* yanına gönderüp îsâl eylemekde mesâ'î-i cemîlen vücûda getüresin.

564

Okçî Ca'fer Çavuş'a virildi.

Fî 17 Zilhicce Sene 986

Karaman beğlerbeğine hüküm ki:

Hâlâ diyâr-ı şarka mukarrer olan sefer-i zafer-âsâr mühimmâtı için ihrâcî fermân olunan nüzûl şimdiden tedârük olunmak mühimmâtından olmağın sene-i sâbıkada ihrâc olunduğı üzre arpa ve buğday ve un ihrâcına Karaman ümerâsından bir yarar sancak beğı ta'yîn eyleyüp vakît ile tedârük ve ihrâc ettirmek emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda aslâ te'hîr ü terâhî itmeyüp Karaman ümerâsından bir yarar sancak beğı nüzûl ihrâcına mübâşir ta'yîn eyleyüp dahi sene-i sâbıkada ihrâc olunduğı üzre vâfir ü müstevfâ arpa ve buğday ve un ihrâc ettirüp vakît ve mevsimi ile asâkir-i İslâm ordusuna irişdirmek bâbında envâ'-ı sa'y u ihtimâm etdiresin. Şöyle ki, ihrâcî fermân olunan nüzûl vakît ile ihrâc olunmayup vaktinde irişmesse, bu bâbda eğer mübâşir olanlardır ve eğer gayridir aslâ bir ferdin beyân olunan gayrisi kabûl olmayup siyâset olmaları mukarrerdir. Anâ göre tenbîh ü te'kîd idüp bâb-ı ihtimâmda dakîka fevt itmeyesin.

Aydın-zâde Mehmed Çavuş'a virildi.

Fî 17 Zilhicce Sene 986

Bir sûreti

Sivas beğlerbeğine

Bu dahi okçî Ca'fer Çavuş'a

Bir sûreti

Haleb beğlerbeğine

Bu dahi okçî Ca'fer Çavuş'a

Bir sûreti

Zûlkadriye beğlerbeğine

565

Aydın-zâde Mehmed Çavuş'a virildi.

Fî 17 Zilhicce Sene 986

Serdâr Vezîr Mustafa Paşa'ya hüküm ki:

Bundan akdem Âsitâne-i sa'âdetime mektûb gönderüp Şâh-ı pür-tebâhın oğlu mübâlağa asâkiriyle düstûr-ı mükerrerrem vezîrim Osmân Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* üzerine varup üç gün mikdârı nâ'ire-i harb ü kıtâl kemâl-i iştigâlde iken Tatar askeri Kızılbaş memleketine gâret ü hasârata azîmet eyledükleri ma'lûmları olmağla müşârün-ileyh ile muhârebeden ferâgat idüp Tatar asâkiri üzerine varup mülâkî olduklarında üç gün mikdârı dahi Tatar ile muhârebe idüp âhirü'l-emr kesret-i emsârdan Kızılbaş ve Tatar'ın hareketine mecâlleri kalmamağın irişüp Kızılbaş öte cânibe ve Tatar askeri Demürkapu câniblerine varup müşârün-ileyh Osmân Paşa dahi asker-i İslâm'ı ve hazîneyi ve sâ'ir fukarâyı Demürkapu'ya nakl etdirüp tahassun ve ilticâ eyledikleri de i'lâm etmiş idin. Ol zamândan berü ol câniblere müte'allik bir haber gelmeyüp asker-i İslâm'ın ve Tatar'ın ahvâli nice olduğu ma'lûm olmamışdır. Bir iki günden berü ol taraflardan bir haber alınmamağla sebebi nedir niçün câsûslar gönderilüp keyfiyyet ahvâlleri nice olduğu ma'lûm idinüp vukû'ı üzre Âsitâne-i sa'âdete i'lâm olunmaya aslı nedir beher-hâl asker-i İslâm ve Tatar-ı nusret-fercâmın ahvâlleri ma'lûm olmak lâzım olmağın buyurdum ki, vusûl buldukda vâkı' olan muhârebeler ahbârlarından sonra eğer ol câniblerden şimdiye dek bir haber alınmış ise ne makûle ahbâr-ı sahîhaya vâkıf u muttali' olmuş iseniz ale't-tafsîl yazup südde-i sa'âdetime i'lâm idesin. Eğer henüz alınmamışsa alınmamağa sebep nedir niçün mukayyed olunmaya beher-hâl ber-vech-i isti'câl yarar âdemler ta'yîn eyleyüp göndermekle mi olur yohsa yarar câsûslar tedârük eyleyüp irsâl ve tahsîs-i ahvâl itmekle mi olur her ne tarîk ile olursa müşârün-ileyh vezîrim Osmân Paşa *edâma'llâhu te'âlâ me'âliyehü* ile olan asker-i İslâm bi'l-fi'l ne mahalde ve ne hâlde oldukları ve zahîre ile hâlleri nicedir, Kızılbaş tarafından bir dahi ol taraflara asâkir varmış mıdır, nice olmuşdur ve Tatar askeri kandadır Demürkapu'da mıdır etrâf u civârından asker-i İslâm'a zahîre ile ve müddet-i husûs ile mu'âvenet olunur mı, ahvâlleri nedir ve Kızılbaş-ı bed-ma'âşın fikr ü tedârîği senün üzerinedir, cem'iyetleri var mıdır, ne mahaldedir, bir cânibe hareketleri var mıdır ve bi'l-cümle cemi' ahvâle tamâm vukûf ve ittilâ' tahsîl idüp bu def'a varan çavuş ile Âsitâne-i sa'âdete i'lâm etmeyince olmaya ve Gürci beğlerinden Şavşâd beğleri Levend oğlu Aleksandra ile akribâ olup anlardan haber tefahhus olursa olmaz mı? Ve Mirza Ali

Beğ dahi öte cânibden bir haber almağa kâdirdir alâ eyyi hâl mezbûrlardan haber alup gönderesin.

[313]

566

Okçı Ca'fer Çavuş'a virildi.

Fî 17 Zilhicce Sene 986

Van beğlerbeğine hüküm ki:

Bundan akdem asâkir-i mansûreye serdâr olan vezîrim Mustafa Paşa mektûb gönderüp Şîrvân muhâfazasına ta'yîn olunan vezîrim Osmân Paşa üzerine Şâh'ın oğlu mübâlağa asâkiriyle varup üç gün ale't-tevâlî muhkem harb ü kîtâl olup nâire-i cenk ü cidâl tamâm iştigâlde iken Tatar askeri Emîr Han ve sâ'ir sultânların evlâd u ezvâcî nehr-i Kür'den öte bir mahalde olup birkaç bin Kızılbaş üzerlerine muhâfazada oldukları haberi alınmağla üzerlerine varup muhâfazada olan Kızılbaşlar'ı kılıçdan geçürüp evlâd u ezvâcları sürüp toğrı Demürkapu'ya irsâl eyledüklerin Kızılbaş askeri haber almağla müşârün-ileyh ile muhârebeden ferâgat idüp Tatar üzerine teveccüh eyledüklerinden Tatar asâkiri ile mülâkî olup anlar ile dahi üç gün ale't-tevâlî muhkem muhârebe idüp âhirü'l-emr şiddet ile bârân vâkı' olup tarafeynden harekete mecâl olmamağla ayrılıp Kızılbaş askeri öte cânibe ve Tatar askeri Demürkapu'ya varup müşârün-ileyh vezîrim Osmân Paşa dahi Şemahı kal'ası kâbil-i ilticâ olmamağla lâzım olan yat u yarağı ve hazîne ve umûmen asâkir-i İslâm'ı şehirlüyi nakl eyleyüp Tatar askeri ile ma'ân Demürkapu'ya varup anda tahassun ve ilticâ eyledükleri i'lâm etmiş idi. Lâkin ol haberden sonra bir haber dahi çıkmayup müşârün-ileyh Osmân Paşa ile olan asker-i İslâm ve Tatar askeri nice olmuşlardır bi'l-fi'l dahi Demürkapu'da mıdır, ahvâlleri nicedir ve ol cânib serhadde karîb olmağla sen haber alup göndermek lâzım olmağın buyurdum ki, bu bâbda mukayyed olup şimdiye dek müşârün-ileyh vezîrim Osmân Paşa'dan ve bile olan asâkir-i İslâm'dan ve Tatar asâkirinden eğer bir haber alınmışsa vâkıf olduğın ahbârı zamîme üzre yazup mufassal bildirsin. Eğer henüz haber alınmamışsa yarar câsûslar tedârük idüp Tebrîz taraflarına gönderüp asker-i İslâm ile Tatar asâkirinin ahvâli nice olmuşdur, bi'l-fi'l Demürkapu'da mıdır, ahvâlleri nedir ve Kızılbaş-ı bed-ma'âşın fikr-i kâsd ve hayâl-i kâsidleri üzerinedir. Vâkı' olan muhârebeden sonra Kızılbaş asâkirinden ol taraflara tekrâr asâkir varmış mıdır fikr ü tedârükleri nedir bi'l-fi'l cem'iyetleri var mıdır ve nirededir ve ne mikdâr asâkir ile cem' olmuşdur ve bi'l-cümle cem'i-i ahvâle tamâm vukûf u ittılâ' tahsîl idüp vâkıf olduğın ahvâli zamîme ile yazup varan çavuşla ale't-ta'cîl Âsitâne-i sa'âdetime i'lâm idesin.

Husûs-ı mezbûrda gereği gibi mukayyed olup ihmâl ü müsâheleden ziyâde ihtiyât idesin. Ve bu hükm-i şerîfim sana ne gün varup ve sen ne tedârük eyledüğün dahi yazup bildiresin.

[314]

567

Okçı Ca'fer Çavuş'a virildi.

Fî 17 Zilhicce Sene 986

Adana beği İbrahîm Beğ'e hüküm ki:

Hâlâ sefer-i zafer-âsar mühimmâtı için hazîne-i Kudüs'den gelmek emrim olan on bin müd arpa ve on bin un tahmîli için kira develeri ve çuval lâzım olmağın bu bâbda Haleb ve havâlîlerin beğlerbeğilerine ahkâm-ı şerîf yazılup irsâl olunmuşdur. Adana'dan dahi mümkün olduğu üzre çuval ve kira develeri tedârük olunup Payas iskelesine göndermek mühimmâtdan olmağın buyurdum ki, vusûl buldukda, aslâ te'hîr ü terâhî itmeyüp Adana sancağından kifâyet kadar çuval ve ana göre kira develerini tedârük idüp mühimmât ile Payas iskelesine gönderilmek husûs-ı mezbûra mübâşir ta'yîn olunanlara teslîm olunup dahi gelen zahîreyi çuvallarına koyup kira develerine tahmîl etdirüp ebyaz una asâkir-i mansûre mühimmi için alup gide. Husûs-ı mezbûr mühimdir. İhmâl ü müsâheleden ziyâde ihzâr üzre olasin.

568

Okçı Ca'fer Çavuş'a virildi.

Evâ'il-i Zilka'de Sene 986

Haleb beğlerbeğine hüküm ki:

Bundan akdem sana emr-i hümayûnum gönderilüp Mısır'dan Trablus'a gelecek zahîre mühimmâtı için kifâyet mikdârı çuval tedârük eylemek lâzım olmuş idi. Ol emr-i şerîfim alâ-mâkân mukarrer olmağın buyurdum ki, vardukda te'hîr itmeyüp sâbika gönderilen emr-i hümayûnum mücebince fermân olunduğu üzre kifâyet kadar çuval tedârük idüp vaktiyle ihzâr etdüresin ki Mısır'dan zahîre geldikde te'hîr olunmayup çuvallara koyulup mahall-i me'mûra gönderile. Husûs-ı mezbûr mühimdir. İhmâl ü müsâheleden hazer eylesesin.

569

Müşârün-ileyhe virildi.

Fî't-târihi'l-mezbûr

Haleb kâdîsına ve Haleb beğlerbeğliğinde vâkı‘ olan kâdîlara hüküm ki:

Hâlâ sefer-i zafer-âsar mühimmâtı için hazîne-i Kudüs’den gelmek emrim olan on bin müd arpa ve on bin müd unı tahmîl için çuval lâzım ve mühim olmağın taht-ı kazânuzda mümkün olduğu üzere çuval tedârük olunup Payas iskelesine göndermek mühimmâtdan olmağın buyurdum ki, vardukda aslâ te’hîr ü terâhî itmeyüp bizzât mukayyed olup her biriniz taht-ı kazânuzdan kifâyet kadar çuval tedârük idüp vaktiyle Payas iskelesine gönderesin ki, husûs-ı mezbûra mübâşir ta’yîn olunanlara teslîm oluna ki gelecek zahîreyi çuvalara koşup Erzurûm’a asâkir-i mansûre mühimmâtı için alup gide. Husûs-ı mezbûr mühimdir. İhmâl ü müsâheleden ziyâde hazer eylesin.

Ve Mısır cânibinden dahi kırk bin erdeb buğday ve elli bin erdeb arpa ve yigirmi bin erdeb bakla dahi Trablus iskelesine göndermek emrim olmuştur. Zikr olunan zahîre için dahi kifâyet kadar çuval ve kira develeri kuzât ma‘rifetleriyle tedârük eylemek bâbında ihtimâm üzere olasın. Bu bâbda Edirne kâdîsına dahi hükmi-i hümayûnum gönderilmiştir. Ulaştırup vech ü münâsib görüldüğü üzere iki tarafa bile eğer çuval ve eğer deve tedâriğinde dakîka fevt itmeyesin.

[315]

570

Dolabcı’ya virilenden mâ‘adası Div Bekir oğlu Mustafa Çavuş’a virildi.

Tokat kâdîsına hüküm ki:

Hâlâ vilâyet-i Erzurûm serhadinde ba‘zı binâ mühimmâtı için binâ lâzım olmağın taht-ı kazândan yüz nefer üstâd bennâ ihrâc olunmasını emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda aslâ te’hîr itmeyüp taht-ı kazândan yüz nefer bennâyı yazup lâzım olan âlât ve esbâbı ile yarar âdemler koşup Nevruz’dan sonra toğrı Erzurûm cânibine irsâl idüp asâkir-i mansûreye serdâr olan düstûr-ı mükerrrem vezîrim Mustafa Paşa *edâma’llâhu te‘âlâ iclâlehuya* teslîm etdiresin. Husûs-ı mezbûr ehemmi-i umûrdandır. Sâ’ir zamânlara kıyâs itmeyüp bî-kusûr yarar üstâd bennâ ihrâc itmeyince olmayasın. Şöyle ki, ihmâl olunup bu kadar bennâ bulunmadı deyü ve yâhûd mübâşirîn celb ü ahz eyleyüp kusûr üzere gönderile. Aslâ bir ferdin özü makbûl olmayup azl ile konmayup siyâset olunmak mukarrerdir. Ana göre bâb-ı ihtimâmda dakîka fevt itmeyesin ve ol tarafa yazılup ta’yîn olunan bennâların yarar yerlü ve yurtlu kefilleri alınup sicill-i mahfûza kayd etdüresiz ki, emr olunan bennâlardan varmayanların küfelâsına hakâret oluna.

Bir sûreti

Sivas kâdîsına

Bir sûreti

Amasya kâdîsına

Bir sûreti

Merzifon kâdîsına

300 nefer	15 nefer	30 nefer
		Dolabcı Mustafa Çavuş'a virildi.
		Fî 17 Zilhicce [Sene 986]
Bir sûreti	Bir sûreti	Bir sûreti
Ankara kâdîsına	Trabzon kâdîsına	Malâtıya kâdîsına
100 nefer	100 nefer	50 nefer
Dolabcı Mustafa'ya		
Bir sûreti	Bir sûreti	Bir sûreti
Elbistân kâdîsına	Divriği kâdîsına	Erzincan kâdîsına
30 nefer	10 nefer	10 nefer
Bir sûreti	Bir sûreti	Bir sûreti
Mora kâdîsına	Sinop kâdîsına	Samsun kâdîsına
100 nefer	50 nefer	40 nefer
		Dolabcı Mustafa Çavuş'a
Bir sûreti	Bir sûreti	Bir sûreti
Kemâh kâdîsına	Bayburd kâdîsına	Kayseriye kâdîsına
20 nefer	50 nefer	100 nefer
	Dolabcı Mustafa Çavuş'a	
	Bir sûreti	
	Niğde kâdîsına	
	50 nefer	

[316]

571

Edirnelü İbrahim Çavuş'a virildi.

Sîs beğine hüküm ki:

Hâlâ diyâr-ı şarka vâkı' olan sefer-i zafer-eser mühimmâtı için mahmiyye-i Mısır'dan kırk bin erdeb buğday ve elli bin erdeb arpa ve yigirmi bin erdeb bakla tedârük olunup Trablus iskelesi ve hazîne-i Kudüs'den on bin müd arpa ve on bin müd un Pâyâs iskelesine göndermek fermân-ı şerîfim olup ol bâbda Mısır ve Kudüs beğlerbeğliklerine ahkâm-ı şerîfim irsâl olunmuştur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda sen dahi taht-ı livânda kuzât ma‘rifetleriyle bulunan yirlerden kira develeri ve ana göre çuval tedârük eyleyüp yarar âdemlerinle zıkr olunan iskelelere gönderüp dahi yer geldikde çuvalara koşulup kira develerine tahmîl olunup ne cânibe gitmek lâzım olursa sefer mühimmâtı için bilâ-tevakkuf teveccüh ve azîmet eyleyeler. Husûs-ı mezbûr mühimmât-ı umûrdandır. İhmâl ü müsâheleden hazer eyleyesin. Bu bâbda Adana beği cenâb-ı emâret-me’âb İbrahîm Beğ *dâmet me‘âliyhuya* dahi hükm-i hümayûnum yazılıp çuval ve kira develeri tedâriği fermân olunmuştur. Müşârün-ileyhle haberleşüp ana göre lâzım olduğu üzere sen dahi kifâyet kadar kira develeri ile çuval tedârük eyleyüp gönderesin.

Okçı Ca‘fer Çavuş’a virildi.

Fî 17 Zilhicce Sene 986

Bir sûreti

Adana kâdîlarına her biriniz taht-ı kazânuzda bulunan kira deve ile çuval

572

Arz getüren âdemi Hüseyîn nâm kimesneye virildi.

Bâbâ ve Çirmen ve Hacıoğlu Bâzârı’na yazıldı.

Silistre sancağı beğine hüküm ki:

Mektûb gönderüp mâ-kaydiyye ref‘ olunan cebelü Tatar tâ’ifesi bundan akdem Çâldırân cenginde küllî hıdmetde ve yoldaşlıkda bulunmuşlardır deyü üslûb-ı sâbık üzere mu‘âfiyet ile iki yüz cebelü eşdirmeğe râzılardır deyü arz ve i‘lâm eylediğin ecilden buyurdum ki, vusûl buldukda şöyle ki, iki yüz elli nefer cebelü eşdirmeğe râzı olursa kâdî mahzarında sicill-i mahfûzu kayd etdirüp sûretiyle dergâh-ı mu‘allâma gönderüp dahi üslûb-ı sâbık üzere mu‘âfiyet üzere cebelü ile yanına alup me‘mûr olduğın sefer-i nusret-eseri ma‘an alup gidüp vech ü münâsib gördüğün üzere itmâm eyleyesin.

Tashîh olunan sûret Ivaz Çavuş’a virildi.

[317]

573

Köse Mehmed Kethüdâ’ya virildi.

Silistre sancağı beğine hüküm ki:

Sen şark seferine gidüp sancağın muhâfazasıçün üç bin akçe tîmârlu sipâhîleri ile koyup ve üzerlerine bir sipâhîyi baş ta’yîn idesin deyü fermân olunup lâkin livâ-yı mezbûr serhad olup muhâfazaya kalan sipâhîlere zü‘amâdan bir ehl-i tedbîr kimesne lâzım olup ve

Silistre nâhiyesinde otuz beş bin akçe ze‘ameti olan Sinân Kethüdâ serhaddin tedbîr-i ahvâline vâkıf ihtiyâr ve a‘dâ tarafından haber vardır deyü muhafazada kalan sipâhîlere serdâr ta‘yîn olunmasını arz ettiğın ecilden buyurdum ki, vardukda, arz ettiğın üzre mezbûr Sinân Kethüdâ muhafazaya ta‘yîn olunan sipâhîlere baş-buğ olup aşağı yanında cem‘iyyet eyleyüp vilâyetin hıfz u hirâsetinde gereği gibi mücidd ü sâ‘î olup a‘dâ tarafından memâlik-i mahrûsaya zarar u gezend iriştirmeye.

574

Dolabcı Mustafa Çavuş’a virildi.

Fî 22 Zilhicce Sene 986

Zûlkadriye beğlerbeğine ve Zûlkadriye’de vâkı‘ olan kâdîlara hüküm:

Hâlâ sefer-i zafer-âsar mühimmâtı için hazîne-i Kudüs’den on bin müd arpa ve on bin müd un tedârük olunup Pâyâs iskelesine gemiler ile göndermek fermân-ı şerîfim olup, zikr olunan arpa ve ûnı kira tavarlarına tahmîl olunup Erzurûm’a irsâl itmek için kira develeri ve kifâyet mikdârı çuval tedârük olunmak mühimmâtdan olmağın husûs-ı mezbûr için südde-i sa‘âdetim çavuşlarından Mustafa *zîde mecdihu* mübâşeretinde olunup irsâl olunmuşdur. Senin beğlerbeğiliğine sen dahi bir yarar sancakbeği ta‘yîn eyleyüp mezbûr çavuşum mübâşeretiyle ihrâc olunan kira develeri ve çuvaları ile Pâyâs iskelesine vaktiyle göndermek emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda, husûs-ı mezbûr için sen dahi bir yarar sancakbeği ta‘yîn eyleyüp dahi mezbûr çavuşum mübâşeretiyle her kâdîlıklardan kifâyet mikdârı çuval ve ana göre kira develerini tedârük ve ihrâc eyleyüp ta‘yîn olunan sancak beğleri ve çavuşlarıyla Pâyâs iskelesine vaktiyle gönderesin ki, emrim üzre Kudüs’den gelecek arpa ve unı çuvalara koyup ve kira develerine tahmîl eyleyüp vâkı‘ olan sefer-i zafer-eser mühimmâtı için müşârün-ileyh sancak beğleri toğrı Erzurûm’a alup gideler. Husûs-ı mezbûr mühimmât-ı umûrdandır. İhmâl ü müsâheleden ihtiyât eyleyesin. Ve ne vecihle tedârük olunduğın yazup bildiresin.

[318]

575

Aşağıda mükerrer gönderilmişdir.

Silistre beğine hüküm ki:

Hâlâ diyâr-ı şarka sefer-i zaferlere gönderilen asâkir-i mansûreye serdâr olan vezîrim Mustafa Paşa *edâma’llâhu te‘âlâ iclâlehuya* vilâyet-i Gürcistan’a akın eylemek fermân-ı şerîfim olmuşdur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda İnebahtı'da ve sâ'ir cevâniblerde vâkı' olan kasabât ü kurâda ve mecma'-ı baş olan yerlerde ve pazarlarda muhkem tenbîh ü nidâ etdüresin ki, gazâ ve ganîmetden safâlu olan yiğitler tüfenklerin ve sâ'ir harb u kıtâllerıyla cem' olup tüfenklü olup piyâde olanlar okları ve yayları ile ve tüfenkleriyle ve sâ'ir yat u yaraklarıyla gemilere dâhil olup Trabzon'dan toğrı Erzurûm'a teveccüh eyleyüp ve atlu olanlarınızdan azîmet idüp müşârün-ileyh serdâr *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehuya* düşman yarağı ile müretteb ü mükemmel varup mülâkî olup vech ü münâsib görüldüğü üzre hıdmetde bulunalar. İnşâ'a'llâhü'l-e'azz fermân olunan akında vâkı' olan ganâ'im ve toyumluklardan gayri yoldaşlığı zâhir olanlara dahi ibtidâdan dirlikler inâyet olunmak olunmak mukarrerdir. Ana göre gazâyâ tergîb eyleyüp vâfir ü müstevfâ yiğitler cem' eyleyüp ol cânibe irsâl eylemek bâbında envâ'-ı sa'y u ikdâm eyleyesin.

576

Yavaşım Mehmed Çavuş'a virildi.

Fî Gurre-i Muharrem Sene 987

İnebahtı beğine hüküm ki:

Hâlâ diyâr-ı şarka sefer-i zaferlere gönderilen asâkir-i mansûreye serdâr olan vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehuya* vilâyet-i Gürcistan'a akın eylemek fermân-ı şerîfim olmuştur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda İnebahtı'da ve sâ'ir ol cevânibde vâkı' olan kasabât ü kurâda ve mecma'-ı baş olan yerlerde muhkem tenbîh ü nidâ etdüresin ki, gazâ ve ganâ'imden safâlu olan yiğitleri ve akıncıları tüfenkleri ve okları ve yayları ile cem' olup dahi tüfenklü olup piyâde gemi ile İstanbul'a gelüp buradan toğrı isteyen Karadeniz'de hazîne ile ve rencber gemileriyle Trabzon'a teveccüh eyleyeler. Ve atlu olanlar öte yakaya geçüp karadan yat u yarakları ile toğrı müşârün-ileyh serdâr *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehuya* varup mülâkî olup vech [ü] münâsib görüldüğü üzre hıdmetde bulunalar. İnşâ'a'llâhü'l-e'azz fermân olunan akında vâkı' olan ganâ'im ve doyumluklardan mâ'adâ yoldaşlığı zâhir olanlara dahi ibtidâdan dirlikler inâyet olunmak mukarrerdir. Ana göre ve cihâda tergîb eyleyüp vâfir ü müstevfâ yiğitler cem' eyleyüp ittihâd eylemek bâbında envâ'-ı sa'y u ikdâm eyleyesin.

Ve bi'l-cümle cem' olunan yiğitler isteyen Karadeniz'e bu def'a irsâl olunan donanma-yı hümayûnumla varup ve murâd iden Karadeniz'de rencber gemileriyle

Trabzon'a çıkup andan Erzurûm'a ve isteyen karadan öte yakaya geçüp toğrı müşârün-ileyh serdâra varup mülâkî olasın.

Sinân Paşa hazretlerine tâbi' Mustafa Çavuş'a virildi.

Fî 28 Zilhicce Sene 986

Bir sûreti

Bostân Çavuş'a âdemi ile yazıldı.

[319]

577

Sipâhî oğlanı bölüğünden dâhil olan Mustafa Çavuş'a virildi.

Fî 17 Zilhicce Sene 986

İnebahtı alaybeğine hüküm ki:

İnşâ'a'llâhu te'âlâ evvel-bahâr-ı huçeste-âsârda Karadeniz taraflarına donanma-yı hümâyûnum çıkması mukarrer olmağın livâ-yı mezbûrınla olan Mustafa *dâme izzühu* sancağının hıfz u hirâseti içün yarar hisâr erenleri gemisin döndürüp varup muhâfazaya kalup sen livâ-yı mezbûr zü'amâ ve sipâhîlerinle düşman yarağıyla müretteb ü mükemmel rencber gemilerine girüp toğrı İstanbul'a gelmek emr idüp buyurdum ki, te'hîr itmeyüp livâ-yı mezbûrın cümle zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr cebe vü cevşen ve cebelülerin ve sâ'ir düşman yarağıyla yanına cem' idüp lâzım olan zâd u zevâde ile Nevrûz'da rencber gemilerine girüp toğrı İstanbul'a gelesin ki vaktiyle irişüp fermân olunan donanma ile Karadeniz taraflarına sefere teveccüh idesin. Husûs-ı mezbûr mühimmât-ı umûrdandır. Sancak beği henüz muhâfazasıçün mevsiminde gelüp irişmek bâbında ikdâm u itmâm eyleyüp avk u te'hîrden hazer eylesin. Sonra hiçbir vechiyle özrûn makbûl olmaz bilmiş olasın.

578

Sinân Paşa hazretlerine tâbi' Mustafa Çavuş'a virildi.

Fî 18 Zilhicce Sene 986

Biga sancağı beğine hüküm ki:

İnşâ'a'llâhü'l-e'azz evvel-bahârda Karadeniz taraflarına donanma-yı hümâyûnum mukarrer olmağın sen sancağının sipâhîleri ile ve zü'amâyıla cümle düşman yarağı ile müretteb ü mükemmel gemilere girüye İstanbul'a gelmek emr idüp buyurdum ki, vardukda te'hîr ve tevakkuf itmeyüp sancağının zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı cebe vü cevşen ve cebelüleriyle ve sen dahi cebe vü cevşen ve cebelülerinle müretteb ü mükemmel hâzır ve

müheyyâ olup zâd ü zevâdenüz ile Nevrûz'dan mukaddem rencber gemilerine girüb toğrı İstanbul'a gelesin ki, emr olunan donanma ile ma'an Karadeniz taraflarına sefere müteveccih olasın. Husûs-ı mezbûr ziyâde mühimdir. Sancağının sipâhîlerini karadan göndermeyüp deryâdan mevsiminde gelüp irişmek bâbında ikdâm ve itmâm idüp avk u te'hîrden hazer idesin.

[320]

579

Aydın-zâde Mehmed Çavuş'a virildi.

Fî 17 Zilhicce Sene 986

Serdâr Vezîr Mustafa Paşa'ya hüküm ki:

Şîrvân seferine müteveccüh olduğunuz beş bin kantâr barut alup gitmiş idinüz ve Erzurûm'da dahi iki bin kantâr barut mevcûd olup ki, cümle yedi bin kantâr olur. Zikr olunan barutdan ne mikdârı sarf olunup bi'l-fi'l mevcûd barut ne mikdârdır südde-i sa'âdetime ma'lûm olmak lâzım olmağın buyurdum ki, vusûl buldukda aslâ te'hîr ü terâhî itmeyüp yanında alup gittiğünüz barutdan ve sonra Erzurûm'da mevcûd olan barutdan ne mikdârı sarf olunup ve bi'l-fi'l ne mikdâr barut kalmışdır. Ale't-tafsîl yazup bildiresin.

580

Dolabcı Mustafa Çavuş'a virildi.

Fî 22 Zilhicce Sene 986

Ankara ve Malatya ve Elbistân ve Kayseriye ve Niğde kâdîlarına hüküm ki:

Erzurûm serhadinde ba'zı binâ mühimmâtı için bennâ lâzım olmağın taht-ı kazânuzdan üstâd bennâ ihrâc idesin deyü emrim olmuş idi.

Buyurdum ki, zikr olunan binâyı dergâh-ı mu'allâm çavuşlarından Mustafa *zîde kadriühu* vakti ile ihrâc ve defter eyleyüp bir sûreti siz yanında alıkoyup ve bir sûretini dahi imzâlayup ve mühürleyüp müşârün-ileyh çavuşuma teslîm idesin.

Dülger-zâde Mustafa Çavuş'a virildi.

Fî 21 Zilhicce Sene 986

Bir sûreti

Tokat ve Sivas ve Amasya ve Merzifon ve Trabzon ve Divriği ve Erzincan ve Sinop ve Samsun ve Kemâh ve Bayburd kâdîlarına

581

Dülger-zâde Mustafa Çavuş'a virildi.

Nüzül ihrâcı fermân olunan yerlerin kâdîlarına hüküm ki:

Zikr olunan zahîre için gırâr ve çuval lâzım ve mühim olmağın buyurdum ki, vusûl buldukda her kangınızın taht-ı kazâna dâhil olursa, nüzül fermân olunan kimesnelerin zahîre virmeğe kudreti olmayanlardan hâllerine göre müşârün-ileyh çavuşum ne vecihle gırâr ve çuval tevzî' olup bu bahâne ile celb ü ahz olmakdan ve ağniyâdan olanlar himâyet olup fakirdür deyü gırâr ve çuval tevzî' olunmakdan ziyâde hazer idesin. Adâlet üzre tedârük eyleyüp bu bâbda şikâyet olunmakdan ihtiyât idesin.

Dolabcı Mustafa Çavuş'a virildi.

Fî 22 Zilhicce Sene 986

Bir sûreti

Bir sûreti dahi ayni ile yazıldı.

[321]

582

İvaz Çavuş'a virildi.

Fî 22 Zilhicce Sene 986

Kili ve Akkirman dizdârlarına hüküm ki:

Hâlâ ol câniblerden sefer mühimmâtı için ihrâcı fermân olup nüzül tahmîl olunan gemilere kifâyet mikdârı hisâr eri ta'yîn olunmak emr idüp buyurdum ki, vardukda anun gibi Akkirman ve Kili iskelesinden sefer mühimmâtı için fermân olunan nüzül gemilere tahmîl olundukda her gemiye kifâyet mikdârı hisâr eri ta'yîn idüp muhkem tenbîh eylesin ki, zikr olunan nüzülü mahall-i me'mûra alup gidüp vâsıl olduğuna kâdîdan temessük alalar.

583

Bu dahi

Varna'dan Akkirman'a varınca yâlılarda vâkı' olan kâdîlara hüküm ki:

Hâlâ diyâr-ı şarka olan sefer-i zafer-âsar mühimmâtı için ihrâcı fermân olunan nüzülleri her birinün taht-ı kazânuzda vâkı' olan iskelelerde mevcûd olan rencber gemilerine tahmîl olup mahall-i me'mûra gönderilmesini emr idüp buyurdum ki, vardukda bu bâbda her birinüz mukayyed olup taht-ı kazânuzda olan iskelelerde mevcûd olan rencber gemilerine sefer mühimmâtı için fermân olunan nüzülleri tahmîl idüp dahi anca kifâyet mikdârı hisâr-erenleri koyup mu'accelen mahall-i me'mûra irsâl idüp ve her

gemiye ne mikdâr zahîre tahmîl olunup gemiler ile irsâl olunup ve re'îsinin ismi ne idüğün defter idüp bir sûreti ile irsâl idüp varup vâsıl olunca asâkir taleb idesin ve her birinin taht-ı kazâsında terekenin narhı nice ise tahmîl idüp sûretin bile gönderesin. Ve Gürci taraflarına âmâde olmak emrim olmuştur. Her birinin taht-ı kazânuzda muhkem tenbîh ü te'kîd etdüresin ki, gazâ ve ganâ'imden safâlu ve yat u yarağa kâdir yarar tüvânâ gönüllü tâ'ifesi var ise her biri yat u yarakları ile atı olan karadan ve atı olmayan İstanbul'a gelüp Karadeniz'e gidecek donanma gemilerine girüp inşâ'a'llâhu te'âlâ varup ol taraflarda ellerine giren ganâ'imden mâ'adâ her birinin yoldaşlıkları mukâbelesinde dirlik ile behremend olunmak mukarrerdir. Ana göre tertîb idüp irsâl itmek ardınca olasin.

[322]

584

Y e v m ü ' s - S e b t , F î 2 4 Z i l h i c c e S e n e 9 8 6

Ahmed Çavuş oğlu Mustafa Çavuş'a virildi.

Fî 25 Zilhicce Sene 986

Selânik yörükleri subaşı olan Mahmûd'a hüküm ki:

Bundan akdem sana hükm-i hümayûnum gönderilüp subaşılığına müte'allik olan vilâyetinin yörüklerinin ülken nöbetlisini ihrâc idüp Karadeniz taraflarına fermân olunan gemilere dâhil olmak için Nevruz'da İstanbul'a gönderüp hâzır bulunasın deyü emrim olmuş idi. Ol emr-i şerîfim alâ-mâkân mukarrerdir.

Buyurdum ki, vardukda aslâ te'hîr ü terâhî itmeyüp fermân-ı şerîf-i sâbıkım mûcebince vilâyetinin yörüklerinin ülken nöbetlisini çeri başları ve masrafları ve altışar aylık zâd u zevâdeleri ve okları ve yayları ile ihrâc idüp Nevruz'da İstanbul'a gönderüp hâzır bulunalar. Husûs-ı mezbûr mühimmâtıdır. İhmâlden ziyâde hazer idesin.

Bu dahi

Bir sûreti

Tanrı Tağı Yörükleri subaşı Velî'ye yazıldı.

585

Müşârün-ileyhin kethüdâsı virildi.

Fî 3 Muharrem Sene 987

Şehrizol beğlerbeğine hüküm ki:

Mektûb gönderüp hâlâ bi-inâyeti'llâhi te'âlâ kuvvet-i kâhiremiz ile feth ü teshîri müyesser olan Göregöz ve Gemre nâm kal'asının zabtı için âdemler koşulup ve Pelengân

kal'ası ki diyâr-ı Gazvîn ve Hemedân'ın kilididir. Şöyle ki, hıfz u hirâsetiçün içine mustahfızân ve azebândan âdemler koşulup zabt olunması fermân olunursa Dînever ve Bilâverde belki Sa'dâbad ve Medâ'in'de Kızılbaş-ı ev-bâşın karâra iktidârları olmayup tamâm muzdarib olmaları mukarrer olup zabt olunmasın evlâdır deyü bildirdüğün ecilden zikr olunan kal'alara kifâyet mikdârı mustahfız ve azeb yazılup zabt olunmasını emr idüp buyurdum ki, vardukda emrim mûcebince vech ü münâsib gördüğün üzre zikr olunan kal'alara yarar ve tüvânâ kimesnelerden müceddeden kifâyet mikdârı mustahfız ve azebler yazup Bağdâd beğlerbeğine âdem gönderüp yarak isteyüp getürdüp dahi kal'anın mahall-i münâsib olan yirlerine toplar vaz' idüp bir vecihle tedârük idüp hıfz u hirâset etdiresin ki, anun gibi düşman-ı hâksâr müstevlî olursa ıyâzen bi'llâh-i te'âlâ zarar u gezend iriştirmek ihtimâli olmaya ve müceddeden yazılan mustahfızân ve azebânın isimlerin defter idüp bir sûreti südde-i sa'âdetime ve bir sûretini Bağdâd beğlerbeğine gönderesin ki, lâzım olan mevâciblerini hazîne-i Bağdâd'dan irsâl idesin.

[323]

586

Müşârün-ileyhin kethüdâsı Mahmûd'a virildi.

Fî 26 Zilhicce Sene 986

Niğbolı sancağı beğine hüküm ki:

Südde-i sa'âdetime mektûb gönderüp mâh-ı Zilhicce'de dergâh-ı mu'allâm çavuşlarından Pervâne Çavuş yedinden vârid olan emr-i şerîfde Kızılbaş-ı bed-ma'âşın azîm cem'iyetde olup fikr-i kasdları memâlik-i mahrûseye zarar u gezend iriştirmek olmağın sen dahi Niğbolı sancağı muhâfazasıçün sipâhîlerden bir yarar kimesne baş ve buğ ta'yîn idüp ve üç bin akçe tîmârı olan sipâhîleri koşup muhâfazada alıkoyup dahi sancağına müte'allik olan alaybeği ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı şimdiden yat u yarakları ile hâzır idüp Nevrûz'dan mukaddem sefere teveccüh idüp düstûr-ı mükerrerrem vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehuya* mülâkî olasın deyü fermân olmağın tedârük üzre olup lâkin sancağında olan cümle sipâhî üç yüzden ziyâde olup altmış nefer sipâhî üç bin akçe tîmârlu olup emr-i şerîf mûcebince sancakda muhâfaza içün ta'yîn olunup ve bir nicesi müteferrika ve ba'zısı Rûmili'nin pervâzî çavuşlarından olup sefere gidecek ancak yüz seksen mikdârı sipâhî olduğın arz etdiğün ecilden pervâzî çavuşlar dahi sefere gitmek emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda Rûmili'nin pervâzî çavuşlarına dahi tenbîh eylesin ki, emr-i şerîf mûcebince sâ'ir sefere me'mûr olan sipâhîlerin yat u yarakları ve cebe vü cevşenleri ile hâzır olup seninle ma'an sefere teveccüh eyleyüp hıdmetde buluna. Pervâzî çavuşlarından

olmağla inâd u muhâlefet [idenleri] yazup arz eylesin ki, tûmârları âhara tevcîh oluna ve muhâfazada kalan sipâhîlere dahi yarar serdâr ta'yîn idüp İsakça'da oturup bâb-ı muhâfazada dakîka fevt eylemeyeler ve yerlûden yarar ve tûvânâ yiğitlere dahi bir baş ve buğ ta'yîn idüp Gürci'ye akını vardır deyü tergîb eyleyüp Karadeniz'den gemiyle irsâl eylesin ki, varup hıdmetde ve yoldaşlıkda bulunasın.

587

Bu dahi

Karadeniz yâlılarında vâkı' olan sancak beğlerine ve kâdîlara ve emînlere hüküm ki:

Hâlen sefer-i nusret-esere fermân olunan asâkir için Niğbolı sancağından gidecek zahîreyi Trabzon'a îsâl için Niğbolı beği Ahmed *dâme izzühu* gemi tutup tahmîl eylemek istedikde kimesne tâbî' olmamak emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda müşârün-ileyh *dâme izzühu* mîrî zahîreyi tahmîl ve Trabzon'a îsâl için taht-ı hükûmetlerden gemi tutdukda kimesne mâni' olmayup gereği gibi mu'âvenet ü müzâheret eylesin. Zahîre husûsı mühimmât-ı umûrdandır. İhmâl ü müsâheleden hazer idesin.

[324]

588

Müşârün-ileyhin kapû kethüdâsı Hüseyîn Kethüdâ'ya virildi.

Fî 5 Muharrem Sene 987

Bağdâd beğlerbeğine hüküm ki:

Şehrizol beğlerbeğisi mektûb gönderüp bi-inâyeti'llâh-i te'âlâ feth ü teshîri müyesser olan Göregöz ve Gemre ve Pelengân nâm kılâ'ın içine âdemler yazılıp ve birer yarak koşulup hıfz u hirâsetleri lâzım ve mühimdir deyü bildirmeğin müşârün-ileyh zikr olunan kılâ'a kifâyet kadar mustahfız ve azeb yazılmak fermânım olup zikr olunan kılâ'a Bağdâd'dan kifâyet kadar yarak istemek için müşârün-ileyhe âdem gönderilmiştir. Zikr olunan azeb ve mustahfızların ulûfeleri hazîne-i Bağdâd'dan virilüp ve kifâyet kadar yarak göndermek emr idüp buyurdum ki, vardukda emrim üzre müşârün-ileyhden müceddeden yazılan azebler ve mustahfızların defteri geldikde hazîne-i Bağdâd'da hıfz idüp dahi mevâciblerin vaktiyle gönderüp ve kifâyet mikdârı yarak gönderüp müşârün-ileyhe îsâl itmek bâbında mesâ'î-i cemîlen vücûda getürile ve müşârün-ileyhden ne zamânda âdem gelüp ve ne vecihle tedarik olunup ne mikdar yarak gönderildiğün yazup bildiresin.

589

Zıkr olunan kâdîlara bir sûreti dahi yazılup irsâl olundu.

Evâhir-i Zilhicce'de

Ahmed Çavuş oğlu Mustafa Çavuş'a virildi.

Muharrem 985

Köstendîl beğine ve sancağında vâkı' olan kâdîlara hüküm ki:

Bundan akdem sana hükm-i hümayûnum gönderilüp sancağı sipâhîleri vilâyet-i Rûm'da kışlamağın taht-ı kazânuzda vâkı' olan tîmârlının mahsûlleri satılup harçlıkları kendüne îsâl eylemek için ta'yîn eyleyüp irsâl eyledikleri harçlıklar Nevruz'dan mukaddem kendüne vâsıl olmak mühimmâtdan olmağın zıkr olunan sipâhîlerin tecemmu' harçlıkları cem' ve tahsîl itmek irsâl olunan harçlıklara mu'âvenet idüp tîmârlının mahsûlleri narh-ı cârî üzre bey' eylemekde ve re'âyâ zimmetinde olan mahsûlleri cem' ve tahsîl eylemekde mu'âvenet ü müzâheret itmek emrim olmuş idi.

Ol emr-i şerîfim alâ-mâkân mukarrer olmağın buyurdum ki, vusûl buldukda bu bâbda her biriniz gereği gibi mukayyed olup harçlıkları eğlendirmeyüp sâbika gönderilen emr-i şerîfim mücebince sipâhîlerin asâkiriyle harçlıkların cem' ve tahsîl eylemek, irsâl olunan harçlıkları eğlendirmeyüp mümkün olduğu üzre mu'âvenet idüp mahsûlleri narh-ı cârî üzre fûrûht etdirüp ve ra'îyyetleri zimmetinde bâkî komayup cem' ve tahsîl etdirüp ber-vech-i isti'câl irsâl itmek ardınca olasın. Şöyle ki, harçlıkcılar mu'âvenet etmemekle kalup sizden şikâyet oluna, azl ile konulmayup eşedd-i ikâb ile mu'âkab olmanız mukarrerdir. Ana göre eğlendirmeyüp mu'accelen ihrâc u irsâl eylesin.

Bu dahi

Bir sûreti

Avlonya kâdîlarına

Bu dahi

Bir sûreti

Ohri kâdîlarına

Bu dahi

Bir sûreti

Yanya kâdîlarına

Bu dahi

Bir sûreti

Tırhala kâdîlarına

[325]

590

Sinân Paşa hazretlerine tâbi' Mustafa Çavuş'a virildi.

Fî 28 Zilhicce Sene 986

Biga sancağı beğine hüküm ki:

Bundan akdem sana Karadeniz taraflarına sefer-i zafer-esere gelmek emrim olmuş idi. Ol emr-i alâ-mâkân mukarrer olmağın buyurdum ki, vusûl buldukda anun gibi sancağına müte'allik sipâhîlerinle Karadeniz çavuşlarına sefere teveccüh etmelü olduğunda kasabât u kurâda ve bazârlarda ve sâ'ir mecmâ'-ı inâyet olan yirlerde muhkem tenbîh ü te'kîd etdiresin ki, Gürci taraflarına akın fermân olmuştur. Kazdağı yiğitlerinden gazâ vü cihâd ve ganâ'imden safâlu olanlar tüfenkleri ve okları ve yayları ile Gürci taraflarına fermân olunan akîna sizünle ma'an gemi ile gelüp Karadeniz taraflarına bile varup akında bulunalar ve atlu olanlar dahi karadan Erzurûm'a varup vezîrim Mustafa Paşa *dâmet me'âliyhuya* vech ü münâsib gördüğü üzre yoldaşlıkda bulunalar.

591

Karaman beğlerbeğisi kethüdâsı Kurd Kethüdâ'ya virildi.

Fî 25 Zilhicce Sene 986

Karaman vilâyetinde vâkı' olan kâdîlara hüküm ki:

Bundan akdem mâliye tarafından ahkâm-ı şerîf yazılup nüzül ihrâcî fermân olunmuş idi. Ol evâmîr-i şerîf alâ-mâkân mukarrer olmağın buyurdum ki, vusûl buldukda bu husûsda her birinüz bizzât mukayyed olup sefer-i zafer-rehber mühimmâtı için her birinüze ne mikdâr nüzül ihrâcî eylemek fermân olunmuş ise gönderilen ahkâm-ı şerîfe mûcebince ale't-ta'cîl tedârük ve ihrâc eyleyüp mahall-i me'mûra îsâl eylemek bâbında envâ'-ı ikdâm ü itmâm eyleyesin. Nüzül husûsı ziyâde mühimmâtıdır. İhmâl ü müsâheleden ziyâde hazer idüp bu husûs sâ'ir umûra ve gayrî zamânlara kıyâs itmeyüp beher-hâl ber-vech-i isti'câl cem' ve ihzârda dakîka fevt eylemeyesin.

592

Müşârün-ileyhin kapû kethüdâsı Rüstem Kethüdâ'ya virildi.

Fî 25 Zilhicce Sene 986

Van beğlerbeğine hüküm ki:

Hâlâ Van'a tâbî' Rojekî cemâ'atî Nahcivân hâkimi iken südde-i sa'âdetime itâ'at idüp Bitlîs sancağı virilen iftiharü'l-ümerâî'l-kirâm Şeref Han *dâme ulüvvühu* ile bile eşmek emr idüp buyurdum ki, vardukda cemâ'at-i mezbüreye gereği gibi tenbîh ü te'kîd eyleyesin ki, sefer-i hümayûnum vâkı' olduğu müşârün-ileyh ile bile aşup mûmâ-ileyh vech ü münâsib gördüğü üzre hıdmetde bulunalar.

593

Y e v m ü ' l - E h a d , F î 25 Z i l h i c c e S e n e 986

Diyârbekir beğlerbeğinin kapû kethüdâsı Mehmed Kethüdâ'ya virildi.

Fî 28 Zilhicce Sene 986

Cenâb-ı emâret-me'âb ilh. Cizre hâkimi Han Mehmed Beğ'e hüküm ki:

El-hâletü hâzihi ol serhadlere uğûr-ı hümayûn-ı sa'âdet-makrûnumda vâkı' olan umûrda bezl-i makdûr eyledüğün Âsitâne-i sa'âdet-i âşiyâneme i'lâm olunmağın hakkında mezîd-i inâyet-i pâdişâhâne ve meziyyet-i re'fet-i şehin-şâhânemi zuhûra götürüp hila'-i hâssa-i izzet-makrûnumdan sana bir sevb hil'at-ı fâhire ihsân ü erzânî kılınup irsâl olunmuştur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda irsâl olunan hil'at-ı mûrisü'l-behçetimi envâ'-ı i'zâz ü ikbâl ve esnâf-ı ikdâm u iclâl ile istikbâl eyleyüp alup giyüp dahi min ba'd ol cevânib umûr-ı dîn-i mübîn ve uğûr-ı hümayûn-ı devlet-karînime müteferri' vâkı' olan husûslarda kemâ-hüve'l-me'mûl bezl-i makdûr ve sarf-ı cidd ü cehd-i nâ-mahsûr eyleyüp envâ'-ı mesâ'î-i cemîle ve esnâf-ı âsâr-ı celîlin zuhûra getüresin.

Bu dahi	Bu dahi	Bu dahi
Sûreti	Sûret	Sûret
Hazo hâkimi Mehmed Beğ'e	Palo hâkimi	Eğil hâkimi Ca'fer Beğ'e
Bu dahi	Bu dahi	Bu dahi
Sûreti	Sûret	Sûret
Atâk beği Hasan Beğ'e	Derzen beği Ya'küb Beğ'e	Sercil beği Budak Beğ'e
Bu dahi	Bu dahi	Bu dahi
Sûreti	Sûret	Sûret
Basyân beği Behlûl Beğ'e	Çermik beği Mehmed Beğ'e	Görgil beği Mîr Ahmed Beğ'e
Bu dahi	Bu dahi	Bu dahi
Sûreti	Sûret	Sûret
Gence beği Süleymân Beğ'e	Hâlîhik beği Mehmed Beğ'e	Felet beği Sultân Hüseyîn Beğ'e
Bu dahi	Bu dahi	Bu dahi
Sûreti	Sûret	Sûret
Gerdigân beği Mehmed Beğ'e	Mehrân beğine	Pertek beği Mansûr Beğ'e

Bu dahi

Bu dahi

Sûreti

Sûret

Sokmân beği Kemrû Beğ'e

Mazgird beği Biltin Beğ'e

[327]

594

Müşârün-ileyhin kethüdâsı Hüseyîn Kethüdâ'ya virildi.

Fî 5 Muharrem Sene 987

Bağdâd beğlerbeğine hüküm ki:

Südde-i sa'âdetime mektûb gönderüp Kızılbaş'a tâbi' olup vilâyet-i Hüveyze hâkimi Seyyid Seccâd *dâme me'âliyehuya* ahid-nâme-i hümayûn gönderildikten sonra size birkaç at ile ubûdiyyet-nâme ile nâm-dâr âdemleri Bağdâd'a gönderüp şiddet-i şitâdan varmaları asîrdir deyü evvel-bahâra değin te'hîr itmeyüp münâsib görülmüş idi. Hâlâ tekrâr sana mektûb gönderüp sâbıkâ Basra beğlerbeğisi olan Rıdvân *dâme ikbâluhu* arzı kendü vâsıtasıyla itâ'at eyledüğüne kemâ-kân yukarı cânibe tâbi'dir ve ebnâ-i sebîl ile memâlik-i mahrûseye zarar iriştirmekden hâlî değildir deyü gayr-ı vâkı' arz idüp ahvâli görülmek emrim olduğın ve şimdiye dek eğerce ebnâ-i sebîle ve memâlik-i mahrûseye zarar irişmeden hâlî değil idi. Lâkin itâ'at ideliden berü Bağdâd'a müte'allik memâlik-i mahrûseye ve âyende vü revendeden bir ferde zararları müşâhede olunmayup ve Basra taraflarına dahi nev'an mazarratları istimâ' olunmamışdır. Berü cânibe itâ'at eyledüğü gibi Şâh vilâyetinden Deşenkol üzerine asâkir çeküp bi-avni'llâh fethi müyesser olmağla bi'l-fi'l içinde sâkin ve nice def'a şuşt-ı tâm-ı mukaddem kal'anın üzerine varup ve Deşenkol'ı zabt eyledikten sonra Kızılbaş'dan Seyyîd Süleymân nâm mülhid üzerine geldikde mukâbele idüp mâ-beynlerinde küllî mukâtele olup âhir bi-inâyeti'llâh münhezim ve niceleri kılıçdan geçüp uğur-ı hümayûnda makdûrların bezl idüp hulûs-ı niyyet ile itâ'at itmiş her vechile yarar olduğın bildirmişsin. Ol bâbda her ne ki tahrîr olunmuşsa mufassalan ma'lûm-ı şerîfim olmuştur. İmdî Âsitâne-i sa'âdetime safâ-i niyyet ve hulûs-ı taviyyet ile arz-ı ubûdiyyet eyleyenlerden ulüvv-i inâyetim diriğ değildir.

Buyurdum ki, vusûl buldukda müşârün-ileyhe vech ü münâsib görüldüğü üzre teselliyet idüp dahi mümkün olduğu üzre ol cevânibe müte'allik serhadlerde vâkı' olan Kızılbaş ülkelerin hüsn-i ittifâk u ittihâd ile fırsat el virüp mahall iktizâ etdüğüne göre cümle ümerâ-i Bağdad ve asâkir-i mansûre ile gâret ü hasârat etdirmekden hâlî olmayasın.

595

Perhîzci Bâlî Çavuş'a virildi.

Fî 2 Safer Sene 987

Harîr ve Divîre beği Sohrânî Süleymân Beğ'e hüküm ki:

Hâlâ Haleb ve Zûlkadriye ve Şehrizol beğlerbeğileri ve cenâb-ı emâret-me'âb İmâdiye hâkimi Kubâd Beğ *dâmet me'âliyehuya* ve Rûmili'nden Silistre ve Niğbolı beğleri ve Üsküb alaybeğisi zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr ile emîrû'l-ümerâi'l-kirâm Bağdâd beğlerbeğisi Hüseyîn *dâme ikbâluhunun* yanına ta'yîn ve irsâl olunup bu cümleye müşârün-ileyh Bağdâd beğlerbeğisi *dâme ikbâluhu* serdâr ta'yîn olmağın sen dahi mûmâ-ileyhin yanına varup hıdmetde bulunmak emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda te'hîr itmeyüp sancağının zü'amâ ve sipâhîlerin ve aşâyir ve kabâ'ilin ile müretteb ü mükemmel düşman yarağı ile mûmâ-ileyhin yanına varup vech ü münâsib gördüğü üzre dîn-i devlete mûte'allik umûrda bezl-i makdûr ve sa'y u nâ-mahsûr idesin.

Muharrem'de buyurulmuştur.

Lâkin bura beyaz kalmasun deyü bu mahalle geçmiştir.

[328]

596

Y e v m ü ' s - S e l â s e , F î 27 Z i l h i c c e S e n e 986

Müşârün-ileyhin kethüdâsı Hüseyîn Kethüdâ'ya virildi.

Fî 5 Muharrem Sene 987

Bağdâd beğlerbeğine hüküm ki:

Mektûb gönderüp sâbıkâ Mâber-i Deşt hâkimi iken itâ'at eylemekle Derteng sancağı inâyet olunan iftihârû'l-ümerâi'l-kirâm İskender *dâme ulüvvühu* sana mektûb gönderüp Hanir kal'asının ta'miri ve içine yarak ve mustahfız konmak husûsun sâbıkâ i'lâm eyledikde muhakkak mukarrer ise mümkün olduğu üzre yaptırılmak fermân-ı şerîfim olmuş idi. Hâlâ asker-i İslâm ile Solâk Hüseyîn nâm mülhidin üzerine vardukda müşârün-ileyhle dolaşup nazar olundukda vilâyet-i Rûmili'nde Kosova sahrâsı gibi pirinci ve terekesi hâsıl olur ve hayli köyler konnup ma'mûr olacak vâsı' olanın ortasında Bağdâd'da berreynde Gazvîn'e ve Hemedân'a varınca Kızılbaş'ın hayli vilâyetleri fethine ve Bağdâd'a tâbi' dâ'imâ serkeşlik üzre olan Kürdistân'ın zabtına sebep olup ve mezkûr kal'a binâ olunmamağla Dînever ve Melâver kal'alarına asker konulup zabt olunmak ve Lûristân ile Hüveyze vilâyetin semtlerinde Bağdâd'a tâbi' Hasbân sancağından yedi menzîl yerde ve Şîrvân zamânından berü ma'mûr ve Kızılbaş memleketlerinden bir beğlerbeğiliği muhtemel olacak hükm ider inkısâm üzre yapmış Bağdâd kal'ası gibi Şuşter nâm bir mu'azzam kal'anın fethi mümkündür. Fethi müyesser olursa Durkistân ve Deşenkul ve

hayli memleketin fethi müyesser olduğundan gayri Lûristân ve Bahtiyârî ve Hüveyze hâkimlerinin sadâkat üzre uğûr-ı hümayûnda bezl-i makdûr eylemeleri mukarrerdir. Ammâ eğer Cend kal'ası binâ olunmak ve Şuşter kal'ası üzerine varılmak ve Kızılbaş vilâyetinin feth ü teshîrine sa'y olunmak fermân olunursa Diyârbekir ve Basra ümerâsından ve kulından ve âhar yerden asker tedârük ve irsâl olunmasını bildirmişsin. Ol bâbda her ne demiş isen mufassalan ma'lûm-ı şerîfim olmuştur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda bu bâbda vech ü münâsib görüldüğü üzre amel eyleyüp mümkün olursa kal'a-yı mezbûreyi ta'mîr etdirüp ol cevânibe müteferri' cumhûr-ı umûrda eğer Hanîr kal'ası ta'mîrinde ve eğer Şuşter kal'ası fethinde ve sâ'ir memâliğin feth ü teshîrinde mümkün olduğu üzre hüsn-i tedârük eyleyüp kemâl-i ittifâk u ittihâd ile bezl-i makdûr ve sarf-ı cidd ü cehd-i nâ-mahsûr itmekden hâlî olmayasın.

597

İştiblû Âli Çavuş'a virildi.

Fî 17 Muharrem Sene 987

Üzeyir sancağı beğine hüküm ki:

Zikr olunan sancağın Kayâ *dâme izzühuya* virilmeğin, hâlâ hakkında mezîd-i inâyetim zuhûra getirüp girü Üzeyir sancağı sana tevcîh olunup sancağın sipâhîleriyle Haleb muhâfazasında olmak emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda te'hîr itmeyüp sancağının zü'amâ ve sipâhîleriyle mahmiyye-i Haleb'e gelüp hıfz u hirâset-i memleket ve zabt u sıyânete ra'îyyet bâbında dakîka fevt itmeyüp kadem-i ihtimâmla kimesnenin cânına ve mâlına zarar u gezend irişdirmekden ziyâde hazer idesin.

[329]

598

Mezbûr Za'im Hüseyîn âdemi Âli nâm kimesneye virildi.

Fî 28 Zilhicce Sene 986

İçil sancağı beğine hüküm ki:

Mora beğlerbeği mektûb gönderüp, "Lârende ve İçil sancaklarında olan ehl-i fesâd suhte tâ'ifesinin def'i için emr-i şerîfimle yüz elli nefer sipâhîlere serdâr ta'yîn olunan İçil zü'amâsından Hüseyîn *zîde kadrihu* suhtelerin yataklarından Muhyiddîn nâm müfsidi ele getirüp gereği gibi hıdmet etmiştir" deyü bildirmiş idi.

Sancağın sipâhîleriyle diyâr-ı şarka fermân olunan sefer-i zafer-rehbere varmak lâzım olmağın, sancağının sipâhîleriyle tîmârları alçak olanlardan elli nefer müşârün-ileyh

Za'îm Hüseyîn'i serdâr ta'yîn idüp livâ-yı mezbûr muhâfazasına alıkoyup dahi sen diyâr-ı şarka sefer-i zafer-esere teveccüh itmek emr idüp buyurdum ki, vardukda aslâ te'hîr ü terâhî itmeyüp sancağına müte'allik olan alaybeği ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmârın cebe vü cevşen ve cebelüleri ve sâ'ir âlât-ı harb [ü] kıtâlleri ve edevât-ı cenk ü cidâlleri ile ve sen dahi cebe vü cevşen ve cebelülerinle müretteb ü mükemmel düşman yarağı ile hâzır ve âmâde olup ve tîmârı alçak olanlardan elli nefer sipâhîleri müşârün-ileyh Za'îm Hüseyîn'i baş ve buğ ta'yîn idüp livâ-yı mezbûr muhâfazasıçün alıkoyup dahi muhkem tenbîh ü te'kîd eylesesin ki, livâ-yı mezbûr ehl-i fesâd ve eşkıyâdan gereği gibi zabt u sıyânet ve hıfz u hirâset idüp bâb-ı muhâfazada dakîka fevt itmeyesin ve tîmârlarının baş karyeleri ve yazuları ile kendü isimleri defter idüp mührünle ırsâl eylesesin ki, tîmârlarına dahl olunmamak içün hüküm-i şerîfim virile ve sen dahi emr-i şerîfim üzre hâzır olup sefer-i mühimmâtndan bir husûsda kusûr ve noksân komayup anun gibi emr-i şerîfim varup ne mahale müteveccih olup ne zamânda çıkmak emrim olursa mücebince amel eylesesin. Husûs-ı mezbûr mühimmâtndandır. Şöyle ki, senin ve sancağının askerinin cebe vü cevşen ve yat u yaraklarında kusûr ola özürleri makbûl olmaz. Ana göre tenbîh ü te'kîd eylesesin.

599

Müşârün-ileyhin kethüdâsı Mehmed'e virildi.

Fî 3 Muharrem Sene 987

Şehrizol beğlerbeğine hüküm ki:

Mektûb gönderüp vilâyet-i Şehrizol'da vâkı' olan sancaklar Kızılbaş serhadine karîb olmağın kendü ülkelerinden hıfz itmek bahânesiyle derneğe gelmeyüp ba'zıları dahi Van beğlerbeğine koşulup ve ba'zı müstakil eşhasla elinde emr-i şerîf olup bir mu'azzam hıdmet düşdükde ümerânın ekseri ta'allül idüp lâzım olan hıdemât-ı hümayûna gelmeyüp ve Şehrizol'un gönüllü ve yeniçeri ve erbâb-ı tîmârı ekser beğler yanında olup yoklama esnâsında hem beğlere cebelü ve hem gedüklerinde yoklanurlar. Eğer ümerâ ve eğer gönüllü ve yeniçeri ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr âhar yerde olmayup her biri ağaları ve alaybeğleriyle bulunmak lâzım olduğın arz u i'lâm eyledüğün ecilden buyurdum ki, vardukda te'hîr itmeyüp erbâb-ı tîmâra ve ümerâyâ muhkem tenbîh ü nidâ etdiresin ki, ze'âmet ve tîmârları ve ulûfeleri Şehrizol beğlerbeğiliğine tâbi' olmağın ta'allül etdirmeyüp kendü yanına getürdüp vech ü münâsib gördüğün üzre istihdâm eylesesin.

[330]

600

Yevmü'l-Cum'a, Fî Gurre-i Muharremü'l-harâm Sene 987

Müşârün-ileyhin kethüdâsı Hüseyîn Kethüdâ'ya virildi.

Fî 6 Muharrem Sene 987

Der Kostantîn

Bağdâd beğlerbeğine hüküm ki:

Bağdâd'a müte'allik olan zü'amâ ve erbâb-ı tîmârın ba'zıları emr-i şerîfim mûcebince cem'iyetde bulunduklarından gayri bu def'a Rüstem-i bi-dîn ve Solâk Hüseyîn nâm la'în muhârebelerinde ile bulunmayup kimi âhar yerde istihdâm olunmamıza elimizde emr-i şerîf vardır deyü bahâne idüp ve kimi bir tarîkle südde-i sa'âdetime gelüp* ve bi'l-cümle kendü hevâlarında gezdükleri i'lâm olunmağın dirlikleri alınmak emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda zikr olunan muhârebelerde senünle bile olmayup hıdmete gelmeyenlerin ze'âmet ve tîmârların alup müstehak olanlara tevcih ü ta'yîn eylesin ki, min ba'd dahi sefer-i nusret-eserim vâkı' oldukda kendü hevâlarında gezmeyüp beğlerbeği yanında yat u yarakları ve cebelûleriyle müheyâ ve hâzır ve a'dâ taraflarına müterakkıb u nâzır olasın.

Bu bâbda Bağdâd beğlerbeğisinin mufassal arzı vardır. "Arz gönderdüğü iş'âr olunmadı" deyü Lâmi Ali Çelebi Efendi müsveddesinde işâret etmiştir.

601

Macar Ahmed Çavuş'a virildi.

Fî 3 Muharrem Sene 987

Silistre alaybeğine hüküm ki:

Hâlâ diyâr-ı şarka sefer-i zafer-esere gönderilen asâkir-i mansûreye serdâr olan düstûr-ı mükerrrem vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehuya* vilâyet-i Gürcistan'a akın itmek fermân-ı şerîfim olmuştur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda Silistre'de ve Dobruca'da ve sâ'ir ol cevâniblerde vâkı' olan kasabât ü kurâda ve sâ'ir yerlerde ve bâzârlarda muhkem tenbîh ü te'kîd etdiresin ki gazâ ve ganâ'imden safâlû olan Dobrucalı ve gayr-ı tüfenkleri ve sâ'ir âlât-ı harb ü kıtâlleriyle cem' olup tüfenklü olup piyâde olanlar okları ve yayları ile ve tüfenkleri ile ve sâ'ir yat u yarakları ile cem' olup dahi isteyen İstanbul'a gelüp Karadeniz'e donanma-yı hümayûnumla bile gide ve murâd itmeyen rencber gemilerine dâhil olup Trabzon'dan toğrı Erzurûm'a teveccüh eyleyüp ve atlu olanlar karadan azîmet idüp

* "... südde-i sa'âdetime gelüp ..." (سد سعادتme كلوب سد سعادتme كلوب ۰۰۰) kâtip tarafından iki kere fazladan yazılmıştır.

müşârün-ileyh *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehuya* düşman yarağı ile müretteb ü mükemmel varup mülâkî olup vech ü münâsib görüldüğü üzre hıdmetde bulunalar. İnşâ'a'llâhü'l-e'azz fermân olunan akında vâkı' olan ganâ'im ve toyumluklarından gayrı yoldaşlık zâhir olanlar dahi istenülen dirlikler inâyet olunmak mukarrerdir. Anâ göre vâfir ü müstevfâ yiğitler cem' eyleyüp gazâyâ tergîb itmek bâbında envâ'-ı sa'y u ikdâm eylesin. Bu bâbda kazâna dahi hükm-i şerîfim gönderilmiştir. Gönderilen hükm-i humâyûnı kazâna ulaştırıp dahi vech ü münâsib olduğu üzre tenbîh ü te'kîd etdirüp vâfir ü müstevfâ yiğitler cem' etdiresin.

Bu dahi

Bir sûreti

Silistre'de vâkı' olan kâdîlara

[331]

602

Bu dahi

Silistre alaybeğine hüküm ki:

Bundan akdem Silistre sancağı beği olup bi'l-fi'l Temeşvar beğlerbeğiliği inâyet olunan Dâvud *dâme ikbâluhuya* Silistre sancağına müte'allik olan zü'amâ ve erbâb-ı tîmârî ile şark seferine hâzır olmak emrim olmuş idi. Müşârün-ileyhe beğlerbeğilik tevcih olunmağın mûmâ-ileyh beğlerbeğilik muhâfazasına varup hâlâ Silistre sancağı inâyet olunan Hızır *dâme izzühuya* dahi sefer-i mezbûra hâzır olmak emrim olup müşârün-ileyh İstanbul'da olmağın Silistre sancağının zü'amâ ve sipâhîleri yat u yarakları ve cebe vü cevşen ve cebelûleriyle müretteb ü mükemmel cem' eyleyüp kadîmden ubûr olunagelen ma'berden geçüp ma'an şark seferine gitmeği emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda aslâ te'hîr ü terâhî itmeyüp Silistre sancağı muhâfazasıçün serdâr ta'yîn olunan Sinân Kethüdâ *zîde kadrihu* ile livâ-yı mezbûrın üç bin akçelü tîmâr sipâhîleri muhâfaza için emr-i sâbıkım mûcebince alıkoyulup dahi mâ'adâ Silistre sancağına müte'allik olan zü'amâ ve sipâhîleri kânûn üzre fermân-ı şerîf-i sâbıkım muktezâsınca cebe vü cevşen ve cebelûleri ve âlât-ı harb u kîtâl ve edevât-ı cenk ü cidâlleri ile Nevruz'dan sonra ihrâc eyleyüp müretteb ü mükemmel kadîmden ubûr olunagelen ma'berden geçüp şark seferine teveccüh eyleyüp serdâr ta'yîn olunan düstûr-ı mükerrerrem vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehuya* toğrı varup mülâkî olup vech ü münâsib olduğu üzre hıdmetde ve yoldaşlıkta bulunasin. Husûs-ı mezbûr mühimdir. İhmâl ü müsâheleden hazer eylesin.

603

Bu dahi

Silistre sancağı beği Hızır Beğ'e hüküm ki:

Hâlâ Silistre sancağının zü'amâ ve sipâhîlerine diyâr-ı şarka sefer-i zafer-esere varmak fermân-ı şerîfim olmağın sen dahi kânûn üzre cebe vü cevşen ve cebelülerinle hâzır ve âmâde olup sancağının sipâhîleriyle ma'an sefere varmak emr idüp buyurdum ki, vusul buldukda sen dahi mukayyed olup şimdiden kânûn üzre cebe vü cevşen ve cebelülerinle ve âlât-ı harb u kîtâl ve edevât-ı cenk ü cidâl ve sâ'ir yat u yarağınla hâzır ve müheyyâ olup Nevruz'dan sonra defteri ile diyâr-ı şarka irsâl olunan asâkir-i mansûreye serdâr ta'yîn olunan düstûr-ı mükerrem vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehuya* varup mülâkî olup vech ü münâsib gördüğü üzre hıdmetde bulunasın.

[332]

604

Y e v m ü ' l - E h a d , F î 3 M u h a r r e m S e n e 9 8 7

Bağdâd beğlerbeğine hüküm ki:

Cenâb-ı emâret-me'âb Hüveyze hâkimi Emîr Seccâd *dâmet me'âliye*hü sūd-de-i sa'âdetime mektûb gönderüp cümle müte'allikâtı ve tevâbi'i ile atabe-i ulyâyâ kemâl-i hulûs ile itâ'at u inkıyâd eyleyüp dostumuza dost düşmanımıza düşman olmak mukarrer olup her ne vecihle emr-i şerîf sâdır olursa icrâsında kemâl-i mertebe ikdâm u ihtimâm eylemeğe ta'ahhüd idüp ve Basra beğlerbeğisi tarafından mu'âvenet olunursa vilâyet-i Şîrâz fethi mümkün olduğın ve Kızılbaş-ı bed-ma'âşın Dirhol nâm memleketine dâhil olup feth ü teshîr idüp ve ibrişim bağlamağa yarar üç oğlı olup sancak virilmek ricâsına arz itmekde Kızılbaş vilâyetinden feth eylediği yirlere oğllarına sancak tarîkiyle tevcih olunup Âsitâne-i sa'âdetimden berevât-ı hümâyûn ve kendüye dahi bir emr-i şerîf yazılup sana irsâl olmuştur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda zikr olunan berevâtı ve emr-i şerîfi mûmâ-ileyh Seccâd *dâmet me'âliye*huya irsâl ü îsâl idüp ve sen dahi kendü cânibinden mektûb yazup dergâh-ı izzet-destgâhıma itâ'at ü inkıyâd ve muhabbet ü meveddedleri ziyâde olmağın müstelzim-i kelimât-ı lâyika ile edâ eyleyüp ol taraftan dahi melâhide-i makhûreye bir güne ihânet olunmamak bâbında envâ'-ı sa'y u ihtimâmın vücûda getüresin ve mûmâ-ileyhle müşâvere eyleyüp dahi vech ü münâsib olduğu üzre Şîrâz fethi için müşârün-ileyhe mu'âvenet idesin.

605

Mezbûr Subaşı Kâsım'a virildi.

Fî 4 Muharrem Sene 987

Vîze Yörükleri sûbaşısına hüküm ki:

Hâlâ südde-i sa'âdetime âdemin gönderüp, "Eşkinci tâ'ifesi fermân olunan hıdmete varmayup kânûn üzre cerîme virür halâs oluruz deyü ta'allül eyleyüp ol sebep ile hıdmete az kimesne gelüp hıdmet avk olur" deyü bildirmişsin. İmdî nöbeti olup hıdmete varmayanlar cerîme ile halâs olmayup siyâset olunmaları mukarrerdir.

Buyurdum ki, vusûl buldukda bu bâbda nöbeti olup hıdmete me'mûr olanlara muhkem tenbîh ü yasâk eylesin ki, her biri me'mûr olduğu hıdmete varup yamaklar ile ma'an hıdmete mübâşeret eyleyeller. Şöyle ki, cerîme virüp halâs oluruz deyü ta'allül eyleyüp varsa ele getirilüp küreğe konmak mukarrerdir. Anâ göre herbiri me'mûr olduğu hıdmeti ihmâl eylemeyüp varup hıdmete mübâşeret eyleyeller. Husûs-ı mezbûr mühimdir. İhmâl ü müsâheleden hazer eylesin.

Bu dahi

Bir sûreti

Yanbolı ve Borana ve Emtâr yörükleri ve Çingene müsellemleri
subaşı Kâsım Subaşı'ya

[333]

606

Müşârün-ileyh âdemi Mehmed'e virildi.

Fî 4 Muharrem Sene 987

Bir sûreti

Çirmen beğine ki:

Bundan akdem sana hükm-i şerîfim gönderilüp, "Çirmen müsellemleri sefere senünle bile eşe" deyü emrim olmuş idi. Hâlâ ba'zıları "kânûn üzre cerîme virürüz" deyü ta'allül eyledikleri i'lâm olunmuş idi. İmdî emrim mücebince sefere ta'yîn olunan Mellah tâ'ifesi ki gelmekde ta'allül eyleye. Cerîme ile halâs olmayup siyâset olunmaları mukarrerdir.

Buyurdum ki, vusûl buldukda sefere ta'yîn olunan Mellah tâ'ifesine muhkem tenbîh eylesin ki, emr-i şerîfim mücebince senünle sefere bile eşeler. Şöyle ki, fermân-ı hümâyûna muhâlif ta'allül ideler. Siyâset olunmaları mukarrerdir. Anâ göre mukayyed olup her biri me'mûr oldukları hıdmetde bezl-i makdûr eyleyeller ve zü'amâ ve erbâb-ı

tîmârdan dahi seferden kalanlarıdır. Beğleri alınmağla konmayup merdût belki eşedd-i siyâset ile haklarından gelinür. Anlar dahi ihmâlden hazer idüp vaktiyle senün yanına gelüp hâzır bulunalar.

607

Müşârün-ileyhin kethüdâsı Dervîş'e virildi.

Fî 5 Muharrem Sene 987

Adana beği İbrahîm Beğ'e hüküm ki:

Şâm beğlerbeğisi Hasan *dâme ikbâluhu* diyâr-ı şarka sefer-i zafer rehber ta'yîn olup Şâm muhâfazası dahi mühimmâtdan olmağın senin vufûr-ı müselleme ve firâset ve kemâl-i adâlet ile hüsn-i kiyâsetine i'timâd-ı hümâyûnum olduğu ecilden Şâm muhâfazasına ta'yîn idüp buyurdum ki, vusûl buldukda sen bizzât kalmayup mahrûse-i Şâm'a varup müşârün-ileyh sefer-i zafer-eserden avdet idüp gelince leyl ü nehâr vilâyet-i Şâm'ın muhâfazasında olup hıfz u hirâset-i memleket ve zabt u sıyânet-i ahâlî-i vilâyet bâbında ve mahrûse-i Mısır'dan muhâfaza içün gelecek kulın ve Şâm'da olan sipâhî ve yeniçerinin zabt u rabtda mücidd ü merdâne olup bâb-ı muhâfazada kemâl-i ihtimâm üzre olup ol cevânibde olan a'dâ-yı şekâvet-isti'âbdan bir mahale zarar u gezend iriştirmeden ziyâde ve ihtiyât u ictinâb eylesin.

608

Süleymân Beğ'in kethüdâsı Mehmed Kethüdâ'ya virildi.

Şehrizol beğlerbeğine hüküm ki:

Mektûb gönderüp vilâyet-i Pelengân diyâr-ı Kazvin ve Hemedân'ın kilidi ve Bağdâd ve Şehrizol'un der ve bendi olup bi-inâyeti'llâhî'l-mülkü'l-kadr kal'aya Pelengân tevâbi'inden Andayi ve Torlor ve Hama nâm kılâ'ın ve Göregöz sancağı beği Hüseyîn nâm mülhidin dahi tasarrufunda olan Göregöz ve Gemre nâm kal'a eğer feth ü teshîri müyesser olup sâbıkâ Dîvtazu beği olan Süleymân *dâme izzühu* zikr olunan kal'a akınında gereği gibi hıdmetde ve yoldaşlıkda bulunmuşdur deyü arz ve i'lâm eylediğin ecilden kal'aların etrâfında olan karyeler müşârün-ileyhe sancak tarîkiyle tevcih ü inâyet olunup ve mustahfiz ve azeb ta'yîn olunmak içün Bağdâd beğlerbeğine emr-i hümâyûnum gönderilmiştir.

Buyurdum ki, vusûl buldukda zikr olunan kal'alara yaraklar koyulup ve hisâr erleri ve azebler ta'yîn eyleyüp kal'aları bu cânibden zabt u tasarruf etdirüp etrâfında vâkı' olan

nevâhi ve karyelere sancak tarîkiyle mûmâ-ileyh Süleymân dâme izzühuya zabt u tasarruf etdirüp kal‘alara dahl u ta‘arruz etdirmeyesin.

[334]

609

Y e v m ü ' l - C u m ' a , F î 7 M u h a r r e m S e n e 9 8 7

Dervîş Kethüdâ âdemi Receb'e virildi.

Fî 8 Muharrem Sene 987

Adana hâkimine hüküm ki:

Mektûb gönderüp sen Şâm muhâfazasına gitdikde Adana muhâfazasıçün ba‘zı âdemlerin ta‘yîn olunmak fermân olunup lâkin bundan akdem dahi bir iki def‘a diyâr-ı şarka sefer oldukda livâ-yı mezbûrda def‘atle zabt-ı eşirrâ vü eşkıyâ cem‘ olup Haleb’de zuhûr idüp küllî fesâd idüp nice cenk ü cidâl ile def‘ olunmuşdur. Hâlâ dahi Kızılbaş’ın bu bile değin olup cümle askerlerin müteveccih olup muhâfaza için birkaç âdem ta‘yîn olunup gitdikden sonra ihtimâldir ki yine cem‘ olup hurûc idüp müslümânlarla ta‘addî ider deyü bir mikdâr sipâhîler ve âdemlerin ile olmağın Adana muhâfazasında olmak için emr-i cedîd taleb eylediğün ecilden livâ-yı mezbûr sipâhîlerinden otuz nefer kimesne ile memleketin muhâfazada kalmak emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda emrim üzre livâ-yı mezbûrın sipâhîlerinden otuz nefer kimesneyi müşârün-ileyh yanında muhâfaza için ta‘yîn idüp gereği gibi tenbîh eylesin ki, kendü hevâlarında gezmeyüp vilâyet ve memleket hıfz u hirâsetde dakîka fevt itmeyeler. Anun gibi bir yerde ba‘zı ehl-i fesâd hareket etdikde haber aldıklarında müşârün-ileyh vech ü münâsib gördüğü üzre mu‘accelen üzerlerine varup ele getirüp haklarından geleler. Ehl-i fesâddan müslümânlarla zarar u ziyân irişdirmekden ziyâde hazer idesin.

610

Müşârün-ileyhin kapû kethüdâsı Ken‘ân’a virildi.

Fî 13 Muharrem Sene 987

Haleb beğlerbeğine ve Haleb beğlerbeğiliğinde vâkı‘ olan kâdîlara hüküm ki:

Bundan akdem size ahkâm-ı şerîf gönderilüp mahmiyye-i Mısır’dan ve Kudüs cânibinden Trablus ve Payas iskelelerine gelecek zahîreye kifâyet mikdârı çuval ve garrâr tedârük itmek fermân-ı şerîfim olmuş idi. Hâlâ ki beğlerbeğisin südde-i sa‘âdetime mektûb gönderüp çuvalın mikdârı ta‘yîn olmayup çuval bahâsı mîrîden mi olur deyü bildirmişsin idi. Çuvalın ne mikdâr olduğu gelecek zahâ’irden ma‘lûm olmuş mı Mısır’dan ne mikdâr

zahîre ve Kudüs'den ne kadar zahîre gelecek olmuştur. Gönderilen ahkâm-ı şerîf Karadeniz'e gönderilmiş idi. Anâ göre kifâyet kadar çuvali nüzül fermân olunan kimesnelerin zahîre vermeye kudreti olmayanlardan hâllerine göre gönderilen çavuş ma'rifetiyle garrâr ve çuval tevzî' olup tedârük eylemek emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda emrim üzre Mısır'dan ve Kudüs'den şark seferi mühimmâtı için gelecek zahîreyi kifâyet idecek mikdârı emr-i sâbıkım üzre nüzül fermân olunan kimesnelerin zahîre virmeğe kudreti olmayanlardan ta'yîn olunan çavuş mübâşeretiyle tevzî' ve tedârük eyleyüp ale't-ta'cîl cem' ve ihzâr idüp zahîre gelecek iskelelere irsâl eylesin ki, zahâ'ir geldikde avk u te'hîr olunmalı olmaya. Husûs-ı mezbûr mühimdir. İhmâl ü müsâheleden ziyâde hazer idesin.

[335]

611

İştiblü Ali Çavuş'a virildi.

Fî 17 Muharrem Sene 987

Bir sûreti

Zûlkadriye beğlerbeğine ve kâdîlarına:

Şark seferi mühimmâtı için hazîne-i kadîmden gelecek on bin müd arpa ve on bin müd un için kifâyet kadar çuval tedârük olunmak emrim olmuş idi. Evvel emr-i şerîfim alâ-mâkân mukarrer olmağın anun gibi çuval tedârüğüne mübâşeret olundukda nüzül fermân olunan kimesnelerin zahîre virilmek kudretleri olmayanlardan hâllerine göre gönderilen çavuş mübâşereti ile kifâyet kadar çuval ve gırâr tedârük eylemek emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda bu bâbda mukayyed olup hazîne-i Kudüs'den gelecek zahîreye nüzül fermân olunan kimesnelerin nüzül virmek kudreti olmayanlardan çavuş mübâşereti hâllerine göre çuval ve gırâr tevzî' etdirüp kifâyet kadar çuval ve gırâr cem' ve tedârük eyleyüp Pâyâs iskelesine gönderüp hâzır etdiresin ve bi'l-cümle Mustafa Çavuş mübâşeretiyle etemm etdiresin.

Bu dahi

Bir sûreti

Adana beği İbrahîm Beğ'e ve Adana ve Payas kâdîlarına

Ve bi'l-cümle zikr olunan nüzüle emîn olan südde-i sa'âdetim çavuşlarından Ahmed *zîde kadrihu* mübâşeretiyle itmâma irişdirüp eğer zahîreyi bu iskeleye ihzâr etdirmekde dakîka fevt itmeyesin.

612

Mustafa Paşa hazretlerine tâbi‘ Kâtib Hasan Beğ’e virildi.

Fî 15 Safer Sene 987

Amasya kâdîsına hüküm ki:

Hâlâ vilâyet-i Erzurûm serhadinde ba‘zı binâ mühimmâtı için bennâ lâzım olmağın taht-ı kazândan on beş nefer üstâd bennâ ihrâc olunmak için emr-i şerîfim gönderilmiş idi. Evvel hükm-i hümayûnum kemâ-kân mukarrerdir.

Buyurdum ki, vardukda aslâ te’hîr ü terâhî itmeyüp taht-ı kazândan on beş nefer bennâyı yazup masadı ve külüngü ve sâ’ir lâzım olan alât ve esbâbı ile yarar âdemlere koşup Nevrûz’dan sonra toğrı Erzurûm tarafına irsâl idüp anda serdâr olan vezîrim Mustafa Paşa *edâma’llâhu te’âlâ iclâlehuya* teslîm etdiresin. Husûs-ı mezbûr ziyâde mühimdir. Sâ’ir umûra kıyâs itmeyüp ve gaflet üzre olup emrim üzre yarar üstâdlar ihrâc idüp mahall-i me’mûra gönderesin. Şöyle ki ihmâl olup ve yâhûd bu denli bennâ bulunmadı deyü ahz u celb olup noksân üzre gönderilse aslâ öZRÜN makbûl olmayup ve azl ile konulmayup siyâset olman mukarrerdir. Ana göre mukayyed olup ikdâmda dakîka fevt itmeyesin ve yazılan bennâların yarar yurtlu kefillerin alup muhkem tenbîh etdiresin ki varmayanların küfelâsına hakâret oluna.

Bu dahi

Bu dahi

Bu dahi

Bir sûreti

Bir sûreti

Bir sûreti

Çorum kâdîsına

Tokat kâdîsına yüz nefer

Sivas’a iki yüz nefer

[336]

613

Y e v m ü ’ l - E r b a ‘ a , F î 13 M u h a r r e m S e n e 987

Pirlepelü Hasan Çavuş’a virildi.

Fî 30 Muharrem Sene 987

Amasya kâdîsına hüküm ki:

Bundan akdem mâliye tarafından hükm-i hümayûnum gönderilüp diyâr-ı şarka fermân olunan sefer-i zafer-eser mühimmâtı için nüZÜL ihrâcı fermân olmuş idi. Evvel emr-i şerîfim alâ-mâkân mukarrer olmağın taht-ı kazândan sene-i sâbıkada ihrâc olunduğı üzre ve buğday ve un ihrâc itmek emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda bu bâbda mukayyed olup taht-ı kazândan ne mikdâr nüZÜL ihrâc olunmak fermân-ı şerîfim olmuşsa sene-i sâbıkada[da] ihrâc olunduğı üzre vâfir ü müstevfâ arpa ve buğday ve un ihrâc etdirüp mevsîmi ile asâkir-i İslâm ordusuna vaktinde irişdirüp ihmâl ü müsâheleden hazer idesin.

Şöyle ki ihrâcî fermân olunan nüzül vaktinde irişmeye aslâ bir ferdin özrü makbûl olmak ihtimâli olmayup azl ile konulmayup siyâset olunmak mukarrerdir. Ana göre bâb-ı ihtimâmda dakîka fevt itmeyesin. Nüzûli ihrâca mezbûr çavuşum mübâşeretinde olmuştur. Zikr olunan nüzûli ber-vech-i isti'câl ihrâc etdirüp mezbûr çavuşumla mahall-i me'mûra irsâl eylesin.

Bu dahi	Bu dahi	Bu dahi
Bir sûreti	Bir sûreti	Bir sûreti
Çorum kâdîsına	Tokat kâdîsına	Sivas kâdîsına

614

Müşârün-ileyhin kapu kethüdâsı Ken'ân Kethüdâ'ya virildi.

Haleb beğlerbeğine hüküm ki:

Südde-i sa'âdetime mektûb gönderüp nüzül ihrâcî için irsâl olunan evâmir-i şerîfim mûcebince kazâna ber-vech-i isti'câl mektûb ve çavuş gönderüp sene-i sâbıkada ihrâc olunduğı üzre mübâşeret idüp Nevruz'a değin tamâm tedârük olunmak husûsı tenbîh olunup ammâ vilâyet-i Haleb bu sene-i mübârekede ziyâde kaht olup ahâlî zirâ'at etmeğe kâdir olmamağla nicesi zirâ'atdan kalup ma'îşetleri husûsı küllî müzâyaka üzre olup ve hâricden akçe ile satun almağa dahi arpa ve buğday ele girmeyüp hâlleri mükedder olmağın nüzûllerin avârıza tebdîl olmasını bildirmişsin. İmdî bundan akdem dahi hükm-i hümâyûnum gönderilüp nüzûle kudreti olmayanlardan çuval ve deve kirâsı alınmak emrim olmuş idi.

Ol emr-i şerîfim alâ-mâkân mukarrer olmağın buyurdum ki, vusûl buldukda anun gibi nüzûle kâdir olmayan re'âyâdan fermân-ı şerîf-i sâbıkım mûcebince Mısır'dan ve Kudüs'den gelecek zahâ'ir mühimmâtı için çuval ve deve kirâsı akçesini cem' ve tahsîl etdirüp vaktiyle irişdiresin.

[337]

615

Mezbûr çavuşa virildi.

Fî 13 Muharrem Sene 987

Bâbâ ve Gönci Bâzârı kâdîlarına hüküm ki:

Mukaddemâ Silistre beği Dâvud mektûb gönderüp ref' olunan cebelü Tatar tâ'ifesi bundan akdem Çâldırân cenginde küllî hıdmetde ve yoldaşlıkda bulunmuşlardır deyü üslûb-

ı sâbık üzre mu'âfiyet ile iki yüz cebelü eştirmeğe râzılardır deyü arz itmekde bu husûs için dergâh-ı mu'allâm çavuşlarından İvâz *zîde kadrihu* mübâşir ta'yîn olmuştur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda şöyle ki, mezbûrlar iki yüz elli nefer cebelü eştirmeğe râzı olur ise müşârün-ileyh çavuşum mübâşeretiyle sicill-i mahfûza kayd idüp dahi sûretiyle mezbûr ile südde-i sa'âdetime gönderesin.

616

Bu dahi

Silistre sancağı alaybeğine hüküm ki:

Südde-i sa'âdetime mektûb gönderüp, ref' olunan cebelü Tatar tâ'ifesi bundan akdem Çâldırân cenginde gine hıdmetde ve yoldaşlıkda bulunmuşlardır deyü üslûb-ı sâbık üzre mu'âfiyet ile iki yüz cebelü eştirmeğe râzılardır deyü arz eylemek husûs-ı mezbûrî Bâbâ ve Gönci Bâzârı kâdîları dergâh-ı mu'allâm çavuşlarından İvâz *zîde kadrihu* mübâşeretiyle görmek için hüküm-i şerîfim gönderilmiştir.

Buyurdum ki, vusûl buldukda göresin şöyle ki, mezbûrlar iki yüz elli nefer cebelü eşdirmeye râzı olurlar ise kâdî mahzarında sicill-i mahfûza kayd etdirüp sûretiyle müşârün-ileyh çavuşum ile dergâh-ı mu'allâma gönderüp dahi üslûb-ı sâbık üzre mu'âfiyet tarîkiyle iki yüz elli nefer cebelülerin yanına alup me'mûr olduğın sefer-i nusret-esere ma'ân eşüp gideler.

617

Sinân Paşa hazretlerinin tarafından gelen beğler âdemisine virildi.

Fî 16 Muharrem Sene 986

Ayntâb beği Keyvân Beğ'e hüküm ki:

Livâ-yı mezbûrın hıfz u hirâset ehemmi-i mühimmâtdan olmağın buyurdum ki, vusûl buldukda livâ-yı mezbûrın alçak tîmârlulardan yigirmi nefer sipâhî ile sen livâ-yı mezbûr muhâfazasına kalup dahi mâ'adâ sen sancağının zü'amâ ve sipâhîlerin kânûn üzre cebe vü cevşen ve cebelüleri ile alaybeğine koşup beğlerbeğiyle sefer-i nusret-esere irsâl ü îsâl eylesin. Bu bâbda ihmâl ü müsâheleden ziyâde hazer idüp ve sen hıfz u hirâset-i memleket ve zabt u sıyânete ra'ıyyet bâbında dakîka fevt itmeyesin ve nüzûli ihrâc eyleyüp birkaç nefer hisârları hisâr kethüdâsıyla koşup nüzûl kâdîlarıyla ma'ân irsâl eylesin.

[338]

618

Osmân Çavuş'a virildi.

Mora beğine hüküm ki:

Bundan akdem sana hükm-i hümayûnum gönderilüp Mora muhâfazasıçün sipâhîlerinden bir yarar kimesneyi baş ve buğ ta'yîn eyleyüp ve üç bin akçe tîmârlu olan sipâhîleri koşup muhâfazaya alıkoyulup bâkî sancağına müte'allik olan alaybeği ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı cebe vü cevşen ve cebelûleri düşman yarağı ile müretteb ü mükemmel eyleyüp Nevruz'dan mukaddem şark seferine teveccüh eyleyüp asâkir-i mansûreye serdâr olan düstûr-ı mükerrrem vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehuya* mülâkî olmak emrim olmuş idi. Ol emr-i şerîfim alâ-mâkân mukarrer iken Nevruz geçüp henüz dahi sefere teveccüh eylediğin i'lâm olmağın buyurdum ki, vusûl buldukda aslâ te'hîr ü terâhî eylemeyüp fermân-ı sâbıkım mücebince sancağının muhâfazasıçün sipâhîlerden bir yarar kimesneyi baş ve buğ ta'yîn eyleyüp üç bin akçe tîmârlu sipâhîleri koşup muhâfazaya alıkoyup dahi sancağına müte'allik bâkî zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı düşman yarağı ile ve cebe vü cevşen ve cebelûlerinüz ile ale't-ta'cîl sefer-i zafer-esere teveccüh ve azîmet eyleyüp varup müşârün-ileyhe mülâkî olup vech ü münâsib görüldüğü üzre hıdmetde ve yoldaşlıkda bulunasın. Husûs-ı mezbûr mühimmât-ı umûrdandır. Sâir zamânlara kıyâs itmeyüp cebe vü cevşen ve cebelûlerin ile ve sâ'ir yat u yarağın ile müretteb ü mükemmel aslâ bir husûsda kusûr ve noksân komayup ale't-ta'cîl cem'isi çıkup zü'amâ ve sipâhîlerinle müşârün-ileyhe varup mülâkî olmakda ihtimâm eylesin. Şöyle ki yat u yarağında kusûr ve yâhûd geç çıkup müşârün-ileyhe vaktiyle irişmeyüp ihmâlin i'lâm oluna. Aslâ beyân olunan özrünüz kabûl olmak ihtimâli olmayup azl ile konmayup envâ'-ı ita'âb ü ikâb mukarrerdir. Anâ göre ihtimâmda dakîka fevt itmeyesin.

Sofî Çavuş'a virildi.	Bağdâd'a fermân olunmağın	İskender Çavuş-oğlu
Fî 15 Muharrem Sene 987	bu aşağıda geçdi.	Mehmed'e virildi.
Bir sûreti	Bir sûreti	Bir sûreti
Silistre beğine	Niğbolı beğine	Selânik beğine
Bu dahi	İskender Çavuş-oğlu	Bağdâd'a fermân olunup
Bir sûreti	Mehmed Çavuş'a virildi.	aşağıda geçdi.
Avlonya beğine	Bir sûreti	Bir sûreti
	İskenderiye beğine	Üsküp alaybeğine

Zikr olunan beğlere birer sûreti dahi yazılup gönderildi.

Fî 31 Muharrem Sene 987

619

Depesidelik-oğlu Osmân Çavuş'a virildi.

Fî 17 Muharrem Sene 987

Rûmili'nin sağ kolunda kürekçi fermân olunan kâdîlara hüküm ki:

Bundan akdem mâliye cânibinden kürekçi ihrâcî için hükm-i şerîfim irsâl olmuş idi. Hâlâ Nevrûz geçüp henüz kürekçi gelüp irişmediği ecilden buyurdum ki, vusûl buldukda bu bâbda her birinüz bizzât gereği gibi mukayyed olup mâliye tarafından irsâl olunan hükm-i şerîf mûcebince taht-ı kazânuzdan ihrâcî fermân olunan kürekçileri vaktiyle irişdiresin. Azl ile konmayup envâ'-ı ita'âb u ikâba müstehak olmanız mukarrerdir. Anâ göre aslâ te'hîr ü terâhî etdirmeyüp ale't-ta'cîl kürekçileri irişdirmekde dakîka fevt itmeyesin.

İskender Çavuş oğlu Mehmed Çavuş'a virildi.

Fî 17 Muharrem Sene 987

Bir sûreti

Rûmili'nin sol kolunda kürekçi ihrâcî emr olunan kâdîlara

620

Depesidelik-oğlu Osmân Çavuş'a virildi.

Fî 17 Muharrem Sene 987

Köstendil beğine hüküm ki:

Köstendil sancağı beği zü'amâsı ve sipâhîleri bundan akdem diyâr-ı şarka sefere emr olunup varup bu kış vilâyet-i Rûm'da kışlayup evvel-bahâr-ı huceste-asârda girü şark cânibine sefer-i zafer-rehberî hâzır olup Nevrûz'dan sonra düstûr-ı mükerrrem vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* yanına varmak emrim olmağın sen dahi cebe vü cevşen ve cebelülerinle hâzır olup Nevrûz'dan sonra şark cânibine sefere teveccüh eyleyüp sancağının sipâhîlerine mülâkî olup müşârün-ileyh yanına varup hıdmetde olmak emrim olmuş idi. Ol emr-i şerîfim alâ-mâkâne mukarrer olup lâkin Nevrûz geçüp sen dahi henüz sefere teveccüh itmediğin i'lâm olmağın buyurdum ki, vusûl buldukda aslâ te'hîr ü terâhî itmeyüp fermân-ı şerîf-i sâbıkım mûcebince cebe vü cevşen ve cebelülerinle ve sâ'ir düşman yarağı ile müretteb ü mükemmel mu'accelen çıkup sefere teveccüh ve azîmet eyleyüp müşârün-ileyh serdâr *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehuya* toğrı varup sancağının alaybeği ve zü'amâ ve sipâhîleri ile mülâkî olup vech ü münâsib görüldüğü üzre umûr-ı dîn-i mübîn ve uğûr-ı hümayûn-ı ebed-karînime müte'allik husûslarda hıdmetde bulunasın

ve sancağına müte'allik olan zü'amâ ve erbâb-ı tîmârın harçlıkları tedâriği için gönderdikleri harçlıkçılara mu'âvenet idüp mu'accelen harçlıkların cem' ve tahsîl idüp harçlıkları irsâl itmek için Köstendil sancağı kâdîsına hükm-i hümayûnum yazılup irsâl olunmuştur. Sen dahi kâdîlara muhkem tenbîh ü akvây eyleyüp vâkı' olan harçlıkçıları mu'accelen ihrâc eyleyüp ma'an ol câniblere teveccüh ü azîmet eyleyüp ihmâlden ihrâz idesin.

Âhar sûret yazılup aşağıda geçüp

Bir sûreti

Yanya beğine

[340]

621

Y e v m ü ' l - E h a d , F î 17 M u h a r r e m S e n e 987

Mehmed Çavuş'a virildi.

Zikr olunan kâdîlara birer sûreti dahi yazılup hâsılı görüp kayd olundu.

Tırhala sancağında vâkı' olan kâdîlara hüküm ki:

Bundan akdem şark seferinde olan zü'amâ ve sipâhîlerin ze'âmet ve tîmârları cem' ve tahsîl olunup narh-ı cârî üzre fûrûht olunup harçlıkları kendüne vâsıl olmak için irsâl eyledikleri harçlıkçılara mu'âvenet idüp Nevruz'a dek girü ol câniblere irsâl itmek husûsîçün sana hükm-i şerîfim irsâl olmuş idi. Hâlâ Nevruz geçüp henüz harçlıklar dahi livâ-yı mezbûrın zü'amâ ve sipâhîlerine harçlıkların cem' ve tahsîl itmeyüp ol cânibe teveccüh eyledükleri i'lâm olmağın buyurdum ki, vusûl buldukda bu bâbda her birinüz bizzât mukayyed olup taht-ı kazânuzda olan harçlıkçılara gereği gibi mu'âvenet ü müzâheret eyleyüp seferde olan zü'amâ ve erbâb-ı tîmârın ze'âmet ve tîmârları hâsılın narh-ı cârî üzre hesâbıyla fûrûht eyleyüp harçlıkları cem' ve tahsîl etdirüp ale't-ta'cîl sefere gönderüp avk u te'hîr etdirmeyesin. Husûs-ı mezbûr ziyâde mühimdir. İhmâl ü müsâheleden ziyâde hazer eylesin. Ve bi'l-cümle bu def'a taht-ı kazânuzda harçlık için gönderilen harçlıkçıları mu'accelen çıkardup aslâ te'hîr ü terâhî etdirmeyesin ki vaktiyle zü'amâ ve sipâhîlere varup irişüp sefere teveccüh ve azîmet eyleyeler. Şöyleki ihmâl ü müsâhele olunup harçlıkçıları vaktiyle varup irişmeyeler aslâ beyân olunan özrünüz kabûl olmayup azl ile konmayup envâ'-ı ikâba mazhar olmak mukarrerdir. Ana göre bâb-ı ikdâm ü ihtimâmda dakîka fevt itmeyesin.

İskender Çavuş oğlu Mehmed Çavuş'a virildi.

Fî 17 Muharrem Sene 987

İskender oğlu Mehmed Çavuş'a virildi.

Fî 17 Muharrem Sene 987

Bir sûreti
Avlonya sancağı kâdîlarına

İskender Çavuş oğlu Mehmed Çavuş'a virildi.

Bir sûreti
Yanya sancağı kâdîlarına

Bir sûreti
Ohri kâdîlarına

Bu dahi

Bir sûreti
Köstendîl sancağı kâdîlarına

[341]

622

Şeyh Süleymân Efendi'ye tâbi' Ömer Çavuş'a virildi.

Fî 18 Muharrem Sene 987

Karaman beğlerbeğine hüküm ki:

Bundan akdem diyâr-ı şarka sefer-i zafer-esere ta'yîn olunup irsâl olunan asâkir-i mansûreye serdâr ta'yîn olunan düstûr-ı mükerrem vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* livâ-yı mübârekede dahi diyâr-ı şarka sefer-i nusret-rehbere ta'yîn olunmağın sen dahi Karaman beğlerbeğliğine müte'allik olan ümerâ ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmârıyla Nevruz'dan sonra yat u yarağın ve cebe vü cevşen ve cebelülerinüz ile müretteb ü mükemmel müşârün-ileyh serdâr tarafına teveccüh itmek için hükm-i şerîfim irsâl olunmuş idi. Ol emr-i şerîfim alâ-mâkân mukarrer olup hâlâ Nevruz geçüp sefere azîmet eylemenin zamânı olmağın vilâyet-i Karaman'a müte'allik olan ümerâ yanına cem' olup sefere teveccüh itmek için ahkâm-ı şerîf yazılıp irsâl olunmuştur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda irsâl olunan ahkâm-ı şerîfeyi Karaman çavuşları ile ümerâyâ ulaştırıp ve sen dahi mektûblar gönderüp tenbîh eylesen ki cümlesi sancaklarına müte'allik olan zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr ile bu bâbda sâbıkâ gönderilen evâmîr-i şerîf mu'cebince cebe vü cevşen ve cebelüleri ve düşman yarağı ile müretteb ü mükemmel hemân çıkup yanına cem' olup ve sen dahi sancağına müte'allik olan alaybeği ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr ile ve âdemlerinle yat u yarağın ve cebe vü cevşen ve cebelülerinüz ile aslâ bir husûsda kusûr u noksân komayup müretteb ü mükemmel çıkup cümle emîrleriyle cem' olup diyâr-ı şarka sefer-i zafer-esere teveccüh eyleyüp müşârün-ileyh serdâra varup mülâkî olup vech ü münâsib olduğu üzre umûr-ı dîn-i mübîn uğûr-ı hümâyûn-ı nusret-karînime müte'allik husûslara bezl-i makdûr eyleyüp envâ'-ı mesâ'î-i cemîlen zuhûra getüresin. Şöyleki ümerâ ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmârdan ihmâl üzre olup vaktiyle sefere teveccüh itmeyüp mûmâ-ileyh serdâra geç varup ve yâhûd yat u yarağında kusûr u noksânı i'lâm oluna azl ile konmayup envâ'-ı hakâret olunur. Ana göre bâb-ı ihtimâmda dakîka fevt itmeyesin.

Müşârün-ileyhin kapu kethüdâsı Mehmed Kethüdâ'ya virildi.

Fî 22 Muharrem Sene 987

Bir sûreti

Diyârbekir beğlerbeğine; buyurdum ki, emrim mûcebince eyâlet-i hâslarına istimâlet mektûbları gönderüp gazâ ve [a]kınlara tergîb etdirüp ve sâ'ir diyârlara tâbi' olan Ekrâd beğlerine ve aşâyir sâhiblerine sene-i sâbıkada çıkdıkları gibi yat u yarakları ile müretteb ü mükemmel burada dahi ol vechile çıkup ve sâ'ir Diyârbekir'e tâbi' olan ümerâ ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı yat u yarakları ve cebe vü cevşen ve sâ'ir yarakları ile ve ovaya küllî âlât-ı harb ü kîtâl ile çıkup sene-i sâbıkada teveccüh olunduğı üzre sefer-i zafer esere teveccüh olunup müşârün-ileyh serdâr *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehuya* varup mülâkî olup vech ü münâsib olduğı üzre umûr-ı dîn-i mübîn ve uğûr-ı hümâyûn-ı nusret-karînime müte'allik husûslarda bezl-i makdûr eyleyüp envâ'-ı mesâ'î-i cemîlen vücûda getüresin.

Beyşehirlü Mustafa Çavuş'a virildi.

Fî 17 Muharrem Sene 987

Bir sûreti

Anatolî beğlerbeğine; erbâb-ı tîmârı yanına cem' eyleyüp sefere teveccüh eyleyüp sefere me'mûr olan Anatolî ümerâsına dahi sancaklarına müte'allik olan zü'amâ ve erbâb-ı tîmârıyla senünle ma'an sefere teveccüh itmek için ahkâm-ı şerîfim yazılup irsâl olunmuşdur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda emr-i şerîfim mu'cebince livâ-yı Kütâhya muhâfazasıçün bir yarar kimesneyi baş ve buğ ta'yîn eyleyüp ve alçak hâllü tîmârlulardan altmış neferi muhâfaza için bile koşup mâ'adâ livâ-yı Kütahya'ya müte'allik olan alaybeği ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr ile çıkup.

Piriştine oğlu Hasan Çavuş'a virildi.

Fî 18 Muharrem Sene 987

Bir sûreti

Rûm beğlerbeğine; Rûm çavuşlarıyla ümerâyaya mektûb gönderüp dahi nâmlı cem' idüp sefere gelecek âharına bu kayd yazıldı ve fermân olunan nüzül ihrâcı için Rûm'un defter kethüdâsı Mahmûd ve müşârün-ileyh çavuş ta'yîn olunmuşdur. Müşârün-ileyhimâ mübâşeretiyle mukaddemâ mâliye tarafından varan ahkâm-ı şerîfem mûcebince zikr olunan nüzülü ber-vech-i isti'câl ihrâc etdirüp mahall-i me'mûra irsâl etdiresin.

Bir sûreti dahi yazılıp gönderildi.

Evâhir-i Muharrem

Hüseyîn Çavuş'a virildi.

Fî 17 Muharrem Sene 987

Silistre beğine hüküm ki:

Hâlâ Haleb ve Zûlkadir ve Şehrizol beğlerbeğileri ve İmâdiye hâkimi Kubâd Beğ *dâmet me'âliyhuya* ve Sohrânî Süleymân *dâme izzühu* ve Niğbolı beği ve Üsküb alaybeğisi ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr ile emîrû'l-ümerâi'l-kirâm Bağdâd beğlerbeğisi Hüseyîn *dâme ikbâluhunun* yanına ta'yîn olunup bu cümle müşârün-ileyh serdâr nasb olunmağın sen dahi mûmâ-ileyhin yanına varmak emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda aslâ te'hîr ü terâhî itmeyüp sancağının zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı ile ve kânûn üzre cebe vü cevşen ve cebelü ile (...) Tatarları ki iki yüz elli neferdir yat u yaraklarıyla ve sen dahi cebelülerinle müretteb ü mükemmel düşman yarağı ile hâzır ve müheyyâ olup mûmâ-ileyh serdâr *dâme ikbâluhunun* yanına varup vech ü münâsib gördüğü üzre hıdmetde ve yoldaşıklarda bulunasın. Diyâr-ı Bağdâd mesâfe-i be'îdde olmağın şimdiden hemân sefer tedâriğın görüp mukaddem teveccüh eylemek mühimmâtıdır. Sâir zamânlara kıyâs itmeyüp hemân çıkup azîmet üzre olasın.

Bu dahi Hüseyîn Çavuş'a

Bir sûreti

Silistre aleybeğisine yazıldı. Müstakil

Depesidelik-oğlu Osmân Çavuş'a

Osmân Çavuş'a

Bir sûreti

Bir sûreti

Niğbolı beğine

Üsküb beğine, üç bin akçelü ve daha
aşağı olan sipâhîler ile kendü sancağı
muhâfazasında kalup alaybeğisiyle
sipâhîsine bile mektûb

624

Şeyh Süleymân Efendi'ye tâbi' Ömer Çavuş'a virildi.

Kayseriye beğine hüküm ki:

Bundan akdem diyâr-ı şarka sefer-i zafer-esere irsâl olunan asâkir-i mansûreye serdâr ta'yîn olunan düstûr-ı mükerrrem vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* bu sene-i mübârekede dahi diyâr-ı şarka sefer-i zafer-rehbere ta'yîn olunup Karaman

beğlerbeğisi Mehmed *dâme ikbâluhu* ile umûmen vilâyet-i Karaman ümerâsı sancaklarının zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı ile bu sâl-i ferhunde-fâlde dahi sefer-i zafer-esere fermân-ı şerîfim olup ve hâlâ sefer zamânı olmağın sen dahi sancağına müte'allik olan alaybeği ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmârınla cebe vü cevşen ve cebelülerinle ve sâ'ir düşman yarağı ile müretteb ü mükemmel çıkup müşârün-ileyh beğlerbeği *dâme ikbâluhu* yanına varup müşârün-ileyh ile ma'an diyâr-ı şarka sefer-i nusret-esere teveccüh ve azîmet eyleyüp mûmâ-ileyh serdâra mülâkî olmak emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda aslâ te'hîr ü terâhî itmeyüp sancağına müte'allik olan alaybeği ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı ile cebe vü cevşen ve cebelülerinüz ile ve sâ'ir düşman yarağı ile müretteb ü mükemmel çıkup müşârün-ileyh yanına varup cem' olup müşârün-ileyhle diyâr-ı şarka sefer-i zafer-esere teveccüh ve azîmet eyleyüp sene-i sâbıkada olduğu üzre mûmâ-ileyh serdâra mülâkî olup vech ü münâsib gördüğü üzre hıdmetde ve yoldaşlıkda bulunasın. Husûs-ı mezbûr ziyâde mühimmât dandır. Senün ve sancağına müte'allik zü'amâ ve erbâb-ı tîmârın yat u yaraklarının tekmiî ü tertîbinde itmâm eyleyüp aslâ bir husûsda kusûr ve noksân komayup vaktiyle sefer-i zafer-esere teveccüh itmekde envâ'-ı sa'y u ikdâm idesin. Şöyleki yat u yarağında kusûr ve noksân [343] olup ve yâhûd vaktiyle serdâra varup mülâkî olmayup geç varsa aslâ özrin gayrısı kabûl olmak ihtimâli olmayup azl ile konmayup envâ'-ı hakâret olmak mukarrerdir. Ana göre bâb-ı ihtimâmda dakîka fevt itmeyesin ve bu hükm-i şerîfim sana ne gün varup ve sen ne gün çıkup teveccüh eylediğin yazup südde-i sa'âdetime bildirsin.

Bu dahi	Bu dahi
Bir sûreti	Bir sûreti
Niğde sancağı beğine	Aksaray beğine
Bu dahi	Bir sûreti
Bir sûreti	Beyşehir beğine
Akşehir beğine	

625

İştib-oğlı Çavuş'a virildi.

Fî 17 Muharrem Sene 987

Zûlkadriye beğlerbeğine hüküm ki:

Bundan akdem mâliye tarafından nüzûl ihrâcî için irsâl olunan ahkâm-ı şerîf mûcebince ihrâcî fermân olunan nüzûli ale't-ta'cîl ihrâc eyleyüp sefere giden asâkir-i

mansûre ile ma'an bile gitmek mühimmâtdan olmağın ol bâbda kazâna hükm-i hümayûnum yazılıp irsâl olunmuştur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda bu bâbda fermân-ı şerîf-i sâbıkım mücebince sen dahi bizzât nüzüli ihrâcına mübâşeret idüp ve nüzüli ihrâcı için ta'yîn olunan çavuş ile bir sancak beği ta'yîn eyleyüp nüzüli gönderilen evâmîr-i şerîf mücebince ihrâc etdirüp inşâ'a'llâhü'l-e'azz diyâr-ı şarka sefer-i zafer-esere teveccüh etmelü olduğınıza nüzüli dahi çıkardup getirdüp te'hîr ü terâhîden ihtiyât idesin. Husûs-ı mezbûr mühimmâtdandır. İhmâl ü müsâheleden ziyâde hazer idesin. Ve ne vecihle tedârük olunduğı yazup bildiresin. Ve bi'l-cümle ihrâc olunan nüzüli toğrı serdâr olan düstûr-ı mükerrerem vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehuya* îsâl ve irsâl etdirüp ve sen umûmen Zûlkadriye'ye tâbi' olan ümerâ ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr ile emrim mücebince toğrı Bağdâd tarafına teveccüh ü tergîb idesin.

Ve bir adet

Bir sûreti

Karaman beğlerbeğine

[344]

626

Y e v m ü ' l - İ s n e y n , F î 18 M u h a r r e m S e n e 987

Ferhad-oğlı Çavuş'a virildi.

Fi't-târihi'l-mezbûr

Vilâyet-i Zûlkadriye'de olan kâdîlara hüküm ki:

Bundan akdem mâliye tarafından irsâl olunan ahkâm-ı şerîf mücebince ihrâcı fermân olunan nüzüli ale't-ta'cîl ihrâc eyleyüp sefer-i zafer-esere teveccüh eyleyen asâkir-i mansûre ile ma'an çıkup sefere teveccüh itmek mühimmâtdan olmağın buyurdum ki, vusûl buldukda bu bâbda herbiriniz nüzüli ihrâcına bizzât mübâşeret eyleyüp mâliye tarafından nüzüli ihrâcı için irsâl olunan ahkâm-ı şerîf mücebince fermân olunan nüzüli ale't-ta'cîl ihrâc eyleyüp sefere teveccüh eyleyen asâkir-i mansûreden mukaddem Erzurûm'a teveccüh eyleyüp ordûda bulunasın. Husûs-ı mezbûr mühimmât-ı umûrdandır. Fermân olunan nüzüli erken ihrâc itmekden ve geç alup gitmekden ziyâde hazer eyleyesin. Bu bâbda nüzüli zabtı için olan bir yarar sancakbeği ile bir çavuş ta'yîn olmuştur. Müşârün-ileyh mübâşereti ile nüzüli bî-kusûr ihrâc itmek bâbında dakîka fevt eylemeyesin ve ne vecihle tedârük eyleyüp bu hükm-i şerîfim sana ne gün varup ve size ne vakît nüzüli ile teveccüh eyledükleri yazup

bildiresin. Ve bi'l-cümle taht-ı kazânuzdan ihrâc olunan nüzûli toğrı Erzurûm'a alup gidüp Erzurûm'a mülâkî olasın.

Ömer Çavuş'a virildi.
Tâbi' Şeyh Süleymân Efendi'ye
Bir sûreti
Karaman kâdîlarına

Uzeyir-oğlı Hasan Çavuş'a virildi.
Fî 18 Muharrem Sene 987
Ve nüzül ihrâcî için vilâyet-i Rûm'un defter
kethüdâsı olan Mahmûd *zîde mecdühu*
mübâşeretinde olmuştur. Müşârün-ileyh
mezbûr çavuş mübâşeretiyle ale't-ta'cîl
ihrâc idüp Erzurûm'a alup gidüp orduya
mülâkî olasın.

Bir sûreti
Rûm kâdîlarına

627

Yenişehirlü Ahmed Çavuş'a virildi.
Fî 18 Muharrem Sene 987

Sârûhân beğine (Mustafa) hüküm ki:

Bundan akdem sana hükm-i hümayûnum gönderilüp evvel-bahârda Anadolu beğlerbeğisi emîrû'l-ümerâi'l-kirâm Ca'fer *dâme ikbâluhu* sefer-i zafer-esere hâzır olup Erzurûm'a bile varmak emrim olmuş idi. Ol emr-i şerîfim alâ-mâkân mukarrer olup hâlâ Nevruz geçüp sefer zamânı irişmeğin sâbıkda bu bâbda gönderilen emr-i şerîfim mücebince sancağının muhafazasıçün on bin akçe tîmârlu bir sipâhîyi baş ve buğ ta'yîn eyleyüp alçak tîmârlulardan kırk neferi bile koşup mâ'adâ sancağına müte'allik olan alaybeği ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr ile yat u yarağın ile çıkup müşârün-ileyh yanına cem' olup müşârün-ileyhle diyâr-ı şarka sefer-i zafer-esere teveccüh eylemek emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda aslâ te'hîr ü terâhî itmeyüp on bin akçe tîmârlu sipâhîlerden birisini baş ve buğ ta'yîn eyleyüp ve alçak tîmârlulardan kırk nefer sipâhîyi emr-i sâbıkım mücebince muhafaza için alıkoyulup [345] mâ'adâ sancağına müte'allik olan alaybeği ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı cebe vü cevşen ve cebelüleri ve sâ'ir düşman yarağı ile müretteb müşârün-ileyh yanına cem' olup müşârün-ileyhle diyâr-ı şarka sefer-i zafer-esere teveccüh ve azîmet eyleyüp vech ü münâsib görüldüğü üzre hıdmetde ve yoldaşlıkda bulunasın. Husûs-ı mezbûr ziyâde umûr-ı mühimmâtındandır. Sâir zamânlara kıyâs itmeyüp senün ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmârın yat u yaraklarında kusûr ve noksân komayup ve geç varmakdan ziyâde ihrâz eylesin. Şöyle ki yat u yarağında kusûr olup ve yâhûd vaktiyle sefere

teveccüh itmeyüp serdâra geç varsa aslâ bir özrün gayrisi kabûl olmak ihtimâli olmayup azl ile konmayup envâ'-ı hakâret olmak mukarrerdir. Ana göre bâb-ı ihtimâmı dakîka fevt itmeyesin ve bu hükm-i şerîfim sana ne gün vâsıl olup ve sen ne güne çıkup teveccüh eylediğin yazup bildiresin.

Bu dahi	Bu dahi
Bir sûreti 25	Bir sûreti 40
Ankara sancağı beği Mehmed Beğ'e	Aydın beği Mustafa Beğ'e
Bu dahi	Bu dahi
Bir sûreti 50	Bir sûreti 30
Menteşe beği Hasan Beğ'e	Karesi beği Bekir Beğ'e
Bu dahi	Bu dahi
Bir sûreti 40	Bir sûreti 50
Hamîdili beği Semender Beğ'e	Karahisâr-ı Sâhib beği Husrev Beğ'e
Bu dahi	Bu dahi
Bir sûreti 30	Bir sûreti 30
Kangırı Beği Âli Beğ'e	Bolı beği Mehmed Beğ'e
Bu dahi	Bu dahi
Bir sûreti 50	Bir sûreti 60
Kastamonı beği Mehmed Beğ'e	Hüdâvendigâr beği Halîl Beğ'e
Bu dahi	Bu dahi
Bir sûreti 30	Bir sûreti 30
Sultânöni beği Rüstem Beğ'e	Tekeili beğine

[346]

628

Y e v m ü ' l - İ s n e y n , F î 2 0 Z i l h i c c e S e n e 9 8 6

Aşağıda beyaz kâğıd kalmamağın tekrâr buradan yazıldı.

Vezîr Mustafa Paşa hazretlerine

Cenâb-ı sadâret-me'âb sa'âdet-nisâb devlet-intisâb hazret-i paşa-yı kâmiyâb *edâma'llâhu te'âlâ* bünyân-ı ömrühu ve murtefi'atü ilâ yevmü'l-haşr ve'l-hâl tahiyyât-ı sâfiyât-ı tayyibât-ı miskînetü'l-fevehât ve teslîmât ü âfiyât-ı zâkiyât ve reddiyetü'l-nefehât ki mahz-ı müvâlât ü mezd-i müvâkâtdan sâdır olur. Kavâmin-i simât cevâmi'-i ceberrût ve

revâsın-i mûrdân savâmi‘-i melekût birle ihdâ kılındıktan sonra zamîr-i münîr-i isâbet-pezîrlere inhâ-ı muhabbet intihâ budur ki, bundan akdem Şâh-ı pür-tebâhın oğlu mübâlağa asker ile cenâb-ı sa‘âdet-nisâb Osmân Paşa muhlisiniz üzerine varup iki üç gün mikdârı nâ‘ire-i harb ü kıtâl kemâl-i işti‘âlde iken asker-i Tatar nusret-şi‘âr, melâhidenin memleketini gâret ü hasârata azîmet eyledikleri ma‘lûmları olmağla asker-i İslâm ile muhârebeden ferâgat idüp Tatar askeri üzerine varup mülâkî olduklarında tarîkinden üç gün mikdârı dahi muhârebe mütemâdi olup âhirü‘l-emr kesret-i emtârdan asker-i Tatar ve melâhide harekete mecâlleri olmamağın irişüp melâhide öte cânibe ve Tatar askeri Demürkapu câniblerine varup müşârün-ileyh Osmân Paşa muhlisiniz dahi asker-i İslâm ve hazînesi ve sâ‘ir kavvâsı Demürkapu‘ya nakl etdirüp tahassun u ilticâ eyledükleri mektûbunuz ile i‘lâm olalıdan berü ol câniblerden bir haber dahi gelmeyüp asker-i İslâm-nusret-fercâm ve Tatar-ı zafer-encâm ahvâli nice olduğu devletlü ve sa‘âdetlü pâdişâhımız *e‘azza’llâhu ensârahu* hazretlerinin ma‘lûm-ı şerîfleri olmağın hayli mahzûr olup bir iki günden berü ol taraflardan bir haber alınmamağa sebep nedir niçün câsûslar gönderilüp keyfiyyet-i ahvâl neye müncer olduğu ma‘lûm idinüp i‘lâm eyleyeler. Serhadde olanlar dahi âdem gönderüp heberleşmeğe mümkün değil midir niçün yarar câsûslar gönderilüp Şavşâd beğlerinden hod Levend oğlu Aleksandra ile akribâdır anlardan haber tefahhus olunsa olmaz mı Mirza Ali Beğ dahi öte câniblerden haber almağa kâdirdir ihmâle bâ‘is ne ola. Beher-hâl ol diyârda kalan asâkir-i nusret-şi‘âr ile Tatar-ı zafer-âsârın ahvâlleri ma‘lûm-ı şerîfleri olmak nihâyet-i âmâlleri olmağın ol bâbda hükm-i humâyûn irsâl olmak fermân-ı celîlü‘l-kadirleri sudûr idüp çavuş kullarıyla irsâl olunmuşdur.

Inde‘l-vusûl eltâf-ı kâmilenezde me‘mûldür ki, vâkı‘ olan muhârebeler ahabârından sonra eğer ol câniblerden şimdiye değin bir haber alınmamışsa emr-i şerîfleri [347] mücebince vâkıf olduğunuz ahabâr-ı sıhhati ale‘t-ta‘cîl asitâne-i sa‘âdet-pâdişâhiye i‘lâma niyyet oluna. Eğer henüz haber olunmayup sıhhat ile bir haber alınmamışsa ber-vech-i isti‘câl Şavşâd beğlerine haber göndermekle mi olur Mirza Ali Beğ vâsıtasıyla yarar câsûslar gönderilüp haber alınmağla mı olur her ne vecihle mümkün olursa vech ü münâsib görüldüğü üzre hüsn-i tedârük idüp müşârün-ileyh Osmân Paşa muhlisiniz ile asker-i İslâm bi‘l-fi‘l ne mahalde ve ne halde olup ve zahîre ile hâlleri nicedir Kızılbaş tarafından bir dahi ol taraflara asker varmış mıdır, nice olmuşdur ve Tatar askeri kandadır Demürkapu‘da mıdır etrâf u cevânibden ve Tâğıstân hâkimlerinden ve Gürci‘den zahîreye ve sâ‘ir husûslarına mu‘âvenet ider kimesneler var mıdır, ahvâlleri nedir ve Kızılbaş-ı bed-ma‘âşın fikr ü tedârüğü senün üzerinedir. Cem‘iyyetleri var mıdır ne mahaldedir bir cânibe harekete niyetleri var mıdır ne söylenür ve‘l-hâsıl ol cevâba mütenevvi‘ cem‘-i ahvâllere tamâm-ı

vukûf u ittılâ‘ tahsîl olunup devletlü ve sa‘âdetlü pâdişâhımız hazretlerine i‘lâm olunarak aksây-ı mütesarrıd-ı hümâyûnlarıdır. Ümîddir ki, bu def‘a varan çavuş kullarıyla bir zamîme haber gönderilmek bâbında mesâ‘î-i cemîle ve asâr-ı celîleri zuhûr eyleye ve alem-i şerîf hâfî değildir ki asâkir-i mansûrenin ehemmi-mühimmâtı zahîredir ol cevâbında bi-irâdeti’llâhi te‘âlâ zahîre vüs‘at üzre olmayup ale’l-husûs asker kıslamak eyle olanca zahâ’iri harca sürilüp zahîre kalmamıştır. Beher hâl evvel-bahârda cem‘iyyetine zahîre tedârüğü mühimmâtdan olmağın muhlisiniz bir mikdâr zahîreyi vilâyet-i Mısır’dan Trablus iskelesine ve bir mikdâr zahîre dahi Kudüs’den Payas iskelesine getürmek tedârük idüp ve bir mikdâr zahîre dahi Silistre ve Niğbolı ve Vidin sancaklarından ihrâc olunup ve gemilere tahmîl olunup Trabzon iskelesinden hâsılatları bizzât alup gide deyü tenbîh ü te’kîd olmuştur. Ammâ Trabzon’dan Erzurûm’a çıkarmağa küllî müretteb ü zahmetde olduğu söylenür sâbıkâ muhlisiniz gûne tarafından bir âhar tarîk açup müheyyâ etmiş idi deyü istimâ‘ olunur ol semt nicedir zahîre gönderilmeği kâbil midir kangı tarîk asândır. Me’mûldür ki, ber-vech-i isti‘câl südde-i sa‘âdetime i‘lâm oluna ki, zahîre ile irsâl olunacak gemiler ol iskelede basup zahîreyi teslîm ideler deyü tenbîh oluna ve taleb olunan yerlerde ve asker ve sâ’ir levâzım ve mühimmât her ne ise bi-inâyeti’llâhi te‘âlâ mehmâ-emken tedârük ü temkîlinde sa’y u isti‘câl olunup inşâ’a’llâhü’l-e‘azz vaktiyle irsâl ü îsâle sa’y u ihtimâmda kusûr u fütûr olunmaz. Hemân nihâd-ı mu‘tadınızda olan vüfûr-ı müfehham ve merâtib vefk-i akl u kıyâsetinden ümîddir ki, var kuvveti bazuya getürüp umûr-ı dîn-i mübîn ve uğûr-ı hümâyûn-ı ebed-karîn-i pâdişâhâneye müte‘allik olan husûslarda bezl-i makdûr olunup mesâ‘î-i cemîle ve asâr-ı celîlinüz ittibâ‘ ile mümkindür ve sâ’ir emeği pâye-i a‘lâ-yı mürûr itmekden hâlî olunmaya cenâb-ı vâhibü’l-âmâlde mutazarrıdır ki hayizen takdîr olunmuş ola bi-inâyeti’llâhi te‘âlâ.

[348]

629

İştiblû Âli Çavuş’a virildi.

Fî 17 Muharrem Sene 987

Şâm beğlerbeğine hüküm ki:

Şark seferine senünle ma‘an gidecek Şâm yeniçerilerine ikişer akçe alîk-bahâ ta‘yîn olunup Şâm hazînesinden alup kendünün mevâcibleri ile ma‘an alup gidüp olagelen âdet ü kânûn üzre mevâcibleri virildikde bile virmek emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda emrim üzre şark seferine senünle ma‘an gidecek Şâm yeniçerilerine ikişer akçe alîk-bahâları ta‘yîn idüp dahi Şâm hazînesinden alup gittiğin Şâm yeniçerilerinin mevâcibleri ile bile alup gidüp ulûfe zamânı geldikçe olagelen âdet ü kânûn üzre ta‘yîn olunan ikişer

akçe alik-bahâları dahi mevâcibleri ile ma'ân tevzî' eyleyüp viresin ve tevzî' olunacak alîk-bahâ yeniçerilerinin atlusuna ta'yîn olunmuştur. Hîn-i tevzî'de ana göre mukayyed olup alîk-bahâ yeniçerilerinin atlularına tevzî' idesin.

630

Bu dahi

Müşârün-ileyhe hüküm ki:

Bundan akdem sana hükm-i hümayûnum gönderilüp fermân olunan Şâm yeniçerisi ve ümerâ ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr ile Erzurûm cânibine sefer-i zafer-esere hâzır olup Nevruz'dan teveccüh eyleyüp asâkir-i mansûreye serdâr ta'yîn olunan düstûr-ı mükerrem vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehuya* mülâkî olmak emrim olmuş idi. Ol emr-i şerîfim alâ-mâkân mukarrer olup hâlâ Nevruz geçüp sefer zamânı irişmekte buyurdum ki, vusûl buldukda bu bâbda mukayyed olup sâbika sefer mühimmâtıçün irsâl olunan emr-i şerîfim mücebince ta'yîn olunan mikdârı Şâm yeniçerileriyle ve Şâm ümerâsından senünle sefere emr olunan ümerâ ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr ile yat u yarağınız ile müretteb ü mükemmel çıkup müşârün-ileyh serdâr taraflarına teveccüh eyleyüp varup müşârün-ileyhle mülâkî olup vech ü münâsib görüldüğü üzre hıdmetde ve yoldaşlıkda bulunasın. Husûs-ı mezbûr mühimdir. İhmâl ü müsâheleden ziyâde hâzer eylesin ve bu hükm-i şerîfim sana ne gün varup ve ne vecihle tedârük eyleyüp ne gün çıkduğun yazup bildiresin.

631

İştiblü Âli Çavuş'a virildi.

Fî 17 Muharrem Sene 987

Haleb beğlerbeğine ve kâdîsına hüküm ki:

Mısır'dan gelecek zahîrenin nısfını Birecik'de gemilere koyup ve kifâyet mikdârı âdem koyup Bağdâd'da olan asâkir ve yeniçeri mühimmâtı için Bağdâd'a göndermek emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda emrim üzre Bağdâd'da olan asâkir ve yeniçeri mühimmâtı için Mısır'dan gelecek zahîrenin nısfını Birecik'de gemilere koyup yarar âdemleriyle toğrı Bağdâd'a irsâl eyleyüp varup teslim olunduğuna mühürlü temessük aldirup südde-i sa'âdetime irsâl eylesin. Husûs-ı mezbûr mühimmât-ı umûrdandır. İhmâl ü müsâheleden ziyâde hazer idesin ve ne vecihle tedârük idüp ne kadar zahîre irsâl olunup ve ne zamân gönderdiğin yazup bildiresin.

[349]

632

Piriştineli Bâlî Çavuş'a virildi.

Fî 3 Safer Sene 987

Bağdâd beğlerbeğine hüküm ki:

Bundan akdem düstûr-ı mükerrerrem vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehuya* asâkir-i nusret-şi'ârîma serdâr ta'yîn olunup Erzurûm cânibinden diyâr-ı şarka gönderilmiş idi. Hâlâ müşârün-ileyh kemâ-kân ol hıdmet-i mebrûre ile me'mûr olup senün dahi vufûr-ı tahassun ve firâset ve kemâl-i tedbîr ü kıyâsetine hüsn-i ictihâd u i'timâdım olmağın Haleb, Zülkadriye [ve] Şehrizol beğlerbeğileri beğlerbeğiliklerine tâbi' olan sancakları ile ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmârları ile Silistre ve Niğbolı beğleri ve Üsküb alaybeğisi sancaklarının zü'amâ ve sipâhîleriyle ve İmâdiye hâkimi Kubâd ve Sohrânî Süleymân *dâme izzühu* cümle aşâyir ve tevâbi'îleri ve Sis ve Tırnovi beğleri sancaklarına müte'allik zü'amâ ve sipâhîleriyle dergâh-ı mu'allâmdan 2000 neferi cemî'ân senün yanına ta'yîn olunup bu cümleye seni serdâr nasb idüp buyurdum ki, vusûl buldukda te'hîr ü terâhî itmeyüp sen dahi şimdiden yat u yarağınla ve cebelülerinle ve beğlerbeğilerinle müte'allik olan ümerâ-yı nâmdâr ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr ile ve her biri müretteb ü mükemmel cebe vü cevşen ve cebelü ile neferât dahi ağalarıyla anlar dahi müretteb ü mükemmel düşman yarağı ile müheyyâ ve hâzır ve ta'yîn olunan asâkirin varmalarına müterakkıb u nâzır olup cümlesi yanına varduklarında her birinin yat u yarağını ve cebelüleri yoklayup müşârün-ileyhim ile ve Şehrizol beğlerbeğisiyle yek-dil ü yek-cihet olup dahi Hak celle ve alânın ulüvv-i inâyetine tevekkül ü i'timâd ve sürûr-ı ittibâ'la ve alâ'llâhu efdalü't-tehâyânın mu'cizât-ı kesîrî'l-berekâtına tevessül ü istinâd idüp vech ü münâsib görüldüğü üzre fırsat el virüp mahall-i iktizâ etdüğüne göre melâhide-i makhûrenin memleket ve vilâyetleri nihâb u gâret ve hasârat idüp ve arz eyledüğün üzre Cend kal'asın basup ve Şüşter kal'ası üzerine varup ve bi'l-cümle dîn ü devlete müte'allik umûrda bezl-i makdûr ve sa'y u nâ-mahsûr eyleyesin ve ta'yîn olunan ümerâ-yı kirâm ve sâ'ir asker-i zafer-me'âsirim sözüne muhâlefet ve emrine mu'ânedetden hazer idüp şükr ü şikâyetin müsmîr ü mü'essir bilüp her biri uğûr-ı nusret-makrûnumda cân u başla çalışup yüz aklıklarına sa'y ideler. İnşâ'a'llâhu te'âlâ hıdmetleri zâyî' olmayup dilâverlik ve merdânelik zuhûr idenleri arz eyledüğünde inâyet-i aliyyeye mazhâr olup istihkâkına göre ri'âyet olmak mukarrerdir. Ana göre sa'y u ikdâmda dakîka fevt itmeyesin.

633

Bu dahi

Şehrizol beğlerbeğine hüküm ki:

Hâlâ Haleb ve Zûlkadriye beğlerbeğileri ve Silistre ve Niğbolı beğleri ve Üsküb sancağı alaybeğisi sancakları ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmârları ile cenâb-ı emâret-me'âb İmâdiye hâkimi Kubâd Beğ ve Sohrânî Süleymân *dâme izzühu* aşâyir ve kabîleleri ile Bağdâd beğlerbeğisi Hüseyîn *dâme ikbâluhu*nın yanına ta'yîn ü irsâl olunup bu cümleye müşârün-ileyh Bağdâd beğlerbeğisi *dâme ikbâluhu* serdâr ta'yîn olunmuşdur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda sen dahi te'hîr itmeyüp şimdiden cebe vü cevşen ve cebelülerinle ve beğlerbeğilerinle müte'allik olan ümerâ-yı nâmdâr ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr ve sâ'ir neferât ile ve cebelülerinle ve bi'l-cümle müretteb ü mükemmel düşman yarağı ile hâzır ve müheyyâ olup müşârün-ileyh Bağdâd beğlerbeğisi *dâme ikbâluhu* ile müşâvere eyleyüp dahi müşârün-ileyhe tâbi' olup vech ü münâsib olduğu üzre dîn ü devlete müte'allik umûrda bezl-i makdûr eylesin.

[350]

634

İştib Âli Çavuş'a virildi.

Fî 17 Muharrem Sene 987

Üzeyir beğine ve kâdîsına hüküm ki:

Hâlâ taht-ı hükûmetinizde vâkı' olan Payas iskelesi Rûmili askerinin memerrî' olmağın mezbûr iskeleden ubûr idecek asâkire kifâyet mikdârı zahîre tedârük olunmak emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda Rûmili'nden gelüp Payas iskelesinden ubûr idecek asâkir mühimmâtı için kifâyet mikdârı zahîre tedârük ü ihzâr idüp sonra müzâyaka çekdirmeyesin.

635

Bu dahi

Haleb defterdârına hüküm ki:

Mektûb gönderüp serdâr olan vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* tarafından emr-i şerîfim vârid olup vilâyet-i Haleb'den tahsîl olunan mâl kulın mevâcibi ve sâ'ir sefer mühimmâtıçün Erzurûm'a göndermek lâzım olmağın cümlesin hâzır ve der-kîse idüp göndermek emr olmağla husûs-ı mezbûrın südde-i sa'âdetime arz olunması lâzım olup ve ol cânibe göndermek fermân olunduğı takdîrce hazînenin cem'isi ve yâhûd ba'zısı mı gönderilür ana göre emr-i şerîfim gönderilmesin ve altunun tebdîli gâyet asîr olup tebdîl

olmağa dahi zamân ister. Ol cânibe yürilürse tebdîle ihtiyâc kalmayup şâhi ve para irsâl olunur ve şimdiye dek irsâli için yüz altı bin filori sâfî altun der-kîse mahfûzdur ve otuz bin filori tebdîlde dir mâ'adâsı dahi muttasıl tebdîl üzre olduğın bildirmişsin. İmdî der-kîse olan yüz yigirmi bin filori mu'accelen südde-i sa'âdetime irsâl olunup mâ'adâsı müşârün-ileyh serdâr *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* cânibine göndermek emr idüp buyurdum ki, vardukda aslâ te'hîr ü terâhî itmeyüp fermân-ı şerîfim mücebince zikr olunan yüz bin filori ki der-kîse ve hâzırdır ber-vech-i isti'câl aynı ile Âsitâne-i sa'âdetime irsâl eyleyüp ve bi'l-fi'l mevcûd olan hazînedan mâ'adâsını dahi mu'accelen tahsîl idüp tebdîle mukayyed olunup eğer şâhîdir eğer paradur müşârün-ileyh cânibine yarar âdemler ile ber-vech-i isti'câl irsâl eyleyüp avk u te'hîrden ziyâde hazer eylesin ve ne mikdâr hazîne tahsîl olunup ol cânibe gönderildüğün dahi yazup bildirsin.

636

Bu dahi

Haleb beğlerbeğine hüküm ki:

Hâlâ bi-inâyeti'llâh-i te'âlâ melâhide-i makhûrenin kahr u tedmîri ve vilâyetinin feth ü teshîri mühimmâtdan olmağın Zûlkadriye ve Şehrîzol beğlerbeğisi ve Rûmili'nden Silistre ve Niğbolı beğleri ve Üsküb alaybeğisi sancaklarının zü'amâ ve erbâb-ı tîmârlarıyla ve cenâb-ı emâret-me'âb İmâdiye hâkimi Kubâd Beğ *dâmet me'âliyehu* ve Sohrânî Süleymân *dâme izzühu* aşâyir ve kabîleleri ile ve Bağdâd beğlerbeğilüğüne müte'allik olan ümerâ ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmârıyla emîrû'l-ümerâi'l-kirâm Bağdâd beğlerbeğisi Hüseyîn *dâme ikbâluhunun* yanına ta'yîn olunup bu cümleye müşârün-[ileyh] Bağdâd beğlerbeğisi *dâme ikbâluhu* serdâr nasb olunmuşdur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda aslâ te'hîr ü terâhî itmeyüp şimdiden beğlerbeğilünle müte'allik olan ümerâ-yı nâmdâr ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmârıyla ve kânûn üzre cebe vü cevşen ve cebelülerinle hâzır ve müheyyâ olup cem'isi gelüp cem' oldukdan sonra müşârün-ileyh serdârın yanına varup vech ü münâsib görüldüğü üzre dîn ü devlete müte'allik umûrda bezl-i makdûr itmeyesin.

Bu dahi

Bir sûreti

Dûlkadir beğlerbeğine

[351]

637

Hüseyîn Çavuş'a virildi.

Fî 18 Muharrem Sene 987

Beraîl kâdîsına hüküm ki:

Boğdân ve Eflâk vilâyetinden Berâyil'e gelecek zahâ'iri tahmîl için Balçık ve Karaharmân ve Varna'da olan gemileri Berâyil iskelesine gönderesin deyü kâdîlara mü'ekkid ahkâm-ı şerîfim yazılup sana irsâl olunmuşdur.

Buyurdum ki, hükm-i şerîfimle dergâh-ı mu'allâm çavuşlarından Hasan *zîde kadrihu* vusûl buldukda te'hîr idüp irsâl olunan evâmir-i aliyyeyi müşârün-ileyh Hasan Çavuş ile ol kâdîlara irsâl idüp ne mikdâr gemi bulunursa Berâyil iskelesine getürdüp kîlesine altışar akçe navlûn kavlı idüp gelen zahîreyi müşârün-ileyh çavuşum mübâşeretile gemilere tahmîl etdirüp Berâyil'den ve Silistre'den kifâyet mikdârı gemilere hisâr erleri koyup ve müşârün-ileyh Hasan Çavuş gemisiyle gidüp zikr olunan zahâ'iri Trabzon'a iledüp dr-mahzen eyleyüp asâkir-i nusret-şi'ârıma serdâr olan düstûr-ı mükerrem vezîrim Mustafa Paşa tarafından taleb olundukça teslîm eyleye ve İstanbul kîlesiyle ne mikdâr zahâ'ir tahmîl ü irsâl olunduğın ısdârıyla başka başka defter idüp bir habbe [ve zerre komayup yazup] imzalayup mühürleyüp südde-i sa'âdetime gönderesin. Bu bahâne ile mâbeynde celb ü ahz itmekden ziyâde hazer idesin.

638

Hasan Çavuş'a

Varna kâdîsına hüküm ki:

Hâlâ Eflâk ve Boğdân vilâyetinden Beraîl iskelesine gelecek zahâ'ir Trabzon'a gitmek emrim olmuşdı.

Buyurdum ki, hükm-i hümayûnum südde-i sa'âdetim çavuşlarından Hasan Çavuş *zîde kadrihu* vusûl buldukda te'hîr itmeyüp Varna ve Balçık iskelelerinde ne mikdâr rencber gemileri varsa kifâyet mikdârı müşârün-ileyh çavuşa teslîm eyleyesin ki Beraîl iskelesine getürüp navlûn ile Trabzon'a zahâ'iri îsâl eyleyesin.

639

Bu dahi

Dergâh-ı mu'allâm çavuşlarından Hasan Çavuş'a hüküm ki:

Hâlâ Boğdân vilâyetinden Beraîl iskelesine gelüp Trabzon'a gitmek emrim olan zahâ'ir hıdmete me'mûr olup ol bâbda Balçık ve Karaharman ve Varna'da olan gemilerimi Beraîl iskelesine göndermek için kâdîlarına hükm-i hümayûnum irsâl olunmuşdur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda te'hîr itmeyüp Beraîl iskelesine varup Boğdân ve Eflâk'dan gelecek zahâ'ire müterakkıb olup ve gemileri ihzâr etdirüp gelen zahâ'iri kîlesine altışar akçe navlûn kavlı idüp gelen zahîreyi gemilere tahmîl etdirüp Beraîl'den ve Silistre'den kifâyet kadar hisâr erleri getürdüp gemilere koşup ve sen dahi ma'ân gemiye dâhil olup gemiler ile bile toğrı Trabzon'a varup Trabzon'a iledüp dr-mahzen etdirüp serdâr ta'yîn olunan düstûr-ı mükerrer Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* tarafından taleb olundukda teslîm idesin ve ne mikdâr zahâ'ir tahmîl olunup alup gittiğini yazup bildiresin.

[352]

640

Y e v m ü ' l - E r b a ' a , F î 19 M u h a r r e m S e n e 987

Ordücübaşı Hasan'a virildi.

İstanbul kâdîsına hüküm ki:

Hâlâ cenâb-ı vâhibü'l-a'mâl celle ani't-teşbîh ve'l-misâlin hazretlerinin ulüvv-i inâyetine tevekkül olunup bu sene-i mübârekede dahi diyâr-ı şarka sefer-i zafer-rehber taslîm ü niyet-i âlî mihnetim mukarrer olup asâkir-i mansûreye serdâr ta'yîn olunan düstûr-ı mükerrer müşîr-i müfehham vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* ile bile olan asâkir-i nusret-eser mühimmâtı için ordücü lâzım olmağın sene-i sâbıkada ihrâc olunduğu üzre mahrûse-i İstanbul'dan dört kassâb ve sekiz etmekçi ve dört başçı ve altı aşçı ve altı nefer bakkal ve iki nefer çukacı ve dört nefer attâr ve dört nefer serrâc ve dört nefer pabuçcu ve dört nefer çizmecî ve altı nefer derzi ve dört nefer bezzâz ve dört nefer berber ve iki nefer cullâh ve iki nefer na'lçacı ve dört nefer bozacı ve altı nefer na'lband ve sekiz nefer abâyeci ve dört nefer çağşırcı ve iki nefer mumcu ve dört nefer mu'tâf ve dört nefer semerci ve dört nefer eskici ki ve iki nefer yaycı ve iki nefer kılıçcı ve iki nefer bigelici ve iki nefer kazzâz cem'isi yüz sekiz nefer olur ihrâc olunmak emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda aslâ te'hîr itmeyüp zikr olunan ehl-i hirefin yarar ve kâdir emr olunan ordücüları yazup şark seferine ta'yîn eyleyüp dahi her birinin san'atlarına müte'allik lâzım ve mühim olan havâyicileri ile mu'accelen hâzır ve müheyyâ etdirüp müşârün-ileyh serdâr *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehu* ordu yanına mezkûr ordücü başı ile gönderesin. Varup orduda asâkir-i mansûre mühimmâtında bulunasın. Husûs-ı mezbûr

mühimmât-ı umûrdandır. İhmâl ü müsâhele itmeyüp ber-vech-i isti'câl yazup Erzurûm cânibine orducı başı ile irsâlinde ihtimâm eyleyesin ve emrim üzre ta'yîn olunan orducıları isimleri ile kaç nefer ise yazup defter etdikden sonra defterin bir sûretini mezbûr orducılara teslîm eyleyesin ki vakt-i hâcetde anunla amel ideler. Bu bâbda gereği gibi mukayyed olup zikr olunan tavâ'ifden ta'yîn olunan kimesneleri ale't-ta'cîl yazup itmâm ve irsâlinde dakîka fevt itmeyesin.

Ordücü ta'yîn olunan İlyâs'a virildi.

Bursa'dan

Bir sûreti

Kassâb	Etmekçi	Başçı	Aşçı	Bakkal	Çukacı
4	8	4	6	6	2
Attâr	Berber	Cullâh	Serrâc	Papuçcı	Çizmecî
3	4	2	3	4	3
Derzi	Bezzâz	Na'îlçacı	Bozacı	Çağşırcı	Mumcı
5	3	3	4	3	2

Bir sûreti

Edirne kâdîsına

Ordücü başı ta'yîn olunan Hasan'a virildi.

[353]

641

Piriştine-oğlu Hasan Çavuş'a virildi.

Fî 18 Muharrem Sene 987

Vilâyet-i Rûm'un tîmârları defter kethüdâsı olan Muhammed'e hüküm ki:

Bundan akdem mâliye tarafından irsâl olunan ahkâm-ı şerîf mücebince ihrâcî fermân olunan nüzüli ale't-ta'cîl ihrâc itmek emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda mâliye tarafından irsâl olunan ahkâm-ı şerîf mücebince ihrâcî fermân olunan nüzüli kazâna senün mübâşeretünle ihrâc etdirüp ale't-ta'cîl Erzurûm'a toğrı kazâna ile gönderüp orduya îsâl etdirüp dahi sen memleketin muhâfazasına kalup sene-i sâbıkada hıfz u hirâset eyledüğün üzre girü muhâfazada olup bâb-ı ihtimâmda dakîka fevt itmeyesin. Nüzül ihrâcına mezbûr çavuşum dahi mübâşeretinde olunup mahall-i me'mûra varup teslîm itmek fermân-ı şerîfim olmuşdur. Ber-vech-i isti'câl cümle iledüp mahall-i me'mûra irsâl edesin.

642

Şişterci Mustafa Çavuş'a virildi.

Fî't-târihi'l-mezbûr

Ağriboz beği Mustafa *dâme izzühuya* hüküm ki:

Evvel-bahâra Karadeniz taraflarına donanma-yı hümayûnum mukarrer olmağın sen dahi sancağın sipâhîlerinden on bin akçelü bir sipâhîyi baş ve buğ ta'yîn idüp üç bin akçe tîmârlu ve daha aşağı tîmârları olan sipâhîlerden yigirmi nefer sipâhî koşup muhâfaza için alıkoyulup bâkî sancağına müte'allik zü'amâ ve erbâb-ı tîmârlarıyla müretteb ü mükemmel düşman yarağı ile hâzır ve müheyyâ bulunmak emr idüp buyurdum ki, vardukda bu bâbda mukayyed olup emrim üzre sancağına müte'allik olan sipâhîlerden on bin akçe tîmârlu bir sipâhîyi baş ve buğ ta'yîn eyleyüp üç bin akçe tîmârlu ve daha aşağı tîmârlu olan sipâhîlerden yigirmi nefer sipâhîyi muhâfaza için alıkoyulup bâkî sancağına müte'allik olan zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı kânûn üzre cebe vü cevşen ve cebelûleriyle müretteb ü mükemmel düşman yarağı ile hâzır ve müheyyâ idüp sen dahi kânûn üzre cebe vü cevşen ve cebelûlerinle hâzır olup gemilere kadîmden ne mahalde dahl olunugelmişse ol mahalde gemilere dâhil olup sefer-i hümayûna müteveccih olasın.

Bir sûreti dahi yazıldı.

Fî 25 Muharrem Sene 987

643

Şeyh Süleymân Efendi'ye tâbi 'Ömer Çavuş'a virildi.

Fî 18 Muharrem Sene 987

Karaman beğlerbeğine hüküm ki:

Hâlâ Kırşehir beği Memi *dâme izzühu* sancağı muhâfazasıçün kalmak fermân-ı şerîfim olmağın bundan akdem mâliye cânibinden irsâl olunan ahkâm-ı şerîfim mücebince ihrâcî fermân olunan nüzüli mu'accelen ihrâc etdirüp asâkir-i mansûreye serdâr ta'yîn olunan düstûr-ı mükerrerrem vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehuya* îsâl etdirmek emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda emrim üzre vilâyet-i Karaman'dan ihrâcî fermân olunan nüzül üzerine müşârün-ileyh mübâşir ta'yîn eyleyüp fermân olunan nüzüli mu'accelen ihrâc etdirüp müşârün-ileyh serdâr *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehuya* vaktiyle îsâl etdirmek bâbında ihtimâm eyleyüp tenbîh eylesin. Husûs-ı mezbûr mühimdir. İhmâl ü müsâheleden ziyâde hazer idesin.

644

Hüseyîn Çavuş'a virildi.

Fî 18 Muharrem Sene 987

Akkirman ve Bender Kili kâdîlarına hüküm ki:

Hâlâ Akkirman kazâsına altı yüz yigirmi hâne ve Bender kazâsına seksen hâne ve Kili kazâsına yüz elli hâne ki cem'î yedi yüz altmış bir hâne olur. Bundan akdem mâliye cânibinden gönderilen hükm-i hümayûnum mücebince nüzül ihrâc fermân olunmağın evvel emr-i şerîf mücebince ihrâc olunacak zahîre cenâb-ı emâret Mehmed Girây Han *dâmet me'âliyhuya* dahi sefer-i zafer-esere emrim olmağın zikr olunan kazâların zahîresi müşârün-ileyhe deryâdan gemiler ile Közlü iskelesine ulaştırmak emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda her birinüz bu bâbda mukayyed olup taht-ı kazânuzda ihrâcı fermân olunan zahîreyi mâliye tarafından gönderilen hükm-i şerîfim mücebince cem' ü tahsîl idüp dahi rençber gemilerine tahmîl etdirüp Közlü iskelesinden müşârün-ileyhe irsâl ü îsâli bâbında envâ'-ı sa'y u ikdâm eylesin. Senünle zikr olunan zahîre irsâl olunan evâmîr-i şerîfimiz mücebince bi't-tamâm ihrâc olmayup anun gönderilüp ve yâhûd vaktiyle irişmeyüp geç varduğı i'lâm olsa aslâ beyân olunan özrin kabûl olmak ihtimâli olmayup azl ile konmayup envâ'-ı hakâret olunmak mukarrerdir. Ana göre bâb-ı ikdâmda dakîka fevt itmeyesin ve ne vecihle tedârük idüp zahîreyi ne zamânda tedârük ve irsâl eyledikleri mu'accelen yazup südde-i sa'âdetime arz idesin.

645

Süleymân Efendi'ye tâbi' Ömer Çavuş'a virildi.

Fî 18 Muharrem Sene 987

Kırşehir beği Memi Beğ'e hüküm ki:

Hâlâ sancağın muhâfazası mühimmâtından olmağın sen sancağın muhâfazasıçün kalup ihrâcı fermân olunan nüzülin üzerine mübâşir olup nüzülü mu'accelen ihrâc eyleyüp asâkir-i mansûreye serdâr ta'yîn olunan vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehuya* vaktiyle îsâl etdirmek emr idüp buyurdum ki, emrim üzre sancağın muhâfazasıçün kalup sancağın onât hıfz etdirüp ehl-i fesâddan bir mahale zarar u gezend irişdirmeyüp ve ihrâcı fermân olunan nüzülin üzerine mübâşir olup vaktiyle cem' ü tahsîl etdirüp olugeldüğü üzre vaktiyle müşârün-ileyh serdâra îsâl etdiresin. Nüzül husûsı mühimmâtındandır. İhmâl ü müsâheleden ziyâde hazer idesin.

[355]

646

İskender Çavuş oğlu Mehmed Çavuş'a virildi.

Fî 22 Muharrem Sene 987

Yanya sancağı beğine hüküm ki:

Diyâr-ı şarka sefere emr olunup Yanya sancağının zü'amâ ve sipâhîleri bundan akdem diyâr-ı şarka sefere emr olunup varup bu kış vilâyet-i Rûm'da kışlayup evvel-bahâr-ı huçeste-âsârda girü şark cânibine sefer-i zafer-rehbere hâzır olup Nevruz'dan sonra düstûr-ı mükerrrem vezîrim Mustafa Paşa yanına varmak emrim olmağın sen dahi cebe vü cevşen ve cebelülerinle hâzır olup Nevruz'dan sonra şark cânibine sefere teveccüh eyleyüp sancağının sipâhîlerine mülâkî olup müşârün-ileyh yanına varup hıdmetde bulunmak emrim olmuş idi. Hâlâ sene-i sâbıkada olduğu üzre sen akîncılarınla muhâfazada kalup sefer-i zafer-rehberde olup Rûm'da kışlayan sipâhîlerden kimesne gitmişse anları ve harçlıkları 'alâ isti'câl ihrâc eyleyüp Nevruz geçüp sefer zamânı olmağın te'hîr itmeyüp müşârün-ileyh serdâr *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehuya* göndermek emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda aslâ te'hîr ü terâhî itmeyüp fermân-ı hümayûnum mücebince sen akîncılarınla sene-i sâbıkada olduğu üzre sancağının muhâfazasında kalup anun gibi Rûm'da kışlayan livâ-yı mezbûr sipâhîlerinden kimesne gitmişse anları ve harçlığa gelen harçlıkları 'alâ isti'câl sefere ihrâc eyleyüp müşârün-ileyh serdâr *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehuya* toğrı gönderüp tenbîh eylesen ki, Rûm'da sancağının alaybeği ve zü'amâ ve sipâhîleri ile mülâkî olup vech ü münâsib görüldüğü üzre umûr-ı dîn ü mübîn ve uğûr-ı hümayûn-ı devlet-i ebed-karînime müte'allik husûslara hıdmetde bulunasın ve sancağına müte'allik olan zü'amâ ve erbâb-ı tîmârın harçlıkları tedâriği için gönderdikleri harçlıklara mu'âvenet idüp mu'accelen harçlıklarının cem' ve tahsîl eyleyüp harçlıkları irsâl eylemek için Yanya sancağı kâdîsına hüküm-i hümayûnum yazılup irsâl olunmuştur. Sen dahi kâdîlara muhkem tenbîh ve ikdâm eyleyüp vâkı' olan harçlıkları mu'accelen ihrâc eyleyüp kışlakdan gelen sipâhîler ile ma'an ol câniblere teveccüh ü tergîb etdirüp ihmâlden hazer idesin.

Bir sûreti

Dahi aynı ile yazıldı.

Fî 27 Muharrem Sene 987

647

Şeyh Süleymân Efendi'ye tâbi' Ömer Çavuş'a virildi.

Fî 18 Muharrem Sene 987

Karaman beğlerbeğine ve kâdîsına hüküm ki:

Bundan akdem sefer mühimmâtıçün zahîre ihrâcıçün emr-i şerîfimiz gönderilmiş idi. Hâlâ zikr olunan zahîre ihrâcına dergâh-ı mu'allâm çavuşlarından Kara Âli oğlu Mehmed Çavuş ta'yîn olmuştur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda bu bâbda kazâna gönderilen emr-i şerîfim mücebince müşârün-ileyh çavuşum mu'accelen zikr olunan zahîreyi ihrâc etdirüp mu'âvenet ve müzâheretde dakîka fevt itmeyüp ihmâl ü müsâheleden ve zahîrenin kusûr ve noksân üzre ihrâc olunmasından hazer idüp ikdâm u ihtimâm üzre olasin.

[356]

648

Kapucılıktan çıkan Hüseyîn Çavuş'a virildi.

Fî 18 Muharrem Sene 987

Aşağıda takrâr geçdi. Bu hükm virilüp

Karinâbâd ve Ahyolı ve Aydos ve Yanbolı ve nevâhi-i Yanbolı ve Ruskasrı kâdîlarına ve nüzül ihrâcı fermân olunan kâdîlara hüküm ki:

Bundan akdem sefer-i hümâyûn için mâliye cânibinden nüzül ihrâcı için ahkâm-ı şerîfe gönderilmiş idi. İmdî, nüzül husûsı mühimmâtıdan olup kemâ-kân mukarrer olmağın buyurdum ki, vardukda bu bâbda her biriniz bizzât mukayyed olup taht-ı kazânuzdan ihrâcı fermân olunan nüzûli mâliye tarîkinden gönderilen emrim üzre mu'accelen ihrâc idüp nâ'iblerinüz ile ber-vech-i isti'câl Ahyolı iskelesinden mahall-i me'mûra gönderüp teslîm eylesin. Şöyle ki, ihmâl ü müsâhelenüz sebebi ile geç gele aslâ özüünüz makbûl olmayup azl ile konmayup siyâset ü mu'âkîb olmanız mukarrerdir. Ana göre sa'y u ikdâm ve ihtimâmıda dakîka fevt itmeyesin.

649

Beyşehirli Ahmed Çavuş'a virildi.

Fî 18 Muharrem Sene 987

Anatolı beğlerine hüküm ki:

Bundan akdem sana hüküm-i şerîfim gönderilüp diyâr-ı şarka fermân olunan sefere seninle bile ta'yîn olunan asâkir-i kadîmden ülkenden âdet ü kânûn üzre Kütahya ve Ankara ve Karahisâr kazâlarından iki kassâb ve dört etmekçi ve iki başçı ve iki bakkâl ve bir çukacı ve bir attâr ve iki serrâc ve iki pabuççı ve iki çuhacı ve iki derzi ve iki gazzâz ve iki berber ve iki hallâc ve bir na'lçacı ve iki bozacı ve iki na'lband ve dört arpacı ve bir

çağışırıcı ve iki muytâb ve iki semerci ve iki eskici ve iki mumcı ve bir yaycı ve bir kılıçcı cümlesi otuz dört nefer kimesne zikr olunan kâdîlıklardan her birinin tahammülüne göre tevzî' ve defter olunup orduy-ı hümayûna gönderilmek için emr-i şerîfim irsâl olunmuş idi. Ol emr-i şerîfim kemâ-kân mukarrer olup lâkin orduy-ı hümayûna ta'yîn olunan ordulardan i'tibâr olanlara himâyet olunmağla yazılmayup fukarâ tâ'ifesin yazılup zahîre ve sâ'ir lâzımü'l-mikdârın kudretleri olduğu i'lâm olunmağın buyurdum ki, vardukda ordacı ihrâcı fermân olunan kâdîlara muhkem tenbîh ü te'kîd eylesesin ki fermân-ı sâbika üzre ta'yîn olunan ordacı tâ'ifesini ihrâc eyledükleri fevâ'idin yazılmayup ağnyân olup zâd u zevâde ihrâcına kudreti olanları yazup her biri vâfir ü müstevfâ zahîre ihzâr eyleyüp dikkat ve ihtimâmda dakîka fevt eylemeyesin. Şöyle ki, emr-i şerîfime muhâlif ağnyân olanlara celb ü ahz sebebi ile himâyet olunup fukarâ tâ'ifesinde olup zahîre bâbında müzâyaka olduğu istimâ' oluna. Azille konulmayup gereği gibi mu'âteb olmak mukarrerdir. Ana göre her biri mütenebbih olasız.

[357]

650

Y e v m ü ' s - S e l â s e , F î 2 2 M u h a r r e m S e n e 9 8 7

Dîvânda Sinân Paşa hazretlerine virildi.

F î 20 M u h a r r e m S e n e 9 8 7

Mora sancağı beğine hüküm ki:

Bundan akdem sana hükm-i hümayûnum gönderilüp Mora muhâfazasıçün sancağının sipâhîlerinden bir yarar kimesneyi baş ve buğ ta'yîn eyleyüp ve üç bin akçe tîmârlu olan sipâhîleri koşup muhâfazaya alıkoyup bâkî sancağına müte'allik olan alaybeği ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı cebe vü cevşen ve cebelûleri ve düşman yarağı ile müretteb ü mükemmel eyleyüp Nevruz'dan mukaddem şark seferine teveccüh eyleyüp asâkir-i mansûreye serdâr olan vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehuya* mülâkî olmak emrim olmuş idi. Hâlâ Cezâyir beğlerbeğisi kapudânım Ali *dâme ikbâluhu* südde-i sa'âdetime mektûb gönderüp Mora sancağına tâbî' Anavarin limanında binâ olunan kal'a-yı cedîdenin bir mikdârı nâ-tamâm kalup ve kal'a-yı mezbûra deryâdan ve gayriden ve kefere diyârından gelen gemilerin güzergâhı olup ehl-i İslâm'a tâbî' kal'a olup ve karadan dahi Manya âsîleri olan kefereye karîb olup tamâm olmasında cüz'î nesne kalup ta'mîri ve ol cevânibin hıfz u hirâseti lâzım etdükde bildirmeğın (...) sancağı beği olan Kaya *dâme izzühu* ile Mora sancağının üç bin akçe tîmârlu sipâhîleri ile ol cevânibde muhâfazada kalup (...) ve kal'a-yı cedîdenin ta'mîri ve termîminde ihtimâm itmek mühimmâtndan

olmağın emrim üzre (...) ve kal'a-yı cedîde ta'mîri ve ol cevânibin muhâfazasıçün kalmak emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda aslâ te'hîr ü terâhî itmeyüp fermân-ı şerîfim mücebince sen kal'a (...) ve kal'a-yı cedîde ta'mîri içün ve livâ-yı mezbûr muhâfazasıçün kalup dahi sancağına müte'allik bâkî zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı düşman yarağı ile ve cebe vü cevşen ve cebelûleri ile alaybeğine koşup alâ isti'câl diyâr-ı şarka sefer-i zafer-esere teveccüh ve azîmet etdirüp tenbîh eylesin ki, varup müşârün-ileyhe mülâkî olup vech ü münâsib görüldüğü üzre hıdmetde ve yoldaşlıkda bulunasın. Husûs-ı mezbûr mühimmât-ı umûrdandır. Sâir zamânlara kıyâs itmeyüp cebe vü cevşen ve cebelûleri ve sâ'ir yat u yarakları ile müretteb ü mükemmel aslâ bir husûsda kusûr ve noksân komayup alâ isti'câl çıkup cümle zü'amâ ve sipâhîleri ile alaybeğinle müşârün-ileyhe varup mülâkî olmakda ihtimâm eylesin ve Mora sancağının müceddeden tahrîr olunan tîmârları sefer zamânı olmağın bu sene-i mübârekeke tevzî' olunmayup te'hîr olunmak fermân-ı şerîfim olmuştur. Bu husûs sipâhîlere tenbîh ve i'lâm eylesin ki tevzî' bahânesiyle kimesne seferden kalmayup emrim üzre fermân olunan sefere teveccüh ideler. Şöyleki yat u yaraklarında kusûr ve yâhûd tevzî' bahânesiyle geç çıkup müşârün-ileyhe vakît ile irişmeyüp ihmâl ü müsâheleleri i'lâm oluna. Aslâ beyân olunan özürleri makbûl olmayup azl ile konmayup envâ'-ı inâyete mazhar olmak mukarrerdir. Ana göre bâb-ı ikdâmda ve ihtimâmda dakîka fevt itmeyesin.

Bir sûreti

Aynı ile yazıldı.

Fî 27 Muharrem Sene 987

[358]

651

Kapucı Hüseyîn Çavuş'a virildi.

Yanbolı ve nevâhi-i Yanbolı ve Karinâbâd ve Ruskasrı ve Aydos ve Ahyolı kâdîlarına hüküm ki:

Bundan akdem mâliye tarafından ahkâm-ı şerîfe gönderilüp taht-ı kazânuzdan nüzûl ihrâc olunmak fermân-ı şerîfim olmuş idi. Evvel-i evâmîr-i şerîfim alâ-mâkân mukarrer olup hâlâ sefer zamânı olup nüzûl mu'accelen ihrâc olunup Ahyolı iskelesinde hâzır bulunmak mühimmâtdan olmağın buyurdum ki, vusûl buldukda sâbika mâliye tarafından irsâl olunan ahkâm-ı şerîfe mücebince her biriniz bu bâbda mukayyed olup her birinizin kazâsında ne mikdâr nüzûl ihrâc olunmak fermân-ı şerîfim olmuşsa alâ isti'câl ihrâc eyleyüp Ahyolı iskelesine bizzât getirüp hâzır eylesin ki rencber gemileri geldikde

aslâ tevakkuf olunmayup gemilere nâvlûn ile tahmîl olunup toğrı Trabzon'a varup andan Erzurûm'a gönderile. Nüzûl husûsı mühimmât dandır. Aslâ te'hîr ü terâhî itmeyüp nüzûl husûsuna bizzât mukayyed olup 'alâ isti'câl ihrâc eyleyüp bizzât Ahyolı iskelesine alınıp teslîm etmeye olasın.

652

Kırmızı atlas kîse ve gümüş kozalâk ile bağlanup
Perhîzci Bâlî Çavuş'a virildi.

Lûristân hâkimine hüküm ki:

Hâlâ bi-inâyeti'llâhi te'âlâ melâhide-i makhûrenin kahr u tedmîri ve vilâyetlerinin feth ü teshîri ehemmi-i mühimmât dan olmağın Haleb ve Zûlkadriye ve Şehrizol beğlerbeğileri ve İmâdiye hâkimi Kubâd Beğ ve Sohrânî Süleymân *dâme izzühum* ve Rûmili'nden dahi iki nefer beği ve bir sancağının dahi alaybeğisi cümle zü'amâ ve erbâb-ı tîmârları her biri cebe vü cevşen ve cebelûleri ile müretteb ü mükemmel düşman yarağıyla Bağdâd beğlerbeğisi yanına ta'yîn olunup bu cümleye müşârün-ileyh serdâr ta'yîn olunmuşdur.

Buyurdum ki, vusûl buldukda siz dahi atabe-i ulyâmıza vüfûr-ı sadâkat ü ihlâs ve kemâl-i ubûdiyyet muktezâsınca taht-ı hükûmetinde olan asâkir ve aşâyirinüz ile hâzır ve müheyyâ olup serdâra ta'yîn olunan müşârün-ileyh Bağdâd beğlerbeğisi *dâme ikbâluhu* ile müşâvere eyleyüp dahi vech ü münâsib görüldüğü üzre dîn ü devlete müte'allik umûrda bezl-i makdûr ve sa'y u nâ-mahsûr idesin.

653

Perhîzci Bâlî Çavuş'a virildi.
Fî 2 Safer Sene 987

İmâdiye hâkimi Kubâd Beğ *dâmet me'âliyhuya* hüküm ki:

Hâlâ ilh. serdâr ta'yîn olunmağın sen dahi müşârün-ileyhin yanına varup hıdmetde bulunmak emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda te'hîr itmeyüp şimdiden aşâyir ü kabâ'ilin ile müretteb ü mükemmel düşman yarağı ile hâzır ve müheyyâ olup emr-i celîlü'l-kadrim mücebince Bağdâd'a varup müşârün-ileyh serdâr *dâme ikbâluhuya* mülâkî olup vech ü münâsib gördüğü üzre dîn ü devlete müte'allik umûrda bezl-i makdûr idesin.

[359]

654

İskender Çavuş oğlu Mehmed Çavuş'a virildi.

Fî 22 Muharrem Sene 987

Dûkagîn beğine hüküm ki:

Hâlâ livâ-yı mezbûra tâbi' olan İpek nâhiyenin zü'amâ ve sipâhîleri diyâr-ı şark seferine teveccüh itmek mühimmâtıdan olmağın nâhiye-i mezbûrenin üç bin akçe sipâhîleri senünle muhâfazada kalup mâ'adâ nâhiye-i mezbûrenin zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı çeribaşları ile alaybeğine koşup İskenderiye sancağı beği kıdvet-i ulü'l-ümerâi'l-kirâm Alî *dâme izzühu* ile ma'an sefere göndermek emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda aslâ te'hîr itmeyüp livâ-yı mezbûra tâbi' olan İpek nâhiyenin üç bin akçe tîmârlu sipâhîleri senünle ma'an muhâfazada koyup dahi nâhiye-i mezbûrenin tâbi' zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı kânûn üzre cebe vü cevşen ve cebelülerin ile ve düşman yarağı ile müretteb ü mükemmel çeri başları ve alaybeğleri ile müşârün-ileyhe koşup tenbîh eylesin ki müşârün-ileyhe toğrı Erzurûm'a teveccüh eyleyüp asâkir-i mansûreye serdâr ta'yîn olunan düstûr-ı mükerrrem vezîrim Mustafa Paşa'ya varup mülâkî olup vech ü münâsib gördüğü üzre hıdmetde bulunasın. Husûs-ı mezbûr mühimmât-ı umûrdandır. Sâir zamânlara kıyâs itmeyüp sefer zamânı kıyâs olmağın hemân şimdiden sefere çıkup teveccüh itmek lâzımdır. Ana göre her biri mukayyed olup yat u yaraklarında kusûr ve noksân komayup mu'accelen çıkup geç varup irişmekden ziyâde ihrâz eylesin.

Bir sûreti

Dahi aynı ile yazıldı.

Fî 28 Muharrem Sene 987

655

İskender Çavuş oğlu Mehmed Çavuş'a virildi.

Fî 27 Muharrem Sene 987

İlbasan sancağı beğine hüküm ki:

Hâlâ sancağına müte'allik olan sipâhîlerin üç bin akçe tîmârlu sipâhîler ile sen sancağının muhâfazasıçün kalup mâ'adâ sancağına müte'allik olan zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı alaybeğine koşup diyâr-ı şark seferine göndermek emr idüp buyurdum ki, vusûl buldukda bu bâbda mukayyed olup sancağına müte'allik olan üç bin akçe tîmârlu sipâhîler ile sen sancağının muhâfazasıçün kalup sancağının hıfz u hirâset eyleyüp livâ-yı mezbûra tâbi' olan sâ'ir zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı cebe vü cevşen ve cebelüleri ve düşman yarağı ile müretteb ü mükemmel alaybeğine koşup diyâr-ı şark seferine gönderüp tenbîh eylesin ki,

asâkir-i mansûreye serdâr ta'yîn olunan düstûr-ı mükerrem vezîrim Mustafa Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehuya* toğrı varup mülâkî olup vech ü münâsib gördüğü üzre hıdmetde ve yoldaşlıkda bulunasın. Husûs-ı mezbûr mühimdir. İhmâl ü müsâheleden ziyâde hazer idesin ve bu hükm-i şerîfim sana ne gün varup ve ne vecihle tedârük eyleyüp sipâhîler ne gün çıkup sefere teveccüh eyledüğün yazup südde-i sa'âdetime bildiresin.

Bir sûreti

Dahi aynı ile yazıldı.

Fî 28 Muharrem Sene 987

[360]

656

Van beğlerbeğisi kapu kethüdâsı Rüstem'e virildi.

Fî 20 Şa'bân Sene 985

Şâh Kulı oğullarına yazılan mektûb-ı şerîfdir

Bundan akdem Hakkârî [hâkimi] Zeynel Beğ ile mâ-beynin bir mikdâr husûmet üzre olmağla tarafından fitne vü fesâd zuhûr idüp dahi katl-i nefse ve sâ'ir ihtilâl-i memâlike bâ'is olmamağçün telef-i nefsdan sıyânet için Şîrvân kal'asında hıfz olmuş idiniz el-hamdü lillâh ecdâdınız savâlif-i eyyâm ve savâbık-ı a'vâmdan sa'âdetlü pâdişâh-ı âlem-penâh hazretlerinin Âsitâne-i sa'âdetlerine sadâkat ü ubûdiyyet üzre hıdmet idegelmiş yarar nâm-dâr şeyhü'l-mezheb karındaşınız olan Gâzî Behlûş cibilliyetinde olan habâsetin izhâr idüp kendülerin ve anlara tâbi' olan melâhidenin şer'ân katlleri helâl olan Kızılbaş-ı ev-bâş-ı dalâlet-ma'âşa tâbi' olmuş amâ Van beğlerbeğisi Husrev Paşa karındaşımızın dergâh-ı mu'allâya gelen çavuşlar kethüdâsı sizin her vecihle itâ'atiniz ve ecdâdınız idegeldiği üzre südde-i sa'âdetime ubûdiyyetiniz olmağla mezkûr karındaşınız mektûb gönderüp envâ'-ı istimâlet virüp ve nevâziş-i nasîhat eyleyüp yanına da'vet idüp Sünnî mezheb iken Râfızî semtine sâkin olmayup itâ'at üzre getürmek fikrin idüp şöyle ki, hüsn-i rızâ ile gelmezse fedâyı gönderüp vücûd-ı habâset-âkûdun hak u nâ-bûd itmek tedârükünde olduğunuz bildirüp fi'l-vâkı' ecdâdınız zamânlarından atabe-i aliyye-i pâdişâhiyeye şimdiedek sadâkat ve ubûdiyyet üzre hıdmet idegelmiş ocağı erleri siz kal'ada hıfz olunduğunuz mücerred size emânet olmayup belki rıf'atinize sebep olup def'-i mazarrat ta'allukât için olmuş idi. Sa'âdetlü pâdişâh âlem-penâh hazretleri nice beğlerbeğileri ve sancakbeğileri habs idüp ba'dehu merâhim ü şahâneleri zuhûra getürüp envâ'-ı inâyet-i aliyye-i hüsvânelerine mazhâr kılurlar. Bu bâbda hâtırınıza hutûr idecek nesne yokdur. İki ülkenizü size virmek bâbında fermân-ı şerîfleri sâdır olmuşdur. Mektûb

vusûl buldukda aslâ te'hîr ve tevakkuf itmeyüp cibilliyetinizde olan vüfûr-ı sadâkat ve dîndârî mûcebince ve dergâh-ı âlem-penâha olan sadâkat ve istikâmetiniz muktezâsınca mezkûr karındaşınıza mektûb ve âdem gönderüp envâ'-ı nasîhat ve nevâziş idüp ehl-i İslâm'dan iken ihtiyârî ile ilhâdî kabûl etdirmeyüp hüsn-i tedbîr ü tedârük ile yanına getürmek bâbında envâ'-ı ikdâm u ihtimâm eylesin. Şöyle ki, mezkûr karındaşınız sizün inâyetiniz mûcebince yanınıza getirile inâyet-i pâdişâhide sancağı hümayûnları ile beyn el akrân mümtâz ü sevr-akrâs olmanız mukarrerdir. Ana göre tedârük idüp ikdâm u ihtimâm eylesin. Anun gibi hüsn-i rızâ ile gelmeyüp dâ'ire-i itâ'atden hurûc idüp ilhâdî ihtiyâr iderse şer'ân katlleri helâl olmuş olur. Fedâyî göndermek ile mi mümkündür [361] yohsa âhar tedârük ile mi âsândur her ne vecihle hakkından gelmek mutasevver ise tedârüğü görüp itmâm-ı maslahat itmek bâbında ihtimâm idesin.

657

Bu dahi mezkûr Kethüdâ'ya virildi.

Hakkârî hâkimi Zeynel Beğ'e yazılan mektûb-ı şerîfdir

Hâlâ Van beğlerbeğisi mektûb gönderüp mukaddemâ ba'zı husûs sebebiyle sizünle husûmet üzre olan Şâh Kulı oğullarından Van kal'asında mahbûs olanların gayb üzre olan Gâzî nâm karındaşları cibilliyetinde merkûz olan habâsetin izhâr idüp yukarı cânibe tâbi' olmağla Şâh tarafından kendüye mektûb gelüp Cend nâm mevzi' ile Selemâs ülkesini sancak tarîkiyle mezkûra virüp ol dahi Selemâs'a varup sâkin olduğu ve mezkûr ele getürmek içün müşârün-ileyh beğlerbeğisi size ve Mahmûdî Hasan Beğ ve Kotur beği Velî Beğ mektûblar gönderdiğini bildirmeğin pâye-i serîr-i i'lâma arz olunup ol bâbda beğlerbeğime ve sana ve müşârün-ileyhimâ beğlere lâzım olduğu üzre ahkâm-ı şerîf yazılıp irsâl olundu. Ammâ müşârün-ileyh beğlerbeğinin südde-i sa'adetime gelen çavuşlar kethüdâsı müfsid-i mezbûrın mahbûs olan karındaşları mezkûra mektûb gönderüp hüsn-i tedbîr ile kendü yanlarına getürmeği cehd eylediler deyü bildirüp eyle olsa bi-hamdi'llâhi te'âlâ siz izzetlü pâdişâhımız *e'azza'llâhu ensârehu* hazretlerinin Âsitâne-i sa'adetlerine şimdiyedeğin sadâkat ve ubûdiyyet üzre hıdmet idegelüp ecdâd-ı azâmları zamânından berü envâ'-ı inâyet-i aliyye-i şâhanelerine mazhâr olmuş ihtiyâr yarar ve dîndâr ve umûr-ı dîn ocağ erlerinden idüğünize iştibâh yokdur mezkûr Gâzî'nin Van kal'asında mahbûs olan karındaşlarına mezkûr müfsidi ele getürmek bâbında ihtimâm eyleyeler deyü mektûb gönderilmiştir. Mezkûrların senünle olan husûmetleri ve cibilliyetlerinde olan fitne vü fesâd mûcebince eğer bunların haklarından gelinse sâ'ir etrafda olan beğ-zâdelere dahi

dehşet gelüp teferrükaya ve küllî ihtilâle sebep ve bâ'is olacak ma'lûmunuz şimdiki hâlde müdârâ zamânıdır. Mezkûrlara gönderilen istimâlet mektûbunda sancak va'ad olmuşdur. Mektûb- meveddet vusûl buldukda bu bâbda siz dahi onat mukayyed olup cibilliyetinizde merkûz olan vüfûr-ı sadâkat ve hüsn-i tedbîr ve tedârüğün mûcebince mezkûrlarla berây-ı maslahat müdârâ semtde kullanup mâ-beyninizde şimdiye dek olan husûmet ü küdürüti meveddet ü müsâfâta tebdîl eyleyüp nasb-ı mansıb mefhûmunca envâ'-ı nevâziş ü ri'âyet ile mektûb [362] ve haber gönderüp nasîhat eyleyesin. Me'mûldür ki, bu tarîkle Kızılbaş'a tâbi' olan mezkûr karındaşları getürmek husûsı müyesser ola. Mezkûr Gâzî'nin ele gelmesi husûs-ı mühimmâtdan olmuşdur. Eğer hüsn-i tedbîr tedârükle ele getürmekdir ve eğer fedâyî gönderüp hakkından gelmekdir. Her ne vecihle mümkün ü mutasevver ise tedârük itmeği sa'y eyleyesin. Şöyle ki, mezkûr müfsid inâyet-i Hak ile ele getürölüp vücûd-ı habâset-âlûd sahîfe-i rûy-ı zemînden hakk ü nâ-bûd ola. Hıdmetinin tamâm-ı hayyiz kabûlde vâkı' olup envâ'-ı inâyet-i aliyye-i şehin-şâhiyye mazhâr olmanız mukarrerdir. Ana göre mukayyed olasın.

658

Bu dahi mezkûr kethüdâya virildi.

Fi't-târîhi'l-mezbûr

Mahmûdî Hasan Beğ'e mektûb-ı şerîf ki

Hâlâ Van beğlerbeğisi mektûb gönderüp mukaddemâ ba'zı husûs sebebiyle Hakkârî hâkimi Zeynel Beğ ile husûmet üzre olan Şâh Kulı oğullarından Van kal'asında mahbûs olanların cem'iyet üzre olan Gâzî nâm karındaşları cibilliyetinde merkûz olan habâsetini izhâr idüp yukarı cânibe tâbi' olmağla Şâh tarafından kendüne mektûb gelüp Cend nâm mevzi' ile Selemâs ülkesini sancak tarîkiyle mezbûra virüp ol dahi varup sâkin olduğunu ve mezbûrları ele getürmek için müşârün-ileyhe beğlerbeği size ve mûmâ-ileyh Zeynel Beğ ve Kûz beği Velî Beğ'e mektûblar gönderdiğin bildirmekde pâye-i serîr-i i'lâma arz olunup ol bâbda beğlerbeğiye ve size ve müşârün-ileyhimâyâ lâzım olduğu üzre ahkâm-ı şerîf yazılıp irsâl olundu. Ammâ müşârün-ileyh beğlerbeğinin südde-i sa'âdete gelen çavuşlar kethüdâsı müfsid mezbûrın mahbûs olan karındaşları mezbûra mektûb gönderüp hüsn-i tedbîr ile kendü yanlarına getürmeği cehd iderler deyü bildirüp eyle olsa bi-hamdi'llâhi te'âlâ siz sa'âdetlü pâdişâhımız *e'azza'llâhu ensârehu* hazretlerinin Âsitâne-i sa'âdetlerine şimdiye dek sadâkat u ubûdiyyet üzre hıdmet idegelüp ecdâd-ı azâmları zamânından berü envâ'-ı inâyet-i aliyye-i şâhânelerimize mazhâr olmuş ihtiyâr yarar

dîndâr umûr-ı dîn ocağ erenlerinden idüğünde iştibâh yokdur. Mezbûr Gâzî'nin Van kal'asında mahbûs olan karındaşlarına mezkûr müfsidi ele getürmek bâbında ihtimâm eyleyeler deyü mektûb gönderilüp sancak va'ad olmuşdur. Mektûb-ı vidâd vusûl buldukda siz dahi bu bâbda onat mukayyed olup mezbûrlar ile müdârâ semtde kullanup envâ'-ı nevâziş tarîkiyle mektûb ve haber gönderüp nasîhat eylesin. Me'mûldür ki, bu tarîkle Kızılbaş'a tâbi' olan mezbûr karındaşları getürmeğın husûsı müyesser ola. Ve'l-hâsıl mezbûr Gâzî'nin ele gelmesi husûs-ı mühimmâtdan olmuşdur. Eğer mezbûrân karındaşları nasîhat ve nevâziş eylemekdir ki ve eğer mezbûr Gâzî de bu cânibe gelürse ri'âyet olunmağın tergîb eylemekdir ve yâhûd fedâyi göndermek fırsat el virürse hakkından gelinmekdir. Her ne vecihle müyesser ü mutasevver ise hüsn-i tedbîr ü tedârük eylemeye sa'y eylesin. Şöyle ki bi-inâyeti'llâh-i te'âlâ [363] te'âlâ* mezbûr müfsid bir tarîkle gönderilüp vücûd-ı habâset-âlûdî sahîfe-i rûzgârdan nâ-bûd ola. Her vecihle hıdmetiniz meskûr olup inşâ'a'llâhu te'âlâ evvelkinden dahi ziyâde inâyet-i pâdişâhiyeye mazhâr olmanız mukarrerdır. Ana göre cibilliyetinizde merkûz olan vüfûr-ı himmetiniz masrûf kılın.

659

Y e v m ü ' s - S e l â s e , F î 7 R a m a z â n ü ' l - m ü b â r e k S e n e 9 8 5

Sâhib-i Sa'âdet hazretlerine virildi.

Fi't-târîhi'l-mezbûr

Van beğlerbeğisine mektûb-ı şerîf ki

Hâlâ südde-i seniyye-i sa'âdet-medâra mektûblar vârid olup Şâh Kulı oğulları ile Kubâd Beğ'in karındaşı Behrâm nâm müfsid yukarı cânibe varup itâ'at etdüğın bildirmişsin. Mektûbunuzda dahi her ne demiş isenüz cümlesi pâye-i serîr-i sa'âdet masîr-i şâhâneye arz olunup ilm-i şerîf âlem-i şümûl hüsrevâneleri muhît u şâmil olmağla lâzım ve münâsib olduğı üzre Ekrâd beğlerine dahi hükümler tesvîd olunup cânib-i şarka dahi fermân-ı hümayûn-ı pâdişahî mücebince hükm-i âlişân yazılup irsâl olunup sa'âdetlü pâdişâhımıza *e'azza'llâhu ensârehu* ve zâ'ikat-ı iktidâr hazretlerinin ecdâd-ı azâmları zamânlarından berü serhadlerde sadâkat u ubûdiyyet ve şecâ'at ve hüsn-i ferâset ve kiyâset üzre hıdmet idegelmiş umûr-ı dînde yarar ve ihtiyâr olduğınıza binâ'en hıdemât-ı hümayûnlarında vâkı' olan vüfûr-ı ikdâm ve hüsn-i ihtimâmınız kabûl-i hümayûnları

* "... te'âlâ ..." kelimesi iki kere yazılmıştır.

olmağla def'atle hayır du'âlarına mazhâr olmuş beyne'l-akrân ve'l-emsâl sâhib-i re'y kullarısız. Hâlen sa'âdetlü ve izzetlü pâdişâhımız hazretlerinin dahi ol serhadlerde küllî hıdmet ve yoldaşlık ve dilâverlik itmenüz me'mûlleridir mektûb-ı muhâlesat vusûl buldukda min ba'd dahi cibilliyet-i şerîflerinizde merkûz olan vüfûr-ı celâdet ü şehâmet ve hüsn-i firâset ü kiyâset ve vüfûr-ı ikdâm ve hüsn-i ihtimâmınız mücebince serhad ahvâline mukayyed olup Ekrâd beğlerine envâ'-ı mülâzemet ü mülâyemete ve hüsn-i müdârâ ile istimâletler virüp dîn bâbında ve devlet-i hümayûn-ı ebed-peyvend-i hüsrevâneye müte'allik husûslara envâ'-ı ikdâm u ihtimâmları bâbında mesâ'î-i cemîlinüz zuhûra getirüle ve bundan esbâk Bitlis beği olup fevt olan şark beğinin oğlu Şemseddîn Şâh'a gidüp tâbi' olmağla Çâldırân ülkesi sancak tarîkiyle virilüp bi'l-fi'l ol cânibden olup lâkin südde-i sa'âdetime meyl ü muhabbet ve teveccüh olduğu istimâ' olunur ol bâbda dahi mukayyed olup fi'l-vâkı' mezkûrun atabe-i ulyâ cânibine teveccühü feth olunursa babası ülkesi olan [364] Bitlîs sancağı sâ'ir Ekrâd beğlerine virildüğü üzre ocâk tarîkiyle virmek bâbında fermân-ı pâdişâhî sâdır olmuşdur. Kendüne i'lâm idüp babası ülkesi üzerine gelmesine tergîb eylesin. Anın gibi inâyet-i Hak ile Râfızî ve ilhâdları terk idüp gelmesi mukarrer olursa te'hîr itmeyüp babası ülkesi yurdruk ve ocâk tarîkiyle arz eylesin ki berât-ı hümayûn gönderile. Ve'l-hâsıl ol vilâyetin cümle-i husûsı sizin re'y-i şerîfinize tefvîz olmuşdur. Ol cânibden ahde mugâyir bir vecih sâdır olunca bu taraftan dahi kafz-ı ahd olur husûslardan ictinâb olunup basîret üzre oluna ve Selemâs'da olan Şâh Kulı oğullarına dahi mektûb ve âdem gönderüp envâ'-ı istimâlet virüp bu cânibe gelmelerine tergîb eylesin. İnşâ'a'llâhu te'âlâ geldiklerinde babaları yurdu ülkenin tarîkiyle virilmesi bâbında fermân-ı cihân-mutâ'-ı pâdişâhî sâdır olmuşdur. Kalblerine havf-ı haşyet getürmeyüp bu cânibe gelesin anın gibi bu cânibe geldiklerinde te'hîr itmeyüp babaları yurdları da ülkenin tarîkiyle i'lâm eylesin ki pâye-i serîr-i pâdişâhîye arz olunup ol bâbda berât-ı âlişân yazdırılup irsâl oluna ki, sâ'ir ümerâ kulları gibi muhassilü'l-âmâl olup devâm-ı devlet-i ebed-peyvend-i pâdişâhiyeye meşgûl olasın.

660

Bu dahi

Mahmûdî Hasan Beğ'e mektûb-ı şerîf ki

Hâlâ Van beğlerbeğisi emîrû'l-ümerâi'l-kirâm Husrev Paşa karındaşımız bundan akdem südde-i sa'âdet-i masîr-pâdişâhiyeye mektûb gönderüp cenâb-ı emâret-me'âb Hakkârî [hâkimi] Zeynel Beğ ile Şâh Kulı oğullarının mâ-beynlerinde adâvat olup muttasıl

gavga ve husûmetden hâli olmağla iki karındaşları Van kal'asında habs olunup Gâzî nâm karındaşları cem'iyet üzere iken yukaru cânibden mezbûra haber gelüp kendü yanlarına da'vet idüp mezbûr dahi varup Selemâs ülkesin sancak tarîkiyle virdüğün bildirmeğin ol bâbda mezkûrın husûsıçün size ve müşârün-ileyh Zeynel Beğ ve beğlerbeğiliğine hükm-i hümayûn yazılup gönderilmişdi. Hâlâ müşârün-ileyh beğlerbeğine tekrar mektûb gönderüp ba'dehu mezbûrdan mâ'adâ İmâdiye hâkimi Kubâd Beğ'in Behrâm nâm karındaşı dahi el-ıyâzü bi'llâhi te'âlâ Rafz-ı ilhâd ihtiyâr idüp yukaru cânibe gitdüğün bildirmeğin Şehrîzol'a ve Van'a tâbi' olan umûmen Ekrâd beğlerine fermân-ı âlişân-pâdişâhî yazılup gönderilüp ammâ siz sâ'ir beğlerbeği olmayup dûd-mân-ı saltanat-ı kâhire-i pâdişâhîye şimdiye değin sadâkat ü ihlâs ile hıdmet idegelüp def'atle dilâverliğin ve merdâneliğin ilm-i şerîf-i âlem-şümûl şehinşâhîye muhît u şâmil olmuşdur. Hâlâ dahi izzetlü pâdişâhımız *e'azza'llâhu ensârehu* ve zâ'ikatu iktidâr hazretlerinin sizden küllî hıdmet ve yoldaşlık ve dîn bâbında ve devlet-i hümayûn-ı hüsvânîyeye müte'allik olan [365] husûslara envâ'-ı mesâ'î-i cemîlenüz zuhûra getirülmüş me'mûlleridir ol cânibde sizin Ekrâd ahvâline ve yukaru cânibin evzâ'i ve etvâr ve fikr ü firâsetlerine küllî vukûf-ı şu'ûrunuz olduğu ma'lûmdur. İnşâ'a'llâh lâzım geldikde uğûr-ı hümayûnda bezl-i makdûr itmenüz mercûdur eyle olsa mektûb-ı meveddet vusûl buldukda me'mûldür ki fermân-ı âlişân mücebince yukaru cânib ahvâline onat mukayyed olup muttasıl yarar câsûslar gönderüp evzâ'i ve etvâr ve fikr ü kâsd ve hayâl-i kâmdeleri ıttılâ' tahsîl idüp dahi sulh u salâha mugâyir hareket-i bi-bereketlerine vâkıf oldukda te'hîr ü tevakkuf itmeyüp müşârün-ileyh Van beğlerbeğisi ile haberleşüp dahi lâzım gelüp mahall iktizâ etdüğüne göre hıdemât-ı hümayûnda bezl-i makdûr idüp envâ'-ı yüz aklıkları tahsîl etmesine sa'y u ikdâm ve celle ihtimâm eyleyesin. İnşâ'a'llâhu te'âlâ hıdemât-ı hümayûnlarında sudûr-ı zuhûr bulan yoldaşlığını muktezâsınca envâ'-ı inâyât-ı şehinşâhîye mazhâr olmanız mukarrerdir. Ana göre basîret üzere olup dîn ü devlete lâzım olduğu üzere amel oluna ve yukaru cânibden vâkıf olduğumuz ahabâr-ı zamîmeyi ale't-tevâlî i'lâm olunmakdan hâli olunmaya ve Şâh Kulı oğulları mezbûr Gâzî hakkında dahi tedârük idüp eğer bu cânibe gelürse babası ocağı ülkenin tarîkiyle virmek bâbında fermân-ı âlişân sâdır olduğın mektûb ve âdeminle i'lâm idüp bi-eyyi-tarîk-kâne bu cânibe getürmeğe celle-i himmetiniz sarf eyleyesin. İnşâ'a'llâhu te'âlâ geldikde babası ocağı virilüp envâ'-ı ri'âyetiniz ola.

[366]

661

Y e v m ü ' s - S e l â s e , F î 2 0 Ş e v v â l S e n e 9 8 5

Elkās Muslısı dimekle ma'rûf Mustafa Çavuş'a virildi.

Fî 21 Şevvâl Sene 985

Erzurûm beğlerbeğine mektûb-ı şerîf ki

Hâlâ südde-i sa'âdet-medâra mektûbun gelüp yukaru cânibe müte'allik ba'zı ahvâl i'lâm etmişsin. Her ne demiş isen pâye-i serîr-i a'lâma arz olunup ilm-i şerîfleri muhît olmuştur. Hâlâ Van ve Şehrîzol ve Bağdâd beğlerinden dahi mektûblar gelüp Şâh İsmâ'îl iş bu sene-i mübâreke de şehir-i Ramazân'da fevt olduğın bildirdükleri ecilden ol bâbda fermân-ı pâdişâhî ne vecihle sâdır olmuşsa mücebince ahkâm-ı şerîf yazılıp irsâl olundu. İnşâ'a'llâh vusûl buldukda size gönderilen hükm-i hümayûnda emr-i hümayûn ne vecihle cârî olmuşsa mücebiyle amel idüp dahi müretteb ü mükemmel yat u yarağınızla hâzır ve âmâde olup yoldaşlığın ve dilâverliğin zamânıdır. Her ne vecihle tedârük-i ikdâm u ihtimâmda kusûr itmeyesin. Ammâ bir vecihle tedârük eylesesin ki Hak subhânehu ve te'âlânın inâyeti ile ne zamânda ve ne günde çıkup kendü semtinden mülhid-i mezbûrın vilâyetine seğirdüp melâhide-i hâsırını ele götürüp kılıçdan geçürmek müyesser olursa evvel günü kıyâs idüp dahi Erzurûm Van beğlerbeğine ana göre mektûb gönderüp inşâ'a'llâh kalan günde bu cânibden çıkmak niyet olmuştur. Sen dahi ana göre kıyâs idüp tedârük eylesesin ki iki cânibin dahi çıkup teveccüh itmesi bir günde vâkı' olmağla melâhide-i hâsırın kangı cânibin def'ine mübâşeret ideceklerini bilmeyüp başları kulı olup inâyet-i Hak ile yüz aklıkları tahsîl oluna deyü i'lâm eylesesin. Müşârün-ileyh beğlerbeğisi dahi evvel zamânı kıyâs idüp ana göre tedârük idüp hâzır olup çıkup maslahata mübâşeret eyleye. Sa'âdetlü pâdişâh-ı âlem-penâh hazretlerinin yarar kulları sizden küllî hıdmet ve yoldaşlık me'mûlleridir ana göre ihtimâm idüp cenâb-ı Hakk'a tevekkül idüp envâ'-ı mesâ'î-i cemîlenüz vücûda getürmeye sa'y oluna. Ve ne vecihle tedârük olunup ne zamânda teveccüh etdüğün mu'accelen yazup bildirsin.

662

Bu dahi

Van beğlerbeğine mektûb-ı şerîf ki

Hâlâ dergâh-ı miknet-nişâna mektûbunuz vârid olup Şâh İsmâ'îl iş bu sene-i mübârek-i Ramazân'da fevt olduğın bildirdüğüniz ecilden ol bâbda fermân-ı pâdişâhî ne vecihle sâdır olmuşsa mücebince ahkâm-ı şerîf yazılıp irsâl olmuştur.

Kapucı Mustafa Çavuş'a virildi.

Fî 21 Şevvâl [Sene 985]

Bir sûreti

Bu dahi Erzurûm'a yazıldığı üzere

Bu dahi

Bir sûreti

Şehrizol'a mühürlü tafsîllü mektûbın altına yazıldı. Anun gibi istimâlet hükümleri yazılan Ekrâd beğlerinden ba'zısına nev'ân i'timâd olunmayup öte cânibe meyyâl-i fehm olunur beğler var ise husûs-ı mezbûr ol ihtilâlde i'lân itmeyüp hükümleri alıkoyulup küllî i'timâd olunur dîndâr-ı umûr-ı hümayûnda bezl-i makdûr itmeğe sa'y ider müslümân beğlere gönderilen ahkâm-ı şerîf irsâl idüp ve kendü cânibinden dahi mektûblar yazup ikdâm ü itmâmda kusûr itmeyesin ve yukarı cânibden Solâk Hüseyîn'in Dînever nâm kasabayı kûçe-bend etdiği i'lâm olunmuşdı. Vâkı' ile anun gibi fermân-ı hümayûnum mücebince yukarı cânibden gâret ü hasârat için seğirdim olundukda yanınızda külüngler dahi oyduğu evlerinin dıvarı hedm olunup yürüyüş olunup inâyet-i Hak ile fetihler müyesser ola.

[367]

663

Kırmızı atlas kîse içine koyulup gümüş kozalâk ile bağlanup

Sâhib-i Sa'âdet hazretlerine gönderildi.

Fî 17 Zilka'de Sene 985

Han hazretlerine yazılan mektûb-ı şerîfdir.

Cenâb-ı emâret-me'âb eyâlet-nisâb rif'at-iktisâb izzet-intisâb melikü'l-fi'âl melekiyyü'l-hisâl el-mahfûf bi-sunûf-ı avâtıf-ı melikü'l-müste'ân Mehmed Girây Han *dâmet me'âliyhuya* bedâ'i-yi revâ'i-yi tahiyyât şemsiyyeti'l-leme'ât ve zâ'i-yi zirâ'i-i teslîmat-ı meskinetü'n-nesâmât müzeyyin-i safahı-yı el-vahı havâtır ve mübeşşir-i işâret-i pür-beşâret-i zamâyir-i feyz-me'âsirdir ve seyl-i fikre-i şemâ'il nesimiş-şinâl ve hamâyin-i kadese-alâyim vezire-baâl ile ihdâ-i meclîs-i hatîr ve isâr-ı muvafakatdan mezher kılındıktan sonra arsa-ı izzet-mekîne arza-i derâ-gûy budur ki, bundan akdem Acem vâlisi olan Şah Tahmâsb *merhûmân mağfûr-lehümâ* Sultân Süleymân Han ve Sultân Selîm Han *nevvâra'llâhu merkadhümâ* zamân-ı şerîflerinde devletlü ve izzetlü ve sa'âdetlü pâdişâhımız *e'zza'llâhu ensârehu* hazretlerinin taht-ı sa'âdet baht-ı şehin-şâhiye cülûs-ı nusret-me'nûşları müyesser oldukda izhâr-ı musâkât u muvâlât idüp elçisini göndermeğe mâbeynde ahd u emân münakd olup ve fevt etdikden sonra oğlu Şâh İsmâ'il yerine vâli

oldukda babası etdüğü ahd ü mîsâk üzre sâbit-kadem olmayup atabe-i aliyye vâlâ-makâm-ı pâdişâhîye mektûb ve âdem göndermeyüp izhâr-ı cülûs itmedüğinden mâ'âdâ südde-i seniyye-i şehinşâhîye tâbi' olan Ekrâd beğlerinden ba'zı kimesne tarîk-i hakdan adûl idüp hâşâ Rafızî vü ilhâd ihtiyâr idüp mülhid-i mezbûra varup ilticâ etmeğe gele ri'âyet idüp ba'zısına sancak tarîkiyle ülke ta'yîn idüp ba'zısına sancak tarîkiyle ülke ta'yîn idüp nakz-ı ahd itmekde tedârüğü husûs bi-hasebi's-şer'i's-şerîf umûr-ı dîniyyeden olmağla memâlik-i mahrûse-i pâdişâhîye serhadâneye bir mikdâr asâkir gönderilüp sâ'ir asâkir-i mansûre dahi hâzır ve müheyyâ olmak üzre iken vilâyet-i Acem serhadine müstakil olan beğlerbeğilerden südde-i seniyye-i sa'âdet-medâr ve atabe-i aliyye-i gerdûn-iktidâr saltanat-ı penâhîye müteveccih mektûblar vârid olup işbu sâl-i meymenet-ittisâlde vâkı' olan şehir-i Ramazân-ı şerîfin evâ'ilinde zehr-i âlûd-i terkîb-i beyûb-ı fevt olmağla taht-ı bi-bahtınıza kız karındaşı Serra Han cülûs idüp hânları ve sultânları ve mirzaları ve sâ'ir leşker-i hezîmet-eseri iki fırka olup bir bölük Şîrâz cânibinde olan Muhammed Hüdâbende Mirza Hasan nâm Ca'fer oğluna tevcih idüp bir bölüğü dahi vilâyet-i Kandahâr'da olan Behrâm Mirza oğlu Bedî'ü'z-zamân tarafına azîmet idüp bu vecihle mâ-beynlerine teferruka düşüp ve askerinin güzîdesi olan Tekelü tâ'ifesi Ustaclu kavmi ile birbirin katl idüp gele ihtilâlde oldukları bildirdükleri ecilden devletlü ve izzetlü ve sa'âdetlü pâdişâh-ı âlem-penâh hazretlerinin ulüvv-i inâyetine tevekkül ü i'timâd ve sürûr-ı kân-pây-ı efdalü't-salavât ve's-selâm mu'cizât-ı kesîrül-berekâtına tevessül* ü istinâd ve enbiyâ-i izâmın *haleka'llâhu aleyhim ve's-selâmehu* ve çihâr-yâr-i kirâmın *ridvânüllâhi te'âlâ aleyhim ecma'in* [368] ervâh-ı tâbîlerinden istimdâd olunup inşâ'a'llâhu te'âlâ evvel bahâr-ı huceste-âsârda diyâr-ı şarka teveccüh-i hümayûn âlf-mihnet-i pâdişâhim olmuştur. Bi-inâyeti'llâh müslümâna ibtidâsı mübârek ve meymûn intihâsı envâ'-ı feth ve nusrete makrûn ola. Eyle olsa hazret-i sa'âdet-simât hazret-i pâdişâh mukaddem vüzerâ nâmdâr zevi'l-ihtirâmdan düstürân-ı mükerreremân müşîrân-ı müfehhamân Vezîr Mustafa Paşa ve Sinân Paşa *edâma'llâhu te'âlâ iclâlehümânın* vüfûr-ı celâdet ü şe'âmet ve hüsn-i firâset ü kiyâset ve dîn bâbında ve devlet-i hümayûn-ı ebed-peyvend-i şâhâneme müte'allik müteferri' husûslara arây-ı sâyibe ve efkâr-ı sâkıbelerine i'timâd-ı hümayûn-ı şehin-şâhi olduğu ecilden ikisi dahi serdâr ta'yîn olup beğlerbeğilerden Diyârbekir beğlerbeğisi emîrül-ümerâi'l-kirâm Dervîş *dâme ikbâluhuya* gelip Diyârbekir ve ana tâbi' Kürdîstân askeri ile ve Erzurûm ve Karaman ve vilâyet-i Rûm beğlerbeğileri âmmesi beğlerbeğiliklerine tâbi' olan zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr ile ve Rûmili'nde vâkı' olan sancak

* "... *tevessül* ..." kelimesi iki kere yazılmıştır.

beğlerinden Silistre sancağı beği Dâvûd Beğ ve Tırhala sancağı beği Velî'nin ve Köstendîl sancağı beği Hüseyîn Beğ ve Anadolu beğlerinden Kastamonî sancağı beği ve Sârûhân ve Hamîdîli sancakları beğleri cem'î sancaklarına tâbî' olan zü'amâ ve erbâb-ı tîmârıyla südde-i vâlâ-i mekân-pâdişâhî kullarından sipâhî oğlanları zümresinden bin beş yüz nefer ve umûmen sol ulûfeciler cem'î bölükleri halkı ve ağaları ile ve üç bin nefer yeniçeri ve yüz darbzen ve sâ'ir lâzım olan müretteb ü mükemmel düşman yarağı müşârün-ileyh Mustafa Paşa hazretlerine koşılup inâyet-i Hak celle ve alâ ile Erzurûm cânibinden vilâyet-i Şîrvân'ın feth ü teshîri husûsîcün irsâl olunup ve Dûlkadir beğlerbeğisi ve Haleb ve Şehrîzol ve Bağdâd beğlerbeğileri dahi gelüp kendüne müte'allik olan ümerâ-i Ekrâd ve sâ'ir asâkir-i nusret-şîâr ile ve Rûmîli beğlerinden Ohri ve Avlonya ve Yanya sancakları beğleri cem'î sancakları asâkiri ile ve Anadolu beğlerinden Hüdâvendigâr ve Tekeili ve Bolu sancakları beğleri sancakları asâkiri ile ve Humûs sancağı beği alaybeği ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmârî ile ve iki yüz nefer Şâm yeniçerileri her yaya başıyla ve mukaddemâ serhadlere gönderilen bin beş yüz silahdârân ve umûmen sol ulûfeciler ağaları ve yüz darbzen ve iki bin nefer yeniçeri tâ'ifesi müretteb ü mükemmel düşman yarağı ile müşârün-ileyh vezîr Sinân Paşa hazretlerine ta'yîn olunup Bağdâd ve Şehrîzol câniblerinden mülhid-i mezbûrın vilâyetine duhûl idüp tevekkül-i Hakk eyleyüp dahi nâ'ire-i seyf etmiş sâ'ir ile memleket ve vilâyetleri yakup yıkup ve harâb u bibâb kılup ol şîrzeme-i şîrzemetin ele getürenleri tu'me-i şemşîr hedef-i tîğ-ı ebter olup ve mâl ve menâlleri gâret ü hasârat ve yağma ve talân ve tarâc kılınup ve tâ'ife-i Tatar-ı adüv-i şîkârla ve "câhidü fî-sebîlillâh Hakk'ın cihâdihu" muktezâsınca ol cânibden hazret-i sa'âdet menkabetleri dahi yumni ikbâl ile teveccüh itmek mi münâsibdir yohsa cenâb-ı celâdet-me'âb devlet-iktisâb kalmalı olan âhi-i e'azzları İslâm Girây *dâmet me'âlihu* hazretlerini getürmek mi müteveccihdir. Ol bâbda sâlihü'l-esah olan [369] re'y-i sâhibleri mücebince tedârük ve ihzâr ve âmâde olmak bâbında fermân-ı vâcibü'l-izân-pâdişâhî sâdır olup nâme-i hümayûn-ı izzet-makrûnları irsâl olunmuşdur. Mektûb-ı meveddet vusûl buldukda fermân lâzımü'l-ittibâ'-pâdişâhî mücebince inşâ'a'llâhü'l-müessirü'l-fettâh evvel-bahâr-ı huçeste-âsârda her ne tarîkle mümkün ve mukadder ise tevakkuf olunmayup leşker-i Tatar-ı encüm-şümârla Demürkapu tarafından çıkup dahi Şîrvân havâlisinde olan memleketlere ve Karabağ câniblerine akın eyleyüp mülhid-i mezbûrın vilâyetlerinden zabt olunmağa kâbil olanları zabt idüp zabtı mümkün olmayanları hâk ile yeksân eyleyüp Hak ve subhânehu ve te'âlâ celle celâluhü hazretlerinin inâyet-i bî-gâyetiyle işâ'a-i rafz u ilhâd iden zenâdîka-i zâhirinin ol vilâyetden nâmüşânların tatrîr ve pâk idüp zikr olunan tâ'ife-i (...) ele getirüp haklarından gelmekle ol diyârda icrâ-i ahkâm-ı şerî'at ve ihyâ-i merâsim

sünnet-i sünen-i cem'atleri mebzûl ü masrûf kılınmağla müyesser ve mukadder ola ve inşâ'a'llâhu te'âlâ azîmet-i âlî-mihnetleri ol cânibe mukarrer oldukda Kefe beği Kāsım Beğ ve Azāk beği Mehmed *dâme izzühumâ*dan her kangısı bile gitmek münâsib görölüp bu mühimmât-ı seferden bir mikdârı nesne lâzım ise ber-vech-i isti'câl südde-i seniyye-i sa'âdet-medâr pâdişâhîye i'lâm oluna ki vakîr geçmeden tedârük ve irsâl olunup ve ta'yîn olunan sancak beği mahallerine dahi fermân-ı hümayûn gönderile ki lâzım olan mühimmâtları bî-kusûr tekmîl idüp işâret-i aliyyenüz olduğı zamânda bilâ-te'hîr varup hıdemât-ı hümayûn-ı pâdişâhide bezl-i mâhüve'l-mikdâr eyleye. Bâkî sizin lâzımdır ki ilm-i âlem-arâları mühîr u şâmil ola.

[370]

664

Y e v m ü ' l - H a m î s , F î 5 Z i l h i c c e S e n e 9 8 5

Han hazretlerine mektûb-ı şerîf yazıldı ki

Hâlâ vilâyet-i Leh kralı sa'âdetlü ve devletlü pâdişâhımız hazretlerinin Âsitâne-i sa'âdet nişânelerine mektûb gönderüp mâ-beynde olan sulh u salâh ve ahd ü emân husûsı her vecihle hıyânet olunup hilâfına cevâz gösterilmeyüp dâ'imâ şerâit-i ahde ri'âyet olmak üzredir iken bundan pâdişâh-gerdûn vakâr hazretleri nâme-i hümayûn gönderüp Han hazretleri ile mâ-beynimizde olan sulh u salâh husûsıçün fermân-ı kadîr-tüvânları sâdır olmağla bu cânibden dahi yarar elçimiz tedârük olunup müşârün-ileyhe gönderüp mâ-beynimiz muvâlât u musâkât üzre olup min ba'd tarîkinden hilâf-ı ahd vaz'-ı sudûr itmeyüp ahd ü emân olmak iltimâs olunmuş iken elçimizi habs eyleyüp dahi kadîmden düşmanımız olan Miskak keferesiyle ittihâd etmişlerdir deyü elçinin inâyet itmeğın pây-e serîr-i sa'âdet-masîr-i pâdişâhîye arz olunup ilm-i şerîf âlem-şümûl muhîr u şâmil olmuşdur. Eyle olsa kral müşârün-ileyh izzetlü pâdişâh Rabi'meskûn hazretlerinin cenâb-ı celâdet-me'âb sa'âdet-nisâbları tarafından vilâyet-i mezbûreye nasb olunmuş kral olmağla şimdiedek cenâb-ı vâlâ-i me'kin tarafından virilegelen virgüleri kemâ-kân bi't-tamâm virilüp muhâlif olunmaya deyü gelen âdemlerine tenbîh ü te'kîd buyrılup yanınızda olan mahbûs elçisi itlâf olunup icâzet-i şerîfiniz ile kral müşârün-ileyhe göndermek bâbında fermân-ı hümayûnları sâdır olmağın inşâ'a'llâh varup vusûli müyesser oldukda me'mûldür ki süde-i seniyye-i sa'âdet-medârları ile olan muvâlât u muzâkâtın mûcebince fermân-ı şerîf ifsâlen müşârün-ileyh kralın yanında mahbûs olan elçisi itlâf olunup dahi hüsn-i icâzetin makârin olmağla emîn ü sâlim irsâl olunmak bâbında sa'y-ı celîlinüz ola ve bundan akdem Kızılbaş-ı bed-ma'âş vilâyetinin gâret ü hasâratı husûsı içün cenâb-ı âlînüze

sa'âdetlü pâdişâhımız hazretleri tarafından nâme-i hümayûnları gönderilmiştir. Hâlen ol husûsın husûlî nihâyet olup ol bâbda sâdır olan fermân-ı kazâ-cihân alâ-mâkân mukarrer olup cenâb-ı sa'âdet Abdullah Han *dâmet me'âliyehu* hazretleri ile dahi muvâlât u musâfât üzre olmağın ol cânibden melâhide-i dînin ele götürüp tîğ-ı şemşîr kılınmak için [371] müşârün-ileyh Han hazretlerine dahi nâme-i meveddet-nişâneleri tesvîd olunup irsâl olundu. İnşâ'a'llâh vusûl buldukda atabe-i aliyye te'hîr ü tevakkuf etdirilmeyüp yarar ve mu'temed âdemler tedârük olunup nâme-i hümayûnları ber-vech-i isti'câl bâbında ikdâm u ihtimâmın masrûf kılına ve ne zamânda gönderilüp vâsıl olduğın ve ol cânibden ne haber alınup ve ne vecihle tedârük idüp ve ne târihde teveccüh ideceklerine mu'accelen irsâl ü îsâl itmesi bâbında sa'y-ı cemîleleri masrûf kılına ve müşârün-ileyh kral bi't-tamâm gönderilen min ba'd musâkât üzre olmağçün südde-i sa'âdet çavuşlarından kıdvetü'l-akrân Sinân ta'yîn olunup irsâl olunmuştur. Fermân-ı şerîf-pâdişahi mücebince kral müşârün-ileyhin yanında mahbûs olan elçisi ıtlâk olunup mezkûr çavuşa teslîm olunup ve yanına yarar âdemler koşup emîn ü sâlim mûmâ-ileyh kral tarafına gönderesin ki, inşâ'a'llâh âdet-i kadîm muktezâsınca bi't-tamâm gönderilüp ve mâ-beynin muvâlât u musâkât üzre olup min ba'd rızây-ı hümayûn-hüsrevâneye mihâlîf nesne sudûr itmeye.

665

Y e v m ü ' l - E r b a ' a , F î 8 S a f e r S e n e 9 8 6

Sâhib-i sa'âdet hazretlerine gönderildi.

Fî 10 Safer Sene 986

Van beğlerbeğine yazılan mektûb-ı şerîfin sûretidir.

Bundan akdem vârid olan mektûblarında anun gibi elçi gelürse te'hîr etdirilmeyüp gönderilür mi bu haber mektûbı ve cevâbı alınup irsâl olunur mı deyü iş'âr oldukda gelürse te'hîr etdirilüp mektûbı ve cevâbı gönderile deyü hükm-i şerîf irsâl olunmuşdı. Hâlâ dahi ol emr-i şerîf mücebince amel olundu deyü i'lâm eyledüğinden mâ'adâ şimdiiyedeğin yukaru cânibden size âdem gelüp bâ'is olan sulh u salâha Şâh'ın meyilli olduğın sultânlar i'lâm idüp ve Tokmak Sultân'ın vekîli olan Velî Beğ bir mikdâr âdem ile sulh için Van'a gelüp hâliyâ size irsâl olunan mektûblarında esâs misâk münhezim olup bâ'is misâk ne olmuştur deyü sû'al eyledükleri iş'âr olunmuş. Bundan akdem mühimmâtdan ba'zı tüccâr vilâyet-i Gîlân'dan bu cânibe gelürken Zengân nâm mevzi'de basılup mâlları yağma ve gâret ve ekseri katl [372] ve nicesi esîr oldukları i'lâm olundukda mâ-beynde sulh u salâh emri muhakkak iken küffârda dahi gâribân ve tüccâra dahl u ta'arruz olunmak yoğken ahd ü

emân içinde böyle va'z olunmağın aslı nedir yukaru cânibe âdem gönderilüp cevâb taleb olunsun deyü fermân-ı âlî sâdır olmağın emr-i celîlü'l-kadirleri mücebince Erzurûm cânibinden iki nefer çavuş gönderilüp vefât iden Şâh'a varduklarında şâfi cevâb virilmedüğünden mâ'adâ mezkûrân çavuşlar habs olunup ve sizün cânibinizden dahi istihbâr içün âdem vardukda ol dahi habs olunup ve bu cânibe ümerâ-i Ekrâd'dan Kâsım nâm ve Sultân Hüseyîn Beğ oğlu Behrâm ol cânibe varduklarında anlara envâ'-ı rahâtîyâd olunup ve bi'l-cümle mezbûrdan zuhûr u sudûr iden etvâr mâ-beynde müte'akd olan sulh u salâha muhâlif olduğına memâlik-i mahmiyye-i pâdişâh serhadlerinde olan ümerâdan husûsuna mübâşeret olunup Hüseyîn Şâh İsmâ'îl kapu halkından ve sâ'ir asâkir-i zafereserden serhade irsâl olunup muttasıl tedârük üzre iken bi-inâyeti'llâh girü kendü ve râci' olup devletlü ve sa'âdetlü pâdişâhımızın ziyâde eyleyüp mâ-beynde sulh u salâh vâkı' olmağın ol cânibden ahd ü emâna muhâlif bu makûle zuhûr itmeğın azîet ü hamîyyet-i pâdişâhi dahi sudûr idüp memâlik-i Acem'in gelip feth ü teshîri içün beğlerbeğiler ve her birinin beğlerbeğiliklerine müte'allik olan ümerâ-i nâmdâr ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr ve sâ'ir tûfeng-endâz ve okla yayla nice bin sipâhi ihrâc ve âmâde olunduğundan şimdi Âsitâne-i sa'âdet-i âşiyâneden irsâl olunan nice bin bölük dergâh-ı âlî yeniçerileri bir yarağla tedârük olunup her biri pâdişâhımızın ol gazâsıdır deyü uğûr-ı hümâyûnlarında başları fedâ itmeği cânlarına minnet bilürler. Bu makûle asâkir-i feyz-me'âsire vüzerâ-i âlem-yekdârlarından Mustafa Paşa hazretleri gibi bir vezîr nâmdârları serdârıma ta'yîn buyrulmağla anlar dahi kendü âdemlerinden ve tevâbi'lerinden nice bin iş bu mâh-ı Muharremü'l-Harâm'ın yigirmi yedinci gününde bir mübârek zemînde Üskûdar'a geçüp deryâ misâl fevc fevc diyâr-ı şarka teveccüh ü azîmet üzre olalar. İnşâ'a'llâhu te'âlâ asakir-i bî-şümâr [373] ile varup irişmek mukarrer olmuşdur. Ümîddir ki, Hakk celle ve alâ envâ'-ı yüzaklıkları müyesser etmiş ola. Ahd ü emân murâdı olup eylediği i'lâm u i'lân olmuş bundan akdem vilâyet-i Şîrvân ehl-i sünnet ve cemâ'at altında iken Şâh Tahmasb ile varup ol vilâyete müstevli olup ehl-i İslâm'dan kimesnenin hasârat itmeğın ol zamânda Şîrvân Şâh evlâdından ba'zı kimesneler atabe-i aliyyeye gelüp iktisâs u ilticâ eyledüklerinde inşâ'a'llâhu te'âlâ zamânı geldikde mu'âvenet ü müzâheret olunur deyü ta'yîn olunup ri'âyet olunmuşlar idi. Hâlen ol Ebû Bekîr Mirza ve karındaşı dahi südde-i seniyye-i sa'âdet ve atabe-i aliyyeye kemâl-i ubûdiyyet ü ihlâs üzre olan cenâb-ı emâret-me'âb devlet-nisâb Kırım hanı Mehmed Girây Han *dâmet me'âliyehu* hazretleri yanında olup olmağla her vecihle mahsûslarından olmuşlardır. Hâlen diyâr-ı Acem böyle düşdüğü mesmû'ları olmak dergâh-ı nusret-penâha mektûblar gönderüp Demürkapu semtinden varup Şîrvân feth ü teshîr etmekde ol bâbda ruhsat-ı hümâyûnları erzânî kılınmıştır. Şâh'ın

olduğı mukarrerdir. Siz kendü cânibinizden bu zikr olunan mektûb gönderüp oldukları gibi dahi muhkem olup şerâ'it-i ahd ü emâna ri'âyet olunmayup rızây-ı hümayûnlarına muhâlif evzâ' zuhûr itmeğe asâkir-i nusret-eser hareketine bâ'is olanların memleketi feth ü teshîr itâ'at vâkı' olan ihrâcâtına memleket ve yerler ol zamânda şemşîr-i zafer te'sîr-i hüsrevânelerden olup vech ü münâsib olduğu üzre bu cânibe teslîm eyleyeler. Asâkir-i nusret-şî'âr vilâyet-i Acem'e güzâr itmeyüp nihâb u gâret ve hakâret ü hasârat eyleyeler. İnşâ'a'llâh hemân vilâyet-i Şîrvân umûmen memâlik-i Acem feth ü teshîr olunmak tasvîr olunmuştur. Eğer bu def'a vilâyet-i Acem vâkı' olursa sâ'ir zamânlarda gereği gibi vilâyet halkına ta'arruz olunmaz deyü mulâsat olunmayup mübâşeret [374] olup ezvâc u etfâl ve ehl ü ıyâlleri ve dâr u diyârları harâb u bibâb kılınmak mukarrerdir. Ammâ şöyle ki, vech-i meşrûh üzre bu def'a niyyetin sulh u salâh müceddeden ta'yîn olunup min ba'd esâs ahd ü emân münhedim olmayup ana göre bu bâbda cevâbın da ne vecihle olursa ber-vech-i isti'câl mufassal yazup i'lâm oluna.

666

Bâlî Çavuş'a virildi

Fî 23 Rebî'ü'l-evvel Sene 986

Cenâb-ı sadâret-me'âb devlet-nisâb rif'at-iktisâb sa'âdet-intisâb hâliyâ Erzurûm beğlerbeğisi Behrâm Paşa Âsitâne-i sa'âdete mektûb gönderüp şimdiye değin melâhide-i makhûrenin mâ-beynde olan sulh u salâh mukarrer olmak ümîdiyle idi. Şimdiye değin asâkir-i nusret-şî'ârın bu cânibe teveccüh etdikleri ma'lûm olduktan sonra hareket idüp fesâd ü şenâ'ata mübâşeret itmeleri mukarrerdir. Erzurûm askeri ile anlara mu'âvenete kâdir değildir deyü mu'âvenet ü müzâheret taleb eylediğu pâye-i serîr-i sa'âdet-masîr-i hüsrevânelerine arz olundukda sâdır olan fermân-ı âlîleri üzre hükm-i şerîf yazılıp irsâl olunmuştur. İlm-i şerîf Rûmili ümerâsından sefer-i nusret-esere emr olunan beğlere mu'accelen gelüp gitmeleriçün iki üç def'a mü'ekkid ahkâm-ı şerîf yazılıp çavuşlar ile ulakla gönderilüp envâ'-ı tenbîh ü te'kîd olunmağın hâlen ba'zıları gidüp ve sâ'irleri dahi ikdâm idüp getürmek üzredir. İnşâ'a'llâhu te'âlâ cümlesin size irişüp mülâki olur.

Gerekdir ki, emr olunan beğlerbeğilere kendü câniblerinden mü'ekkid mektûblar yazılıp Erzurûm beğlerbeğisinin mektûbunun muhtevâsı derc olunup her birine ulağla yarar âdemler ile gönderilüp [375] muhkem tenbîh ü te'kîd oluna ki her biri beğlerbeğiliğine müte'allik ümerâ ve asâkir ile sür'at ile yürüyüp ihmâl ü müsâheleden

ziyâde hazer ideler. Ve size dahi fermân-ı âlîşânları üzre sür‘at üzre yürüyüp envâ‘-ı yüz aklıkları zuhûra getürmeğe sa‘y-ı cemîleniz vücûda getüresin.

Y e v m ü ’ l - E h a d

Ağa hazretleri kâtibi mezbûr Ağa hazretleri ulağla

İ‘lâm u inhâ olunur ki, bundan akdem Bağdâd muhâfazasına ta‘yîn olunan bölük halkı zabt olunmağla re‘âyâyâ ve rencber tâ‘ifesine i‘lâm olunmağın zabt u sıyânetlerinde kimesne zulm ve ta‘addi etdirilmiye deyü sâbıkâ size mektûb irsâl olunmuş idi. Hâlâ bölük halkının ahvâllerinden evzâ‘ u etvâr zuhûr itmekden hâli olmayup fukarâ-i re‘âyâ ve sâ‘ir rencber tâ‘ifesini*

[376]

667

Y e v m ü ’ s - S e b t , F î 15 R e b î ’ ü ’ l - â h i r S e n e 986

Müşârün-ileyhin kapu kethüdâsı Rüstem’e virildi.

Fi’t-târîhi’l-mezbûr

Van beğlerbeğisine mektûb-ı şerîf ki

Bu cânibe mektûbunuz vârid olup mektûbunda yukarı cânibden Van’a gelen elçi hakkında i‘lâm u iş‘âr olunmuş ol bâbda her ne ki tahrîr ü beyân olunmuşsa alâ vechü’t-tafsîl ma‘lûm u iz‘ân olunmuşdur. İmdî asâkir-i mansûreye serdâr ta‘yîn olunan cenâb-ı sadâret-me‘âb karındaşımız Vezîr Mustafa Paşa hazretleri ol taraflara varınca tevakkuf ettirmek iktizâ eylediği ecilden me‘mûldür ki, müşârün-ileyh karındaşımız hazretleri serhade varup irişince her ne tarîk ile mümkünse elçiye vech ü münâsib görüldüğü üzre niyyet virüp ve serhadde olan sultânlara dahi yazılup inşâ‘a’llâhu te‘âlâ murâd-göz üzre sulh u salâh olunur deyü iş‘âr idüp dahi mûmâ-ileyh karındaşımız hazretleri bi-inâyeti’llâh-i te‘âlâ serhade vusûl buldukda meşveret eyleyüp vech ü münâsib olduğu üzre iktizâ etdüğüne göre amel olunmak bâbında envâ‘-ı mesâ‘î-i cemîlenüz zuhûrî istimâ‘ eylesin.

668

Kırmızı atlas kîse ve gümüş kozalâk ile bağlanup Bağdâd

Beğlerbeğiliği kapu kethüdâsı Hasan’a virildi.

[Fî] 19 R e b î ’ ü ’ l - e v v e l S e n e 986

* Sayfanın bu kelimedden sonrası boştur.

Aşağıda beyân olmuştur. Sâ'ir mektûblar gibi.

Lûristân hâkimi Muhammedî Mirza'ya yazılan mektûb

Cenâb-ı emâret-me'âb eyâlet-nisâb devlet-intisâb sa'âdet-iktisâb Muhammed Mirza *dâmet me'âliye*hu buyurdum ki, hâliyâ devletlü ve sa'âdetlü pâdişâhımız *e'azza'llâhu te'âlâ ensâre*hu hazretlerinin devlet-i âşiyânlarına gelüp ubûdiyyet dahi mektûb vârid olup mektûbunda irsâl olunan envâ'-ı i'zâz u iclâl ile istikbâl ü hüsn-i kabûl ile ve ikbâl eyleyüp hulûs-i taviyyet ile Âsitâne-i sa'âdetlerine arz-ı ihlâs u ubûdiyyet eyleyüp cân u dil ile atabe-i ulyâ [377] akvâm u aşâyiri ve ehl ü ıyâli ilticâ için memâlik-i mahrûseye irtihâl itmek tedârükünde olup Gâzî Han'a virilen ülkelerden olunmak iş'âr olunmuş idi. İlm-i şerîf husûsı sevk olunup ol bâbda ve atabe-i ulyâdan berât-ı sa'âdet-âyât yazılıp irsâl olunmuştur. Inde'l-vusûl ve kemâl-i kiyâsetleri ve Âsitâne-i sa'âdet-âşiyâneye olan hulûs-i taviyyetleri me'mûldür ki, bu def'â emr-i celîlü'l-kadr-i pâdişâhiye ittisâl eyleyüp aşâyir ve ehl ü ıyâliniz ile ol cânibden irtihâl ve zikr olunan sancaklara ittisâl eyleyüp hıfz u hirâset ve zabt u sıyânetde mücidd ü merdâne olup a'dâ tarafına nâzır ve akvâm u aşâyirinüz ile dâ'imâ hâzır bulunup ol etrâfda umûr-ı dîn-i mübîn ve uğûr-ı hümâyûn-ı devlet-i karîn-pâdişâhiye müte'allik husûslarda bezl-i makdûr ve sa'y u nâ-mahsûr olunup envâ'-ı yüz aklıkları tahsîline mesâ'î-i cemîle ve âsâr-ı celîleleri ile vâkı' olan sefer-i nusret-eser bertaraf oldukdan sonra ol dahi müyesser olup ocağınız olan mukarrer olduğundan mâ'âdâ himâyât-ı şehin-şâhiye hakâret olup her vecihle olan ahvâli i'lâmdan hâli olmaya.

[378]

669

Rüstem Kethüdâ'ya virildi.

Şehrizol beğlerbeğine mektûb-ı şerîf ki

Van beğlerbeğisi hâlâ kendüne Tebrîz hâkiminden gelen mektûbı gönderüp Kızılbaş-ı ev-bâş cânibinden Urmi'ye ve vilâyet-i Van'a ta'arruz olunmak ihtimâli olduğunu bildirüp anun gibi müstevlî olursa bunda olan asâkir ile mukâvemete mahall oluna mu'âvenet için İmâdiye hâkimi ile Lâcân ve Uşnî beğlerine taleb itmeğin lâzım geldikde mu'âvenet idesiz deyü müşârün-ileyhim beğlere ahkâm-ı şerîf gönderilüp tenbîh olunmuştur. Ammâ lâzım geldiğin mukaddem varup cem'iyet idün deyü fermân olunmamıştır. Eyle olsa bu bâbda sen dahi el-ıyazü bi'llâhi te'âlâ şöyle ki, yukarı cânibden Urmi'ye ve yâhûd Van'a asker gelüp ta'arruz olunursa mûmâ-ileyhimâ Lâcân ve Uşni beğlerine icâzet-i hümâyûn muktezâsınca varup müşârün-ileyh Van beğleri gereği gibi mu'âvenet ü müzâheret eyleyeler ve müşârün-ileyh Lâcân beği ile mâ-beynde ba'zı

ehl-i nifâk sudûr etmiş mûmâ-ileyhimâya âdemin ile mektûbunu gönderüp ehl-i İslâm arasında ba'zı adâvet münâsib değildir. Husûsen bunlara hüsn-i ittifâk üzre oluna.

[379]

670

Kapu-zâde Mehmed Çavuş'a virildi.

Cenâb-ı sadâret-nisâb envâ'-ı dürrer tahiyât-ı sâfiyât vâfiyât-ı mevedded muvâlât u yemîn-i musâfâtıdan ittihâk u ihdâ kılındıktan sonra hâlâ vârid olan mekâtib-i şerîfenin cem'-i mazmûnı ale't-tafsîl pâye-i serîr-i sa'âdet-masîrlere hüsn-i ta'bîr ile arz ve tenvîr olunmağın arz olunan husûsların cümlesi de fermân olunmuştur. Hemân dîvân-ı hümayûn kâtiblerinden Mehmed bendenüze tevcîh olunan nâzır-ı müteveffa ze'âmeti müyesser olmamıştır. Ana dahi sebep bu olmuştur ki mezkûr nâzır-ı müteveffa dergâh-ı âlî müteferrikalarından olup sefere me'mûr olanlardan olmadığından mâ'âdâ vefâtı haberi bu cânibde şâyî' oldukda dergâh-ı âlî çavuşlarından Hüseyîn ve Rıdvân nâm çavuşlar zikr olunan ze'âmet kendüne olmak üzre Samsun iskelelerine yüz bin akçe ziyâde eylemeğın virilmişdi. Hâlâ mezbûr kâtib Mehmed'e tevcîh olunup gönderilmeğın tekrâr arz olundukda girü çavuşlara mukarrer buyurulmuştur. Sâdır olan emr üzre size hükm-i şerîf yazılıp irsâl olunmuştur. Fermân-ı âlîşânları üzre amel buyurulup muhassalü'r-râm olanlar me'mûr oldukları hıdmetlere dahi ve münâsib gördüğün üzre itmâm oluna. Ve Tatar hânı hazretleri dahi karındaşı Âdil Girây'ı ba'zı mirzalar ile Şîrvân tarafına ta'yîn eyleyüp bî-şümâr asker-i Tatar ve südde-i sa'âdetden ta'yîn ve irsâl olunan asâkir-i nusret-şî'âr ile on beş günde azâmî varup andan öte Demürkapu'ya on beş konak yazup inşâ'a'llâhu te'âlâ ol mikdâr zamâna değın varılır deyü haber vârid olup ve mukaddemâ Kızılbaş'ın ol tarafda olan asâkiri harbisidir deyü iş'âr olundukda inâyet olup vufûr-ı şecâ'at ve kemâl-i celâdet muktezâsınca melâhide-i makhûrenin kahr u tedmîri ve memleket ve vilâyetlerinin feth ü teshîri bâbında envâ'-ı ikdâm u ihtimâmın mezbûl ve ma'rûf ve Tatar askeri dahi ile mensûr olacakmış bir mübârek tâ'ifesidir hânları ve mirzaları kadîmi hândan olup münâsib olan müşârün-ileyh Âdil Girây Han hazretlerine yarar câsûslar gönderüp gereği gibi tahassun iden Demürkapu'ya vârid haber alındıkda inşâ'a'llâhu te'âlâ varup girürler bu bâbda vilâyet-i Gürcistan beğlerinden Şavşâd beğleri Mehmed Beğ ve Ahmed Beğ dahi haber almak dahi haber alup dahi iktizâ etdüğüne göre amel itmek bâbında envâ'-ı sa'y u ihtimâmın mezbûl oluna. [380] İstimâlet virilüp hüsn-i ittihâd ü ittifâk ile envâ'-ı yüz aklıkları zuhûra getürmek bâbında sa'y u cemîlinüz vücûda getürile.

671

Teke-oğlu Mustafa Çavuş'a virildi.

Pasin muhâfazasında olan Mehmed Paşa'ya hüküm ki:

Hâlâ asâkir-i mansûre ile Şîrvân cânibine irsâl olunan cenâb-ı sa'âdet-nisâb karındaşımız Vezîr Mustafa Paşa hazretleri cânibinden ve asâkir-i mansûre ahvâlinden hayli zamân geçüp henüz haber vâsıl olmayup asâkir-i zafer-eserin keyfiyet ahvâli Âsitâne-i sa'âdet-âşiyânede ma'lûm oldu. Şimdiye dek siz ol câniblerin ahvâline vâkîf olup keyfiyet ahvâlleri nice idüp i'lâm itmek lâzım ve mühim iken ne aceb gaflet olunmuşdur. İmdi asâkir-i mansûre ahvâli nedir bi'l-fi'l ne mahaldedir ve Kızılbaş-ı bed-ma'âşın fikr ü tedârüğü nedir içlerinde ne söylenür sa'âdetlü pâdişâhımızın *e'azza'llâhu te'âlâ ensârehu* hazretlerinin ma'lûm-ı şerîfleri olmak lâzım olduğu ecilden ol bâbda size hükm-i hümayûn yazılıp irsâl olunmuşdur. Mektûb varup vusûl buldukda me'mûldür ki, bu husûsda gereği gibi mukayyed olup şimdiye değin ol cânibden âdem gelmiş midir asker-i İslâm-nusret ne makûle ihbâra vâkîf olup ve bi'l-fi'l ne mahalde olup Şîrvân'a dâhil olmuşlar mıdır ne ameldedir ve Kızılbaş tarafından ne haber vardır fikr-i fâsidleri nedir mukaddemâ Âsitâne-i sa'âdetden irsâl olunan çavuşlar müşârün-ileyhe varup vâsıl olmuşlar mıdır çavuşlar gitdikden sonra ol taraflardan haber ve âdem gelmediği nice olmuşdur ne dirler ve asâkir-i nusret-eserin hâlleri nicedir cem'-i ahvâle tettebbu' idip dahi şimdiye dek vâkîf olduğunuz ahvâli fermân-ı celîlü'l-kadirleri muktezâsınca mufassal yazup ber-vech-i isti'câl i'lâm eyleyüp ve min ba'd dahi yarar câsûslar tedârük idüp eğer asâkir-i mansûre ahvâlidir ve eğer Kızılbaş tarafından fikr-i kasd ve hayâl-i kâsidleri ne idüğün tettebbu' ve tecessüs etdirüp i'lâm itmek bâbında mesâ'î-i cemîlenüz vücûda getürüle.

Bu mektûbun altında yazıldı.

Ve'l-hâsıl Şâh şimdilik ne mahalde olup yanında asâkir var mıdır ne mikdârdır fikr ü tedârüğü nedir askerin ahvâlinden haber almağa sa'y eylesin. Vâkîf olduğunuz ahabârı ale't-ta'cîl irsâl itmek husûsunda mebzûl kılın.

[381]

Kethüdâsı Mustafa Ali Çavuş'a virildi.

Bir sûreti

Bağdâd beğlerbeği yazıldı.

Sefer Çavuş'a virildi.

Bir sûreti

Van beğlerbeğine

672

Elkâs Mustafa Çavuş'a virildi.

Fî 4 Ramazân Sene 986

Han hazretlerine mektûb-ı şerîf ki

Bundan akdem diyâr-ı şarkda olan melâhidenin kahr u tedmîri ve Şîrvân ve ana tâbi‘ olan kılâ‘ ve bıkâ‘ın feth ü teshîri niyyeti ile irsâl olunan asker-i İslâm-zafere serdâr ta‘yîn olunan cenâb-ı sadâret-me‘âb karındaşımız vezîr Mustafa Paşa hazretleri asâkir-i zafer-eser ile Erzurûm’dan göçüp Gürcistan’a duhûl ve Gürci’ye tâbi‘ olan kılâ‘ ve bıkâ‘ından fethine melâhideden Tokmak Han ve İmâmkulı ve Kara Han ve bunlardan mâ‘adâ Kızılbaş-ı bed-ma‘âşdan togûz baş sultân-ı ev-bâş ile yiğirmi bin mikdârı melâhide ile kal‘a-i mezbûreye karîb Çıldır sahrâsı nâm mahalde asâkir-i nusret-eser ile mülâkî olup tarafından azîm-i harb ü kîtâl ve cenk ü cidâl olup ehl-i İslâm olan melâhide-i bed-nâmın leşkeri alef-i şemşîr-zafer olup asker-i İslâm-ı nusret-fercâm muzaffer ve mensûr ve a‘dâ-yı peyâm münhezim ü makhûr firârı firâra tebdîl eyleyüp ele gelen melâhide Menûcehr ve sâ‘ir a‘yân-ı Gürcistan kılıçdan geçüp ba‘zı Kızılbaş’a tâbi‘ tarafına teveccüh eylediği husûsı mektûbı ile müşârün-ileyhe i‘lâm etmiş idi. Ba‘dehu Van beğlerbeğisi mukaddemâ Husrev Paşa muhlisiniz müşârün-ileyh serdâr Tiflîs kal‘asını alup dahi Tiflîs’den geçüp Şîrvân semtine teveccüh idüp Şîrvân kurbunda cârî olan Kür suyu ubûr eyledikten sonra iki suyun mâ-beyninde Kızılbaş-ı bed-ma‘âşdan Tebrîz hâkimi olan Emîr Han didikleri mel‘ûn yiğirmi binden ziyâde ile mülâkî olup anda muhkem harb u kîtâl vâkı‘ olup ehl-i Rafz u ilhâdlerden on-on beş bin mikdârı ehl-i fesâdın devletleri düşüp münhezim eyleyüp ve müşârün-ileyh asakir-i nusret ile Şîrvân’a duhûl eyleyüp bi’l-fi‘l Şîrvân’da oldukları Kızılbaş cânibinden gelmiş bir kimesne haber virdüğünü i‘lâm idüp lâkin müşârün-ileyh karındaşımız serdâr cânibinden [382] henüz âdem ve mektûb gelmeyüp iki üç ay mikdârı zamân mürûr eylemeğin devletlü ve sa‘âdetlü pâdişâhımız *e‘azza’llâhu te‘âlâ ensârehu* hazretleri her vecihle asâkir-i zafer-şi‘ârın ahabâr-ı âsârına müterakkıb olup ve andan gayri ahvâlîn üzre halefü’l-ümerâi’l-kirâm Âdil Girây *dâme ulüvvühu* evlâdınız ile asker-i Tatar olduğu Demürkapu’dan Şîrvân’a dâhil olmuşlar mıdır nice olmuşdur burada giderken Rus gelüp muhkem savâş idüp bi-inâyeti’llâh-i te‘âlâ kefare münhezim ü makhûr olduğu ve Moskov kralı Kızılbaş’a beş bin tüfenk ile yiğirmi beş darbzen virdüğü cânibden haber alındı. Bu husûslar vâkı‘ midir atabe-i ulyâlarında ma‘lûm olmak mâlları olmağın nâme-i hümayûnları yazılıp eğer müşârün-ileyh serdâr muhlisiniz ile Şîrvân’a duhûl idüp asâkir-i cerrâr ahvâli ve eğer Tatar’ın Şîrvân’a vusûlî ve yolda gider iken küffâr-ı Rus ile olan kîtâlî ve Moskov kralı mülhid-i mezbûra ol mikdâr tüfenk ve darbzen irsâl eylediği husûslarından şimdiye dek bir haber gelmişse mu‘accelen i‘lâm olunup eğer henüz gelmemişse kadîmden Asitâne-i devlet-âşiyânlarıyla olan muktezâsınca yarar ulaklar

tedârük idüp ber-vech-i isti‘câl irsâl eyleyüp haber alıvirmek için dergâh-ı âli çavuşundan Mustafa *zîde kadrihu* ile irsâl olmuştur. Inde’l-vusûl kadîmü’z-zamândan hândan-ı adâlet ve dûd-mân-ı sa‘âdet-bünyânlarıyla olan vufûr-ı muvâlât mücebince eğer şimdiedek Şîrvân cânibinden ve müşârün-ileyh serdâr muhlısınızdan ve asker-i İslâm-ı zafer-encâmıdan ve asâkir-i Tatar-ı nusret-şi‘ârdan bir haber alınmamışsa ber-vech-i isti‘câl mektûb-ı meserret ile müşârün-ileyh çavuşa irsâl ve vâkıf u matlu‘ olduğunuz ahbâr-ı âsârı îsâl eğer henüz asla bir cânibden haber alınmamışsa kendü cânib-i şerîfinizden yarar ulaklar tedârük idüp Demürkapu taraflarına gönderüp asâkir-i Tatar-ı nusret-şi‘âr bi’l-fi‘l ne mahalde olup Şîrvân’a dâhil olmuşlar mıdır ve yolda gider iken vech-i meşrûh üzre Rus ile cenk ü cidâl eyledikleri vâkı‘mıdır nicedir ve Moskov kralı Kızılbaş’a ol mikdâr tüfenk ve darbzen irsâl eylediği sahîh midir Demürkapu’dan ne vecihle ubûr itmişlerdir ve ne zamân göndermişdir Tatar askeri şimdiedek Şîrvân’da mıdır ne mahaldedir müşârün-ileyh serdâr muhlısınız mülâkî olmuşlar mıdır ve asker-i İslâm bi’l-fi‘l Şîrvân’da mıdır fikr ü tedârükleri nedir [383] ve asâkirin hıdmet ile hâlleri nedir müzâyakaları var mıdır olduğu takdîrce zahîre tedâriği ne mahaldedir muhlısınız ve ol mülhidin fikr-i kâsd ve hayâl-i kâsidleri nedir bir yerde cem‘ olmuş askeri var mıdır ne mahalde cem‘ olmuştur ve ne mikdârdır ne dirler asker-i İslâm ile mukâmelesi ne yüzdendir nicedir cümle ahvâlî tettebbu‘ ve tecessüs etdirüp vâkıf u matlu‘ olduğunuz ahbâr-zamîmeyi mufassal u meşrûh atabe-i aliyyelerine i‘lâmı bâbında envâ‘-ı mesâ‘î-i cemîle ve esnaf-ı âsâr-ı calîlinüz zuhûr eyleye. Asker-i nusret-eserin zahîre bâbında müzâyakaları varsa Kumuk hâkimi Ulû Şemhâl ve Avâr hâkimi Nûsâl ve Kaytak hâkimi Emîr Hasan ve Murgûn hâkimi Ta‘yâb ve Tâbeserân hâkimi Ma’sûm ve Sayeserân hâkimi Gâzî *dâme ulüvvühum* hazretleri Âsitâne-i sa‘âdetlerine kadîm-i sadâkat ve muhallesat ile iktisâs idüp devletlerinden olmağın her birine mufassalan nâme-i hümayûn irsâl olup asker-i İslâm’a dîn ü mübîn ve sıyânet-i nâmûs için salavâtü’llâhi te‘âlâ aleyh eğer zahîrede ve eğer sâ’ir mu‘âvenet ü müzâheret itmek lâzım olan husûslarda makdûrları iş‘âr etmişlerdir. Zikr olunan nâmeleri mâ-beynde olan sadâkat mücebince müşârün-ileyhe ulaştırup ve siz dahi cânib-i şerîfinizden her birine yarlıg gönderüp mümkün olduğu üzre asker-i İslâm’ın zahîreleri tedârüğünde ve sâ’ir mu‘âvenet ü müzâheret lâzım yerlerde vech ü münâsib gördükleri üzre mu‘âvenet idüp ümîddir ki, bi-inâyeti’llâhi Melikü’l-Gaffûr dîn ü devlet muzaffer ve mansûr ve a‘dâ münhezim ü makhûr asker-i İslâm-ı zafer-encâm envâ‘-ı yüz aklıkları tahsîl olunup ve makdûr oluna.

[384]

Kırmızı atlas kîse ve gümüş kozalâk ile bağlanup

Elkâs Muslısı Mustafa Çavuş'a virildi.

Fî 13 Zilhicce Sene 986

Cenâb-ı emâret-me'âb eyâlet-nisâb sa'âdet-i iktisâb devlet-i intisâb hazret-i Kâmurân *edâma'llâhu te'âlâ* buyurdum ki, bundan akdem asâkir-i mansûre ile diyâr-ı şarka irsâl olunan cenâb-ı sadâret-me'âb karındaşımız Mustafa Paşa muhlisleri ve ihvân sa'âdet devletlü ve sa'âdetlü pâdişâh âlem-penâhımız hazretlerinin nâme-i hümayûn-ı sa'âdet-makrûnelerinde mektûb mazmûnunda ale't-tafsîl yazılup i'lâm olmuş idi. El-hâletü hâzihi müşârûn-ileyh karındaşımız tarafından Âsitâne-i sa'âdet âşiyâne-i pâdişâhiye tekrâr mektûbları gelüp sene 986 Zilka'de'sinin evâ'ilinde Van beğlerbeğisi Husrev Paşa muhlisınız müşârûn-ileyhe mektûb ve âdem gönderüp sene-i mezbûre Şevvâli'nin yiğirmi yedinci günü Tebrîz'den câsûs ve Erdebîl'den ba'zı tüccâr gelüp Şîrvân vâkı' olan muhârebede mahbûs olan Erzurûm çavuşlarından Mahmûd ve Muharrem nâm kimesnelerin Erdebîl'de yazup evlerine gönderdikleri mektûbları müşârûn-ileyh ile irsâl eyleyüp i'lâm olunduğı üzre tâ'ife-i melâhideden nice hânları katl olunup ve nicesi diri tutulup husûsen ve ümerâdan Abdurrahmân Beğ nâm bir sancakbeği tutulup Kahkaha kal'asında mahbûs olduğın ve sene-i mezbûre Zilka'desi'nin beşinci günü Pasin sancağı muhâfazasına me'mûr olan Rûm beğlerbeğisi Mahmûd Paşa muhlisınız mektûbı ile Hasan nâm bir câsûs dahi gönderüp Kızılbaş-ı ev-bâşın keyfiyyet ahvâli su'âl olundukda Tokmak Han bir mikdâr melâhide ile Van'da ve Karahân ol karye ve nevâhide ülkesinde oturup bir cânibden vilâyetlerinde kaht ve bir taraftan Erzurûm'da olan asker-i zafer-eserden husûsda Tokmak Han'ın sâbıkâ risâlet ta'ife ile Âsitâne-i sa'âdet âşiyâneye gelüp südde-i pâdişâhiye tahsîl eyledüğü mukarrer olmağın ol cânibden [385] atabe-i aliyyeye arz-ı ubûdiyyet eylemek ihtimâli virilüp Şâh-ı gümrâh tarafından iki sultân konulduğı ve fırsat bulduğı takdîrde Han mûmâ-ileyh südde-i sa'âdete firâr itmek üzre olduğın haber virdüğinden mâ'adâ Şâh'ın oğlı olmayup akrabâsından birisinin olduğın içlerinde dahi meşhûrdur deyü tafsîl etmişdir ve bundan sonra mâh-ı Zilka'de'nin yedinci günü Yevmü'l-İsneyn'dedir Erzurûm çavuşlarından dahi (...) Çavuş'ı Şîrvân tarafından gelüp def'atle vâkı' olan cenk ve cidâlin ahvâli su'âl olundukda mukaddemâ Aras Han ile olan muhârebede ber-taraf oldukdan sonra nehrin karşı yakasında Palu nâm ülkede mezbûrlar Han'ın ve nice sultânın evlâd u ıyâli kesüp tahsîl eylemekle muhârebe-i mezbûreden firâr iden melâhide ol mahalde cem' olup tekrâr cenk ve cidâle mübâşeret fikrin iderler ki müşârûn-ileyh Osmân Paşa muhlisınız hazretleri haber aldıklarında ol şehri sür'atle ubûr

idüp hüsn-i ittifâk ile ol tahsîl etdikleri mahale varıldıkda bî-inâyeti'llâhi te'âlâ darbzenleri aslâ mâni' olmayup binden ziyâde Kızılbaş'ı anda kılıçdan geçürüp itfâl ve savâşdan gayri zinde kimesne kalmayup mâlik olup her Tatar mâlik olup Eriş Han'ın ve sâ'ir sultânların ıyâlinden nice mâl ve ganâ'im bî-şümâr ile Demürkapu derbendine toğrı girdüklerinden sonra asker-i Tatar vech ü meşrûh üzre Derbend semtine gelmişler iken mâh-ı Ramazânü'l-mübâreğin yigirmi dördüncü günü otuz bin mikdârı Kızılbaş ile Şâh oğlu müşârün-ileyh Osmân Paşa üç gün muhkem cenk ü cidâl ve harb u kîtâl olup Kızılbaş-ı bed-ma'âş tarafından nice bin melâhide şemşîr-i zafer-te'sîr olup kesilen başların ekseri olanlardan su'al olundukda Şâh oğlu gelmek istemeyen re'âyânın ile gönderdiklerin i'lâm etmişler ve bi'l-cümle üç gün tamâm cenk olup ve asker-i İslâm'a olmak ihtimâlinden ihtiyâten mu'accelen irişmek için Âdil Girây Sultân hazretlerine mektûb yazup gönderdikde kimesne düşmanla bir olup mektûbdan haber aldıklarında mûmâ-ileyh Osmân Paşa muhlisınız ile muhârebeden çekilüp Tatar asâkirine [386] gidüp mâh-ı Ramazânü'l-mübâreğin âhir günü olan mukâbele olup üç gün mikdârı kîtâl-ı tamâm bulup Tatar-ı nusret-şi'ârın galebeleri muhakkak olup lâkin tafeynin yarar atları kalup ve göz açdırmayup ve asker-i Tatar'ın oklarının ve yayları aslâ Tatar asâkiri Kızılbaş cânibine irişdikleri mûmâ-ileyh Osmân Paşa'ya ulağla i'lâm eylediklerinden ve zâd u zevâde çekilen müzâyakadan anlar dahi müşârün-ileyh Âdil Girây Sultân hazretlerine mülâkî olup kal'a-yı Derbend ile ve zâd u zevâde kesreti ile cem'i asâkire kifâyet idüp ale'l-husûs asker-i Tatar ile varan topların da konmuş olmağın müşârün-ileyh Osmân Paşa muhlisınız dahi yat u yarağı yanınca kaldırup Derbend'e toğrı revâne oldukdan sonra mezbûr müteveccih olmuştur. Ammâ umûmen vilâyet-i Şîrvân Kızılbaş-ı ev-bâş mümkün olmayup yâhûd vilâyet getürmekde mu'âvenetlerine asker-i İslâm-ı nusret-fercâma olup ile olduğunu haber virdüğünden mâ'adâ ihvân-ı sa'âdet-şânınızdan gayri livâ-yı Tatar cânibinden dahi on beş bin mikdârı asâkir ve cenâb-ı emâret-me'âb Emîr Şemhâl muhlisınız oğlu ile dahi on beş bin yarar leşker irişmek üzre olup uğûr-ı hümayûn sa'âdet-ı makrûn-pâdişâhîde yek-dil ü yek-cihet olup bezl-i makdûr etmeleri mukarrer olduğın i'lâm etmişler envâ'-ı yüz aklıkları müyesser etmiş ola ve bundan sonra* Pasin beği Mirza Alî Beğ dahi mâh-ı mezbûrın yedinci gününde Revân cânibinden câsûs gelüp mezbûr câsûs Tokmak Han cem'iiyyetde iken olan muhârebenin haberiyle kendüne âdem gelüp geldikde envâ'-ı mürûr ile etrâfında olan sultânları getürdüp mesrûr olmuş iken ol anda bir Kızılbaş dahi gelüp vâkı' olan muhârebeye ve asker-i İslâm'ın hanları perîşân ve hâtmânları tâlân

* "... ve bundan sonra ..." (و بوندن صکره و بوندن صکره ۰۰۰) kâtip tarafından fazladan iki kere yazılmıştır.

kılınup Şâh oğlu olduğın eyledikde tamâm perîşân-ı hâl olup tahsîl itmekle mübâşeret üzre oldukları da i'lâm etmiş a'dây-ı bed-râyın bu vecihle yolda irişüp mümkün ve hıyânetlerinin ol câniblere karîb bir mikdâr asker dahi irsâl olunması ale'l-husûs alât-ı harb u kîtâl olunması mühimmâtdan olduğu i'lâm eyleyüp ol câniblerden gelen mekâtib ve Şîrvân tarafından gelen Han'ın çavuş ma'an devletlü ve sa'âdetlü pâdişâhımız *e'azza'llâhu te'âlâ ensârehu* [387] tamâm-ı mürûr tahsîl eyleyüp olan vüfûr-ı şecâ'ât ve fart-ı şehâmetlerinden mâmûl olan bu makûle-âsâr vücûda getürmüşler şimdiye dek olmağın bu taraftan asâkir-i nusret-nevâle mu'âvenet ü müzâherete mecâl olmayup ve bunlara vâkı' olan zamânı olduğu ecilden ol taraflara mebzûl kılınup ve asker-i Tatar-ı nusret-şî'ârdan bir asker-i cerrâr irsâl olunup ber-vech-i isti'câl mu'âvenet ü müzâheret itmek dîn ü devletden olmağın kadîmü'z-zamândan pâdişâhımız *e'azza'llâhu te'âlâ ensârehu* hazretlerinin devlet-i âşiyân ve dûd-mân-ı adâlet mücebinde dîn ü mübîn çihâr-yâr-i güzîn *ırdvânu'llâhu te'âlâ aleyhim ecma'in* zuhûra getürüp ol taraflarda olan asker-i İslâm-zafer ihrâc eylemeyüp asker-i Tatar nusret-şî'ârdan ve münâsib gördüğü üzre bir mikdâr asker-i cerrâr ta'yîn eyleyüp ve te'hîri revâ görmeyüp ber-vech ü isti'câl Demürkapu câniblerine irsâl eylemek ve gönderilen asâkir-i nusret câ'iz görmeyüp sür'at ve isti'câl ile Demürkapu'ya varup irişmek bâbında tedbîr ve te'kîd olunmak husûsunda envâ'-ı mesâ'î-i cemîle ve esnâf-ı âsâr-ı celîlinüz vücûda getürüle. Hazret-i Hakk celle ani't-teşbîh ve'l-misâlin a'dâ münhezim ü makhûr olmak mukarrer etmiş ola. İnşâ'a'llâhu te'âlâ ol câniblerden vâkıf ve matlu' olduğunuz ahabârları ale't-tevâli i'lâm ola.

[388]

Y e v m ü ' l - E r b a ' a , F î 2 2 R e b i ' ü ' l - e v v e l S e n e 9 8 6

Aşağıda olmağın tekrâr işâret edilmiştir.

674

Ulak hükmü

Bağdâd'a varınca Bağdâd beğlerbeğisi âdemlerinden

Osmân'a iki nefer yoldaşla yazıldı.

Fî't-târihi'l-mezbûr

675

Ulak hükmü

Erzurûm ve Karaman ve Sivas'a varınca yol üzre vâkı' olan kâdîlara

Kara Alî Çavuş'a yazıldı. İki nefer yoldaşla.

676

Ulak hükmü

Haleb ve Diyârbekir ve Maraş'a varınca kâtibî Mustafa Çavuş
iki nefer yoldaşla yazıldı.

Fî 25 Rebî'ü'l-âhir Sene 986

677

Ulak hükmü

Bursa'ya ve vezîr Mustafa Paşa'ya varup gelince Serhengî
Mustafa Çavuş'a virildi. İki nefer yoldaşla.

678

Ulak hükmü

Bağdâd beğlerbeğisi âdemlerinden Bağdâd'a varınca
iki nefer yoldaşla yazıldı.

Fî 21 Rebî'ü'l-evvel Sene 986

679

Ulak hükmü

Van beğlerbeğisi kethüdâ Halîl Çavuş Şehrîzol'a varınca
iki nefer yoldaşla yazıldı.

Fî 2 Cumâde'l-âhire Sene 986

680

Ulak hükmü

Serdâr vezîr Mustafa Paşa'ya varınca yeniçeri kethüdâsı
karındaşı Alî'ye iki nefer yoldaşla yazıldı.

681

Ulak hükmü

Vezîr Mustafa Paşa'ya varınca Mehmed Çavuş'a iki nefer yoldaşla yazıldı.

Fî 11 Cumâde'l-ûlâ Sene 986

682

Ulak hükmü

Aydın Menteşe ve Karasi ve Teke'ye varınca iki nefer yoldaşla yazıldı.

683

Ulak hükmü

Anatoli beğlerbeğine varınca müşârün-ileyhin kapu kethüdâsı

Alî Çavuş'a iki nefer yoldaşla yazıldı.

684

Ulak hükmü

Van'a varınca Mehmed subaşıya iki nefer yoldaş yazıldı.

Fî 11 Receb Sene 987

685

Ulak hükmü

Rûm'a varınca Tolapçı Mustafa Çavuş yazıldı. İki nefer yoldaşla.

[389]

686

Ulak hükmü

Kütahya'ya varınca Yayabaşı Hasan Çavuş'a iki nefer virildi.

687

Ulak hükmü

Lahsa'ya varup gelince Karamanlu Pîrî Çavuş'a üç nefer yoldaşla yazıldı.

Fî 20 Şa'bân Sene 986

688

Ulak hükmü

Van'a varınca Van çavuşundan Mehmed'e yazıldı.

Fî 20 Şa'bân Sene 986

689

Ulak hükmü

Mısır ve Şâm ve Kütâhya'ya varınca Uzun Mustafa Çavuş'a
iki nefer yoldaş yazıldı.

690

Ulak hükmü

Bağdâd ve Şehrîzol'a varınca yeniçeri kethüdâsı Alî Çavuş'a
iki nefer yoldaşla yazıldı.

691

Ulak hükmü

Pasin muhâfazasında olan Mahmûd Paşa'ya varınca Teke oğlu
Mustafa Çavuş'a iki nefer yoldaşla yazıldı.

692

Ulak hükmü

Han hazretlerine varınca Alkâs Mustafa Çavuş'a iki nefer yoldaşla yazıldı.
Fî 4 Ramazân Sene 986

693

Ulak hükmü

Şâm'a varınca Şâm çavuşlarından Velî Cân'a iki nefer yoldaşla yazıldı.
Fî 14 Ramazân Sene 986

694

Ulak hükmü

Mısır beğlerbeğisi âdemi Mısır'a varınca iki nefer yoldaşla yazıldı.
Fî 14 Ramazân Sene 986

695

Ulak hükmü

Şehrîzol ve Bağdâd'a varınca Kâdî-zâde Eyyûb Çavuş'a virildi.
İki nefer yoldaşla.

696

Ulak hükmü

Anatolî beğlerbeğine varınca kethüdâsı Alî Çavuş iki nefer yoldaşla yazıldı.
Fî 8 Şevvâl Sene 986

697

Ulak hükmü

Şâm'a varınca beğlerbeği âdemlerinden Ramazân'a iki nefer yoldaşla yazıldı.
Fî 9 Şevvâl Sene 986

698

Ulak hükmü

Basra'ya ve Şehrizol'a varınca Mismârî-zâde Mehmed Çavuş'a
nefer yoldaşla yazıldı.

699

Ulak hükmü

Erzurûm'a varınca Perhizci Bâlî Çavuş'a iki nefer yoldaşla yazıldı.
Fî Gurre-i Zilka'de Sene 986

700

Ulak hükmü

İskenderiye ve Üsküb ve Köstendil'e varınca Sarâc Hasan oğlu
Mustafa Çavuş iki nefer yoldaşla yazıldı.
Fî 12 Zilka'de Sene 986

701

Ulak hükmü

Şehrizol'a varınca Şehrizol çavuşlarından Murâd'a iki nefer yoldaşla yazıldı.
Fî 12 Zilka'de Sene 986

[390]

702

Ulak hükmü

Mora ve İskenderiye'ye varınca Koflân-zâde Mehmed Çavuş'a
iki nefer yoldaşla yazıldı.
Fî 14 Zilka'de Sene 986

703

Ulak hükmü

Serdâr Mustafa Paşa hazretlerine varınca âdemlerinden Handân'a
üç nefer yoldaşla yazıldı.
Fî 16 Zilka'de Sene 986

704

Ulak hükmü

Şâm'a varınca Ulak hükmü beğlerbeği âdemlerinden Pervîz'e iki nefer
yoldaşla ve bir nefer Abdülganî Efendi âdemine yazıldı.

Fî 16 Zilka'de Sene 986

705

Hüküm

Ulak

Şâm ve Haleb ve Mısır'a varınca sâbık Budûn Paşası Kethüdâsı

Mustafa Çavuş iki nefer yoldaşla yazıldı.

Fî 27 Zilka'de Sene 986

706

Ulak hükmü

Rûmili'nin ve Anadolu'nun sağ ve sol kolunda olan yeniçerilere
haber için yazıldı.

Fî 27 Zilka'de Sene 986

707

Ulak hükmü

Boğdân ve Eflâk'a varınca Anadolu beğlerbeğisi kethüdâsı

Alî Çavuş iki nefer yoldaşla yazıldı.

Fî 27 Zilka'de Sene 986

708

Ulak hükmü

Kütâhya'ya varınca Rahîmî-zâde İbrahim Çavuş'a yazıldı.

İki nefer yoldaşla yazıldı.

Fî 27 Zilka'de Sene 986

709

Ulak hükmü

Erzurûm'a varınca Za'îm Hüseyîn'e üç nefer yoldaşla yazıldı.

Fî 5 Zilhicce

710

Ulak hükmü

Han hazretlerine varınca Alkās Muslısı Mustafa Çavuş

üç nefer yoldaşla yazıldı.

Fî 13 Zilhicce Sene 986

711

Ulak hükmü

Bağdâd ve Şehrizol'a varınca Du'âcı Ahmed Çavuş'a

iki nefer yoldaşla yazıldı.

Fî 13 Zilhicce Sene 986

712

Ulak hükmü

Erzurûm'a varınca yol üzerinde vâkı' olan kâdîlara Aydın-zâde

Mehmed Çavuş'a iki nefer âdemiyle yazıldı.

Fî 17 Zilhicce Sene 986

713

Ulak hükmü

Van'a varınca yol üzerinde olan kâdîlara Avcı Ca'fer Çavuş'a yazıldı.

Fî 17 Zilhicce Sene 986

714

Ulak hükmü

Van'a varınca Şeref Han âdemlerinden üç nefere Ulak için yazıldı.

Fî 17 Zilhicce Sene 986

715

Ulak hükmü

Sivas'a varınca Dülger-zâde Mustafa Çavuş iki nefer yoldaşla yazıldı.

Fî 21 Zilhicce Sene 986

716

Bir sûreti

Maraş'a varınca Mustafa Çavuş'a yazıldı. Ve Diyârbekir'e.

Fî 21 Zilhicce Sene 986

717

Ulak hükmü

Akkirman'a varınca İvâz Çavuş iki nefer yoldaşla yazıldı.

718

Ulak hükmü

Şâm'a varınca Şâm çavuşundan Mustafa iki nefer yoldaşla yazıldı.

Fî 15 Zilhicce Sene 986

719

Ulak hükmü

Hersek'e varınca Ahmed Çavuş oğlu Mustafa Çavuş iki nefer yoldaşla yazıldı.

Fî 28 Zilhicce Sene 986

[391]

720

Ulak hükmü

Erzurûm'a varınca Mustafa Paşa hazretlerine tâbi kâtib Hasan'a

Ulak hükmü iki nefer yoldaşla.

721

Ulak hükmü

Beyşehir sancağı beği olan Mehmed Beğ beş nefer âdemiyle

Erzurûm'a varınca Ulak hükmü yazıldı.

Fî 3 Muharrem Sene 987

722

Ulak hükmü

Silistre'ye ve Baba'ya varınca iki nefer yoldaşla yazıldı. Ömer Çavuş'a

Fî 12 Muharrem Sene 987

723

Ulak hükmü

Şâm ve Haleb ve Maraş'a varınca İştîplü Alî Çavuş iki nefer yoldaşla yazıldı.

Fî 17 Muharrem Sene 987

724

Ulak hükmü

Rûmili'nin sağ kolına varınca Depesi Delik oğlu Osmân Çavuş'a virildi.

725

Hüküm

Bir sûreti

Rûmili'nin sol kolunda vâkı' olan kâdîlara yazıldı.

İskender Çavuş oğlu Mehmed Çavuş'a.

726

Ulak hükmü

Bağdâd'a varınca Şehrîzol hâkimi âdemine ve Bağdâd beğlerbeğinin

iki nefer âdemine cümle üç nefer yazıldı.

Fî 18 Muharrem Sene 987

727

Ulak hükmü

Beyşehirli Ahmed Çavuş Kütahya'ya varınca Ulak iki nefer yoldaşla yazıldı.

18 Muharrem

728

Ulak

Berâyîl'e varınca kapucılıktan çıkan Hasan Çavuş iki nefer yoldaşla yazıldı.

18 Muharrem

729

Ulak hükmü

Erzurûm'a varınca Presye oğlu Hasan Çavuş'a yazıldı. İki nefer yoldaşla.

Fî 18 Muharrem Sene 987

[392]

[S A Y F A B O Ş T U R]

[393]

[S A Y F A B O Ş T U R]

[394]

730

Ulak hükmü

Veznedârzâde Hüseyîn Çavuş'a Bağdâd ve Şehrizol'a varınca iki nefer yoldaşla yazıldı.

Fî 8 Ramazân Sene 985

731

Ulak hükmü

Van'a varınca Van beğlerbeğisi âdemlerinden Âlî'ye iki nefer yoldaşla yazıldı.

Fî 11 Ramazân Sene 985

732

Ulak hükmü

Bağdâd ve Şehrizol'a varınca kapıcı Uzun Mustafa Çavuş nefer yoldaşıyla yazıldı.

Fî 21 Şevvâl [Sene 98]5

733

Ulak hükmü

Erzurûm [ve] Van'a varınca Alkâs Mustafa'sına nefer yoldaşıyla yazıldı.

Fî 21 Şevvâl Sene 985

734

Ulak hükmü

Uğurlu Kethüdâ'ya Hakkâri hâkimine varınca iki nefer yoldaşla yazıldı.

Fî 5 Zilka'de Sene 985

735

Ulak hükmü

Rûm ve Karaman [ve] Erzurûm [ve] Diyârbekir'e varınca Üveys Çavuş'a virildi.

Fî 5 Zilka'de Sene 985

736

Ulak

Çavuşzâde Abdi'ye Kastamonı ve Hamîdili'ne varınca iki nefer yoldaşla yazıldı.

Fî 9 Zilka'de Sene 985

737

Ulak hükmü

Saruhan'a varınca Çavuşzâde Nûh'a yazıldı. İki nefer.

Fî 9 Zilka'de Sene 985

738

Ulak hükmü

Çavuşzâde Mehmed'e Köstendîl ve Tırhala'ya varınca iki nefer yoldaşla yazıldı.

Fî 9 Zilka'de Sene 985

739

Ulak

Bağdâd'a varup gelince Abdülvâsi Çavuş'a yazıldı. Üç nefer yoldaşla.

Fî 11 Zilka'de Sene 985

740

Ulak hükmü

Van'a varınca müşârün-ileyhin kapucu Ca'fer'e iki nefer yoldaşla yazıldı.

Fî 13 Zilka'de Sene 985

741

Ulak hükmü

Südde-i sa'âdet arabacılarından iki nefer ve bir topçıya yazıldı.

Fî 19 Zilka'de Sene 985

742

Ulak hükmü

Han'a varınca Abdi Çavuş ve üç nefer yoldaşına yazıldı.

Fî 17 Zilka'de Sene 985

743

Ulak

Şehrizol'a varınca beğlerbeği âdemlerinden Hüseyîn iki nefer yoldaşla yazıldı.

Fî 4 Zilhicce Sene 985

744

Ulak hükmü

Erzurûm'a varınca beğlerbeği âdemlerinden Memî Çavuş bir nefer yoldaşla yazıldı.

Fî 4 Zilhicce

745

Ulak hükmü

Serhengi Mustafa Çavuş iki nefer yoldaşla Maraş ve Zûlkadriye ve Diyârbekir ve Bağdâd'a varınca.

[395]

746

Ulak

Rûmili'nde sefere me'mûr olan beğlere varınca Nalbantzâde Mustafa Çavuş iki nefer yoldaşla yazıldı.

Fî 7 Muharrem Sene 986

747

Ulak hükmü

Diyârbekir'e varınca Şişeci Mustafa Çavuş iki nefer yoldaşla yazıldı.

Fî 8 Muharrem Sene 986

748

Ulak hükmü

Van beğlerbeğisi âdemlerinden Hüseyîn sûbaşı iki nefer âdemiyle yazıldı.

749

Ulak hükmü

Erzurûm'a Maraş Haleb ve Diyârbekir ve Rûm'a varınca Kaşıkçı Mustafa Çavuş iki nefer yoldaşla yazıldı.

Fî 15 Muharrem Sene 986

750

Ulak hükmü

Maraş'a varınca Van beğlerbeğine tâbi ' Hızır Çavuş iki nefer yoldaşla yazıldı.

Fî 25 Muharrem Sene 986

751

Ulak hükmü

Erzurûm'a varup gelince Ya'kûb Cündî Çavuş'a virildi. İki nefer yoldaşla.

Fî 25 Muharrem Sene 986

752

Ulak hükmü

Van'a varınca yol üzerinde olan kâdîlara Van beğlerbeğisi çavuşbaşısı Murâd'a iki nefer yoldaşla yazıldı.

Fî Selh-i Muharrem Sene 986

753

Ulak hükmü

Erzurûm çavuşundan Güvendik Çavuş iki nefer yoldaşla yazıldı.

Fî 8 Safer Sene 986

754

Ulak hükmü

Akkirman ve Varna'ya varınca yol üzerinde vâkî' olan kâdîlara İvâz Çavuş yazıldı. İki nefer yoldaşla.

Fî 20 Safer Sene 987

755

Mezbûrın yoldaşı üç nefer

Ulak hükmü

Erzurûm [ve] Van'a varınca Bulgûrlı Ahmed Çavuş iki nefer yoldaşıyla yazıldı.

Fî 22 Safer Sene 986

756

Ulak hükmü

Perhizci Bâlî Çavuş iki nefer yoldaşıyla Bağdâd'a varınca yazıldı.

757

Hüküm

Ulak

Bâlcı Sinân Çavuş Anadolu ve Hamîdîli'ne varınca yazıldı. İki nefer yoldaşıyla.

Fî 4 Rebî'ü'l-âhir Sene 986

758

Ulak hükmü

Van beğlerbeğisi âdemlerinden Âlî subaşıya iki nefer yoldaşıyla yazıldı.

Fî 13 Rebî'ü'l-âhir Sene 986

759

Ulak hükmü

Avlonya'ya varınca Beşîr Çavuş'a iki nefer yoldaşıyla yazıldı.

Fî 11 Rebî'ü'l-âhir Sene 986

[396]

760

Âlî Amid gönüllülerinden 20

Velî'ye gedüğü

Bâ-arz-ı Dervîş Paşa

İstanbul

[397]

761

Divân-ı hümayûna teslîm olunan sandûk ve kîsehâr-i arûz

Kîse	Ve bir girâr dökme	Sandûk
aded	arzlar	aded
45		15

Fazlı Çelebî ile şâkirdi Pîrî Çelebî Divân'da defter emîni üzerinde kadîmden sandûklar ol mahalle komuşlar.

Gurre-i Saferü'l-hayr Sene 986

762

Bâ emr

Tîmâr

Mehmed Bosna

18.000

Mezbûra tezkere emîni Mehmed'in ze'âmetinden virildi.

Mora mazûl

Tîmâr

Murâ

5999

Buna dahi müşârün-ileyh ze‘âmetinden virildi.

763

Rıdvân nâm kimesnenin üç kıt‘a hükümler berâtları ile
kapucılar kethüdâsına virildi.

8000

764

Osmân Ağa

Bir sûreti

Osmân Vân

Ahmed bölük 59

Bedeli 20

Tîmâra çıkup gedüğü Dârende Mehmed’e Rüstem Kethüdâ’ya virildi.

Fî 8 Safer Sene 986

[398]

[S A Y F A B O Ş T U R]

ÖZGEÇMİŞ

1977 senesinde İstanbul'da doğdu. İlköğretim ve lise eğitimimi İstanbul'da tamamladıktan sonra 1998'de Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği bölümüne girdi. 2003'te mezun olduktan sonra Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilimdalı Yeniçağ Tarihi Bilimdalı'na kayıt oldu. Şu anda İstanbul'da özel bir kurumda öğretmenlik mesleğini sürdürmektedir.